

ปัญหา - เฉลย

ข้อสอบ - ข้อเขียน

(๒๕๓๕ – ๒๕๖๖)

ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๖

เล่ม ๑

เก็บทุกรายละเอียด ที่จำเป็น
เก็บทุกประเด็น ที่สำคัญ
เก็บไว้ทุกความต้องการ เพื่อคนพิเศษเช่นคุณ

เหมาะสำหรับนักศึกษาพระอภิธรรม
ชั้น มัชฌิมอภิธรรมิกะโท

ใช้เป็นคู่มือประกอบการเรียน
ทบทวนเรื่องที่เรียนแล้ว
เตรียมตัวสอบ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ / ๒๕๖๑	จำนวน ๑๒๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๒ / ๒๕๖๒	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๓ / ๒๕๖๓	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๔ / ๒๕๖๔	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๕ / ๒๕๖๕	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๖ / ๒๕๖๖	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๗ / ๒๕๖๗	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด

รวบรวมโดย

พระมหาพิชิต รตินฺธโร ป.ธ. ๙ / ๒๕๕๖
อภิธรรมบัณฑิต รุ่นที่ ๕๙ / ๒๕๖๕

สพพทาน์ ฐมมทาน์ ชินาติ	ธรรมทาน ย่อมชนะทานทั้งปวง
สพพสรส์ ฐมมรโส ชินาติ	รสแห่งธรรม ย่อมชนะรสทั้งปวง
สพพรดี ฐมมรติ ชินาติ	ความยินดีในธรรม ย่อมชนะความยินดีทั้งปวง
ตณฺหกุขโย สพพกุขุ ชินาติ	ความสิ้นไปแห่งตัณหา ย่อมชนะทุกข์ทั้งปวง

..... ขุ.ธ. ๒๕ /

คำชี้แจง

สรุปข้อสอบชุดนี้ (ปี ๓๕ - ๖๖) แบ่งเนื้อหาออกเป็น ๓ เล่ม คือ

เล่ม ๑	ข้อสอบข้อเขียน ปริจเฉทที่ ๘	(วันแรก) ปฏิจจสมุปปาตที่ปนี
--------	--------------------------------	--------------------------------

เล่ม ๒	ข้อสอบข้อเขียน ปริจเฉทที่ ๙ / ๑ ปริจเฉทที่ ๙ / ๒	(วันหลัง) สมถกรรมฐานที่ปนี วิปัสสนากรรมฐาน
--------	--	--

เล่ม ๓	ข้อสอบสัมภาษณ์ ปริจเฉทที่ ๘ ปริจเฉทที่ ๙ / ๑ ปริจเฉทที่ ๙ / ๒	ปฏิจจสมุปปาตที่ปนี สมถกรรมฐานที่ปนี วิปัสสนากรรมฐาน
--------	--	---

คำถาม คำตอบเรื่องเดียวกัน ในแต่ละภาคเรียน อาจมีต่างกันบ้างเล็กน้อย

การพิมพ์ อาจมีผิดพลาด ตกหล่นบ้าง ต้องขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้

ปฏิจสงสมุปบท

ว่าโดยองคฺมี ๑๒	ว่าโดยประเภทมี ๑๘	ว่าโดยพิสดารมี ๒๘
๑. อวิชา	๑. อวิชา	๑. อวิชา
๒. สังขาร	๒. สังขาร	๒. สังขาร
๓. วิญญาณ	๓. วิญญาณ	๓. วิญญาณ
๔. นามรูป	๔. นามรูป	๔. นามรูป
๕. สพายตนะ	๕. สพายตนะ	๕. สพายตนะ
๖. ผัสสะ	๖. ผัสสะ	๖. ผัสสะ
๗. เวทนา	๗. เวทนา	๗. เวทนา
๘. ตัณหา	๘. ตัณหา	๘. ตัณหา
๙. อุปาทาน	๙. อุปาทาน	๙. อุปาทาน
๑๐. ภาวะ	๑๐. ภาวะ	๑๐. กัมมภาวะ
		๑๑. อุปปัตติภาวะ (๙)
		๑๒. กามภาวะ
		๑๓. รูปภาวะ
		๑๔. อรูปภาวะ
		๑๕. สัญญีภาวะ
		๑๖. อสัญญีภาวะ
		๑๗. เหนสสัญญีนาสสัญญีภาวะ
		๑๘. เอกโวการภาวะ
		๑๙. จตุโวการภาวะ
		๒๐. ปัญจโวการภาวะ
๑๑. ชาติ	๑๑. ชาติ	๒๑. ชาติ
๑๒. ชรามรณะ	๑๒. ชรา	๒๒. ชรา
	๑๓. มรณะ	๒๓. มรณะ
	๑๔. โสกะ	๒๔. โสกะ
	๑๕. ปริเทวะ	๒๕. ปริเทวะ
	๑๖. ทุกขะ	๒๖. ทุกขะ
	๑๗. โทมนัสสะ	๒๗. โทมนัสสะ
	๑๘. อุปายาสะ	๒๘. อุปายาสะ

ปริจเฉทที่ ๘

ปัจฉิมุบาย

๑. จงแสดงคาถาปฏิญญาของพระอรหันตเจ้าทั้งที่เป็นภาษาบาลีและคำแปล
(ออกสอบปี 48, 55, 56, 58, 60, 62, 63, 64, 65, 66).....หลักสูตรหน้า 1)

ตอบ แสดงคาถาปฏิญญาของพระอรหันตเจ้า ดังนี้

เยสํ สงฺฆตฺตมมานํ เย ธมฺมา ปจฺจยา ยถา

ตํ วิภาคมิเหทานิ ปวฺกขามิ ยถารหํ

ธรรมทั้งหลายเหล่านี้ คือสังฆตธรรม อสังฆตธรรมและบัญญัติธรรม

เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่ปัจจัยอุปบันธธรรมเหล่านี้ คือสังฆตธรรม

โดยอาการต่าง ๆ มีเหตุสัจติ อารัมมณสัจติเป็นต้น

บัดนี้ ในปัจจัยสังคหะนี้ ข้าพเจ้าจะแสดงซึ่งประเภทต่าง ๆ กัน

แห่งอำนาจการอุปการะของปัจจัยและปัจจัยอุปบันธเหล่านั้น ตามสมควร

๒. (คาถาปฏิญญา) จากไหนถึงไหนเป็นอาร์มภท และเป็นคำปฏิญญา (37)

ตอบ ตั้งแต่ เยสํ เป็นต้น จนถึง ยถา เป็นการกล่าวอาร์มภท

ตั้งแต่ ตํ วิภาค เป็นต้น จนถึง ยถารหํ เป็นคำปฏิญญา

หมายเหตุ : ข้อสอบที่วงกลมไว้ เป็นข้อสอบเก่า (๒๕๓๕ - ๒๕๔๕)

รวบรวมไว้เป็นสถิติข้อสอบ (เก็บไว้อ่านทบทวนบทเรียน)

๓. ปฏิจจสมุปบาทพระบาลีที่ยกมานี้ แปลเป็นไทยว่าอย่างไร

ตตถ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารํ สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ ฯลฯ
 ภวปจฺจยา ชาติ ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมฺภวนฺติ
 เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺภูโย โหตีติ (49, 53, 56, 59).....หน้า 2)

ตอบ ในนัยทั้ง ๒ นั้น ความเป็นไปแห่งปัจจัยธรรมและปัจจัยูปันธรร
 โดยนัยแห่งปฏิจจสมุปบาท คือ

ปุญฺญภิสํขาร อปุญฺญภิสํขาร อาเนญฺชาภิสํขาร ธรรมทั้ง ๓ ประการนี้ ปราภฺวเกิดขึ้น

เพราะอาศัยอวิชชา คือ ความไม่รู้ในสัจจะ ๔ ความไม่รู้ในปุพพันตะ ๑

ความไม่รู้ในอปันตะ ๑ ความไม่รู้ในปุพพันตอปันตะ ๑

ความไม่รู้ในปฏิจจสมุปบาท ๑ รวม ๘ ประการนี้ เป็นเหตุ

วิญฺญาณ คือ โลภียวิปากจิต ๓๒ ปราภฺวเกิดขึ้น เพราะอาศัยสังขาร ๓ เป็นเหตุ

นามรูป คือ เจตสิกที่ประกอบกับโลภียวิปากจิตและกัมมชรูป ปราภฺวเกิดขึ้น

เพราะอาศัยวิญฺญาณ คือ กุศล อกุศล (กัมมวิญฺญาณ) ที่ในภพก่อน ๆ

และวิปากวิญฺญาณที่ในภพนี้ เป็นเหตุ

ชาติ คือ ความเกิดขึ้นแห่งโลภียวิปากจิต เจตสิก และกัมมชรูป ปราภฺวเกิดขึ้น

เพราะอาศัยกัมมภาวะ เป็นเหตุ

ชรา ความแก่ มรณะ ความตาย และโสกะ ความเศร้าโศก ปริเทวะ การร้องไห้รำพัน

ทุกฺขะ ความทุกข์กาย โทมนสฺส ความทุกข์ใจ อุปายาสะ ความคับแค้นใจ

ทั้ง ๗ นี้ ปราภฺวเกิดขึ้น เพราะอาศัยชาติ เป็นเหตุ

ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีอวิชชาเป็นต้น
 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

.....
 บาลีมีเท่าไร แปลเท่านั้น

1. (52, 57	มีเพียงเท่านั้น)	ตตถ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารํ (สมฺภวนฺติ)
2. (50	ไม่มี ตตถ)	อวิชชาปจฺจยา สงฺขารํ.....
3. (44, 54	เริ่มต้นที่)	เวทนาปจฺจยา ตณฺหา.....
-

๔. จงแสดงปฏิจจสมุปบาทพระบาลีคู่ที่ ๑, ๒, ๓, และคู่ที่ ๑๐, ๑๑

พร้อมบทสุดท้าย ทั้งบาลีและคำแปลมาให้สมบูรณ์ (58).....หน้า 2)

ตอบ แสดงปฏิจจสมุปบาทพระบาลีคู่ที่ ๑, ๒, ๓ ดังนี้

อวิชชาปจฺจยา สงฺขารํ สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ
พระบาลีคู่ที่ ๑๐, ๑๑ แสดงดังนี้

ภวปจฺจยา ชาติ ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมุทฺทนต์
บทสุดท้ายแสดงดังนี้ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ

คำแปล

ปุญฺญาภิสํขาร อปุญฺญาภิสํขาร อาเนญฺยาภิสํขาร ธรรมทัง ๓ ประการนี้ ปราภฏฺฐเกติขึ้น

เพราะอาศัยอวิชชา คือ ความไม่รู้ในสัจจะ ๔ ความไม่รู้ในปุพฺพพันธะ ๑

ความไม่รู้ในอปรินตะ ๑ ความไม่รู้ในปุพฺพพันตาปรินตะ ๑

ความไม่รู้ในปฏิจจสมุปบาท ๑ รวม ๘ ประการนี้ เป็นเหตุ

วิญฺญาณ คือ โลกียวิปากจิต ๓๒ ปราภฏฺฐเกติขึ้น เพราะอาศัยสังขาร ๓ เป็นเหตุ

นามรูป คือ เจตสิกที่ประกอบกับโลกียวิปากจิตและกัมมชรูป ปราภฏฺฐเกติขึ้น

เพราะอาศัยวิญฺญาณ คือ กุศล อกุศล (กัมมวิญฺญาณ) ที่ในภพก่อน ๆ

และวิปากวิญฺญาณที่ในภพนี้ เป็นเหตุ

ชาติ คือ ความเกิดขึ้นแห่งโลกียวิปากจิต เจตสิก และกัมมชรูป ปราภฏฺฐเกติขึ้น

เพราะอาศัยกัมมภาวะ เป็นเหตุ

ชรา ความแก่ มรณะ ความตาย และโสกะ ความเศร้าโศก ปริเทวะ การร้องไห้รำพัน

ทุกฺขะ ความทุกข์กาย โทมนสฺส ความทุกข์ใจ อุปายาสะ ความคับแค้นใจ

ทัง ๗ นี้ ปราภฏฺฐเกติขึ้น เพราะอาศัยชาติ เป็นเหตุ

ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีอวิชชาเป็นต้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

องค์ 12 กาล 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชา	สังขาร	วิญญาณ	นามรูป	สพายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อุปาทาน	กัมมภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อดีตกาล		ปัจจุบันกาล								อนาคตกาล	

๕/๑. องค์ปัจจัยสมุปบาทมีเท่าไร คืออะไรบ้าง (43, 46, 49, 51, 54, 55, 59, 60)

ให้จำแนกองค์ปัจจัยสมุปบาทเหล่านั้น โดยกาลทั้ง ๓

(หน้า 4)

ตอบ องค์ปัจจัยสมุปบาท มี ๑๒ คือ

๑. อวิชา ๒. สังขาร ๓. วิญญาณ ๔. นามรูป ๕. สพายตนะ
 ๖. ผัสสะ ๗. เวทนา ๘. ตัณหา ๙. อุปาทาน ๑๐. ภาวะ
 ๑๑. ชาติ ๑๒. ชรามรณะ

จำแนกองค์ปัจจัยสมุปบาท โดยกาลทั้ง ๓ ดังนี้ คือ

อวิชาและสังขาร ทั้ง ๒ นี้ เป็นอดีตกาล คือเป็นธรรมที่เกิดในภพก่อน ๆ
 ชาติ ชรามรณะ ทั้ง ๒ (หรือ ๓) นี้ เป็นอนาคตกาล คือเป็นธรรมที่เกิดในภพหน้า
 องค์ธรรม ๘ ที่อยู่ตรงกลาง คือ

วิญญาณ นามรูป สพายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา

อุปาทาน กัมมภาวะ เหล่านี้ เป็นปัจจุบันกาล คือเป็นธรรมที่เกิดในภพนี้

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชา	สังขาร	วิญญาณ	นามรูป	สพายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อุปาทาน	กัมมภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อดีตเหตุ		ปัจจุบันผล					ปัจจุบันเหตุ			อนาคตผล	

๕/๒. เมื่อจำแนกองค์ปัจจัยสมุปบาท ๑๒ โดยการสืบต่อกันแล้ว

มีเท่าไร คืออะไรบ้าง (62).....หน้า 157)

ตอบ เมื่อจำแนกองค์ปัจจัยสมุปบาท ๑๒ โดยการสืบต่อกันแล้ว มี ๓ คือ

๑. ในระหว่าง สังขารกับวิญญาณ ที่เป็นอดีตเหตุกับปัจจุบันผลต่อกัน สันธิหนึ่ง
 ๒. ในระหว่าง เวทนากับตัณหา ที่เป็นปัจจุบันผลกับปัจจุบันเหตุต่อกัน สันธิหนึ่ง
 ๓. ในระหว่าง กัมมภาวะกับชาติ ที่เป็นปัจจุบันเหตุกับอนาคตผลต่อกัน สันธิหนึ่ง

ประเภท 20 (อาการ 20)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นามรูป	สพายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อุปาทาน	กัมมภาวะ	ชาติ	ชรา มรณะ
อดีตอัทธา (อดีตกาล)		ปัจจุบันอัทธา (ปัจจุบันกาล)								อนาคตอัทธา (อนาคตกาล)	

๖. ปฏิจจสมุปบาท (กล่าวโดยองค์ มี ๑๒ แต่) เมื่อแสดงโดยประเภทหรืออาการ
มีมากถึง ๒๐ นั้น แสดงการนับสงเคราะห์อย่างไร (47, 59, 60)
และประเภทหรืออาการ ๒๐ นั้น ได้แก่อะไรบ้าง (หน้า 5)

ตอบ ปฏิจจสมุปบาท (กล่าวโดยองค์ มี ๑๒ แต่) เมื่อแสดงโดยประเภทหรืออาการ
มีมากถึง ๒๐ นั้น แสดงการนับสงเคราะห์ ดังนี้
สำหรับในอัทธา ๓ นั้น

โดยการยกอวิชชาและสังขารขึ้นแสดงแล้ว แม้ตัณหา อุปาทาน กัมมภาวะ ทั้ง ๓ นี้
ก็พึงนับเข้าในอดีตอัทธาด้วย

โดยการยกตัณหา อุปาทาน กัมมภาวะ ขึ้นแสดงแล้ว อวิชชา สังขารทั้ง ๒ นี้
ก็พึงนับเข้าในปัจจุบันอัทธาด้วยเหมือนกัน

โดยการยกชาติ ชรา มรณะ ขึ้นแสดงแล้ว ผลทั้ง ๕ อย่าง อันได้แก่ วิญญาน
นามรูป สพายตนะ ผัสสะ เวทนา ก็พึงนับเข้าในอนาคตอัทธาด้วย

ประเภทหรืออาการ ๒๐ ได้แก่

เหตุในอดีตภพ	มี ๕ คือ	อวิชชา	สังขาร	ตัณหา	อุปาทาน	กัมมภาวะ
ผลในปัจจุบันภพ	มี ๕ คือ	วิญญาน	นามรูป	สพายตนะ	ผัสสะ	เวทนา
เหตุในปัจจุบันภพ	มี ๕ คือ	ตัณหา	อุปาทาน	กัมมภาวะ	อวิชชา	สังขาร
ผลในอนาคตภพ	มี ๕ คือ	วิญญาน	นามรูป	สพายตนะ	ผัสสะ	เวทนา

๗. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้ (45).....หน้า 5)
อตีเต เหวโ ปณจ	อิทานิ ผลปณจกั
อิทานิ เหวโ ปณจ	อายตี ผลปณจกนฺติ
วิสตการา ติสนุริ	จตุสฺสขเปา จ ภวนฺติ

ตอบ แปลคาถาดังนี้

อาการ ๒๐ สันธิ ๓ สังเขป ๔ จึงเป็นไปดังนี้

เหตุในอดีตภพ	มี ๕ คือ	อวิชชา	สังขาร	ตัณหา	อุปาทาน	กัมมภาวะ
ผลในปัจจุบันภพ	มี ๕ คือ	วิญญาน	นามรูป	สพายตนะ	ผัสสะ	เวทนา
เหตุในปัจจุบันภพ	มี ๕ คือ	ตัณหา	อุปาทาน	กัมมภาวะ	อวิชชา	สังขาร
ผลในอนาคตภพ	มี ๕ คือ	วิญญาน	นามรูป	สพายตนะ	ผัสสะ	เวทนา

๘. จงแสดงคาถาบทสุดท้าย ทั้งที่เป็นภาษาบาลีและคำแปล (56)

ตอบ แสดงคาถาบทสุดท้าย ดังนี้ (หน้า 6)

วฏฏมาพนฺธมิจฺเจว เตภูมกมฺนาทิกั
 ปฏิจฺจสมุปฺปาโทติ ปฏฺฐเปสิ มหามุนิ
 โดยนัยดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น การหมุนเวียนของวัฏฏะทั้ง ๓ ที่ผูกพันกันอยู่
 ไม่ขาดสาย อันเกิดอยู่ในภุมิ ๓ ซึ่งเป็นธรรมชาติที่หาเบื้องต้นมิได้นั้นแหละ
 พระจอมมุนีย่อมตรัสไว้ว่า เป็นปฏิจจสมุปปาท ดังนี้

๙. ปริจเฉทที่ ๘ มีชื่อว่าอย่างไร (49, 52, 57, 59, 61)
 ที่มีชื่อเช่นนั้นเพราะเหตุไร (หน้า 7)

ตอบ ปริจเฉทที่ ๘ มีชื่อว่าปัจจัยสังคหะนั้น เพราะพระอนุรุธอาจารย์ได้แสดงรวบรวม
 ธรรมที่เป็นปัจจัยและปัจจัยูปบัน ตามนัยแห่งปฏิจจสมุปปาทและนัยแห่งปฏิฐานทั้งหมด
 อยู่ในปริจเฉทนี้ ฉะนั้น ปริจเฉทที่ ๘ นี้จึงชื่อว่า ปัจจัยสังคหะ

๑๐. ปัจจัยสังคหะ หมายความว่าอย่างไร (48, 58).....หน้า 7)

ตอบ ปัจจัยสังคหะ หมายความว่า การรวบรวมธรรมที่เป็นปัจจัยและปัจจัยูปบัน
 ตามนัยแห่งปฏิจจสมุปปาทและปฏิฐานทั้งหมด อยู่ในปริจเฉท (ที่ ๘) นี้

๑๑. ธรรมที่เป็นปัจจัย ที่แสดงในปฏิจสมุปปาตและปฏิฐานนั้น
ต่างกันอย่างไร (49, 59, 61).....หน้า 7)

ตอบ ธรรมที่เป็นปัจจัย ที่แสดงในปฏิจสมุปปาตนั้น เป็นปรมาตถ์ล้วน ๆ ไม่มีบัญญัติ
เข้าเจือปนด้วยเลย ส่วนธรรมที่เป็นปัจจัยที่แสดงในปฏิฐานนั้น มีทั้งปรมาตถ์และบัญญัติ
ด้วยเหตุนี้ พระอนุรุธอาจารย์จึงได้แสดงบัญญัติต่าง ๆ ไว้ในสุดท้ายแห่งปริจเฉทนี้
สำหรับธรรมที่เป็นปัจจัยอุปบันนั้น เป็นปรมาตถ์โดยส่วนเดียว ทั้ง ๒ นัย

๑๒. ธรรมที่เป็นปัจจัย ในปฏิจสมุปปาตและปฏิฐานนั้น
ได้แก่อะไร (48, 58).....หน้า 7)

ตอบ ธรรมที่เป็นปัจจัยในปฏิจสมุปปาต ได้แก่ ปรมาตถ์ล้วน ๆ ไม่มีบัญญัติเข้าเจือปนด้วยเลย
ส่วนธรรมที่เป็นปัจจัยในปฏิฐานนั้น ได้แก่ ปรมาตถ์และบัญญัติทั้งหมด

๑๓. ธรรมที่เป็นปัจจัยและปัจจัยอุปบัน ในปฏิจสมุปปาตและปฏิฐานนั้น
ได้แก่อะไร (51).....หน้า 7)

ตอบ ธรรมที่เป็นปัจจัยในปฏิจสมุปปาตนั้น เป็นปรมาตถ์ล้วน ๆ ไม่มีบัญญัติเข้าเจือปนด้วยเลย
ส่วนธรรมที่เป็นปัจจัยในปฏิฐานนั้น มีทั้งปรมาตถ์และบัญญัติทั้งหมด
สำหรับธรรมที่เป็นปัจจัยอุปบันนั้น ได้แก่ ปรมาตถ์ที่เป็นสังขตะ ทั้งสองนัย

๑๔. ปัจจัย (ปัจจัยะ) แปลว่าอย่างไร หมายความว่าอย่างไร (45, 48, 61)
และปัจจัยอุปบัน หมายความว่าอย่างไร (หน้า 7)

ตอบ ปัจจัย แปลว่า เป็นปัจจัยช่วยอุปการะ หรือ ธรรมที่ช่วยอุปการะ
หมายความว่า เป็นเหตุของผล ที่เกี่ยวเนื่องด้วยเหตุนั้น ๆ
และปัจจัยอุปบัน หมายความว่า เป็นผลที่เกิดขึ้น โดยอาศัยธรรมที่เป็นเหตุนั้น ๆ
สรุปความว่า ปัจจัย ได้แก่ ธรรมที่เป็นเหตุ
ปัจจัยอุปบัน ได้แก่ ธรรมที่เป็นผล

๑๕. คำว่า ปัจจยา แปลว่าอะไร มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง (48)

ตอบ คำว่า ปัจจยา แปลว่า เป็นปัจจัยช่วยอุปการะ (อุปการกา) (หน้า 8)
การช่วยอุปการะ มี ๒ อย่าง คือ
๑. ช่วยอุปการะแก่ปัจจัยอุปบันธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดขึ้น อย่างหนึ่ง
๒. ช่วยอุปการะแก่ปัจจัยอุปบันธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ให้ตั้งมั่นและเจริญขึ้น อย่างหนึ่ง

๑๖. จงจำแนกปฏิจจนสมุปปาท ที่ว่าโดยประเภท ๑๘ (45, 48)
ว่ามีย่างละเท่าไร คืออะไรบ้าง ดังต่อไปนี้ (หน้า 8)

๑. เป็นปัจจัยได้ แต่เป็นปัจจัยอุปบันไม่ได้ (เป็นปัจจัย ได้อย่างเดียว)
๒. เป็นปัจจัยอุปบันได้ แต่เป็นปัจจัยไม่ได้ (เป็นปัจจัยอุปบัน ได้อย่างเดียว)
๓. เป็นปัจจัย และปัจจัยอุปบันได้ทั้ง ๒
๔. เป็นปัจจัย และปัจจัยอุปบันไม่ได้ทั้ง ๒

ตอบ จำแนกดังต่อไปนี้

๑. เป็นปัจจัยได้ แต่เป็นปัจจัยอุปบันไม่ได้ มี ๑ คือ อวิชชา
๒. เป็นปัจจัยอุปบันได้ แต่เป็นปัจจัยไม่ได้ มี ๗ คือ
 ๑. ขรา ๒. มรณะ ๓. โสกะ ๔. ปริเทวะ ๕. ทุกขะ ๖. โทมนัสสะ ๗. อุปายาสะ
๓. เป็นปัจจัยและเป็นปัจจัยอุปบัน ได้ทั้ง ๒ มี ๑๐ คือ
 ๑. สังขาร ๒. วิญญาน ๓. นามรูป ๔. สฬายตนะ ๕. ผัสสะ
 ๖. เวทนา ๗. ตัณหา ๘. อุปาทาน ๙. ภาวะ ๑๐.ชาติ
๔. เป็นปัจจัยและเป็นปัจจัยอุปบัน ไม่ได้ทั้ง ๒ ไม่มี

(๑๗) จงแสดงวณัตตะของปฏิจจนสมุปปาท นัยที่ ๑ (37).....หน้า 10)

ตอบ แสดงวณัตตะของปฏิจจนสมุปปาท นัยที่ ๑

ปัจจัยสามคฤ คือ ปฏิจจ สมํ สห จ ปัจจอุปบันนรมเม อุปปาเทตติ ปฏิจจนสมุปปาโท
หมู่แห่งเหตุอันใด มีอวิชชาเป็นต้นจนถึงชาติ ย่อมทำให้ผลธรรมมีสังขารเป็นต้นจนถึง
อุปายาสเกิดขึ้นสม่าเสมอพร้อมกัน โดยอาศัยความพร้อมเพรียงแห่งปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
กับเหตุอันนั้น ๆ ฉะนั้น หมู่แห่งเหตุอันนั้นจึงชื่อว่า ปฏิจจนสมุปปาท

๑๘. จงแสดงเหตุผลตามนัยแห่งปฏิจจนสมุปปาท มาให้สมบูรณ์ (52)
และวณัตตะที่ยกมานี้ แปลว่าอย่างไร (หน้า 10)

ปฏิจจ สมํ สห จ อุปปชฺชติ เอตสฺมาติ = ปฏิจจนสมุปปาโท

ตอบ แสดงเหตุผลตามนัยแห่งปฏิจจนสมุปปาทนั้น คือ แสดงแต่เพียงให้รู้ว่า

สัตว์ทั้งหลายที่ปรากฏอยู่ในโลกนี้ ล้วนแต่เป็นผลที่เกิดมาจากกรรมที่เป็นเหตุทั้งสิ้น
ที่จะเกิดขึ้นเองหรือมีผู้สร้างให้เกิด โดยไม่ได้อาศัยกรรมที่เป็นเหตุอันนั้น ย่อมไม่มีเลย
หมายความว่า เมื่อมีเหตุมีปัจจัยครบบริบูรณ์แล้ว ผลก็ย่อมปรากฏขึ้นเป็นธรรมดา
แต่ไม่ได้แสดงถึงอำนาจของปัจจัยนั้น ๆ ว่า การช่วยอุปการะของปัจจัยนั้น ๆ เป็นไป
โดยอำนาจเหตุบ้าง อารมณบ้าง อธิปัตติบ้าง เป็นต้น

และวาทะที่ยกมานี้ แปลว่า ผลธรรมมีสังขารเป็นต้น เมื่อได้อาศัยการประชุมร่วมกัน
แห่งปัจจัยแล้ว ย่อมเกิดขึ้นสม่าเสมอพร้อมเพรียงกัน เพราะอาศัยเหตุต่าง ๆ มีอวิชชาเป็นต้น
ฉะนั้น เหตุต่าง ๆ มีอวิชชาเป็นต้นเหล่านั้น จึงชื่อว่า ปฏิจสมุปบาท ได้แก่ อวิชชาเป็นต้น
จนถึงชาติ

๑๙. ในปัจจัยสังคหะนี้ มีกี่นัย คืออะไรบ้าง

และจงแสดงถึงความแตกต่างกันระหว่างนัยนั้น ๆ

(ไม่ต้องยกวาทะ) (38).....หน้า 10)

ตอบ ในปัจจัยสังคหะนี้ มี ๒ นัย คือ ปฏิจสมุปบาทนัยหนึ่ง และปฏิฐานนัยหนึ่ง
ความแตกต่างระหว่างนัยทั้ง ๒ คือ

การแสดงผลตามนัยแห่งปฏิจสมุปบาทนั้น..... แสดงแต่เพียงให้รู้ว่า
สัตว์ทั้งหลายที่ปรากฏอยู่ในโลกนี้ ล้วนแต่เป็นผลที่เกิดมาจากกรรมที่เป็นเหตุทั้งสิ้น
ที่จะเกิดขึ้นเองหรือมีผู้สร้างให้เกิด โดยไม่ได้อาศัยกรรมที่เป็นเหตุนั้น ย่อมไม่มีเลย
หมายความว่า เมื่อมีเหตุมีปัจจัยครบบริบูรณ์แล้ว ผลก็ย่อมปรากฏขึ้นเป็นธรรมดา
แต่ไม่ได้แสดงถึงอำนาจของปัจจัยนั้น ๆ ว่า การช่วยอุปการะของปัจจัยนั้น ๆ เป็นไป
โดยอำนาจเหตุบ้าง อารมณบ้าง อธิบัติบ้าง เป็นต้น

ส่วนการแสดงผลตามนัยแห่งปฏิฐานนั้น แสดงให้รู้ว่า สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต
ทั้งหลายที่ปรากฏอยู่ในโลกนี้ ล้วนแต่เป็นเหตุผลเกี่ยวเนื่องกันตามสมควร ที่ปรากฏขึ้น
โดยไม่เกี่ยวเนื่องกับเหตุผลนั้นไม่มีเลย และแสดงถึงอำนาจของปัจจัยนั้น ๆ ด้วยว่า การ
อุปการะของปัจจัยนั้น ๆ เป็นไปโดยอำนาจแห่งเหตุบ้าง อารมณบ้าง อธิบัติบ้าง เป็นต้น

๒๐. ในปริจเฉทที่ ๘ นั้น ท่านแสดงการอุปการะไว้กี่นัย คืออะไรบ้าง

และนัยนั้น ๆ มีความแตกต่างกันอย่างไร (40).....หน้า 10)

ตอบ ในปริจเฉทที่ ๘ นั้น ท่านแสดงการอุปการะไว้ ๒ นัย คือ

๑. ปฏิจสมุปบาทนัย ๒. ปฏิฐานนัย และนัยทั้ง ๒ นั้น มีความแตกต่างกันดังนี้

การแสดงผลของการอุปการะกัน ตามนัยแห่งปฏิจสมุปบาทนั้น
แสดงแต่เพียงให้รู้ว่า.....

ส่วน การแสดงผลของการอุปการะกัน ตามนัยแห่งปฏิฐานนั้น
แสดงให้รู้ว่า.....(ที่ละไว้.....ให้เต็มเหมือนข้อ ๑๙)

๒๑. ปฏิจสมุปบาท หมายความว่าอย่างไร (51).....หน้า 10)

ตอบ ปฏิจสมุปบาท หมายความว่า ธรรมที่ทำให้ผลธรรมเกิดขึ้นสม่าเสมอพร้อมกัน
โดยอาศัยความพร้อมเพรียงแห่งปัจจัย ที่เกี่ยวเนื่องกับเหตุ นั้น ๆ

(๒๒) คำว่า ปฏิฐาน แสดงวณัตถะอย่างไร (40).....หน้า 11)

ตอบ คำว่า ปฏฐฐาน แสดงวณัตตะว่า นานุปการานิ จานานิ ปจฺจยา เอตฺถาติ ปฏฺฐาณํ ปัจจัยทั้งหลายที่เป็นเหตุ ซึ่งมีอำนาจโดยประการต่าง ๆ มีอำนาจเหตุ อำนาจอารมณ์ เป็นต้น มีอยู่ในปรกณ์นี้ ฉะนั้นปรกณ์นี้ชื่อว่า ปฏฐฐาน ได้แก่ ปรกณ์ที่แสดงถึงปัจจัย ๒๔

๒๓. ปฏิจสุมุปาบทธรรม และปฏิจสุมุบันนธรรม หมายความว่าอย่างไร
มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง (52, 57).....หน้า 12)

ตอบ ปฏิจสุมุปาทธรรม หมายความว่า ธรรมที่เป็นเหตุ มี ๑๑ คือ
อวิชชา สังขาร วิญญาน นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา
อุปาทาน ภาวะ และชาติ
ปฏิจสุมุบันธรรม หมายความว่า ธรรมที่เป็นผล มี ๑๑ คือ
สังขาร วิญญาน นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา
อุปาทาน ภาวะ ชาติ ชรามรณะ

(๒๔.) อวิชา แปลว่าอย่างไร องค์ธรรมได้แก่อะไร (36).....หน้า 15)

ตอบ อวิชา แปลว่า 'ไม่รู้' หรือ ธรรมชาติที่เป็นไปตรงกันข้ามกับปัญญา
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิก

๒๕. อวิชา ตามวงหัตถะมีความหมายหลายอย่าง (44, 57, 61)
เมื่อกล่าวโดยสรุป หมายความว่าอย่างไร (หน้า 16)

ตอบ อวิชชา ตามวาทันตะมีความหมายหลายอย่าง เมื่อกล่าวโดยสรุป หมายความว่า การไม่รู้ตามความเป็นจริงที่ควรรู้ รู้แต่สิ่งที่ไม่เป็นไปตามความเป็นจริงที่ไม่ควรรู้ นี้แหละชื่อว่า อวิชชา

๒๖. ความไม่รู้ตามความเป็นจริงของอวิชชา นั้น มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง
จงบอกมาพร้อมความหมาย (46, 55, 57, 61).....หน้า 16)

ตอบ ความไม่รู้ตามความเป็นจริงของอวิชชา นั้น มีอยู่ ๘ อย่าง คือ

๑. ทุกขะ อวสานิ ไม่รู้ในทุกข์
๒. ทุกขสมุทเย อวสานิ ไม่รู้เหตุ ที่ทำให้เกิดทุกข์
๓. ทุกขนิโรธะ อวสานิ ไม่รู้ธรรม อันเป็นที่ดับแห่งทุกข์
๔. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ยะ อวสานิ ไม่รู้หนทาง ที่ให้เข้าถึงความดับทุกข์
๕. ปัพพนเต อวสานิ ความไม่รู้ในขันธ์ อายุตนะ ธาตุ ที่เป็นอดีต
๖. อปรนเต อวสานิ ความไม่รู้ในขันธ์ อายุตนะ ธาตุ ที่เป็นอนาคต
๗. ปัพพนตาปรนเต อวสานิ ความไม่รู้ในขันธ์ อายุตนะ ธาตุ ที่เป็นอดีตและอนาคต

๘. อธิบายปัจจัยตามปัจจุสมุปปนเนส ฐมเมส อภานิ
 ความไม่รู้ในรูปนามที่เกิดขึ้น โดยอาศัยมีเหตุให้เกิด ตามในปัจจุสมุปบาท

(P.C. ช่วยแปล)

อภานิ ความไม่รู้ ฐมเมส ในรูปนาม สมุปปนเนส ที่เกิดขึ้น
 ปฏิจ โดยอาศัยมีเหตุให้เกิด อธิบายตาม ปัจจุสมุปบาท

๒๗. ภัยทั้ง ๔ นั้น คืออะไรบ้าง (53).....หน้า 25)

ตอบ ภัยทั้ง ๔ คือ

นานาสัตตอลโลกนภัย	คือ	ยังไม่พ้นจากการเคารพนับถือศาสดาต่าง ๆ
วินิปาตภัย	คือ	การไปเกิดในที่ ๆ ไม่แน่นอน
อภัยภัย	คือ	ยังไม่พ้นจากการไปเกิดในอบายภูมิ
ทุจริตภัย	คือ	ยังไม่พ้นจากการกระทำอันเป็นทุจริตต่าง ๆ

๒๘. ผู้ที่มีวิชาหนามาก ผู้ที่มีวิชาเบาบางแล้ว และผู้ที่มีวิชาบางที่สุด
 ทั้ง ๓ พวกนี้ ได้แก่บุคคลชนิดไหนบ้าง (54).....หน้า 33)

ตอบ บุคคล ๓ พวกนี้ ได้แก่

๑. บุคคลบางพวก ไม่รู้ว่าการกระทำอย่างนี้ดีเป็นกุศล การกระทำอย่างนี้ไม่ดีเป็นอกุศล ด้วยอำนาจแห่งวิชาที่ปกปิดไว้ไม่ให้รู้ ฉะนั้น บุคคลพวกนี้จึงกล้าทำในทุจริตต่าง ๆ อย่างไม่รู้สึกเกรงกลัวและละอายใจ วิชาชนิดนี้เป็นวิชาที่หนามาก

๒. บุคคลบางพวก รู้ว่าการกระทำอย่างนี้ดีเป็นกุศล อย่างนี้ไม่ดีเป็นอกุศล ฉะนั้น บุคคลจำพวกนี้ เมื่อขณะที่มีอกุศลเกิดขึ้น ก็สามารถระงับได้ ไม่ปล่อยให้ล่วงถึงกาย วาจา แล้วเปลี่ยนจิตใจและการกระทำนั้นให้เป็นกุศลเกิดขึ้น วิชาของบุคคลจำพวกนี้ จัดว่าเป็นวิชาที่บางมากแล้ว

๓. บุคคลที่สำเร็จเป็นโสดาบัน สกทาคามี อนาคามีนั้น ได้ชื่อว่าเป็นผู้เห็นแจ้ง ในอริยสัจ ๔ แล้ว แต่ก็ยังไม่ได้ทำลายอวิชชาให้หมดสิ้นไป อวิชชาของพระอริยบุคคลเหล่านี้ เป็นอวิชชาที่บางที่สุด

๒๙. จงแสดงลักษณะ รส ปัจจุปัญฐาน ปทัฏฐาน ของอวิชชาและอุปายาส (44, 45, 50)

๒๙. จงแสดงลักษณะที่จตุกกะของ อวิชาและอุปายาสะ มาให้ครบ

ตอบ ลักษณะ รส ปัจจุปปุฏฐาน ปทัฏฐาน ของอวิชา (49, 57, 58)

๑. อญาณลกขณฯ มีความไม่รู้เป็นลักษณะ (หน้า 35, 144)
หรือ เป็นปฏิปักษ์ต่อปัญญาเป็นลักษณะ
๒. สมุโหนรสา ทำให้ธรรมที่ประกอบกับตน และผู้ที่โหมะกำลังเกิดอยู่นั้น
มีความหลงหรือมีตมเป็นกิจ
๓. ฉาทนปัจจุปปุฏฐานา เป็นธรรมชาติที่ปกปิดสภาวะที่มีอยู่ในอารมณ์นั้น ๆ
เป็นอาการปรากฏ ในปัญญาของบัณฑิตทั้งหลาย
๔. อาสวปทฏฐานา มีอาสวะ ๓ เป็นเหตุไกล้ (เว้นตัวเอง)

ลักษณะ รส ปัจจุปปุฏฐาน ปทัฏฐาน ของอุปายาสะ

๑. จิตตปริทหนลกขณฯ มีการเผาจิตอย่างหนักเป็นลักษณะ
๒. นิตถุนนรโส มีการทอดถอนใจเป็นกิจ
๓. วิสาทปัจจุปปุฏฐานา มีกายและใจขาดกำลังลง เป็นอาการปรากฏ
แก่ปัญญาของบัณฑิตทั้งหลาย
๔. หทยวตถุปทฏฐานา มีหทัยวตถุเป็นเหตุไกล้

๓๐. ให้แสดงลักษณะที่จตุกกะของ วิญญาน (35).....หน้า 53)

ตอบ ลักษณะที่จตุกกะของ วิญญาน คือ

๑. วิชาชนลกขณฯ มีการรู้อารมณ์เป็นพิเศษจากสัญญาและปัญญา เป็นลักษณะ
๒. ปุพฺพคฺมรสํ เป็นประธานแก่จิตและกัมมชรูป เป็นกิจ
๓. ปฏิสนธิปัจจุปปุฏฐานํ มีการติดต่อรหว่างภพเก่าและภพใหม่
เป็นอาการปรากฏ ในปัญญาของบัณฑิตทั้งหลาย
๔. สงฺขารปทฏฐานํ (วา) มีสังขาร ๓ เป็นเหตุไกล้ หรือ
วตถุการมมณปทฏฐานํ มีวตถุ ๖ กับอารมณ์ ๖ เป็นเหตุไกล้

๓๑. ให้แสดงลักษณะ รส ปัจจุปปุฏฐาน ปทัฏฐาน ของสฬายตนะ (40).....หน้า 59)

- ตอบ
๑. อายตณลกขณฯ มีการกระทบ หรือมีการทำให้วิญญูสงสารยึดยาว เป็นลักษณะ
 ๒. ทสฺสนาทิสํ มีการเห็นเป็นต้น เป็นกิจ
 ๓. วตถุทวารภาวปัจจุปปุฏฐานํ มีความเป็นวตถุและทวารของปัญจวิญญานธาตุ
มนธธาตุ มโนวิญญานธาตุ ตามสมควร เป็นอาการปรากฏ
ในปัญญาของบัณฑิตทั้งหลาย
 ๔. นามรูปปทฏฐานํ มีเจตสิกและกัมมชรูป เป็นเหตุไกล้

๓๒. จงแสดงลักษณะกิจตักกะของตัณหา มาให้ถูกต้อง (49, 55)

ตอบ ลักษณะกิจตักกะของตัณหา คือ (หน้า 80)

๑. เหตุลक्षण มีการเป็นเหตุของทุกข์ทั้งปวง เป็นลักษณะ
๒. อภินนุทธสา มีความยินดีพอใจในอารมณ์ ภูมิและภพ เป็นกิจ
๓. อดีตตภาวปัจจุภูจนา มีความไม่อึดในอารมณ์ต่าง ๆ ของจิตหรือบุคคล เป็นอาการปรากฏ ในปัญญาของบัณฑิตทั้งหลาย
๔. เวทนาปทภูจนา มีเวทนาเป็นเหตุใกล้

๓๓. จงแสดงลักษณะ รส ปัจจุภูจนา ปทภูจนา ของอุปาทาน (37)

ตอบ แสดงลักษณะ รส ปัจจุภูจนา ปทภูจนา ของอุปาทาน ดังนี้ (หน้า 110)

๑. คหณลกขณ มีการยึดไว้เป็นลักษณะ
๒. อมฺยจนรส มีการไม่ปล่อยเป็นกิจ (กิจจรส)
๓. ตณฺหาทพฺพตฺตทิกฺขิปัจจุภูจนา มีตัณหาที่มีกำลังอย่างมั่นคงและมีความเห็นผิด เป็นอาการปรากฏ ในปัญญาของบัณฑิตทั้งหลาย
๔. ตณฺหาปทภูจนา มีตัณหาเป็นเหตุใกล้

๓๔. จงแสดงลักษณะ รส ปัจจุภูจนา ปทภูจนา ของกัมมภาวะ (45)

ตอบ แสดงลักษณะเป็นต้นของกัมมภาวะ ดังนี้ (หน้า 121)

๑. กมฺมลกฺขโณ มีความเป็นกรรมเป็นลักษณะ
๒. ภาวนรโส มีการทำให้เกิดเป็นกิจ (กิจจรส)
๓. กุสลากุสลปัจจุภูจนา มีความเป็นกุศล อกุศล เป็นอาการปรากฏ แก่ปัญญาของบัณฑิตทั้งหลาย
๔. อุปาทานปทภูจนา มีอุปาทานเป็นเหตุใกล้

๓๕. จงแสดงความหมาย และลักษณะกิจตักกะ (38)

ของคำว่า อุปัตติภาวะ มาให้ถูกต้อง (หน้า 111, 122)

ตอบ อุปัตติภาวะ หมายความว่า ผลที่เกิดขึ้นในภพนั้น ๆ โดยอาศัยกัมมภาวะ และลักษณะกิจตักกะของ อุปัตติภาวะ นั้น คือ

๑. กมฺมผลลกฺขโณ มีความเป็นผลของกรรมเป็นลักษณะ
๒. ภาวนรโส มีการเกิดขึ้นเป็นกิจ (สัมปัตติรส)
๓. อพฺยาทตฺตปัจจุภูจนา มีความเป็นอภัยกตธรรม เป็นอาการปรากฏ แก่ปัญญาของบัณฑิตทั้งหลาย
๔. อุปาทานปทภูจนา มีอุปาทานเป็นเหตุใกล้

-
๓๖. สังขารที่เป็นผลของอวิชชา มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง (47, 55)
 จงแสดงพร้อมทั้งความหมาย และองค์ธรรมโดยเฉพาะ ๆ (หน้า 36)
-

๓๖. คำว่า สังขาร หมายความว่าอย่างไร (52, 59).....หน้า 36)
 และสังขารที่เป็นผลของอวิชชานั้น มีเท่าไร คืออะไรบ้าง
 ให้แสดงองค์ธรรมโดยเฉพาะ ๆ ด้วย (47, 52, 55, 59)

ตอบ คำว่า สังขาร หมายความว่า ธรรมที่ปรุงแต่งให้ผลธรรมเกิดขึ้น

สังขารที่เป็นผลของอวิชชานั้น มี ๖ อย่าง คือ

๑. ปุณฺณภูมิสังขาร กุศลเจตนา เป็นผู้ปรุงแต่งโลกียกุศลวิบากและกุศลกัมมชรูป โดยตรง
 องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลเจตนา ๘ รูปาวจรกุศลเจตนา ๕
๒. อปุณฺณภูมิสังขาร อกุศลเจตนา เป็นผู้ปรุงแต่งอกุศลวิบากและอกุศลกัมมชรูป โดยตรง
 องค์ธรรมได้แก่ อกุศลเจตนา ๑๒
๓. อาเนญยาสังขาร กุศลเจตนาที่ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว เป็นผู้ปรุงแต่งอรุณวิบาก โดยตรง
 องค์ธรรมได้แก่ อรูปาวจรกุศลเจตนา ๔
๔. กายสังขาร เจตนาที่เป็นผู้ปรุงแต่งกายทุจริตและกายสุจริตให้สำเร็จลง
 องค์ธรรมได้แก่ อกุศลเจตนา ๑๒ มหากุศลเจตนา ๘ ที่เกี่ยวกับทางกาย
๕. วจีสังขาร เจตนาที่เป็นผู้ปรุงแต่งวจีทุจริตและวจีสุจริตให้สำเร็จลง
 องค์ธรรมได้แก่ อกุศลเจตนา ๑๒ มหากุศลเจตนา ๘ ที่เกี่ยวกับทางวาจา
๖. จิตตสังขาร เจตนาที่เป็นผู้ปรุงแต่งมโนทุจริตและมโนสุจริตให้สำเร็จลง
 องค์ธรรมได้แก่ อกุศลเจตนา ๑๒ โลภียกุศลเจตนา ๑๗ ที่เกี่ยวกับทางใจ

๓๗. สังขารที่เป็นผลของอวิชชา (ที่มุ่งหมายเฉพาะในปัจจุสมุปปาท)
 มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง จงแสดงพร้อมด้วยความหมาย
 และองค์ธรรมโดยเฉพาะ ๆ (50, 61).....หน้า 36)

- ตอบ ๑. ปุณฺณภูมิสังขาร กุศลเจตนา เป็นผู้ปรุงแต่งโลกียกุศลวิบากและกุศลกัมมชรูป โดยตรง
 องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลเจตนา ๘ รูปาวจรกุศลเจตนา ๕
๒. อปุณฺณภูมิสังขาร อกุศลเจตนา เป็นผู้ปรุงแต่งอกุศลวิบากและอกุศลกัมมชรูป โดยตรง
 องค์ธรรมได้แก่ อกุศลเจตนา ๑๒
๓. อาเนญยาสังขาร กุศลเจตนาที่ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว เป็นผู้ปรุงแต่งอรุณวิบาก โดยตรง
 องค์ธรรมได้แก่ อรูปาวจรกุศลเจตนา ๔

๓๘. จงให้เหตุผลว่า ทำไมโลกุตตรกุศลเจตนา จึงไม่จัดเป็นปฏญญากิสังขาร
ที่แสดงในปฏิจจสมุปบาท (50, 61).....หน้า 37)

ตอบ สำหรับโลกุตตรกุศลเจตนา นั้น ได้ชื่อว่าเป็นบุญก็จริง แต่ไม่ชื่อว่าปฏญญากิสังขาร
เพราะไม่มีหน้าที่ทำให้เกิดภพชาติที่เป็นสังสารวัฏ มีหน้าที่ทำลายภพชาติเท่านั้น
ฉะนั้น จึงไม่นำมาแสดงในปฏิจจสมุปบาทนี้

๓๙. จงจำแนกการปฏิสนธิวิญญาน โดยอปฏญญากิสังขาร (51, 56, 60)
และปฏญญากิสังขาร คือมหากุศลเจตนา ๘ ให้แสดงโดยเฉพาะ ฯ (หน้า 49)

ตอบ จำแนกการปฏิสนธิวิญญาน ดังต่อไปนี้

๑. อปฏญญากิสังขาร ๑๑ (เว้นอุทธีจเจตนา) เป็นเหตุ

อุเบกขาสันตึรณอกุศลวิบาก ๑ เป็นผล

ให้ปฏิสนธิในอบายภูมิทั้ง ๔

เป็นพวกหุดตือเหตุบุคคล คือพวกอบายสัตว์

๒. ปฏญญากิสังขาร อันได้แก่ มหากุศลทวิเหตุกโอมกะเจตนา ๔ เป็นเหตุ

อุเบกขาสันตึรณอกุศลวิบาก ๑ เป็นผล

ให้ปฏิสนธิในมนุษยภูมิ ๑ จาตุมหาราชิกาภูมิ ๑

เป็นพวกหุดตือเหตุบุคคล คือมนุษย์และเทวดาชั้นต่ำ ที่พิกลพิการ

โอบ้า บอดหนวก เป็นต้น

๓. ปฏญญากิสังขาร อันได้แก่ มหากุศลทวิเหตุกอกัฏฐะเจตนา ๔ และติเหตุกโอมกะเจตนา ๔

เป็นเหตุ มหาวิบากญาณวิปยุต ๔ เป็นผล

ให้ปฏิสนธิในมนุษยภูมิ ๑ เทวภูมิ ๖

เป็นพวกทวิเหตุบุคคล คือมนุษย์และเทวดาชั้นกลาง

๔. ปฏญญากิสังขาร อันได้แก่ มหากุศลติเหตุกอกัฏฐะเจตนา ๔ เป็นเหตุ

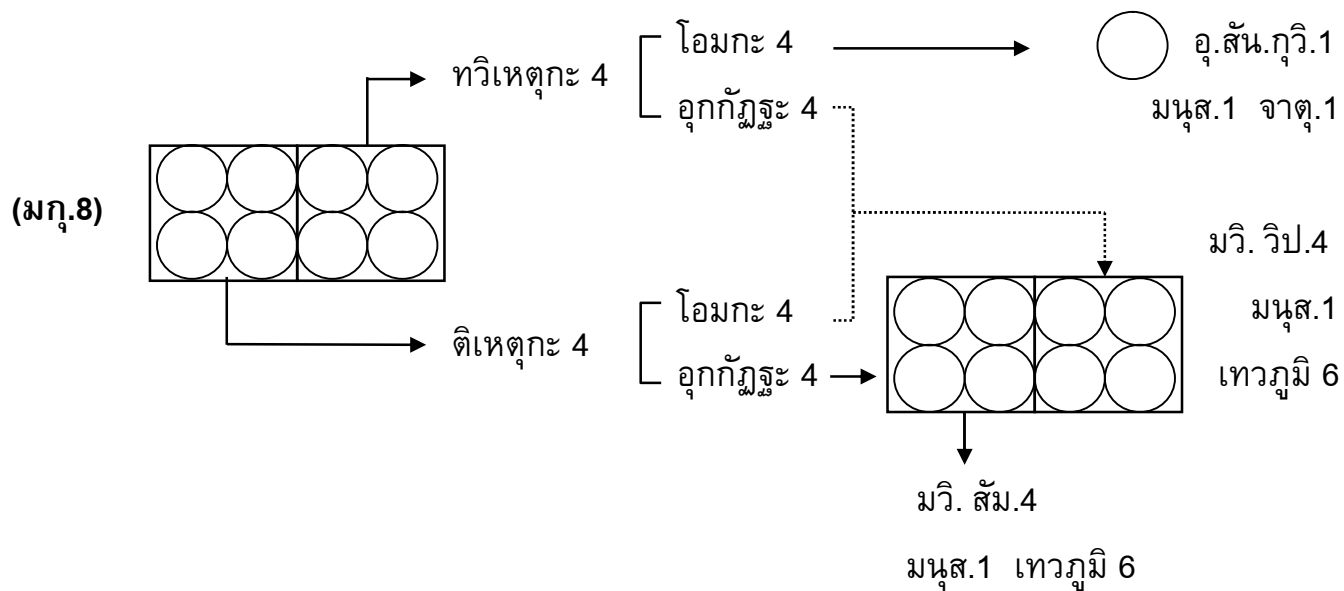
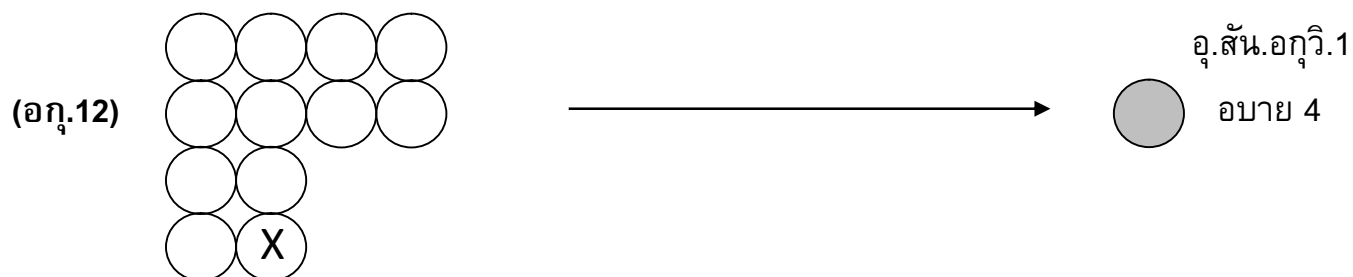
มหาวิบากญาณสัมปยุต ๔ เป็นผล

ให้ปฏิสนธิในมนุษยภูมิ ๑ เทวภูมิ ๖

เป็นพวกติเหตุบุคคล คือมนุษย์และเทวดาชั้นสูง

(ภาพอธิบาย ข้อ 39)

(กัมปปฏิสนธิ 10)

๔๐. ให้จำแนกปฏิสนธิวิญญาน ๙ คือ อุเบกขาสันตிரณกุศลวิปาก ๑ มหาวิปาก ๘ โดยปัญญากิสังขาร คือมหากุศลเจตนา ๘ มาโดยเฉพาะ ๆ (52).....หน้า 49)

ตอบ ๑. ปัญญากิสังขาร อันได้แก่ มหากุศลทวิเหตุกอุกัฏฐะเจตนา ๔ เป็นเหตุ

อุเบกขาสันตிரณกุศลวิปาก ๑ เป็นผล

ให้ปฏิสนธิในมนุษยภูมิ ๑ จาตุมหาราชิกายภูมิ ๑

เป็นพวกสุดคือเหตุบุคคล คือมนุษย์และเทวดาชั้นต่ำ ที่พิกลพิการ

โง่บ้า บอดหนวก เป็นต้น (หมายถึงว่า เป็นมนุษย์ชั้นต่ำที่พิกลพิการ

โง่บ้า บอดหนวก เป็นต้น และเป็นเทวดาชั้นต่ำ ได้แก่วินิปาติกอสุรา

มีรูปร่างน่าเกลียดน่ากลัว ความเป็นอยู่ก็ลำบากมากคล้ายกับพวกเปรต)

๒. ปัญญากิสังขาร อันได้แก่ มหากุศลทวิเหตุกอุกัฏฐะเจตนา ๔ และติเหตุกอุกัฏฐะเจตนา ๔

เป็นเหตุ มหาวิปากญาณวิปยุตตจิต ๔ เป็นผล

ให้ปฏิสนธิในมนุษยภูมิ ๑ เทวภูมิ ๖

เป็นพวกทวิเหตุบุคคล คือ มนุษย์และเทวดาชั้นกลาง

๓. ปัญญากิสังขาร อันได้แก่ มหากุศลติเหตุกอุกัฏฐะเจตนา ๔ เป็นเหตุ

มหาวิปากญาณสัมปยุตตจิต ๔ เป็นผล

ให้ปฏิสนธิในมนุษยภูมิ ๑ เทวภูมิ ๖

เป็นพวกติเหตุบุคคล คือมนุษย์และเทวดาชั้นสูง

๔๑. จงจำแนกปวัตติวิญญาน ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยปัญญากิสังขาร ๑๓ เป็นเหตุ

ตอบ จำแนกได้ดังต่อไปนี้ (54).....หน้า 50)

ปัญญากิสังขาร อันได้แก่ มหากุศลเจตนา ๘ เป็นเหตุ

อเหตุกกุศลวิปาก ๘ ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส

การถูกต้อง การรับอารมณ์ การได้สวณอารมณ์ และการรับอารมณ์ต่อ

จากชวณะที่ดี เป็นผล ในกามภูมิ ๑๑

ปัญญากิสังขาร อันได้แก่ มหากุศลเจตนา ๘ เป็นเหตุ

มหาวิปาก ๘ ได้แก่ การรับอารมณ์ต่อจากชวณะที่ดี เป็นผล

ในกามสุคติภูมิ ๗

ปัญญากิสังขาร อันได้แก่ มหากุศลเจตนา ๘ เป็นเหตุ

อเหตุกกุศลวิปาก ๕ ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การรับอารมณ์

การได้สวณอารมณ์ที่ดี เป็นผล ในรูปภูมิ ๑๕

ปัญญากิสังขาร อันได้แก่ รูปาวจรกุศลเจตนา ๕ เป็นเหตุ

รูปาวจรวิปาก ๕ ได้แก่ การรักษาภพเป็นผล ในรูปภูมิ ๑๕

๔๒. ญาณที่เป็นเหตุของนามรูป มีกี่อย่าง อะไรบ้าง

จงแสดงพร้อมองค์ธรรม (51, 56, 61)..... หน้า 53)

และคำว่า นามรูป นั้น นามรูปได้แก่อะไรบ้าง

ตอบ ญาณที่เป็นเหตุให้เกิดนามรูป มี ๒ อย่าง คือ

๑. วิปากญาณ องค์ธรรมได้แก่ โลภวิปากจิต ๓๒
๒. กัมมญาณ องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต มหากุศลจิต รูปาวจรกุศลจิต
ที่ประกอบกับกุศล อกุศลเจตนาที่ในอดีตภพ

และคำว่า นามรูป นั้น

นาม ได้แก่ เจตสิก ๓๕ ที่ประกอบกับโลภวิปากจิต ๓๒

รูป ได้แก่ ปฏิสนธิกัมมรูป ปวัตติกัมมรูป จิตตรูป

๔๓. ญาณเป็นปัจจัยอุปการะแก่นาม ในรูปภูมิและปัญจโวการภูมิ

แสดงไว้อย่างไร จงแสดงมาดู (53).....หน้า 55)

ตอบ ญาณเป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่นาม ในรูปภูมิ คือ

อรุวิปากจิต ๔ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่เจตสิก ๓๐ ทั้งในปฏิสนธิกาล
และปวัตติกาล ในรูปภูมิ ๔

ญาณเป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่นาม ในปัญจโวการภูมิ คือ

ทวิปัญจญาณจิต ๑๐ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗
ในปวัตติกาลเท่านั้น ในปัญจโวการภูมิ ๒๖ ตามสมควร

๔๔. จักขุสัมผัสจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยอายตนะกี่อย่าง คืออะไรบ้าง

ให้แสดงองค์ธรรมด้วย (48).....หน้า 58, 235)

ตอบ ต้องอาศัยอายตนะ ๔ อย่าง คือ

๑. จักขายตนะ ได้แก่ จักขุปสาท
๒. รูปายตนะ ได้แก่ รูปารมณ
๓. มนายตนะ ได้แก่ จักขุวิญญาณ
๔. รัมมายตนะ ได้แก่ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๖ (เว้นผัสสะ)

๔๕. โสตสัมผัสสะจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยอายตนะกี่อย่าง คืออะไรบ้าง
ให้แสดงองค์ธรรมด้วย (56)..... หน้า 58, 235)

ตอบ ต้องอาศัยอายตนะ ๔ อย่าง คือ

๑. โสตายตนะ ได้แก่ โสตปสาท
๒. สัททายตนะ ได้แก่ สัททารมณ
๓. มนายตนะ ได้แก่ โสตวิญญาน
๔. รัมมายตนะ ได้แก่ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๖ (เว้นผัสสะ)

๔๖. จงจำแนกผัสสะ ๖ โดยภูมิ (48, 51)
(ปี 57 = เว้นอสัญญusstตภูมิ) (หน้า 67)

ตอบ จำแนกผัสสะ ๖ โดยภูมิ ดังนี้

- ในกามภูมิ ๑๑ ผัสสะ ๖ ย่อมเกิดขึ้นได้
- ในรูปภูมิ ๑๕ (เว้นอสัญญusstตภูมิ) ผัสสะย่อมเกิดได้ ๓ คือ
จักขุสัมผัส ผัสสะ โสตสัมผัส ผัสสะ มโนสัมผัส ผัสสะ
- ในอรุณภูมิ ๔ ผัสสะย่อมเกิดได้ ๑ คือ มโนสัมผัส ผัสสะ
- ส่วนในอสัญญusstตภูมินั้น ผัสสะทั้งหมดย่อมเกิดไม่ได้
เพราะไม่มีอวิชฌตติกายตนะ ๖ เกิดในภูมินี้

(๔๗) ตัณหา ที่ชื่อว่า รัมมตัณหา นั้น มุ่งหมายเอาในขณะมีความยินดีพอใจ
หรือในขณะนี้นึกถึงอะไร (43).....หน้า 75)

ตอบ ตัณหา ที่ชื่อว่า รัมมตัณหานั้น มุ่งหมายเอาในขณะมีความยินดีพอใจ
หรือในขณะนี้นึกถึง โลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ เป็นต้น ที่เป็นฝ่ายอกุศล
และนึกถึง ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ฌาน อภิญญา เป็นต้น
ที่เป็นฝ่ายโลกียกุศลและกริยา

หรือนึกถึงการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การถูกต้อง การนอนหลับ
ที่เป็นฝ่ายกามวิบาก หรือนึกถึง ปสาทรูป สุขุมรูป และบัญญัติต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว
มีความยินดีพอใจเกิดขึ้น เรียกว่า รัมมตัณหา

๔๘. ตัณหา ที่ชื่อว่า กามตัณหาและภวตัณหา นั้นเป็นอย่างไร (39).....หน้า 76)

ตอบ ตัณหา ที่ชื่อว่า กามตัณหา นั้น ได้แก่ ความยินดีติดใจในอารมณ์ ๖ ที่เกี่ยวกับ
กามคุณทั้ง ๕ แต่ไม่ประกอบด้วยสัสสตทิฏฐิและอุจเฉททิฏฐิ
ภวตัณหา นั้น ได้แก่ ตัณหาที่เกิดพร้อมกันกับสัสสตทิฏฐิ โดยอาศัยรูป เสียง
กลิ่น รส สัมผัส หมายถึง ผู้ที่มีความเห็นว่า รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่ตน
กำลังได้รับอยู่นี้ ตั้งอยู่เป็นนิจ ไม่เข้าใจว่ามีการเกิดดับ

๔๙. ถ้ามีผู้กล่าวว่า รูปตัณหาเป็นกามตัณหา ก็ได้ เป็นภวตัณหา ก็ได้
เป็นวิภวตัณหา ก็ได้ ดังนี้ ท่านจะคัดค้านหรือเห็นด้วยประการใด
ให้แสดงมาตามความเป็นจริง (46).....หน้า 76 ?)

ตอบ ข้าพเจ้าเห็นด้วยทุกประการ เพราะว่า.....

รูปตัณหา ก็เป็นกามตัณหาส่วนหนึ่ง ในกามตัณหาทั้งหลาย
หมายถึงว่า กามตัณหา ก็ได้แก่ความยินดี ติดใจในรูปหรือรูปารมณ ที่เกี่ยวกับ
กามคุณอย่างหนึ่ง ในกามคุณทั้ง ๕ แต่ไม่ประกอบด้วยสัสสตทิฏฐิและอุจเฉททิฏฐิ
รูปตัณหา นี้แหละ ก็เป็นภวตัณหาส่วนหนึ่ง ในภวตัณหาทั้งหมด
หมายถึงว่า ภวตัณหา ก็ได้แก่ตัณหาที่เกิดพร้อมด้วยสัสสตทิฏฐิ โดยอาศัยรูป
หรือรูปารมณ กล่าวคือ ผู้ที่มีความเห็นว่า รูปหรือรูปารมณที่ตนกำลังได้รับอยู่นี้ ตั้งอยู่เป็นนิจ
ไม่เข้าใจว่ามีการเกิดดับ

รูปตัณหา นี้เช่นเดียวกัน ก็เป็นวิภวตัณหาส่วนหนึ่ง ในวิภวตัณหาทั้งหมด
หมายถึงว่า วิภวตัณหา ก็ได้แก่ตัณหาที่เกิดขึ้นพร้อมกันกับอุจเฉททิฏฐิ โดยอาศัยรูป
หรือรูปารมณ กล่าวคือ ผู้ที่มีความเห็นว่า รูปหรือรูปารมณซึ่งได้แก่สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต
ทั้งหลายในโลกนี้ มีตัวมีตนอยู่ และตัวตนนี้ไม่สามารถตั้งอยู่ได้ตลอด ย่อมสูญหายไป
แล้วมีความยินดีติดใจในรูปหรือรูปารมณนั้น

๕๐. ตัณหาและทิฏฐิ ที่ชื่อว่าอุปาทานได้นั้น
เป็นตัณหาและทิฏฐิชนิดไหน (39).....หน้า 81)

ตอบ ตัณหาและทิฏฐิอย่างธรรมดา ยังไม่ได้ชื่อว่า อุปาทาน
ต่อเมื่อตัณหาและทิฏฐินั้นมีกำลังแรงมากขึ้น กล่าวคือ การยินดีติดใจในอารมณ์นั้น ๆ
อย่างไม่ยอมปล่อย เวลานั้น ตัณหา นั้น ได้ชื่อว่า อุปาทาน
และเมื่อเวลาที่มีความเห็นผิดนั้นติดแน่น แก่ไม่ได้แล้ว เวลานั้น ทิฏฐิ นั้นก็ได้ชื่อว่า
อุปาทาน

๕๑. อุปาทาน มีเท่าไร คืออะไรบ้าง

พร้อมทั้งแสดงความหมายของอุปาทานนั้นมาด้วย (39).....หน้า 81)

ตอบ อุปาทาน มี ๔ อย่าง คือ

๑. กามุปาทาน ความยึดมั่นในวัตถุทางทั้ง ๖ มีรูปารมณเป็นต้น
ได้แก่ โลกเจตสิกที่ยึดมั่นในอารมณ์ ๖ ที่เป็นวัตถุทาง
๒. ทิฏฐุปาทาน ความยึดมั่นในการเห็นผิด มีนียตมิจฉาทิฏฐิ ๓ มิจฉาทิฏฐิ ๖๒
และอันทัคคาคหิกทิฏฐิ ๑๐ ได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่นอกจาก
สีลัพพตทิฏฐิ และสักกายทิฏฐิ
๓. สีลัพพตูปาทาน ความยึดมั่นในการปฏิบัติผิด มีการปฏิบัติเยี่ยงโคและสุนัขเป็นต้น
ได้แก่ สีลัพพตทิฏฐิ
๔. อัตตวาทุปาทาน ความยึดมั่นในขั้น ๕ ของตนและของคนอื่น ได้แก่ สักกายทิฏฐิ

๕๒. ภวะ แบ่งออกเป็นกี่อย่าง คืออะไรบ้าง (58)

ให้แสดงความหมายและองค์ธรรมด้วย (หน้า 111)

ตอบ ภวะ มี ๒ อย่าง คือ

๑. กัมมภวะ การปรุงแต่ง ที่ทำให้เกิดขึ้น
ได้แก่ อกุศลเจตนา ๑๒ โลภียกุศลเจตนา ๑๗ รวมเจตนา ๒๙
๒. อุปัตติภวะ ผลที่เกิดขึ้นในภพนั้น ๆ โดยอาศัยกัมมภวะ
ได้แก่ โลภียวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ กัมมรูป ๒๐

๕๓. ภวะ มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง (46)

ให้แสดงทั้งธัมมจริยฐานและบุคคลจริยฐาน (หน้า 111)

ตอบ ภวะ มีอยู่ ๒ อย่าง คือ

๑. กัมมภวะ การปรุงแต่ง ที่ทำให้เกิดขึ้น ว่าโดยธัมมจริยฐาน
ได้แก่ อกุศลเจตนา ๑๒ โลภียกุศลเจตนา ๑๗ รวมเจตนา ๒๙
๒. อุปัตติภวะ ผลที่เกิดขึ้นในภพนั้น ๆ โดยอาศัยกัมมภวะ ว่าโดยธัมมจริยฐาน
ได้แก่ โลภียวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ กัมมรูป ๒๐

เมื่อว่าโดยบุคคลจริยฐานแล้ว

- กัมมภวะ ได้แก่ การกระทำด้วยกาย วาจา ใจ ในสิ่งที่ดีและไม่ดี
ของบุคคลทั่วไป (ยกเว้นพระอรหันต์)
- อุปัตติภวะ ได้แก่ สัตว์ทั้งหลายที่อยู่ใน ๓๑ ภูมิ พร้อมทั้งการเห็น
การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การสัมผัส การนอนหลับ

(๕๔.) กัมมภาวะนี้ เมื่อจำแนกโดยทวารแล้ว มีเท่าไร คืออะไรบ้าง (35).....หน้า 112)

ตอบ กัมมภาวะนี้ เมื่อจำแนกโดยทวารแล้ว มี ๓ คือ

๑. กัมมภาวะที่เกิดทางกาย ชื่อว่า กายกรรม ได้แก่ อกุศลกรรม ๑๒ มหากุศลกรรม ๘
๒. กัมมภาวะที่เกิดทางวาจา ชื่อว่า วาจากรรม ได้แก่ อกุศลกรรม ๑๒ มหากุศลกรรม ๘
๓. กัมมภาวะที่เกิดทางใจ ชื่อว่า มโนกรรม ได้แก่ อกุศลกรรม ๑๒ มหากุศลกรรม ๘
มหัคคตกุศลกรรม ๘

(๕๕.) อุปัตติภาวะทั้ง ๙ เมื่อย่ลงแล้ว ได้เท่าไร คืออะไรบ้าง

ให้แสดงองค์ธรรมปรมาตม และบุคคลาธิฐานด้วย (35).....หน้า 113, 114)

ตอบ อุปัตติภาวะทั้ง ๙ เมื่อย่ลงแล้ว ได้ ๓ คือ

๑. กามภาวะ ได้แก่ กามวิปากจิต ๒๓ เจตสิก ๓๓ กัมมชรูป ๒๐
โดยบุคคลาธิฐาน ได้แก่ อบายสัตร มีดิรัจฉานเป็นต้น มนุษย์ เทวดา
๒. รูปภาวะ ได้แก่ รูปวิปากจิต ๕ จักขุวิญญาณจิต ๒ โสทวิญาณจิต ๒
สัมปฏิจฉนจิต ๒ สันตึรณจิต ๓ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๑๕
(เวณฆาน ชิวหา กาย ภาวรูป ๒)
โดยบุคคลาธิฐาน ได้แก่ รูปพรหมทั้งหลาย
๓. อรูปภาวะ ได้แก่ อรูปวิปากจิต ๔ เจตสิก ๓๐
โดยบุคคลาธิฐาน ได้แก่ อรูปพรหมทั้งหลาย

(๕๖.) อุปัตติภาวะ ๙ เมื่อย่ลงแล้วได้เท่าไร คืออะไรบ้าง (43).....หน้า 115)

และกัมมภาวะกับอุปัตติภาวะทั้ง ๒ นี้ เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันได้นั้น
เป็นได้อย่างไร ให้อธิบายพอเข้าใจ

ตอบ อุปัตติภาวะ ๙ เมื่อย่ลงแล้วได้ ๓ คือ ๑. กามภาวะ ๒. รูปภาวะ ๓. อรูปภาวะ
และกัมมภาวะกับอุปัตติภาวะทั้ง ๒ นี้ เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันได้นั้น กล่าวคือ

ถ้ากล่าวถึงกาลที่เป็นอนาคตแล้ว กัมมภาวะเป็นเหตุ อุปัตติภาวะเป็นผล
หมายความว่า สัตว์ทั้งหลายที่เป็นอุปัตติภาวนั้น จะปรากฏขึ้นได้ก็เพราะอาศัย
การกระทำต่าง ๆ ด้วยกาย วาจา ใจ ซึ่งเป็นอกุศลกัมมภาวะและโลกียกุศลกัมมภาวะเป็นเหตุ
นี้จัดเป็น ชนกเหตุ

ถ้ากล่าวถึงกาลที่เป็นปัจจุบันแล้ว อุปัตติภาวะเป็นเหตุ กัมมภาวะเป็นผล
เพราะการงานทั้งหลายที่เกี่ยวด้วยกาย วาจา ใจ (กัมมภาวะ) จะปรากฏขึ้นได้
ก็ต้องอาศัยสัตรทั้งหลาย ซึ่งเป็นอุปัตติภาวะเป็นเหตุ

(๕๗) ปฏิสนธิชาติ องค์ธรรมได้แก่อะไร เกิดขึ้นในกาลไหน (37).....หน้า 124)

ตอบ ปฏิสนธิชาติ องค์ธรรมได้แก่ ปฏิสนธิจิต ๑๙ เจตสิก ๓๕ กัมมชลาป ๓ - ๗ - ๔
ที่เกิดขึ้นในปฏิสนธิกาล

(๕๘) ชาติ ที่เป็นผลของกัมมภาวะนั้น เมื่อว่าโดยธรรมาธิภูฐาน
มีเท่าไร คืออะไรบ้าง (37).....หน้า 124)

ตอบ ชาติ ว่าโดยธรรมาธิภูฐาน มี ๒ อย่าง คือ
๑. นามชาติ การเกิดขึ้นของวิปากนามขันธ์ ๔
๒. รูปชาติ การเกิดขึ้นของกัมมรูป

(๕๙) ชาติ ในบท ภวปจฺจยา ชาติ นั้น มุ่งหมายเอาอะไร
เมื่อว่าโดยกำเนิดและว่าโดยขันธ์แล้ว มีเท่าไร คืออะไรบ้าง (44)
ให้แสดงความหมายด้วย (หน้า 125)

และคำว่า ชาติ นี้ คือการเกิดของสัตว์ในที่ไหน ให้อธิบาย

ตอบ ชาติ ในบท ภวปจฺจยา ชาติ นี้ มุ่งหมายเอาปฏิสนธิชาติเท่านั้น
เมื่อว่าโดยกำเนิด มี ๔ คือ

๑. ชลาพุชชาติ การเกิดขึ้นในมดลูก
๒. อณฑชชาติ การเกิดขึ้นในฟอง
๓. สังเสทชชาติ การเกิดขึ้นในที่ที่มียาง
๔. โอปปาติกชาติ การเกิดผุดโตขึ้นทันที

ว่าโดยขันธ์ มี ๓ คือ

๑. ปัญจโวการชาติ การเกิดขึ้นของขันธ์ ๕
๒. จตุโวการชาติ การเกิดขึ้นของนามขันธ์ ๔
๓. เอกโวการชาติ การเกิดขึ้นของรูปขันธ์อย่างเดียว

และคำว่า ชาติ นี้ คือการเกิดขึ้นของสัตว์ทั้งหลายใน ๓๑ ภูมิ โดยประการต่าง ๆ
มีพวกอบายสัตว์ มนุษย์ เทวดา พรหม เหล่านี้ ก็โดยเนื่องมาจากกัมมภาวะ
คือการกระทำด้วยกาย วาจา ใจ ที่เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้างนั่นเอง ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า
สัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ ไม่มีใครเป็นผู้สร้าง นอกจากกุศลกรรม อกุศลกรรมเท่านั้น

๖๐. อุปายาสะ แปลว่าอย่างไร (57)..... หน้า 143)

ตอบ อุปายาสะ แปลว่า ความลำบากใจอย่างหนัก หรือความคับแค้นใจ

๖๑. การแสดงปฏิจสุมุบาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั้น มีกี่นัย คืออะไรบ้าง
(ให้แสดงเฉพาะชื่อของนัยนั้น ๆ ไม่ต้องบอกความหมาย) และจงยกแสดงประโยชน์
ที่จะได้รับการแสดงนัยที่ ๓ มาดูให้ชัดเจน (40).....หน้า 149)

ตอบ การแสดงปฏิจสุมุบาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั้น มี ๔ นัย คือ

๑. อาทิปริโยสานอนุโลมเทศนา
๒. มัชฌปริโยสานอนุโลมเทศนา
๓. ปริโยสานอาทิปฏิโลมเทศนา
๔. มัชฌอาทิปฏิโลมเทศนา

และแสดงประโยชน์ที่จะได้รับการแสดงนัยที่ ๓ นั้น คือ

การแสดงโดยปริโยสานอาทิปฏิโลมเทศนา ก็เพื่อประโยชน์ให้บุคคลทั้งหลาย
ได้แลเห็นธรรมที่เป็นเหตุของความทุกข์ ตามลำดับ ตั้งแต่ชาติเป็นต้นจนถึงอวิชชา
คือให้รู้ว่าความทุกข์ มีชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะโทมนัสสะ อุปายาสะ
ที่สัตว์ทั้งหลายกำลังได้รับอยู่ทุกวันนี้ ปรากฏเกิดขึ้นได้ก็โดยอาศัยชาติเป็นเหตุ
ถ้าไม่มีชาติแล้ว ทุกข์เหล่านี้ก็เกิดขึ้นไม่ได้

เมื่อแลเห็นชาติแล้ว ก็ให้เห็นเหตุที่ทำให้ชาติเกิด คือกัมมภาวะ

เมื่อแลเห็นกัมมภาวะแล้ว ก็ให้เห็นเหตุที่ทำให้กัมมภาวะเกิด คืออุปาทาน
ให้แลเห็นเหตุสืบเนื่องกันตามลำดับขึ้นไปจนถึงอวิชชา เมื่อเห็นอวิชชาแล้วก็จะได้ว่า
อวิชชาี้แหละ เป็นหัวหน้าแห่งเหตุทั้งปวง

๖๒. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงปฏิจสุมุบาทไว้ในสังยุตตนิกาย (58)

มีกี่นัย คืออะไรบ้าง ให้แสดงพร้อมด้วยความหมาย (หน้า 149)

ตอบ การแสดงปฏิจสุมุบาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในสังยุตตนิกายนั้น
มีประเภทแห่งการแสดงเป็น ๔ นัย คือ

๑. แสดงจากต้นไปถึงปลาย คือ ตั้งแต่อวิชชาไปตามลำดับจนถึงชรา มรณะเป็นที่สุด
เรียกว่า อาทิปริโยสานอนุโลมเทศนา
๒. แสดงจากกลางไปถึงปลาย คือ ตั้งแต่เวทนาไปตามลำดับจนถึงชรา มรณะเป็นที่สุด
เรียกว่า มัชฌปริโยสานอนุโลมเทศนา
๓. แสดงจากปลายไปถึงต้น คือ ตั้งแต่ชรา มรณะถอยหลังไปตามลำดับจนถึงอวิชชา
เป็นที่สุด เรียกว่า ปริโยสานอาทิปฏิโลมเทศนา
๔. แสดงจากกลางไปถึงต้น คือ ตั้งแต่ตัณหาถอยหลังไปตามลำดับจนถึงอวิชชา
เป็นที่สุด เรียกว่า มัชฌอาทิปฏิโลมเทศนา

ปุพพัตตภาจกร							อปรัณตภาจกร				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชา	สังขาร	วิญญาณ	นามรูป	สพายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อุปาทาน	กัมมภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อดีตเหตุ		ปัจจุบันผล					ปัจจุบันเหตุ			อนาคตผล	

๖๓. ปฏิจจสมุปบาท เมื่อว่าโดยภาจกรแล้ว มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง
ให้แสดงถึงความเป็นไปแห่งองค์ปฏิจจสมุปบาทในภาจกรเหล่านั้นมาด้วย

ตอบ มี ๒ อย่าง คือ (50)..... หน้า 160)

ตั้งแต่ อดีตเหตุเป็นต้นจนถึงปัจจุบันผล เป็นภาจกรอันหนึ่ง

ชื่อว่า ปุพพัตตภาจกร เป็นภาจกรแรก

ตั้งแต่ ปัจจุบันเหตุเป็นต้นจนถึงอนาคตผล เป็นภาจกรอันหนึ่ง

ชื่อว่า อปรันตภาจกร เป็นภาจกรหลัง

ในปุพพัตตภาจกร มีองค์ปฏิจจสมุปบาท ๗ องค์ คือ

อวิชา สังขาร วิญญาณ นามรูป สพายตนะ ผัสสะ เวทนา

ในองค์ทั้ง ๗ เหล่านี้ อวิชาเป็นต้นเหตุหรือเป็นที่ตั้ง นำให้ถึงเวทนา

ในอปรัณตภาจกร มีองค์ ๕ คือ

ตัณหา อุปาทาน กัมมภาวะ ชาติ ชรามรณะ

ในองค์ ๕ เหล่านี้ ตัณหาเป็นต้นเหตุหรือเป็นที่ตั้ง นำให้ถึงชรามรณะ

๖๔. ปฏิจจสมุปบาทธรรม เมื่อแบ่งออกเป็นภาจกรแล้ว มี ๒ คือ ปุพพัตตภาจกร
และอปรัณตภาจกร ท่านแสดงรายละเอียดไว้ว่าอย่างไร (57).....หน้า 160)

ตอบ ท่านแสดงรายละเอียดไว้ ดังต่อไปนี้

ในปุพพัตตภาจกร มีองค์ปฏิจจสมุปบาท ๗ องค์ คือ

อวิชา สังขาร วิญญาณ นามรูป สพายตนะ ผัสสะ เวทนา

ในองค์ทั้ง ๗ เหล่านี้ อวิชาเป็นต้นเหตุหรือเป็นที่ตั้ง นำให้ถึงเวทนา

ในอปรัณตภาจกร มีองค์ ๕ คือ

ตัณหา อุปาทาน กัมมภาวะ ชาติ ชรามรณะ

ในองค์ ๕ เหล่านี้ ตัณหาเป็นต้นเหตุหรือเป็นที่ตั้ง นำให้ถึงชรามรณะ

ในปุพพัตตภาจกรที่มีองค์ ๗ นั้น มุ่งหมายเอาแต่เฉพาะองค์ที่ปรากฏออกหน้า

แต่ในขณะที่องค์ ๗ หมุนเวียนอยู่นั้น ตัณหา อุปาทาน กัมมภาวะ ชาติ

ชรามรณะ องค์ทั้ง ๕ เหล่านี้ (ที่เป็นอปรัณตภาจกร) ก็หมุนตามไปด้วย

ในอปันตภาวจักรที่มีองค์ ๕ นั้น มุ่งหมายเอาแต่เฉพาะองค์ที่ปรากฏออกหน้าเช่นเดียวกัน
แต่ในขณะที่องค์ ๕ หมุนเวียนอยู่นั้น อวิชชา สังขาร วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ
ผัสสะ เวทนา องค์ทั้ง ๗ เหล่านี้ (ที่เป็นอุปพัตตภาวจักร) ก็หมุนตามไปด้วย

๖๕. จงอธิบายในเหตุที่ทำให้วัฏฏะทั้ง ๓ ขาดลง (43, 47)..... หน้า 165)

ตอบ ตามธรรมดาต้นไม้ย่อมมอกลงมาเจริญได้ต้องอาศัยรากแก้ว ถ้ารากแก้วถูกทำลายเสียแล้ว
ต้นไม้นั้นก็จะเกิดอาการอับเฉาลงทันที และผลสุดท้ายก็ตาย ข้อนี้ฉันใด

รูปนาม คือ สัตว์ทั้งหลายที่เจริญอยู่ในสังสารวัฏโดยไม่มีที่สิ้นสุดนั้น ก็เพราะอำนาจแห่ง
อวิชชาและตัณหา เมื่อใดอวิชชาและตัณหาทั้ง ๒ นี้ ถูกทำลายลงด้วยอำนาจแห่งอรหัตตมรรค
แล้ว ความเจริญของรูปนาม อันได้แก่การเวียนว่ายของสัตว์ทั้งหลายนั้น ก็เป็นอันสิ้นสุดลง

ดังนั้น พระอนุรุทธาจารย์จึงแสดงว่า “เตสเมว จ มุลานํ นิโรธเณ นิรุชฺฌติ”
ซึ่งแปลว่า เมื่อวัฏฏมูลทั้ง ๒ นั้น ดับสิ้นลงไม่มีเหลือ ด้วยอำนาจแห่งอรหัตตมรรคแล้ว
การหมุนเวียนแห่งปฏิจจสมุปบาท คือวัฏฏะทั้ง ๓ ก็ย่อมดับลงทันที

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
อวิชชา	สังขาร	วิญญาณ	นามรูป	สฬายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อุปาทาน	กัมม	อุปะ	ชาติ	ชรา มรณะ
สมุทยสังขาร		ทุกขสังขาร					สมุทยสังขาร			ทุกขสังขาร		

๖๖. จงจำแนกองค์ปฏิจจสมุปบาทโดยสังขาร (ตามอภิธรรมภาชนีนัย) (50)

ตอบ จำแนกองค์ปฏิจจสมุปบาทโดยสังขาร ดังนี้ (หน้า 172)

อวิชชา สังขาร	จัดเป็น สมุทยสังขาร
วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา	จัดเป็น ทุกขสังขาร
ตัณหา อุปาทาน กัมมภาวะ	จัดเป็น สมุทยสังขาร
อุปปัตติภาวะ ชาติ ชรา มรณะ	จัดเป็น ทุกขสังขาร

๖๗. การที่พระอานนท์เถระ เข้าใจในปฏิจจสมุปบาทชัดเจนถึงขั้นนั้น

เพราะอาศัยเหตุอย่างไรบ้าง (37).....หน้า 179)

ตอบ การที่พระอานนท์เถระเข้าใจในปฏิจจสมุปบาทชัดเจนถึงขั้นนั้น

เพราะอาศัยเหตุ ๔ อย่าง คือ

๑. อุปฏฐกอธิการโ เป็นผู้ที่เคยสร้างทาน ศีล ภาวนา แล้วปรารถนาเป็นพุทธอุปัฏฐาก
๒. อนุตตวาลิโก ได้เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับพระบรมศาสดา
๓. โสตาปนโน ได้สำเร็จพระโสดาบัน
๔. พหุสสุตโร เป็นผู้ที่มีพหูสูตมากที่สุด

๖๘. การแสดงปฏิจสมุปบาทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีอยู่ ๒ นัยนั้น
คืออะไรบ้าง ต่างกันอย่างไร (53)..... หน้า 180)

ตอบ การแสดงปฏิจสมุปบาทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีอยู่ ๒ นัย คือ
สุดตันตภาษนียนัย และอภิธรรมภาษนียนัย
การแสดงโดยสุดตันตภาษนียนัย ได้แสดงถึงความเป็นไปแห่งปฏิจสมุปบาท
ในจิตหลาย ๆ ดวง ชื่อว่า นานาจิตตักขณิกปฏิจสมุปบาท
ส่วนการแสดงโดยอภิธรรมภาษนียนัย ได้แสดงถึงความเป็นไปแห่งปฏิจสมุปบาท
ในจิตดวงหนึ่ง ๆ ชื่อว่า เอกจิตตักขณิกปฏิจสมุปบาท

๖๙. อภิธัมมภาษนียนัย ในจิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ (58)
แบ่งเป็นกี่พวก คืออะไรบ้าง (หน้า 180)

ตอบ อภิธัมมภาษนียนัยในจิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ แบ่งออกเป็น ๓ พวก คือ
๑. อุกุศลบท ๒. กุศลบท ๓. อพยากตบท

๗๐. การแสดงปฏิจสมุปบาทโดยสุดตันตภาษนียนัย และอภิธรรมภาษนียนัยนั้น
ต่างกันอย่างไร และในอภิธรรมภาษนียนัยนั้น แบ่งการแสดงออกเป็นกี่พวก
คืออะไรบ้าง (44, 47, 51, 52, 58)..... หน้า 180)

ตอบ การแสดงโดยสุดตันตภาษนียนัย ได้แสดงถึงความเป็นไปแห่งปฏิจสมุปบาท
ในจิตหลาย ๆ ดวง ชื่อว่า นานาจิตตักขณิกปฏิจสมุปบาท
ส่วนการแสดงโดยอภิธรรมภาษนียนัยนั้น ได้แสดงถึงความเป็นไปแห่งปฏิจสมุปบาท
ในจิตดวงหนึ่ง ๆ ชื่อว่า เอกจิตตักขณิกปฏิจสมุปบาท
ในอภิธรรมภาษนียนัย แบ่งการแสดงออกเป็น ๓ พวก คือ
๑. อุกุศลบท ๒. กุศลบท ๓. อัพยากตบท

๗๑. จงแปลปฏิจสมุปบาทโดยอภิธรรมภาษนียนัย ในจิตตูปาททั้งหมด ดังนี้
วิญญาณปจฺจยา หามํ หามปจฺจยา จฺญายตํ จฺญายตปจฺจยา ผสฺโส
ผสฺสปจฺจยา เวทนา (55)..... หน้า 180)

ตอบ แปลดังนี้
เพราะจิต ๘๙ เป็นเหตุ เจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับจิต ๘๙ จึงเกิดขึ้น
เพราะเจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับจิต ๘๙ เป็นเหตุ มนายตนะคือจิต ๘๙ จึงเกิดขึ้น
เพราะมนายตนะคือจิต ๘๙ เป็นเหตุ ผัสสะที่ประกอบกับจิต ๘๙ จึงเกิดขึ้น
เพราะผัสสะที่ประกอบกับจิต ๘๙ เป็นเหตุ เวทนาที่ประกอบกับจิต ๘๙ จึงเกิดขึ้น

ทฤษฎีคติสัมปยุตตจิต 4 เจตสิก 21

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชชา	สังขาร	วิญญาณ	นาม	ัญญาายณะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อุปาทาน	ภวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายณะ							

๗๒. จงแสดงถึงความเป็นไปแห่งปฏิจจสมุปบาท เฉพาะภาษาไทย

ในทฤษฎีคติสัมปยุตตจิต เฉพาะคู่ที่ ๑ และคู่สุดท้าย (49, 54)

พร้อมทั้งบทสุดท้าย มาดู (หน้า 181)

ตอบ คู่ที่ ๑ เพราะอวิชชาเป็นเหตุ อปุญญาภิสังขาร คือทฤษฎีคติสัมปยุตตอกุศลเจตนา ที่เป็นไปพร้อมด้วยอวิชชา จึงเกิดขึ้น

คู่สุดท้าย เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของทฤษฎีคติสัมปยุตตจิตตูปบาท เป็นเหตุ นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของทฤษฎีคติสัมปยุตตจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น

บทสุดท้าย ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีอวิชชาเป็นต้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

๗๓. จงแสดงความเป็นไปแห่งปฏิจจสมุปบาท เฉพาะภาษาไทย

ในทฤษฎีคติสัมปยุตตจิต ตั้งแต่ อวิชชา เป็นต้นจนถึง ผัสสะ (37)

และบทสุดท้าย มี เอวเมตสฺส เป็นต้นไปจนจบ มาดู (หน้า 181)

ตอบ แสดงความเป็นไปแห่งปฏิจจสมุปบาท

เพราะอวิชชาเป็นเหตุ อปุญญาภิสังขาร คือทฤษฎีคติสัมปยุตตอกุศลเจตนา ที่เป็นไปพร้อมด้วยอวิชชานั้น จึงเกิดขึ้น

เพราะอปุญญาภิสังขาร คือทฤษฎีคติสัมปยุตตอกุศลเจตนา เป็นเหตุ ทฤษฎีคติสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น

เพราะทฤษฎีคติสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ เจตสิกขันธ์ ๓ ที่ประกอบกับทฤษฎีคติสัมปยุตตจิตนั้น ๆ จึงเกิดขึ้น

เพราะเจตสิกขันธ์ ๓ ที่ประกอบกับทฤษฎีคติสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ มนายณะ คือทฤษฎีคติสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น

เพราะมนายณะ คือทฤษฎีคติสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ มโนสัมผัส ผัสสะ ที่ประกอบกับทฤษฎีคติสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น

ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีอวิชชาเป็นต้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

ทฤษฎีคติวิปยุตตจิต 4 เจตสิก 21

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชา	สังขาร	วิญญาณ	นาม	ัญญาายณะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อิโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามณะ
			นามรูป	สพายณะ				อุปาทาน			

๗๔. จงแสดงความเป็นไปของปัจจัยสมุปบาท ในทฤษฎีคติวิปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๒๑ เฉพาะภาษาไทย (เว้น ๓ องค์ คือ ัญญาายณะ ผัสสะ เวทนา) (57).....หน้า 181)

ตอบ เพราะอวิชาเป็นเหตุ อุปัญญาายสังขาร คือทฤษฎีคติวิปยุตตอกุศลเจตนา ที่เป็นไปพร้อมด้วยอวิชานั้น จึงเกิดขึ้น

เพราะอุปัญญาายสังขาร คือทฤษฎีคติวิปยุตตอกุศลเจตนา เป็นเหตุ ทฤษฎีคติวิปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น

เพราะทฤษฎีคติวิปยุตตจิต เป็นเหตุ เจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับทฤษฎีคติวิปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น

เพราะตัณหา ที่ประกอบกับทฤษฎีคติวิปยุตตจิต เป็นเหตุ อิโมกข์ ที่ประกอบกับทฤษฎีคติวิปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น

เพราะอิโมกข์ ที่ประกอบกับทฤษฎีคติวิปยุตตจิต เป็นเหตุ ภาวะ คือทฤษฎีคติวิปยุตตจิตตูปบาท (เว้นอิโมกข์) จึงเกิดขึ้น

เพราะภาวะ คือทฤษฎีคติวิปยุตตจิตตูปบาท (เว้นอิโมกข์) เป็นเหตุ นามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของทฤษฎีคติวิปยุตตจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น

เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของทฤษฎีคติวิปยุตตจิตตูปบาท เป็นเหตุ นามชรา นามมณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของทฤษฎีคติวิปยุตตจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น

ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีอวิชา เป็นต้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

๗๕. ในการที่อภิธรรมภาชนียนัย พระพุทธองค์ไม่ทรงแสดงโสกะ ปริเทวะ เป็นต้น ซึ่งเป็นผลของชาตินั้น เพราะเหตุไร (35, 55)..... หน้า 182)

ตอบ ในการที่อภิธรรมภาชนียนัย พระพุทธองค์ไม่ทรงแสดงโสกะ ปริเทวะ เป็นต้น ซึ่งเป็นผลของชาตินั้น เพราะในจิตตักขณะดวงหนึ่ง ๆ นั้น โสกะ ปริเทวะ เป็นต้นเหล่านี้ ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ และอีกประการหนึ่ง โสกะ ปริเทวะ เป็นต้นเหล่านี้ ก็ไม่ได้เกิดในภุมิทั่วไป เช่น ในรูปภุมิ อรูปภุมิ ด้วยเหตุนี้ พระพุทธองค์จึงไม่ทรงแสดงโสกะ ปริเทวะ เป็นต้น ให้เป็นผลของชาติ

๗๖. จงแสดงความเป็นไปของปฏิจสุมุปาทในโลกุตตรกุศลจิต ๓ คู่
คือ คู่ที่ ๑ คู่ที่ ๒ และคู่สุดท้าย พร้อมด้วยบทสุดท้าย (43, 45, 48, 51)
ทั้งที่เป็นบาลีและคำแปล (59, 60)..... หน้า 183)

ตอบ แสดงเป็นบาลี ดังนี้ (ความเป็นไปของปฏิจสุมุปาทในโลกุตตรกุศลจิต ๓ คู่
คือ คู่ที่ ๑ คู่ที่ ๒ และคู่สุดท้าย พร้อมด้วยบทสุดท้าย คือ)
กุศลมูลปจฺจยา สงฺขารो สงฺขารปจฺจยา วิญญาณํ ฯลฯ ชาติปจฺจยา ชรามรณํ
เอวเมเตสํ ธมฺมานํ สมุทโย โหติ

แปล เพราะกุศลมูล ๓ เป็นเหตุ ปุญญาภิสังขาร คือโลกุตตรกุศลเจตนา
ที่เป็นไปพร้อมด้วยกุศลมูล ๓ จึงเกิดขึ้น

เพราะปุญญาภิสังขาร คือโลกุตตรกุศลเจตนา เป็นเหตุ โลกุตตรกุศลจิต จึงเกิดขึ้น
เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของโลกุตตรกุศลจิตตูปาท เป็นเหตุ
นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของโลกุตตรกุศลจิตตูปาท จึงเกิดขึ้น
ความเกิดขึ้นของโลกุตตรกุศลธรรม ย่อมเป็นไปดังนี้

(๗๗) จงแสดงความเป็นไปของปฏิจสุมุปาท ในทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐
เฉพาะที่เป็นภาษาบาลี (41).....หน้า 185)

ตอบ แสดงความเป็นไปของปฏิจสุมุปาท ในทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ ดังนี้
สงฺขารปจฺจยา วิญญาณํ วิญญาณปจฺจยา นามํ นามปจฺจยา จญฺจายตนํ
จญฺจายตนปจฺจยา ผสฺโส ผสฺสปจฺจยา เวทนา เวทนาปจฺจยา ภาโว
ภวปจฺจยา ชาติ ชาติปจฺจยา ชรามรณํ
เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ

(๗๘) สงฺขารปจฺจยา วิญญาณํ และ ชาติปจฺจยา ชรามรณํ เอวเมตสฺส เกวลสฺส
ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ ที่ยกมาจากทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ นั้น
แปลว่าอย่างไร (41).....หน้า 185)

ตอบ แปลว่า เพราะปุญญาภิสังขาร อปุญญาภิสังขาร คือมหากุศลเจตนา ๘
อกุศลเจตนา ๑๒ เป็นเหตุ ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ จึงเกิดขึ้น

และ เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของทวิปัญจวิญญาณจิตตูปาท เป็นเหตุ
นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของทวิปัญจวิญญาณจิตตูปาท จึงเกิดขึ้น
ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ
มีปุญญาภิสังขาร อปุญญาภิสังขารเป็นต้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

๗๙. จงแปลเป็นไทยในปฏิจจสมุปบาท โดยอภิธรรมภาชนียนัย
เฉพาะในทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ ดังต่อไปนี้ (36).....หน้า 185)

- ก. สงขารปจฺยา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณปจฺยา นามํ ฯ
ข. ภวปจฺยา ชาติ, ชาติปจฺยา ชรามรณํ,
เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺทโย โหติ ฯ

ตอบ แปลเป็นไทย ดังนี้

(ก) เพราะปัญญากิสังขาร อပ္ปัญญากิสังขาร คือมหากุศลเจตนา ๘
อกุศลเจตนา ๑๒ เป็นเหตุ ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ จึงเกิดขึ้น

เพราะทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็นเหตุ
เจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ จึงเกิดขึ้น

(ข) เพราะภาวะ คือทวิปัญจวิญญาณจิตอุปบาท (เว้นเวทนา) เป็นเหตุ
นามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของทวิปัญจวิญญาณจิตอุปบาท จึงเกิดขึ้น

เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของทวิปัญจวิญญาณจิตอุปบาท เป็นเหตุ
นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของทวิปัญจวิญญาณจิตอุปบาท จึงเกิดขึ้น

ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ
มีปัญญากิสังขาร อပ္ปัญญากิสังขารเป็นต้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

๘๐. จงแสดงถึงความเป็นไปแห่งปฏิจจสมุปบาท ในอภิธรรมภาชนียนัย
เฉพาะภาษาไทย ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ ดังมีพระบาลีดังนี้

ภวปจฺยา ชาติ ชาติปจฺยา ชรามรณํ เอวเมตสฺส เกวลสฺส
ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺทโย โหติ (53)..... หน้า 184)

ตอบ แสดงความเป็นไปแห่งปฏิจจสมุปบาท ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ ดังนี้

เพราะภาวะ คือ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิตอุปบาท (เว้นอิโมกข์) เป็นเหตุ
นามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของมหากุศลญาณสัมปยุตตจิตอุปบาท จึงเกิดขึ้น

เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของมหากุศลญาณสัมปยุตตจิตอุปบาท เป็นเหตุ
นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของมหากุศลญาณสัมปยุตตจิตอุปบาท จึงเกิดขึ้น

ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีกุศลมูลเป็นต้น
ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

๘๑. ในวิกิกิจฉาสัมปยุตตจิตตูปบาท และในอรุปาวจรกุศลจิตตูปบาท (58)
ทั้งสองบทนี้ มีองค์ปฏิจจนสมุปปาทกึ่งองค์ คืออะไรบ้าง (หน้า 181, 183)

ตอบ ในวิกิกิจฉาสัมปยุตตจิตตูปบาท มีองค์ปฏิจจนสมุปปาท ๑๑ คือ

๑. อวิชชา	๒. สังขาร	๓. วิญญาณ	๔. นาม	๕. ัญญาายตนะ
๖. ผัสสะ	๗. เวทนา	๘. วิกิกิจฉา	๙. ภาวะ	๑๐. ชาติ
๑๑. ชรามรณะ				

อรุปาวจรกุศลจิตตูปบาท มีองค์ปฏิจจนสมุปปาท ๑๒ คือ

๑. กุศลมูล	๒. สังขาร	๓. วิญญาณ	๔. นาม
๕. ัญญาายตนะ	๖. ผัสสะ	๗. เวทนา	๘. ปสาทะ
๙. อธิโมกข์	๑๐. ภาวะ	๑๑. ชาติ	๑๒. ชรามรณะ

๘๒. ในกุศลบททั้งหมด แสดงองค์ปฏิจจนสมุปปาทได้กึ่งองค์
คืออะไรบ้าง (ให้แสดงเฉพาะองค์) (53)..... หน้า 183)

ตอบ ในกุศลบททั้งหมด มีการแสดงองค์ปฏิจจนสมุปปาท ได้ ๑๒ องค์ ดังนี้

๑. กุศลมูล	๒. สังขาร	๓. วิญญาณ	๔. นาม
๕. ัญญาายตนะ	๖. ผัสสะ	๗. เวทนา	๘. ปสาทะ
๙. อธิโมกข์	๑๐. ภาวะ	๑๑. ชาติ	๑๒. ชรามรณะ

๘๓. ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิตตูปบาท ๔ นั้น ความเป็นไปของ
องค์ปฏิจจนสมุปปาท มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง (49, 50, 54)
(ให้แสดงเฉพาะองค์) (หน้า 183)

ตอบ ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิตตูปบาท ๔ นั้น ความเป็นไปขององค์ปฏิจจนสมุปปาท
มีจำนวน ๑๒ คือ

๑. กุศลมูล ๓	๒. สังขาร	๓. วิญญาณ	๔. นาม
๕. ัญญาายตนะ	๖. ผัสสะ	๗. เวทนา	๘. ปสาทะ
๙. อธิโมกข์	๑๐. ภาวะ	๑๑. ชาติ	๑๒. ชรามรณะ

๘๔. จงแสดงความเป็นไปของปฏิจจนสมุปปาทในโลกุตตรวิปากจิต ๔ เจตสิก ๓๖ นั้น
ว่ามีองค์ปฏิจจนสมุปปาทกึ่งองค์ คืออะไรบ้าง (46, 60).....หน้า 183)

ตอบ โลกุตตรวิปากจิต ๔ เจตสิก ๓๖ นั้น มีองค์ปฏิจจนสมุปปาท ๑๑ องค์ คือ

๑. สังขาร	๒. วิญญาณ	๓. นาม	๔. ัญญาายตนะ
๕. ผัสสะ	๖. เวทนา	๗. ปสาทะ	๘. อธิโมกข์
๙. ภาวะ	๑๐. ชาติ	๑๑. ชรามรณะ	

ทวิปัญจวิญญานจิต 10 สัพพ.เจตสิก 7

	1	2	3	4	5	6			7	8	9
×	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	×	×	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อวิชชา			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

๘๕. จงแสดงความเป็นไปของปฏิจจสมุปบาท ที่เป็นไปทางตา (จักขุวิญญาน)
 เมื่อว่าโดยองค์แล้ว มีเท่าไร คืออะไรบ้าง (48, 53)..... หน้า 185)

ตอบ ปฏิจจสมุปบาทที่เป็นไปทางตา (จักขุวิญญาน) เมื่อว่าโดยองค์แล้ว มี ๙ องค์ คือ

๑. สังขาร	๒. วิญญาน	๓. นาม
๔. ัญญายตนะ	๕. ผัสสะ	๖. เวทนา
๗. ภาวะ	๘. ชาติ	๙. ชรามรณะ

๘๖. ในทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ดวงนั้น
 มีองค์ปฏิจจสมุปบาทกี่องค์ คืออะไรบ้าง (44, 47, 52)..... หน้า 185)

ตอบ ในทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ดวงนั้น
 มีองค์ปฏิจจสมุปบาท ๙ องค์ คือ

๑. สังขาร	๒. วิญญาน	๓. นาม
๔. ัญญายตนะ	๕. ผัสสะ	๖. เวทนา
๗. ภาวะ	๘. ชาติ	๙. ชรามรณะ

๘๗. อพยักตบท ได้แสดงถึงความเป็นไปแห่งปฏิจจสมุปบาทในจิต (52)
 พร้อมด้วยเจตสิก กี่ดวง คืออะไรบ้าง (หน้า 185)

ตอบ อพยักตบท ได้แสดงถึงความเป็นไปแห่งปฏิจจสมุปบาทในจิต ๕๖ ดวง
 คือ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘

๑. อกุลศลบท

๑. ทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๒๑

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อุปาทาน	ภวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ							

๒. ทิฏฐิคติวิปปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๒๑

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อิโมกข์	ภวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ				อุปาทาน			

๓. โทสมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๒

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ปฏิมะ	อิโมกข์	ภวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

๔. วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๑๕

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	วิจิกิจฉา	×	ภวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

๕. อุททัจจสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๑๕

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	อุททัจจ	อิโมกข์	ภวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

..

๒. กุศลบท

๑. มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๘
๒. มหากุศลญาณวิปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๗
๓. รูปาวจรกุศลจิต ๕ เจตสิก ๓๕
๔. อรูปาวจรกุศลจิต ๔ เจตสิก ๓๐
๕. โลกุตตรกุศลจิต ๔ เจตสิก ๓๖

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
กุศลมูล	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ปสาทะ	อิโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อวิชชา			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

๓. อพยากตบท

๑. ทวิปัญญาญาณจิต ๑๐ สัพพ. เจตสิก ๗

	1	2	3	4	5	6			7	8	9
×	สังขาร	วิญญาณ	นาม	ัญญาายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	×	×	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อวิชชา			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

๒. สัมปฏิจจหนิจิต ๒ อัญญ. เจตสิก ๑๐

๓. สันตীরณจิต ๓ อัญญ. เจตสิก ๑๑

๔. อาวัชชนจิต ๒ อัญญ. เจตสิก ๑๑

๕. หลิตุปปาตจิต ๑ เจตสิก ๑๒

	1	2	3	4	5	6		7	8	9	10
×	สังขาร	วิญญาณ	นาม	ัญญาายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	×	อริโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อวิชชา			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

๖. มหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๓

๗. มหาวิบากญาณวิปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๒

๘. รูปาวจรวิปากจิต ๕ เจตสิก ๓๕

๙. อรูปาวจรวิปากจิต ๔ เจตสิก ๓๐

๑๐. โลกุตตรวิปากจิต ๔ เจตสิก ๓๖

๑๑. มหากิริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๕

๑๒. มหากิริยาญาณวิปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๔

๑๓. รูปาวจรกิริยาจิต ๕ เจตสิก ๓๕

๑๔. อรูปาวจรกิริยาจิต ๔ เจตสิก ๓๐

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
×	สังขาร	วิญญาณ	นาม	ัญญาายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ปสาทะ	อริโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อวิชชา			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

ปฏิฐาน

๘๘. ให้แสดงชื่อปัจจัย พร้อมด้วยคำแปลตามลำดับ ๕ ปัจจัย (44)

ตอบ แสดงชื่อปัจจัยพร้อมด้วยคำแปลตามลำดับ ๕ ปัจจัย ดังนี้ (หน้า 188)

๑. เหตุปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความเป็นเหตุ
๒. อารัมมณปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความเป็นอารมณ์
๓. อธิปตปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความเป็นอธิบดี
๔. อนันตรปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความติดต่อกันไม่มีระหว่างกัน
๕. สมันตรปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความติดต่อกันไม่มีระหว่างกันทีเดียว

๘๙. ให้แสดงความหมายของปัจจัย ดังต่อไปนี้ (46)..... หน้า 188)

อุปนิสฺสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย
 ปจฺจชาตปัจจัย กมฺมปัจจัย วิปากปัจจัย

ตอบ แสดงความหมายของปัจจัย ดังนี้

อุปนิสฺสยปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความเป็นที่อาศัยที่มีกำลังมาก
ปุเรชาตปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความเกิดก่อน
ปจฺจชาตปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความเกิดทีหลัง
กมฺมปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความปรุงแต่งเพื่อให้กิจต่างๆ สำเร็จลง
วิปากปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความเป็นวิปาก
- คือ เข้าถึงความสุขและหมดกำลังลง

๙๐. ให้แสดงความหมายของปัจจัย ดังต่อไปนี้ (48)..... หน้า 189)

๑. วิปฺปยุตฺตปัจจัย ๒. อตฺถิปัจจัย
 ๓. นตฺถิปัจจัย ๔. วิคตปัจจัย ๕. อวิคตปัจจัย

ตอบ แสดงความหมายของปัจจัยดังต่อไปนี้

๑. วิปฺปยุตฺตปัจจัย	หมายความว่า	ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความเป็นผู้ไม่ประกอบ
๒. อตฺถิปัจจัย	หมายความว่า	ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความเป็นผู้ยังมีอยู่
๓. นตฺถิปัจจัย	หมายความว่า	ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความเป็นผู้ไม่มี
๔. วิคตปัจจัย	หมายความว่า	ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความเป็นผู้ปราศจากไป
๕. อวิคตปัจจัย	หมายความว่า	ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความเป็นผู้ยังไม่ปราศจากไป

๙๑. ในปัจจัย ๒๔ นั้น จงแสดงทั้งพระบาลีและคำแปล (50)

ในปัจจัยที่ ๑๐, ๑๑ และ ๑๒ มาดู (หน้า 188)

ตอบ ปัจจัยที่ ๑๐ คือ ปุเรชาติปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความเกิดก่อน
ปัจจัยที่ ๑๑ คือ ปจฺจชาติปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความเกิดทีหลัง
ปัจจัยที่ ๑๒ คือ อาเสวนปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความเสวยบอญ ะ

๙๒. ปัจจัยโดยย่อมี ๒๔ เมื่อแสดงโดยพิสดารแล้ว มีจำนวนเท่าไร

พิสดารอยู่ที่ปัจจัยอะไรบ้าง (50)..... หน้า 188)

ตอบ ปัจจัยโดยย่อมี ๒๔ เมื่อแสดงโดยพิสดารแล้ว มี ๔๗ ปัจจัย
พิสดารอยู่ที่ปัจจัย ๑๐ ปัจจัย คือ

๑. อธิปัตติปัจจัย	๒. นิสสยปัจจัย	๓. อุปนิสสยปัจจัย	๔. ปุเรชาติปัจจัย
๕. กัมมปัจจัย	๖. อาหารปัจจัย	๗. อินทริยปัจจัย	๘. วิปยุตตปัจจัย
๙. อัตติปัจจัย	๑๐. อวิคตปัจจัย		

๙๓. ปัจจัยโดยย่อ ๒๔ ปัจจัยนั้น ปัจจัยที่เป็นคู่กันมีกี่คู่ ได้แก่อะไรบ้าง

(ให้แสดงเฉพาะชื่อของปัจจัย) (47)..... หน้า 188)

ตอบ ปัจจัยโดยย่อ ๒๔ ปัจจัยนั้น ปัจจัยที่เป็นคู่กัน มี ๗ คู่ คือ

คู่ที่ ๑	ได้แก่	อนันตรปัจจัย	กับ	สมนันตรปัจจัย
คู่ที่ ๒	ได้แก่	นิสสยปัจจัย	กับ	อุปนิสสยปัจจัย
คู่ที่ ๓	ได้แก่	ปุเรชาติปัจจัย	กับ	ปจฺจชาติปัจจัย
คู่ที่ ๔	ได้แก่	กัมมปัจจัย	กับ	วิปากปัจจัย
คู่ที่ ๕	ได้แก่	สัมปยุตตปัจจัย	กับ	วิปยุตตปัจจัย
คู่ที่ ๖	ได้แก่	อัตติปัจจัย	กับ	นัตติปัจจัย
คู่ที่ ๗	ได้แก่	วิคตปัจจัย	กับ	อวิคตปัจจัย

๙๔. จงแปลคาถาสังคหะที่แสดงถึงปัจจัย ๖ จำพวก (37).....หน้า 189)

ตอบ จำแนกปัจจัย ๒๔ ออกเป็นพวก ๆ คือ

นาม	เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่	นาม	มี ๖ ปัจจัย
นาม	เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่	นามรูป	มี ๕ ปัจจัย
นาม	เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่	รูป	มี ๑ ปัจจัย
รูป	เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่	นาม	มี ๑ ปัจจัย
บัญญัติ นาม	รูปทั้ง ๓ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่	นาม	มี ๒ ปัจจัย
นาม	รูปทั้ง ๒ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่	นามรูปทั้ง ๒	มี ๙ ปัจจัย

ปัจจัยธรรมทั้งหลาย แบ่งออกเป็น ๖ พวก ดังนี้

๙๕. ในปัจจัย ๒๔ นั้น เมื่อแบ่งออกเป็นหมวด ๆ แล้ว
มีกี่หมวด คืออะไรบ้าง (45).....หน้า 189)

ตอบ ในปัจจัย ๒๔ นั้น เมื่อแบ่งออกเป็นหมวด ๆ แล้ว มี ๖ หมวด คือ

นาม	เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่ นาม	มี ๖ ปัจจัย
นาม	เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่ นามรูป	มี ๕ ปัจจัย
นาม	เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่ รูป	มี ๑ ปัจจัย
รูป	เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่ นาม	มี ๑ ปัจจัย
บัญญัติ นาม รูปทั้ง ๓	เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่นาม	มี ๒ ปัจจัย
นาม รูปทั้ง ๒	เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่นามรูปทั้ง ๒	มี ๙ ปัจจัย

๙๖. ปัจจัยพิสดาร แต่ละปัจจัยมีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง (61).....หน้า.....)

ตอบ ปัจจัยพิสดาร มี ๑๐ ปัจจัย แต่ละปัจจัยมีจำนวนดังนี้

๑. อธิปัตติปัจจัย มี ๒ ปัจจัย คือ ๑. สหชาตาทิปัตติปัจจัย ๒. อารัมมณาทิปัตติปัจจัย
๒. นิสสยปัจจัย มี ๓ ปัจจัย คือ ๑. สหชาตนิสสยปัจจัย ๒. วัตถุปุรชาตนิสสยปัจจัย
๓. วัตถุอาร์มมณปุรชาตนิสสยปัจจัย
๓. อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ ปัจจัย คือ ๑. อารัมมณูปนิสสยปัจจัย ๒. อนันตรูปนิสสยปัจจัย
๓. ปกตูปนิสสยปัจจัย
๔. ปุรชาตปัจจัย มี ๒ ปัจจัย คือ ๑. วัตถุปุรชาตปัจจัย ๒. อารัมมณปุรชาตปัจจัย
๕. กัมมปัจจัย มี ๒ ปัจจัย คือ ๑. สหชาตกัมมปัจจัย ๒. นานักขณิกกัมมปัจจัย
๖. อาหารปัจจัย มี ๒ ปัจจัย คือ ๑. รูปอาหารปัจจัย ๒. นามอาหารปัจจัย
๗. อินทริยปัจจัย มี ๓ ปัจจัย คือ ๑. สหชาตอินทริยปัจจัย ๒. ปุรชาตอินทริยปัจจัย
๓. รูปชีวิตินทริยปัจจัย
๘. วิปยุตตปัจจัย มี ๔ ปัจจัย คือ
๑. สหชาตวิปยุตตปัจจัย ๒. วัตถุปุรชาตวิปยุตตปัจจัย
๓. วัตถุอาร์มมณปุรชาตวิปยุตตปัจจัย ๔. ปัจฉาตวิปยุตตปัจจัย
๙. อตติปัจจัย มี ๖ ปัจจัย คือ
๑. สหชาตัตติปัจจัย ๒. วัตถุปุรชาตัตติปัจจัย ๓. อารัมมณปุรชาตัตติปัจจัย
๔. ปัจฉาตัตติปัจจัย ๕. อาหารัตติปัจจัย ๖. อินทริยัตติปัจจัย
๑๐. อวิคตปัจจัย มี ๖ ปัจจัย คือ
๑. สหชาตอวิคตปัจจัย ๒. วัตถุปุรชาตอวิคตปัจจัย ๓. อารัมมณปุรชาตอวิคตปัจจัย
๔. ปัจฉาตอวิคตปัจจัย ๕. อาหารอวิคตปัจจัย ๖. อินทริยอวิคตปัจจัย

(10 ปัจจัย)

ธิ	นิส	อุป	ปุ	กัม
หา	อิน	วิป	ติ	อวิ
2	3	3 - 2	2 2 - 3	4 6 6

๙๗. จงตอบคำถามเกี่ยวกับปัจจัย ดังต่อไปนี้ (53, 60).....หน้า 188)

ก. ปัจจัยที่มีมากกว่าหนึ่งปัจจัย มีจำนวนเท่าไร
คืออะไรบ้าง (43, 47, 51, 53, 60)

ข. ในปัจจัยเหล่านี้ ปัจจัยที่มี ๒ ปัจจัย ๓ ปัจจัย ๔ ปัจจัยนั้น
แต่ละปัจจัย ได้แก่ปัจจัยอะไรบ้าง (53, 60)

ค. ในปัจจัยเหล่านี้ ปัจจัยอะไรบ้างเป็นปัจจัยที่อยู่ในจำพวก
นามรูปเป็นปัจจัย นามรูปเป็นปัจจัยอุปน

ตอบ ขอบตอบคำถามเกี่ยวกับปัจจัย ดังต่อไปนี้

ก. ปัจจัยที่มีมากกว่าหนึ่งปัจจัย มี ๑๐ ปัจจัย คือ

๑. อธิปัตติปัจจัย	๒. นิสสยปัจจัย	๓. อุปนิสสยปัจจัย
๔. ปุเรชาตปัจจัย	๕. กัมมปัจจัย	๖. อาหารปัจจัย
๗. อินทริยปัจจัย	๘. วิปยุตตปัจจัย	๙. อัตติปัจจัย
๑๐. อวิคตปัจจัย		

ข. ปัจจัยที่มี ๒ ปัจจัย มี ๔ ปัจจัย คือ

๑. อธิปัตติปัจจัย	๒. ปุเรชาตปัจจัย	๓. กัมมปัจจัย	๔. อาหารปัจจัย
อธิปัตติปัจจัย มี ๒ ปัจจัย คือ	๑. สหชาตาทิปัตติปัจจัย	๒. อารัมมณาทิปัตติปัจจัย	
ปุเรชาตปัจจัย มี ๒ ปัจจัย คือ	๑. วัตถุปุเรชาตปัจจัย	๒. อารัมมณปุเรชาตปัจจัย	
กัมมปัจจัย มี ๒ ปัจจัย คือ	๑. สหชาตกัมมปัจจัย	๒. นานักขณิกกัมมปัจจัย	
อาหารปัจจัย มี ๒ ปัจจัย คือ	๑. รูปอาหารปัจจัย	๒. นามอาหารปัจจัย	

ปัจจัยที่มี ๓ ปัจจัย มี ๓ ปัจจัย คือ ๑. นิสสยปัจจัย ๒. อุปนิสสยปัจจัย ๓. อินทริยปัจจัย
นิสสยปัจจัย มี ๓ ปัจจัย คือ

๑. สหชาตนิสสยปัจจัย	๒. วัตถุปุเรชาตนิสสยปัจจัย	๓. วัตถุอารัมมณปุเรชาตนิสสยปัจจัย
อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ ปัจจัย คือ		

๑. อารัมมณูปนิสสยปัจจัย	๒. อนันตรูปนิสสยปัจจัย	๓. ปกตูปนิสสยปัจจัย
อินทริยปัจจัย มี ๓ ปัจจัย คือ		

๑. สหชาตอินทริยปัจจัย	๒. ปุเรชาตอินทริยปัจจัย	๓. รูปชีวิตอินทริยปัจจัย

ปัจจัยที่มี ๔ ปัจจัย มี ๑ ปัจจัย คือ วิปยุตตปัจจัย

วิปยุตตปัจจัย มี ๔ ปัจจัย คือ

๑. สหชาตวิปยุตตปัจจัย
๒. วัตถุปุเรชาตวิปยุตตปัจจัย
๓. วัตถุธรรมมณปุเรชาตวิปยุตตปัจจัย
๔. ปัจจาสชาตวิปยุตตปัจจัย

ค. ในปัจจัยเหล่านี้ ปัจจัยที่อยู่ในจำพวกนามรูปเป็นปัจจัย นามรูปเป็นปัจจัยอุปบัน
มี ๗ ปัจจัย คือ

๑. อธิปัตติปัจจัย
๒. นิสสยปัจจัย
๓. อาหารปัจจัย
๔. อินทริยปัจจัย
๕. วิปยุตตปัจจัย
๖. อัตติปัจจัย
๗. อวิคตปัจจัย

เฉลย ค. (นร - นร)

ธิ	นิส	อุป	ปุ	กัม
หา	อิน	วิป	ติ	อวิ

๙๘. นาม เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่นาม ๖ ปัจจัย คืออะไรบ้าง (48)

ให้แสดงพร้อมทั้งความหมาย (หน้า 190 ข้อ 3)

ตอบ นาม เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่นาม ๖ ปัจจัย คือ

จิตและเจตสิกธรรม ที่เกิดขึ้นและดับไปโดยไม่มีระหว่างกัน เหล่านี้
เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่จิตและเจตสิกธรรม ที่เกิดขึ้นใหม่ติดต่อกัน
ด้วยอำนาจแห่งอนันตรปัจจัย สมันตรปัจจัย นัตถิปัจจัย วิคตปัจจัย

ชวณะ ที่เกิดก่อน ๆ เหล่านี้ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่ชวณะที่เกิดหลัง ๆ
ด้วยอำนาจแห่งอาเสวนปัจจัย

จิตและเจตสิกธรรม ที่เกิดพร้อมกันเหล่านี้ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่กันและกัน
ด้วยอำนาจแห่งสัมปยุตตปัจจัย

(๙๙) ให้แสดงจำนวนและชื่อปัจจัยในหมวดต่อไปนี้ (42).....หน้า 191)

ก. นามเป็นปัจจัย นามรูปเป็นปัจจัยอุปบัน

ข. บัญญัติ นาม รูปทั้ง ๓ เป็นปัจจัย นามเป็นปัจจัยอุปบัน

ตอบ ก. มี ๕ ปัจจัย คือ เหตุปัจจัย ฌานปัจจัย มัคคปัจจัย กัมมปัจจัย วิปากปัจจัย

ข. มี ๒ ปัจจัย คือ อารัมมณปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย

๑๐๐. ปัจจัย แปลว่าอย่างไร โดยย่อและโดยพิสดาร มีอย่างละเท่าไร

ตอบ ปัจจัย แปลว่า เป็นปัจจัยช่วยอุปการะ หรือธรรมที่ช่วยอุปการะ
ปัจจัยโดยย่อ มี ๒๔ โดยพิสดาร มี ๔๗

๑๐๑. จงแสดงปัจจัยต่อไปนี้ด้วยว่า ปัจจัยอะไร เป็นทั้งโดยย่อและโดยพิสดาร
หรือเป็นปัจจัยโดยย่อ แต่สามารถขยายออกไปเป็นปัจจัยพิสดารได้

เหตุปัจจัย	อธิปัตติปัจจัย	สหชาติปัจจัย	นิสสยปัจจัย
อาเสวนปัจจัย	กัมมปัจจัย	อินทริยปัจจัย	มัคคปัจจัย

<u>ตอบ</u> เหตุปัจจัย	เป็นปัจจัย ทั้งโดยย่อและโดยพิสดาร
อธิปัตติปัจจัย	เป็นปัจจัยโดยย่อ ถ้าเป็นปัจจัยโดยพิสดาร มี ๒ ปัจจัย คือ สหชาติอธิปัตติปัจจัย และ อารัมมณชาติปัจจัย
สหชาติปัจจัย	เป็นปัจจัย ทั้งโดยย่อและโดยพิสดาร
นิสสยปัจจัย	เป็นปัจจัยโดยย่อ ถ้าเป็นปัจจัยโดยพิสดาร มี ๓ ปัจจัย คือ สหชาตนิสสยปัจจัย วัตถุปุเรชาตนิสสยปัจจัย และ วัตถุอารมณ์ปุเรชาตนิสสยปัจจัย
อาเสวนปัจจัย	เป็นปัจจัย ทั้งโดยย่อและโดยพิสดาร
กัมมปัจจัย	เป็นปัจจัยโดยย่อ ถ้าเป็นปัจจัยโดยพิสดาร มี ๒ ปัจจัย คือ สหชาตกัมมปัจจัย และ นานักขณิกกัมมปัจจัย
อินทริยปัจจัย	เป็นปัจจัยโดยย่อ ถ้าเป็นปัจจัยโดยพิสดาร มี ๓ ปัจจัย คือ สหชาตอินทริยปัจจัย ปุเรชาตอินทริยปัจจัย และ รูปชีวิตินทริยปัจจัย
มัคคปัจจัย	เป็นปัจจัย ทั้งโดยย่อและโดยพิสดาร

(ข้อ ๑๐๒) นร - นร = 9 ปัจจัย

สท.¹ อัญ.¹				
ธ	นิส			
หา	อิน	วิป	ถ	อวิ

๑๐๒. นามรูป เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่นามรูป มีกี่ปัจจัย อะไรบ้าง (53)

ตอบ นามรูป เป็นปัจจัยแก่นามรูป มี ๙ ปัจจัย คือ (หน้า 192 ข้อ 13)

๑. อธิปัตติปัจจัย	๒. สหชาติปัจจัย	๓. อัญญมัญญปัจจัย
๔. นิสสยปัจจัย	๕. อาหารปัจจัย	๖. อินทริยปัจจัย
๗. วิปยุตตปัจจัย	๘. อัตติปัจจัย	๙. อวิคตปัจจัย

๑๐๓. นามรูปเป็นปัจจัย นามรูปเป็นปัจจัยูปัน มีกี่ปัจจัย คือปัจจัยอะไรบ้าง
และในปัจจัยเหล่านี้ แต่ละปัจจัยมีกี่ปัจจัย หรือแบ่งออกเป็นกี่ปัจจัย
คืออะไรบ้าง (44, 50, 56).....หน้า 192 ข้อ 13)

ตอบ มี ๙ ปัจจัย คือ

อธิปัตติปัจจัย	สหชาติปัจจัย	อัญญมัญญปัจจัย
นิสสยปัจจัย	อาหารปัจจัย	อินทริยปัจจัย
อัตติปัจจัย	และอวิคตปัจจัย	วิปยุตตปัจจัย

และในปัจจัยเหล่านี้ แต่ละปัจจัยมี ๑ ปัจจัยบ้าง ๒ ปัจจัยบ้าง เป็นต้นดังนี้ คือ

อธิปัตติปัจจัย มี ๒ ปัจจัย คือ ๑. สหชาติอธิปัตติปัจจัย ๒. อารัมมณอธิปัตติปัจจัย

สหชาติปัจจัย มี ๑ ปัจจัย คือ สหชาติปัจจัย

อัญญมัญญปัจจัย มี ๑ ปัจจัย คือ อัญญมัญญปัจจัย

นิสสยปัจจัย มี ๓ ปัจจัย คือ ๑. สหชาตนิสสยปัจจัย ๒. วัตถุปุเรชาตนิสสยปัจจัย
๓. วัตถุธรรมปุเรชาตนิสสยปัจจัย

อาหารปัจจัย มี ๒ ปัจจัย คือ ๑. รูปอาหารปัจจัย ๒. นามอาหารปัจจัย

อินทริยปัจจัย มี ๓ ปัจจัย คือ ๑. สหชาติอินทริยปัจจัย ๒. ปุเรชาตอินทริยปัจจัย
๓. รูปชีวิตินทริยปัจจัย

วิปยุตตปัจจัย มี ๔ ปัจจัย คือ

๑. สหชาติวิปยุตตปัจจัย	๒. วัตถุปุเรชาตวิปยุตตปัจจัย
๓. วัตถุธรรมปุเรชาตวิปยุตตปัจจัย	๔. ปัจจชาติวิปยุตตปัจจัย

อรรถิปัจจย มี ๖ ปัจจย คือ

๑. สหชาตัตถิปัจจย	๒. วัตถุปุเรชาตัตถิปัจจย	๓. อารัมมณปุเรชาตัตถิปัจจย
๔. ปัจจชาตัตถิปัจจย	๕. อาหารัตถิปัจจย	๖. อินทริยัตถิปัจจย

อวิคตปัจจย มี ๖ ปัจจย คือ

๑. สหชาตอวิคตปัจจย	๒. วัตถุปุเรชาตอวิคตปัจจย	๓. อารัมมณปุเรชาตอวิคตปัจจย
๔. ปัจจชาตอวิคตปัจจย	๕. อาหารอวิคตปัจจย	๖. อินทริยอวิคตปัจจย

๑๐๔. ปัจจยอันเป็นที่ประชุมแห่งปัจจยทั้งปวงได้นั้น

(44, 46, 50, 51)

ได้แก่ปัจจยอะไรบ้าง

(หน้า 196)

และให้แสดงรูปที่ชื่อว่า “สหชาตรูป” (รูปที่เกิดพร้อมกันกับจิต)

ตอบ ปัจจยอันเป็นที่ประชุมแห่งปัจจยทั้งปวงได้นั้น ได้แก่ปัจจย ๔ ปัจจย คือ

๑. อารัมมณปัจจย ๒. อุปนิสสยปัจจย ๓. กัมมปัจจย ๔. อรรถิปัจจย

แสดงรูปที่ชื่อว่า “สหชาตรูป” ในสหชาตชาติทั่วไปทั้งหมดนั้น แบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ

๑. จิตตชรูป ที่เกิดในปวัตติกาล อย่างหนึ่ง

๒. กัมมชรูป ที่เกิดในปฏิสนธิกาล อย่างหนึ่ง

๑๐๕. ในปัจจย ๒๔ นั้น ปัจจยที่ประชุมแห่งปัจจยทั้งปวง ได้แก่ปัจจยอะไรบ้าง

และในปัจจยเหล่านั้น แต่ละปัจจยมีกี่ปัจจย คืออะไรบ้าง

(54).....หน้า 196)

ตอบ ในปัจจย ๒๔ นั้น ปัจจยที่ประชุมแห่งปัจจยทั้งปวง ได้แก่

๑. อารัมมณปัจจย ๒. อุปนิสสยปัจจย ๓. กัมมปัจจย ๔. อรรถิปัจจย

และในปัจจยเหล่านี้ แต่ละปัจจยมีดังนี้

๑. อารัมมณปัจจย มี ๑ ปัจจย คือ อารัมมณปัจจย

๒. อุปนิสสยปัจจย มี ๓ ปัจจย คือ ๑. อารัมมณฺุปนิสสยปัจจย ๒. อนันตรูปนิสสยปัจจย
๓. ปกตูปนิสสยปัจจย

๓. กัมมปัจจย มี ๒ ปัจจย คือ ๑. สหชาตกัมมปัจจย ๒. นานักขณิกกัมมปัจจย

๔. อรรถิปัจจย มี ๖ ปัจจย คือ

๑. สหชาตัตถิปัจจย	๒. วัตถุปุเรชาตัตถิปัจจย
๓. อารัมมณปุเรชาตัตถิปัจจย	๔. ปัจจชาตัตถิปัจจย
๕. อาหารัตถิปัจจย	๖. อินทริยัตถิปัจจย

๑๐๖ - ๑๒๙ จงแสดงอำนาจปัจจัยที่เข้ากันได้ ในการช่วยอุปการะ ดังต่อไปนี้

คำตอบที่เป็นชื่อของปัจจัย มีทั้งแบบย่อและแบบพิสดาร เช่น
นิสสยปัจจัย, นิสสยปัจจัย (สหชาตนิสสยปัจจัย), สหชาตนิสสยปัจจัย

๑๐๖. อวิชชา เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่อุปุญญาภิสังขารนั้น

ได้อำนาจปัจจัยเท่าไร คืออะไรบ้าง (44, 61).....หน้า 45)

ตอบ อวิชชา เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่อุปุญญาภิสังขารนั้น ได้อำนาจปัจจัย ๑๕ ปัจจัย คือ

๑. เหตุปัจจัย	๒. อารัมมณปัจจัย	๓. อธิปติปัจจัย (อารัมมณาธิปติปัจจัย)
๔. อนันตรปัจจัย	๕. สมันตรปัจจัย	๖. สหชาตปัจจัย
๗. อัญญมัญญปัจจัย	๘. นิสสยปัจจัย	๙. อุปนิสสยปัจจัย (ทั้ง ๓ ปัจจัย)
๑๐. อาเสวนปัจจัย	๑๑. สัมปยุตตปัจจัย	๑๒. อัตติปัจจัย
๑๓. นัตติปัจจัย	๑๔. วิคตปัจจัย	๑๕. อวิคตปัจจัย

(ช่วยจำ = 9 หน้า เส. สัม. 4 หลัง)

๑๐๗. อวิชชา ที่เป็นอารมณ์อย่างเอาใจใส่เป็นพิเศษ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะ

แก่อุปุญญาภิสังขารนั้น ได้อำนาจปัจจัยเท่าไร คืออะไรบ้าง (57).....หน้า 45)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๓ คือ

๑. อารัมมณปัจจัย	๒. อารัมมณาธิปติปัจจัย	๓. อารัมมณูปนิสสยปัจจัย

๑๐๘. อวิชชา เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่อุปุญญาภิสังขาร ที่เกิดขึ้นติดต่อกันกับตน
โดยไม่มีระหว่างคั่นนั้น (46, 48, 52, 59).....หน้า 45)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๖ คือ

๑. อนันตรปัจจัย	๒. สมันตรปัจจัย	๓. อนันตรูปนิสสยปัจจัย
๔. อาเสวนปัจจัย	๕. นัตติปัจจัย	๖. วิคตปัจจัย

๑๐๙. อวิชชา เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่อุปุญญาภิสังขาร ที่เกิดพร้อมกันกับตน

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๗ คือ (51, 56).....หน้า 45)

๑. เหตุปัจจัย	๒. สหชาตปัจจัย	๓. อัญญมัญญปัจจัย	๔. สหชาตนิสสยปัจจัย
๕. สัมปยุตตปัจจัย	๖. สหชาตัตติปัจจัย	๗. สหชาตอวิคตปัจจัย	

๑๑๐. สังขารทั้ง ๓ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่วิปากวิญญูณ (45, 50, 53, 60)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๒ คือ (หน้า 53)

๑. ปกตูปนิสสยปัจจัย ๒. นานักขณิกัมมปัจจัย

๑๑๑. ปฏิสนธิวิญญูณ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก้หทยัตถรูป (45, 50, 54, 58, 61)

ตอบ แสดงอำนาจปัจจัยที่เข้ากันได้ ในการช่วยอุปการะ ดังนี้ (หน้า 57)

- ได้อำนาจปัจจัย ๙ คือ ๑. สหชาติปัจจัย ๒. อัญญมัญญปัจจัย
 ๓. นิสสยปัจจัย (สหชาตนิสสยปัจจัย) ๔. วิปากปัจจัย
 ๕. อาหารปัจจัย (นามอาหารปัจจัย) ๖. อินทริยปัจจัย (สหชาตอินทริยปัจจัย)
 ๗. วิปยุตตปัจจัย (สหชาตวิปยุตตปัจจัย) ๘. อัตติปัจจัย (สหชาตัตติปัจจัย)
 ๙. อวิคตปัจจัย (สหชาตอวิคตปัจจัย)

๑๑๒. นาม คือ วิริยะ สติ ปัญญา ที่ประกอบกับโลกียวิบาก เป็นปัจจัย
 ช่วยอุปการะแก้มนายตนะ ได้แก่ โลกียวิบากที่เกิดพร้อมกันกับตนนั้น
 ได้อำนาจปัจจัยเท่าไร คืออะไรบ้าง (57).....หน้า 61 ข้อ 7)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๙ คือ

๑. สหชาติปัจจัย ๒. อัญญมัญญปัจจัย ๓. นิสสยปัจจัย
 ๔. วิปากปัจจัย ๕. สหชาตอินทริยปัจจัย ๖. มัคคปัจจัย
 ๗. สัมปยุตตปัจจัย ๘. อัตติปัจจัย ๙. อวิคตปัจจัย

๑๑๓. นาม คือ เอกัคคตา ที่ประกอบกับโลกียวิบาก เป็นปัจจัยช่วย (49, 58)

อุปการะแก้มนายตนะ ซึ่งได้แก่โลกียวิบากที่เกิดพร้อมกันกับตน (หน้า 61 ข้อ 8)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๑๐ คือ

๑. สหชาติปัจจัย ๒. อัญญมัญญปัจจัย ๓. สหชาตนิสสยปัจจัย
 ๔. วิปากปัจจัย ๕. สหชาตอินทริยปัจจัย ๖. ฌานปัจจัย
 ๗. มัคคปัจจัย ๘. สัมปยุตตปัจจัย ๙. สหชาตัตติปัจจัย
 ๑๐. สหชาตอวิคตปัจจัย

๑๑๔. นาม คือเจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับปัญจโวการวิบาก
 เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก้ปัญจายตนะ ในปวัตติกาล

แห่งปัญจโวการภูมิ (43, 47, 48, 52, 55, 59, 61).....หน้า 61 ข้อ 10)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๔ คือ

๑. ปัจจชาติปัจจัย ๒. ปัจจชาติวิปยุตตปัจจัย
 ๓. ปัจจชาติัตติปัจจัย ๔. ปัจจชาติอวิคตปัจจัย

๑๑๕. รูป คือหทัยวัตถุ ที่เกิดก่อนและกำลังตั้งอยู่ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่มหายณะ คือปัญจโวการวิบาก (๑๘) (เว้นทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐) ในปวัตติกาลแห่งปัญจ-
โวการภูมินั้น ได้อำนาจปัจจัยเท่าไร คืออะไรบ้าง (49, 57, 61).....หน้า 62 ข้อ 12)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๕ คือ

๑. วัตถุปุเรชาตนิสสยปัจจัย ๒. วัตถุปุเรชาตปัจจัย ๓. วัตถุปุเรชาตวิปปยุตตปัจจัย
๔. วัตถุปุเรชาตตติปัจจัย ๕. วัตถุปุเรชาตอวิคตปัจจัย

๑๑๖. รูป คือปัญจายตนะ ที่เกิดก่อนและกำลังตั้งอยู่ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะ
แก่มหายตนะ ซึ่งได้แก่ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ ในปวัตติกาล
แห่งปัญจโวการภูมิ (53, 55, 60).....หน้า 62 ข้อ 13)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๖ คือ

๑. วัตถุปุเรชาตนิสสยปัจจัย ๒. วัตถุปุเรชาตปัจจัย ๓. ปุเรชาตินทริยปัจจัย
๔. วัตถุปุเรชาตวิปปยุตตปัจจัย ๕. วัตถุปุเรชาตตติปัจจัย ๖. วัตถุปุเรชาตอวิคตปัจจัย

๑๑๗. รูป คือจักขายตนะ ที่เกิดก่อนและกำลังตั้งอยู่ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะ
แก่มหายตนะ ซึ่งได้แก่จักขวิญญาณจิต ๒ ในปวัตติกาล
แห่งปัญจโวการภูมินั้น (54, 56).....หน้า 62 ข้อ 13)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๖ คือ (ตอบเหมือนข้อ ๑๑๖)

๑๑๘. กัมมชโอชา เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่มหายตนะ (45).....หน้า 63 ข้อ 16)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๓ คือ ๑. รูปอาหารปัจจัย
๒. อตติปัจจัย (อาหารตติปัจจัย) ๓. อวิคตปัจจัย (อาหารอวิคตปัจจัย)

๑๑๙. จักขายตนะ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่มหายตนะ (45).....หน้า 68)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๖ คือ

๑. วัตถุปุเรชาตนิสสยปัจจัย ๒. วัตถุปุเรชาตปัจจัย ๓. ปุเรชาตินทริยปัจจัย
๔. วัตถุปุเรชาตวิปปยุตตปัจจัย ๕. วัตถุปุเรชาตตติปัจจัย ๖. วัตถุปุเรชาตอวิคตปัจจัย

๑๒๐. โสตายตนะ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่มหายตนะ (50, 58)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๖ คือ (ตอบเหมือนข้อ ๑๑๙)

๑๒๑. ผัสสะทั้ง ๖ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่เวทนาทั้ง ๖ (43, 47, 55).....หน้า 72)

ตอบ ผัสสะทั้ง ๖ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่เวทนาทั้ง ๖ นั้น ได้อำนาจปัจจัย ๘ คือ

๑. สหชาติปัจจัย	๒. อัญญมัญญปัจจัย	๓. สหชาตนิสสยปัจจัย
๔. วิปากปัจจัย	๕. นามอาหารปัจจัย	๖. สัมปยุตตปัจจัย
๗. สหชาติตติปัจจัย	๘. สหชาตอวิคตปัจจัย	

๑๒๒. จักขุสัมผัส ผัสสะ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่จักขุสัมผัสสชาเวทนา (48, 52, 59)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๘ คือ (ตอบเหมือนข้อ ๑๒๑)

๑๒๓. กายสัมผัส ผัสสะ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่กายสัมผัสสชาเวทนา (53, 60)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๘ คือ (ตอบเหมือนข้อ ๑๒๑)

๑๒๔. เวทนา เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่ตัณหา (45).....หน้า 80)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๑ คือ ปกตูปนิสสยปัจจัย

๑๒๕. ตัณหาที่เกิดขึ้นก่อน ๆ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่กามุปาทาน ที่เกิดหลัง ๆ

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๑ คือ ปกตูปนิสสยปัจจัย (49, 61)..... หน้า 111)

๑๒๖. กามุปาทาน เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่กัมมภาวะ ที่ประกอบกับตนนั้น

ได้อำนาจปัจจัยเท่าไร คืออะไรบ้าง (46)..... หน้า 122 ข้อ 1)

ตอบ กามุปาทาน เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่กัมมภาวะ ที่ประกอบกับตนนั้น

- ได้อำนาจปัจจัย ๗ คือ
๑. เหตุปัจจัย	๒. สหชาติปัจจัย
๓. อัญญมัญญปัจจัย	๔. สหชาตนิสสยปัจจัย
๕. สัมปยุตตปัจจัย	
๖. สหชาติตติปัจจัย	๗. สหชาตอวิคตปัจจัย

๑๒๗. อุปาทานทั้ง ๔ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่กัมมภาวะ ที่เกิดขึ้นติดต่อกัน
กับตน โดยไม่มีระหว่างคั่นนั้น (53, 56, 58, 60, 61).....หน้า 122 ข้อ 3)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๖ คือ

๑. อนันตรปัจจัย	๒. สมนันตรปัจจัย	๓. อนันตรูปนิสสยปัจจัย
๔. อาเสวนปัจจัย	๕. นัตติปัจจัย	๖. วิคตปัจจัย

๑๒๘. อุปาทาน ๔ อย่างใดอย่างหนึ่ง (ที่เป็นอารมณ์อย่างเอาใจใส่เป็นพิเศษ)

เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่กุศล อกุศล กัมมภาวะ (43, 47, 49).....หน้า 123)

ตอบ อุปาทาน ๔ อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่กุศล

อกุศล กัมมภาวะนั้น ได้อำนาจปัจจัย ๓ คือ

๑. อารัมมณปัจจัย ๒. อารัมมณาริบัติปัจจัย ๓. อารัมมณูปนิสสยปัจจัย

๑๒๙. กัมมภาวะ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่ชาติ (48, 52, 58, 59, 61).....หน้า 126)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๒ คือ ๑. ปกตูปนิสสยปัจจัย ๒. นานักขณิกกัมมปัจจัย

(๑๓๐) จงแสดงปัจจัยธรรมชาติของอริปัตติปัจจัยุပ္บัน

และอาหารปัจจัยุပ္บันธรรม ต่อไปนี้ (38).....หน้า.....)

๑. นาม คือ จิต เจตสิก เป็นอารัมมณาริบัติปัจจัยุပ္บัน

๒. นามรูป คือ จิต เจตสิก จิตตชรูป เป็นสหชาตาริบัติปัจจัยุပ္บัน

๓. ร่างกาย อันเป็นอาหารปัจจัยุပ္บัน

๔. นามรูป คือ จิต เจตสิก จิตตชรูป ปฏิสนธิกัมมชรูป เป็นอาหารปัจจัยุပ္บัน

ตอบ ๑. นาม คือ จิต เจตสิก เป็นอารัมมณาริบัติปัจจัยุပ္บัน

อารมณ์ที่พึงกระทำให้อำนาจใจใส่เป็นพิเศษ เป็นอารัมมณาริบัติปัจจัย

๒. นามรูป คือ จิต เจตสิก จิตตชรูป เป็นสหชาตาริบัติปัจจัยุပ္บัน

องค์อริปัตติทั้ง ๔ มีฉันทะเป็นต้น ที่เกิดพร้อมกัน เป็นสหชาตาริบัติปัจจัย

๓. ร่างกาย อันเป็นอาหารปัจจัยุပ္บัน

อาหารที่พึงกระทำให้เป็นคำ (กพพิการาหาร) เป็นอาหารปัจจัย

๔. นามรูป คือ จิต เจตสิก จิตตชรูป ปฏิสนธิกัมมชรูป เป็นอาหารปัจจัยุပ္บัน

นามอาหารทั้ง ๓ มีผัสสะเป็นต้น เป็นอาหารปัจจัย

(๑๓๑) จงแสดงปัจจัยุပ္บันธรรมของสหชาตปัจจัย ต่อไปนี้

(38).....หน้า.....)

๑. จิต เจตสิก เป็นสหชาตปัจจัย

๒. มหาภูตรูป ๔ เป็นสหชาตปัจจัย

๓. ปฏิสนธินามขันธ์ ๔ เป็นสหชาตปัจจัย

๔. ปฏิสนธิทหยวัตถุ เป็นสหชาตปัจจัย

ตอบ แสดงปัจจัยปบันธรรมของสหชาตปัจจัย ต่อไปนี้

๑. จิต เจตสิก	เป็นสหชาตปัจจัย	จิต เจตสิก จิตตชรูป ปฏิสนธิกัมมชรูป	เป็นสหชาตปัจจัยปบัน
๒. มหาภูตรูป ๔	เป็นสหชาตปัจจัย	มหาภูตรูป ๔ และอุปาทายรูป ๒๔	เป็นสหชาตปัจจัยปบัน
๓. ปฏิสนธินามขันธ์ ๕	เป็นสหชาตปัจจัย	ปฏิสนธิทหยัตถุ	เป็นสหชาตปัจจัยปบัน
๔. ปฏิสนธิทหยัตถุ	เป็นสหชาตปัจจัย	ปฏิสนธินามขันธ์ ๕	เป็นสหชาตปัจจัยปบัน

๑๓๒. จงแสดงปัจจัยปบันธรรม ของอัญญมัญญปัจจัยดังต่อไปนี้

(55)

๑. จิต เจตสิก	เป็นอัญญมัญญปัจจัย	(หน้า 232)
๒. มหาภูตรูป ๔	เป็นอัญญมัญญปัจจัย	
๓. ปฏิสนธินามขันธ์ ๕	เป็นอัญญมัญญปัจจัย	
๔. ปฏิสนธิทหยัตถุ	เป็นอัญญมัญญปัจจัย	

ตอบ ปัจจัยปบันธรรม ของอัญญมัญญปัจจัย คือ

๑. จิต เจตสิก	เป็นอัญญมัญญปัจจัยปบันธรรม
๒. มหาภูตรูป ๔	เป็นอัญญมัญญปัจจัยปบันธรรม
๓. ปฏิสนธิทหยัตถุ	เป็นอัญญมัญญปัจจัยปบันธรรม
๔. ปฏิสนธินามขันธ์ ๕	เป็นอัญญมัญญปัจจัยปบันธรรม

๑๓๓. ให้แสดงปัจจัยปบันธรรม ของนิสสยปัจจัยธรรมดังต่อไปนี้

(45)

วัตถุรูป ๖	เป็นนิสสยปัจจัยธรรม	(หน้า 191)

ตอบ วิญญาณธาตุ ๗ เป็นนิสสยปัจจัยปบันธรรม

๑๓๔. จงหาปัจจัยปบัน ของปัจจัยดังต่อไปนี้

(35, 45, 49)

ก. จิตและเจตสิกธรรม	เป็นนิสสยปัจจัย	(หน้า 232)
ข. มหาภูตรูป ๔	เป็นนิสสยปัจจัย	
ค. ปสาทรูป ๕	เป็นอินทริยปัจจัย	
ง. รูปชีวิตินทรีย์	เป็นอินทริยปัจจัย	
จ. นามอินทริยองค์ธรรม ๘	มีชีวิตินทรีย์เจตสิกเป็นต้น เป็นอินทริยปัจจัย	

ตอบ ก. จิต เจตสิก และจิตตชรูป ปฏิสนธิกัมมชรูป เป็นนิสสยปัจจัยปบัน

ข. มหาภูตรูป ๔ และอุปาทายรูป ๒๔ เป็นนิสสยปัจจัยปบัน

ค. ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็นอินทริยปัจจัยปบัน

ง. อุปาทินนรูป คือ กัมมชรูป เป็นอินทริยปัจจัยปบัน

จ. นามรูป คือ จิต เจตสิก จิตตชรูป ปฏิสนธิกัมมชรูป เป็นอินทริยปัจจัยปบัน

๑๓๕. จงแสดงปัจจัยปบันธรรม ของปัจจัยดังนี้ (51)..... หน้า 194 ข้อ 19)

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นอินทรีย์ปัจจัย
นามอินทรีย์องค์ธรรม ๘ เป็นอินทรีย์ปัจจัย

ตอบ อุปาทินนรูป คือ กัมมชรูป เป็นอินทรีย์ปัจจัยปบัน
นามรูป คือ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ และจิตตชรูป ปฏิสนธิกัมมชรูป
เป็นอินทรีย์ปัจจัยปบัน

๑๓๖. ให้แสดงปัจจัยธรรม ของอินทรีย์ปัจจัยปบันธรรม ดังต่อไปนี้ (35, 45, 54)

๑. ทวิปัญจวิญญูณจิต ๑๐ เป็นอินทรีย์ปัจจัยปบันธรรม (หน้า 194 ข้อ 19)
๒. อุปาทินนรูป คือ กัมมชรูป เป็นอินทรีย์ปัจจัยปบันธรรม
๓. นามรูป คือ จิต เจตสิก จิตตชรูป ปฏิสนธิกัมมชรูป เป็นอินทรีย์ปัจจัยปบันธรรม

ตอบ แสดงปัจจัยของอินทรีย์ปัจจัยปบันธรรมดังนี้

๑. ปสาทรูป ๕ เป็นอินทรีย์ปัจจัยธรรม
๒. รูปชีวิตินทรีย์ เป็นอินทรีย์ปัจจัยธรรม
๓. นามอินทรีย์องค์ธรรม ๘ มีชีวิตินทรีย์เจตสิก เป็นต้น เป็นอินทรีย์ปัจจัยธรรม

๑๓๗. จงแสดงปัจจัยปบันธรรมของวิปยุตตปัจจัย ดังต่อไปนี้ (41).....หน้า.....)

๑. ปฏิสนธิทหวัตถุ เป็นวิปยุตตปัจจัย
๒. จิต เจตสิก เป็นวิปยุตตปัจจัย
๓. จิต เจตสิก ที่เกิดหลัง ๆ เป็นวิปยุตตปัจจัย
๔. วัตถุรูป ๖ ในปวัตติกาล เป็นวิปยุตตปัจจัย

ตอบ

๑. ปฏิสนธิทหวัตถุ	เป็นวิปยุตตปัจจัย	ปฏิสนธินามขันธ์ ๔	เป็นวิปยุตตปัจจัยปบัน
๒. จิต เจตสิก	เป็นวิปยุตตปัจจัย	จิตตชรูป ปฏิสนธิกัมมชรูป	เป็นวิปยุตตปัจจัยปบัน
๓. จิต เจตสิก ที่เกิดหลัง ๆ	เป็นวิปยุตตปัจจัย	กายที่เกิดขึ้นก่อน ๆ	เป็นวิปยุตตปัจจัยปบัน
๔. วัตถุรูป ๖ ในปวัตติกาล	เป็นวิปยุตตปัจจัย	วิญญูณธาตุ ๗	เป็นวิปยุตตปัจจัยปบัน

บัญญัติ

๑๓๘. เนื้อความที่เหลือจากรูปนามนั้น เรียกว่าอะไร (44, 51, 53)

แบ่งออกเป็นกี่อย่าง คืออะไรบ้าง (หน้า 197)

ตอบ เนื้อความที่เหลือจากรูปนามนั้น เรียกว่า บัญญัติ

แบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ

อรรถบัญญัติ เพราะเป็นบัญญัติที่ฟังให้รู้ได้ โดยประการต่าง ๆ

สัทบัญญัติ เพราะเป็นบัญญัติที่ฟังให้รู้เนื้อความได้ โดยประการต่าง ๆ

๑๓๙. ให้แปลคำบาลีดังต่อไปนี้ (45).....หน้า 197)

ปณฺณปิยตุตา ปณฺณตฺติ

ปณฺณปนฺโต ปณฺณตฺติ

ตอบ แปลคำบาลีดังนี้

อรรถบัญญัติ เพราะเป็นบัญญัติที่ฟังให้รู้ได้ โดยประการต่าง ๆ

สัทบัญญัติ เพราะเป็นบัญญัติที่ฟังให้รู้เนื้อความได้ โดยประการต่าง ๆ

๑๔๐. คำต่อไปนี้ หมายความว่าอย่างไร (56).....หน้า 202, 203)

ก. อรรถบัญญัติ (แสดงตามฉันทะ)

ข. สัทบัญญัติ (แสดงตามฉันทะ)

ตอบ คำต่อไปนี้ หมายความว่าดังนี้

ก. อรรถบัญญัติ เนื้อความ คือวัตถุสิ่งของ เรื่องราวต่าง ๆ ที่ฟังให้รู้ได้

ข. สัทบัญญัติ เสียงคือคำพูด ย่อมทำให้รู้เนื้อความ คือวัตถุสิ่งของเรื่องราว และสภาพปรมาัตถ์ได้ ด้วยประการต่าง ๆ

๑๔๑. คำว่า บัญญัติ หมายความว่าอย่างไร (58)

ให้แสดงฉันทะของอรรถบัญญัติข้อที่ ๑ (หน้า 202)

สัทบัญญัติข้อที่ ๒ และจงแสดงสรุปความด้วย

ตอบ คำว่า บัญญัติ หมายความว่า เนื้อความ คือวัตถุสิ่งของ เรื่องราวต่าง ๆ

ที่ฟังให้รู้ได้ ชนิดนี้เรียกว่า อรรถบัญญัติ

ดังแสดงฉันทะว่า ปณฺณปิยตุตา = ปณฺณตฺติ

เนื้อความคือวัตถุสิ่งของเรื่องราวต่าง ๆ ที่ฟังให้รู้ได้ ชื่อว่าบัญญัติ ได้แก่อรรถบัญญัติ

ปกาเรน ญาเปตฺติติ = ปณฺณตฺติ

เสียงคือคำพูด ย่อมทำให้รู้เนื้อความ คือวัตถุสิ่งของเรื่องราว และสภาพปรมาัตถ์ได้

ด้วยประการต่าง ๆ ฉะนั้น ชื่อว่าบัญญัติ ได้แก่สัทบัญญัติ

๑๔๒. บัญญัติ เมื่อกล่าวโดยประเภทใหญ่แล้ว มีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง

จงแสดงพร้อมด้วยความหมาย

(46, 47, 48, 54, 59)

และตัวอย่างประกอบด้วย

(46, 47)..... หน้า 197 - 202)

ตอบ บัญญัติ เมื่อกล่าวโดยประเภทใหญ่แล้ว มี ๒ ประเภท คือ

๑. อรรถบัญญัติ เพราะเป็นบัญญัติที่พึงให้รู้ได้โดยประการต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น
แผ่นดิน บ้าน บุคคล ทิศตะวันออก ถ้า บริกรรมนิมิต เป็นต้น
๒. สัททบัญญัติ เพราะเป็นบัญญัติที่พึงให้รู้เนื้อความได้โดยประการต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น
รูป เวทนา ภูเข่า ต้นไม้ จพภิญญบุคคล เทววิชชบุคคล เป็นต้น

๑๔๓. สัททบัญญัติอย่างเดียว เรียกได้ ๖ อย่าง คืออะไร

(60)

จงบอกความหมายมาด้วย

(หน้า 199)

ตอบ สัททบัญญัติอย่างเดียว เรียกได้ ๖ อย่าง คือ

๑. นามะ ได้แก่ ชื่อต่าง ๆ ที่มีสภาพนุ่มเข้าสู่เนื้อความ คืออรรถบัญญัติ
และทำให้เนื้อความนั้นนุ่มเข้าสู่ตน คือชื่อต่าง ๆ นั้นด้วย
๒. นามกัมมะ ได้แก่ นามบัญญัติที่นักปราชญ์ทั้งหลายในสมัยโบราณ
เรียกขาน เช่นเรียกว่า แผ่นดิน ภูเขา เป็นต้น
๓. นามเรยยะ ได้แก่ นามบัญญัติที่นักปราชญ์ทั้งหลายในสมัยโบราณ
ตั้งชื่อไว้จนถึงทุกวันนี้ เช่นตั้งชื่อไว้ว่า แผ่นดิน ภูเขา เป็นต้น
๔. นิรุตติ ได้แก่ นามบัญญัติที่นักปราชญ์ทั้งหลาย คตินึกพิจารณา เรียกชื่อสิ่งต่าง ๆ
ให้ปรากฏขึ้น
๕. พยัญชนะ ได้แก่ นามบัญญัติที่สามารถแสดงเนื้อความ คืออรรถบัญญัติให้ปรากฏขึ้นได้
๖. อภิลापะ ได้แก่ นามบัญญัติที่ผู้กล่าวเรียก ย่อมมุ่งสู่ตรงเนื้อความ แล้วก็กล่าวเรียกขึ้น

๑๔๔. ให้แปลในบาลีดังต่อไปนี้ (ที่จะไว้ก็ให้แปลให้หมด) (43).....หน้า 200)

สา วิชชมานปญฺจตฺติ ฯลฯ อวิชชมานเนอวิชชมานปญฺจตฺติ เจติ จพฺพิธา โหติ

ตอบ บาลีนี้แปลว่า สัททบัญญัตินี้ มี ๖ ประเภท คือ

๑. วิชชมานบัญญัติ	๒. อวิชชมานบัญญัติ
๓. วิชชมานเนอวิชชมานบัญญัติ	๔. อวิชชมานเนวิชชมานบัญญัติ
๕. วิชชมานเนวิชชมานบัญญัติ	๖. อวิชชมานเนอวิชชมานบัญญัติ

๑๔๕. วจนัตถะต่อไปนี้ แปลว่าอย่างไร ได้แก่บัญญัติอะไร (48, 59)

๑. ปกาเรน ฌาปิยตีติ = ปณฺณตฺติ (หน้า 202)

๒. ปกาเรน ฌาเปตีติ = ปณฺณตฺติ

ตอบ วจนัตถะต่อไปนี้ แปลดังนี้

๑. ปกาเรน ฌาปิยตีติ = ปณฺณตฺติ

แปลว่า วัตถุสิ่งของเรื่องราวต่าง ๆ ชื่อว่า บัญญัติ

เพราะพึงให้ถูกรู้ได้โดยประการต่าง ๆ ได้แก่ อัตถบัญญัติ

๒. ปกาเรน ฌาเปตีติ = ปณฺณตฺติ

แปลว่า เสียงคือคำพูด ย่อมทำให้รู้เนื้อความ คือวัตถุสิ่งของเรื่องราว และ

สภาพปรমัตถ์ได้ ด้วยประการต่าง ๆ ฉะนั้น ชื่อว่า บัญญัติ ได้แก่ สัททบัญญัติ

๑๔๖. จยกตัวอย่างในสิ่งที่มีชีวิต เช่น ฐ ว่าเป็นได้ทั้งสัททบัญญัติ (52)

อัติถบัญญัติและเป็นปรมัตถ์ พร้อมทั้งสรุปความมาด้วย (หน้า 204)

ตอบ ยกตัวอย่างในสิ่งมีชีวิต เช่น ฐ

ที่ชื่อว่า ฐ เป็น สัททบัญญัติ

รูปร่างของฐ มีตัวยาวกลมเป็นต้น เป็น อัติถบัญญัติ

สีของฐทำให้เราเห็นได้ ถ้าฐนั้นทำเสียงขู่ เราก็ได้ยินเสียงได้ ถ้าจับตัวดูก็รู้สึกว่าย่อน ฐนั้นก็มีการมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ ได้ยินเสียงได้ ถ้าถูกคนตีก็มีความรู้สึกเจ็บ และมีความกลัว ความโกรธได้ สี เสียง ย่อนเป็นต้นเหล่านี้ เป็น รูปปรมัตถ์

การเห็น การได้ยิน ความรู้สึกเจ็บ ความกลัว ความโกรธของฐ เหล่านี้ เป็นจิตและเจตสิกปรมัตถ์

สรุปความว่า

ชื่อต่าง ๆ ภาพต่าง ๆ และคำพูดต่าง ๆ เป็น สัททบัญญัติ

วัตถุสิ่งของ เรื่องราวต่าง ๆ เป็น อัติถบัญญัติ

สภาวะลักษณะของชื่อที่เกี่ยวกับรูปนาม

และสภาวะลักษณะที่มีอยู่ในวัตถุสิ่งของต่าง ๆ เป็น ปรมัตถ์

๑๔๗. สัตวบัญญัติ และอากาศบัญญัติ ได้แก่อะไร (35).....หน้า 206)

ตอบ สัตวบัญญัติ ได้แก่ ผู้ชาย ผู้หญิง บุคคล ตัวตน ชีวิต เป็นต้น
 ที่ตั้งชื่อว่า ชาย หญิง เป็นต้นเหล่านี้ ก็โดยอาศัยความเป็นไปของร่างกาย เวทนา
 สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งเป็นขันธ ๕ ด้วยประการต่าง ๆ จึงสมมุติเรียกว่า
 ผู้ชาย ผู้หญิง บุคคล ตัวตน ชีวิต เป็นต้น
 และอากาศบัญญัติ ได้แก่ บ่อ ถ้ำ อุโมงค์ รู ช่อง โพรง เป็นต้น
 ที่ตั้งชื่อว่า บ่อ ถ้ำ เป็นต้นเหล่านี้ ก็โดยอาศัยอาการที่อวินิพโยกรูป ๘ ไม่ได้กระทบกัน
 หมายความว่า ระหว่างเนื้อดิน หิน ไม้ ข้างหนึ่งกับอีกข้างหนึ่ง ไม่ได้ติดต่อกัน
 มีช่องว่างคั่นกลาง ช่องว่างนี้แหละ ชื่อว่า อากาศบัญญัติ

๑๔๘. อตถบัญญัติ ที่เกี่ยวกับโรงเรียน สัตว์ เดือน ปี วัน (51, 55)
 มีชื่อว่าอย่างไร (หน้า 205 - 207)

<u>ตอบ</u> อตถบัญญัติที่เกี่ยวกับโรงเรียน	มีชื่อว่า สมุหบัญญัติ
อตถบัญญัติที่เกี่ยวกับสัตว์	มีชื่อว่า สัตวบัญญัติ
อตถบัญญัติที่เกี่ยวกับเดือน	มีชื่อว่า มาสบัญญัติ
อตถบัญญัติที่เกี่ยวกับปี	มีชื่อว่า สังวัจจรบัญญัติ
อตถบัญญัติที่เกี่ยวกับวัน	มีชื่อว่า วารบัญญัติ

๑๔๙. ให้บอกชื่อชนิดของบัญญัติในคำดังต่อไปนี้ (45)
 ว่าเป็นอตถบัญญัติและสัททบัญญัติ ประเภทไหน (หน้า 206, 211)

อาจารย์, วันอาทิตย์, นักศึกษาปรมัตถธรรม, โสดาบันบุคคล

<u>ตอบ</u> อาจารย์	เป็นอตถบัญญัติ	ประเภทสัตวบัญญัติ
	เป็นสัททบัญญัติ	ประเภทอวิชชมานบัญญัติ
วันอาทิตย์	เป็นอตถบัญญัติ	ประเภทวารบัญญัติ
	เป็นสัททบัญญัติ	ประเภทอวิชชมานบัญญัติ
นักศึกษาปรมัตถธรรม	เป็นอตถบัญญัติ	ประเภทสัตวบัญญัติ (ไม่มีในเฉลย)
	เป็นสัททบัญญัติ	ประเภทอวิชชมานวิชชมานบัญญัติ
โสดาบันบุคคล	เป็นอตถบัญญัติ	ประเภทสัตวบัญญัติ
	เป็นสัททบัญญัติ	ประเภทวิชชมานวิชชมานบัญญัติ

๑๕๐. คำว่า คนใจบุญ ผลของกรรม เป็นสัททบัญญัติประเภทไหน (38).....หน้า.....)

<u>ตอบ</u> คำว่า คนใจบุญ	เป็น	อวิชชมานวิชชมานบัญญัติ
คำว่า ผลของกรรม	เป็น	วิชชมานวิชชมานบัญญัติ

๑๕๑ คำต่อไปนี้ เป็นสัททบัญญัติและอรรถบัญญัติประเภทไหน (38).....หน้า.....)

อ.ช.ว. ของข้าพเจ้า นักศึกษาพระอภิธรรม วันอาทิตย์ เดือนธันวาคม ปีขุน

<u>ตอบ</u> อ.ช.ว. ของข้าพเจ้า	เป็นสัททบัญญัติประเภท	อวิชชามาเนอวิชชมานบัญญัติ
นักศึกษาพระอภิธรรม	เป็นสัททบัญญัติประเภท	อวิชชามาเนอวิชชมานบัญญัติ
วันอาทิตย์	เป็นอรรถบัญญัติประเภท	วารบัญญัติ
เดือนธันวาคม	เป็นอรรถบัญญัติประเภท	มาสบัญญัติ
ปีขุน	เป็นอรรถบัญญัติประเภท	สังวัจณบัญญัติ

๑๕๒. สัททบัญญัติอย่างเดียว เรียกชื่อได้ ๖ อย่าง มีนามะ นามกัมมะ เป็นต้น เมื่อสรุปแล้วได้ความว่าอย่างไร (46, 47, 49, 55)..... หน้า 210)

ตอบ สัททบัญญัติอย่างเดียวเรียกชื่อได้ ๖ อย่าง มีนามะ นามกัมมะ เป็นต้นนั้น เมื่อสรุปแล้วได้ความว่า คำว่า ภูมิจึงแผ่นดินนี้ มีชื่อได้ ๖ อย่าง ดังที่กล่าวมานี้ แม้ในชื่ออื่น ๆ มีภูเขา ต้นไม้ ชาย หญิง เป็นต้น และภาษาต่าง ๆ ที่ใช้กันอยู่ในโลกนี้ คำหนึ่ง ๆ ก็มีชื่อได้ ๖ อย่าง มีนามะ นามกัมมะ เป็นต้นเช่นเดียวกัน

เพราะคำพูดและภาษาต่าง ๆ เหล่านี้ ก็เป็นสัททบัญญัติด้วยกันทั้งสิ้น อุปมาเหมือนคน ๆ เดียวมีชื่อ ๖ ชื่อด้วยกัน ฉะนั้น และสัททบัญญัติเหล่านี้ เรียกว่า นามบัญญัติ ก็ได้

๑๕๓. วิชชมานบัญญัติ อวิชชมานบัญญัติ หมายความว่าอย่างไร (50, 57)

ให้ยกตัวอย่าง และแสดงวงนัตตะด้วย (หน้า 211)

ตอบ วิชชมานบัญญัติ หมายความว่า เป็นสัททบัญญัติที่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏอยู่ เช่นคำว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นิพพาน เป็นต้น หรือเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ก็ได้แก่คำพูดที่เกี่ยวกับจิต เจตสิก รูป นิพพาน นั้นเอง ดังแสดงวงนัตตะว่า วิชชมานสุส ปญตติ = วิชชมานปญตติ คำสมมติของธรรม ที่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏอยู่ ชื่อว่า วิชชมานบัญญัติ

อวิชชมานบัญญัติ หมายความว่า เป็นสัททบัญญัติที่ไม่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏอยู่ เช่นคำว่า แผ่นดิน ภูเขา ต้นไม้ แม่น้ำ มหาสมุทร บ้าน ชาย หญิง เป็นต้น ดังแสดงวงนัตตะว่า อวิชชมานสุส ปญตติ = อวิชชมานปญตติ คำสมมติของธรรม ที่ไม่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏอยู่ ชื่อว่า อวิชชมานบัญญัติ

๑๕๔) สัททบัญญัติ มีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง (38)

ให้แสดงความหมายด้วย (ไม่ต้องยกตัวอย่าง) (หน้า 211)

ตอบ สัททบัญญัติ มี ๖ ประเภท คือ

๑. วิชชมานบัญญัติ เป็นสัททบัญญัติ ที่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏอยู่
๒. อวิชชมานบัญญัติ เป็นสัททบัญญัติ ที่ไม่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏอยู่
๓. วิชชมาเนอวิชชมานบัญญัติ เป็นสัททบัญญัติ ที่กล่าวถึงธรรมที่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏ
กับ ธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏ รวมกันอยู่
๔. อวิชชมาเนอวิชชมานบัญญัติ เป็นสัททบัญญัติ ที่กล่าวถึงธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏ
กับ ธรรมที่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏ รวมกันอยู่
๕. วิชชมาเนอวิชชมานบัญญัติ เป็นสัททบัญญัติ ที่กล่าวถึงธรรมที่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏ
กับ ธรรมที่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏ รวมกันอยู่
๖. อวิชชมาเนอวิชชมานบัญญัติ เป็นสัททบัญญัติ ที่กล่าวถึงธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏ
กับ ธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏ รวมกันอยู่

๑๕๕. สัททบัญญัติ ๖ ประเภทนั้น คืออะไรบ้าง (61)

ให้แสดงพร้อมด้วยความหมาย และยกตัวอย่างด้วย (หน้า 211)

ตอบ สัททบัญญัติ ๖ ประเภทนั้น คือ

๑. วิชชมานบัญญัติ เป็นสัททบัญญัติ ที่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏอยู่
เช่น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นิพพาน เป็นต้น
๒. อวิชชมานบัญญัติ เป็นสัททบัญญัติ ที่ไม่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏอยู่
เช่น แผ่นดิน ภูเขา ต้นไม้ แม่น้ำ มหาสมุทร บ้าน ชาย หญิง
เป็นต้น
๓. วิชชมาเนอวิชชมานบัญญัติ เป็นสัททบัญญัติ ที่กล่าวถึงธรรมที่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏ
กับ ธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏ รวมกันอยู่
เช่น จพภิกขุ โสภิตะ ปฏิสัมภิตะ ปตฺโต โสตาปนโน เป็นต้น
๔. อวิชชมาเนอวิชชมานบัญญัติ เป็นสัททบัญญัติ ที่กล่าวถึงธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏ
กับ ธรรมที่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏ รวมกันอยู่
เช่น อิตถิสทโท เสียงหญิง สุณณวณฺโณ สีทอง
ปุปฺพคณฺโธ กลิ่นดอกไม้ เป็นต้น
๕. วิชชมาเนอวิชชมานบัญญัติ เป็นสัททบัญญัติ ที่กล่าวถึงธรรมที่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏ
กับ ธรรมที่มีสภาวะปรมัตถ์ปรากฏ รวมกันอยู่
เช่น จกฺขุวิญญานํ วิญญานํที่อาศัยจักขุวัตถุเกิด
จกฺขุสมฺมุสฺโส การกระทบทางตา เป็นต้น

๖. อวิชชมาเนนอวิชชมานบัญญัติ เป็นสัททบัญญัติ ที่กล่าวถึงธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏ
กับ ธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏ รวมกันอยู่
ราชปุตุโต บุตรของพระราชา ราชนตดา หลานของพระราชา
เสฏฐิภริยา ภรรยาเศรษฐี เชฏฐภคินี พี่สาว เป็นต้น

๑๕๖. สัททบัญญัติประเภทที่ ๑ และที่ ๒ ชื่อว่าอย่างไร (49, 54)

จงแสดงพร้อมด้วยความหมาย และยกตัวอย่างมาด้วย (หน้า 211)

ตอบ สัททบัญญัติประเภทที่ ๑ ชื่อว่า วิชชมานบัญญัติ
หมายความว่า เป็นสัททบัญญัติที่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏอยู่
เช่นคำว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญูณ นิพพาน เป็นต้น
สัททบัญญัติประเภทที่ ๒ ชื่อว่า อวิชชมานบัญญัติ
หมายความว่า เป็นสัททบัญญัติที่ไม่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏอยู่
เช่นคำว่า แผ่นดิน ภูเขา ต้นไม้ แม่น้ำ มหาสมุทร บ้าน ชาย หญิง เป็นต้น

๑๕๗. สัททบัญญัติประเภทที่ ๓ และ ๔ นั้น ชื่อว่าอะไร (53)

จงแสดงพร้อมด้วยความหมาย ยกตัวอย่างประกอบด้วย (หน้า 211, 212)

ตอบ สัททบัญญัติประเภทที่ ๓ ชื่อว่า วิชชมาเนนอวิชชมานบัญญัติ
หมายความว่า เป็นสัททบัญญัติที่กล่าวถึงธรรมที่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏ
กับธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏ รวมกันอยู่
เช่น จพภิกขุ โสวาท ปุสสภิกขุ ปุสสภิกขุ โสวาท ปุสสภิกขุ เป็นต้น
สัททบัญญัติประเภทที่ ๔ ชื่อว่า อวิชชมาเนนอวิชชมานบัญญัติ
หมายความว่า เป็นสัททบัญญัติที่กล่าวถึงธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏ
กับธรรมที่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏ รวมกันอยู่
เช่น อิตถิสสโท สุณณวณโณ ปุสสคณโธ เป็นต้น

ข้อสอบเก่า คือ ขุมทรัพย์แห่งปัญญา

๑๕๘. สัททบัญญัติประเภทที่ ๓ นั้น ชื่อว่าอะไร (44, 51, 55)

จงแสดงพร้อมด้วยความหมาย (หน้า 211)

ตัวอย่างของประเภทที่ ๓ นี้ เช่น จพภิกขุ เตวิชโช ปฏิสมภิตปุตโต เป็นต้น
ถ้าแปลเป็นภาษาไทยแล้ว จะกลับเป็นตัวอย่างของสัททบัญญัติประเภทไหน
ชื่อว่าอะไร ให้แสดงพร้อมด้วยความหมาย

และตัวอย่างที่ยกมานี้ แปลว่าอย่างไร (44)

ตอบ ชื่อว่า วิชขมานเนวิชขมานบัญญัติ หมายความว่า เป็นสัททบัญญัติที่กล่าวถึงธรรม
ที่มีสภาวะปรมาตมปรากฏ กับธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมาตมปรากฏ รวมกันอยู่

ตัวอย่างของประเภทที่ ๓ นี้ ถ้าแปลเป็นภาษาไทยแล้ว ก็กลับเป็นตัวอย่างของ
สัททบัญญัติประเภทที่ ๔ ชื่อว่า อวิชขมานเนวิชขมานบัญญัติ หมายความว่า
เป็นสัททบัญญัติที่กล่าวถึงธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมาตมปรากฏ กับธรรมที่มีสภาวะปรมาตม
ปรากฏ รวมกันอยู่

และตัวอย่างที่ยกมานี้ แปลว่า บุคคลที่ได้อภิญญา ๖ บุคคลที่ได้วิชา ๓
บุคคลที่ได้บรรลุปฏิสัมภิตาญาณ

๑๕๙. สัททบัญญัติประเภทที่ ๕, ๖ ได้แก่อะไรบ้าง (54)

จงแสดงพร้อมด้วยความหมาย และยกตัวอย่างด้วย (หน้า 212, 213)

ตอบ ประเภทที่ ๕ ได้แก่ วิชขมานเนวิชขมานบัญญัติ

เป็นสัททบัญญัติ ที่กล่าวถึงธรรมที่มีสภาวะปรมาตมปรากฏ

กับธรรมที่มีสภาวะปรมาตมปรากฏ รวมกันอยู่ เช่น

จกขุวิญญาณ วิญญาณที่อาศัยจักขุวัตถุเกิด

จกขุสมุผลโส การกระทบทางตา เป็นต้น

ประเภทที่ ๖ ได้แก่ อวิชขมานเนวิชขมานบัญญัติ

เป็นสัททบัญญัติ ที่กล่าวถึงธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมาตมปรากฏ

กับธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมาตมปรากฏ รวมกันอยู่ เช่น

ราชปุตโต บุตรของพระราชา

ราชนตฺตา หลานของพระราชา

เสฏฺฐิจิริยา ภรรยาเศรษฐี

เชฏฺฐภคินี พี่สาว เป็นต้น

เอกสารชุดนี้จัดทำขึ้น
โดยใช้ชื่อว่า

“รุ่นพี่แบ่งปัน เติมฝันรุ่นน้อง ”
ปีที่ ๙

.....

ขออนุโมทนา ขอบคุณ ขอบใจ ทุก ๆ ท่าน
ที่เอื้อเฟื้อข้อมูล เอกสารต่าง ๆ
พร้อมทั้งคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการจัดทำ
ขอให้ทุก ๆ ท่าน จงประสบแต่ความสุข ความเจริญ
ในชีวิต หน้าที่ การงาน
และจงเป็นผู้มีส่วนแห่งธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
โดยทั่วถึงกัน เทอญ

เพิ่มเติม ข้อสอบใหม่

(2562 - 2566)

.....(1. วันแรก)

๑. ข. ปัจจัยสังคหะ มีนัยที่ประการ คืออะไรบ้าง

นัยเหล่านั้น มีความแตกต่างกันอย่างไร ? (65).....หน้า)

ตอบ ปัจจัยสังคหะ มีนัย ๒ ประการ คือ ปฏิจจสมุปบาทนัย ๑ ปฏฐานนัย ๑
นัยทั้ง ๒ ประการนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกำหนดเพียงโดยอาการเป็นไป
แห่งปัจจัยปັນธรรมมีสังขารเป็นต้น ที่มีสภาพเกิดขึ้นเป็นธรรมดาเพราะอาศัยการเกิดขึ้น
แห่งปัจจัยธรรมนั้น ๆ มีอวิชชาเป็นต้น ชื่อว่า ปฏิจจสมุปบาทนัย

ฝ่ายปฏฐานนัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงปรารภซึ่งอำนาจของปัจจัย ที่เป็นพิเศษ
ส่วนท่านอรรถกถาจารย์ทั้งหลาย ได้รวมนัยทั้ง ๒ เข้าด้วยกันแล้ว ก็แสดงโดยพิสดาร

๓. ก. สังขารที่เป็นเหตุให้เกิดวิญญานนั้น (63).....หน้า)

เมื่อสรุปแล้วได้จำนวนสังขาร ที่เป็นเหตุให้เกิดวิญญานเท่าไร ? อะไรบ้าง ?

และสังขารที่ไม่จัดเป็นเหตุให้เกิดวิญญาน ได้แก่อะไรบ้าง ?

ข. จงจำแนกนามรูป ที่เป็นผลของวิปากวิญญานนั้น โดยปฏิสนธิกาลและปวัตติกาล
แสดงมาพร้อมมองค์ธรรม ?

ตอบ ก. สังขารที่เป็นเหตุให้เกิดวิญญานนั้น เมื่อสรุปแล้วได้จำนวนสังขาร ที่เป็นเหตุ
ให้เกิดวิญญาน ดังนี้

ปุญญาภิสังขาร ๑๓ (เว้นเจตนาที่ในกุศลอกัญญา)

อปุญญาภิสังขาร ๑๒ (เว้นอุทฺธัจเจตนาที่ให้ผลในปฏิสนธิกาล)

อาเนญชาภิสังขาร ๔ รวมเป็น เจตนา ๒๙

อนึ่ง อกุศลเจตนาที่ถูกประหาณโดยมรรคทั้ง ๔ และกุศลอกุศลเจตนาที่เป็นอโหสิกรรม
แม้ว่าจะเป็นสังขารที่เกิดมาจากอวิชชาเป็นเหตุก็จริง แต่ไม่จัดเข้าในสังขาร ที่เป็นเหตุ
ของวิญญานเช่นเดียวกัน

ข. จำแนกนามรูปที่เป็นผลของวิปากวิญญาน โดยปฏิสนธิกาลและปวัตติกาล ดังนี้คือ

ปฏิสนธินาม ได้แก่ เจตสิก ๓๕ ที่ประกอบกับปฏิสนธิวิญญาน ๑๙

ปวัตตินาม ได้แก่ เจตสิก ๓๕ ที่ประกอบกับปวัตติวิปากวิญญาน ๓๒

ปฏิสนธิรูป ได้แก่ กัมมชรูป ที่เกิดพร้อมกับปฏิสนธิวิญญาน

ปวัตติรูป ได้แก่ จิตตชรูป ที่เกิดจากปวัตติวิปากวิญญาน ๑๙

(เว้นทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐ อรูปวิปาก ๔)

และ ปวัตติกัมมชรูปที่เกิดจากกัมมวิญญาน ๒๕

๕. ข. จงตอบคำถามดังต่อไปนี้ (66).....หน้า)

๑. นามเป็นปัจจัย รูปเป็นปัจจัยูปัน มีกี่ปัจจัย ? คืออะไรบ้าง ?
๒. รูปเป็นปัจจัย นามเป็นปัจจัยูปัน มีกี่ปัจจัย ? คืออะไรบ้าง ?
๓. นามรูปทั้ง ๒ เป็นปัจจัย นามรูปทั้ง ๒ เป็นปัจจัยูปัน มีกี่ปัจจัย ? คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ข. แสดงชื่อปัจจัยที่อยู่ในหมวดนั้น ๆ มีดังนี้

๑. นามเป็นปัจจัย รูปเป็นปัจจัยูปัน มี ๑ ปัจจัย คือ ปัจฉาตปัจจัย
๒. รูปเป็นปัจจัย นามเป็นปัจจัยูปัน มี ๑ ปัจจัย คือ ปุเรชาตปัจจัย
๓. นามรูปเป็นปัจจัย นามรูปเป็นปัจจัยูปัน มี ๙ ปัจจัย คือ

๑. อธิปัตติปัจจัย	๒. สหชาตปัจจัย	๓. อัญญมัญญปัจจัย
๔. นิสสยปัจจัย	๕. อาหารปัจจัย	๖. อินทริยปัจจัย
๗. วิปยุตตปัจจัย	๘. อัตติปัจจัย	๙. อวิคตปัจจัย

ปัญหา - เฉลย

ข้อสอบ - ข้อเขียน

(๒๕๓๕ – ๒๕๖๖)

ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๖

เล่ม ๒

ปรับปรุง

2566

พิมพ์ครั้งที่ 7

01 - 01 - 2567

เก็บทุกรายละเอียด ที่จำเป็น
เก็บทุกประเด็น ที่สำคัญ
เก็บไว้ทุกความต้องการ เพื่อคนพิเศษเช่นคุณ

เหมาะสำหรับนักศึกษาพระอภิธรรม
ชั้น มัชฌิมอภิธรรมิกะโท

ใช้เป็นคู่มือประกอบการเรียน
ทบทวนเรื่องที่เรียนแล้ว
เตรียมตัวสอบ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ / ๒๕๖๑	จำนวน ๑๒๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๒ / ๒๕๖๒	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๓ / ๒๕๖๓	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๔ / ๒๕๖๔	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๕ / ๒๕๖๕	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๖ / ๒๕๖๖	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๗ / ๒๕๖๗	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด

รวบรวมโดย

พระมหาพิชิต รตินฺธโร ป.ธ. ๙ / ๒๕๕๖
อภิธรรมบัณฑิต รุ่นที่ ๕๙ / ๒๕๖๕

ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐาน

๑. จงแสดงคำปฏิญาณของพระอนุรุธาจารย์ ทั้งบาลีและคำแปล (ออกสอบปี 40)

ตอบ คำปฏิญาณของพระอนุรุธาจารย์ (หลักสูตรหน้า 1)

สมถวิปัสสนา ภาวนานมิโต ปริ

กมฺมฏฺฐานํ ปวฺกขามิ ทฺวิธมฺปิ ยถากุณฺม ฯ

ต่อจากปัจจัยสังคหวิภาคนั้น ข้าพเจ้าจะแสดงกรรมฐาน ๒ ประเภท

คือ สมถภาวนากรรมฐานและวิปัสสนาภาวนากรรมฐาน ตามลำดับ

๒. จงแสดงกรรมฐาน ๔๐ ทั้งบาลีและคำแปล (40).....หน้า 1)

ตอบ ตตฺถ สมถสงฺคเห จาว ทส กสิณานิ, ทส อสุภา, ทส อนุสฺสติโย,
จตฺสฺโส อปฺปมณฺญาโย, เอกา สณฺญา, เอกํ ววตฺถานํ, จตฺตารอ อารูปปา เจติ
สत्ตฺวิธเณ สมถกมฺมฏฺฐานสงฺคโห ฯ

ในบรรดากรรมฐาน ๒ อย่างนั้น ในสมถกรรมฐานสังคหะ นักศึกษาทั้งหลาย
พึงทราบ การรวบรวมสมถกรรมฐาน โดยแบ่งออกเป็น ๗ หมวดก่อน ดังนี้คือ
กสิณ ๑๐ อสุภา ๑๐ อนุสสติ ๑๐ อัปปมัญญา ๔
สัณญญา ๑ ววตถาน ๑ อารูปปะ ๔

๓. อุนฺสนธิในปริจเฉทที่ ๙ นั้น อธิบายความว่าอย่างไร (42).....หน้า 14)

ตอบ อุนฺสนธิในปริจเฉทที่ ๙ นั้น พระอนุรุธาจารย์ได้แสดงความเป็นไปของรูป นาม
โดยความเป็นอนัตตะ ให้กุลบุตรทั้งหลายได้ทราบ โดยนัยทั้ง ๒ คือ ปฏิจจสมุปปาตนัย
และปฏิฐานนัยจบลงแล้ว ต่อจากนั้นก็ชี้แจงถึงแนวทางการปฏิบัติสมถภาวนาและ
วิปัสสนาภาวนา ให้กุลบุตรทั้งหลายได้ทราบ เพื่อเป็นเครื่องดำเนินงานในการปฏิบัติ
ต่อไป

หมายเหตุ : ข้อสอบที่วงกลมไว้ เป็นข้อสอบเก่า (๒๕๓๕ - ๒๕๔๕)
รวบรวมไว้เป็นสถิติข้อสอบ (เก็บไว้อ่านทบทวนบทเรียน)

๘. สมณะ มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ให้อธิบายในสมณะนั้น ๆ ด้วย

ตอบ สมณะ มี ๒ อย่าง คือ (45, 50, 53).....หน้า 17)

๑. ปรีตตสมณะ การเจริญสมณกัมมัฏฐานของบุคคล ที่ยังไม่เข้าถึงอัปปนาภาวา ชื่อว่า ปรีตตสมณะ เพราะในขณะนั้นมีแต่มหากุศล หรือมหากิริยาชวณะเท่านั้นที่เกิดขึ้น องค์ฌานที่ประกอบอยู่นั้นก็ยังมีกำลังอ่อนอยู่

๒. มหัคคตสมณะ การเจริญสมณกัมมัฏฐานของบุคคล ที่เข้าถึงอัปปนาภาวา คือ มหัคคตฌาน ชื่อว่า มหัคคตสมณะ เพราะในขณะนั้นมีมหัคคตกุศล หรือมหัคคตกิริยาชวณะเท่านั้นที่เกิดขึ้น และองค์ฌานที่ประกอบอยู่นั้นก็มีกำลังมาก สามารถเข้าไปเพ่งในสมถอารมณ์ อย่างแน่น ส่วนองค์ฌานที่ประกอบกับมหัคคตกุศลนั้นเล่าก็มีกำลังมาก สามารถประหาณ นิ वर्ณธรรมโดยวิกัมภณะ อีกด้วย

๙. คำว่า วิปัสสนา เมื่อตัดบทแล้วมีกี่บท คืออะไรบ้าง (46)

ให้แสดงความหมายและวาทะมาด้วย (หน้า 18)

ตอบ คำว่า วิปัสสนา เมื่อตัดบทแล้ว มี ๒ บท คือ

วิ บทหนึ่ง ปัสสนา บทหนึ่ง

วิ แปลว่า พิเศษ

ปัสสนา แปลว่า ความเห็นแจ้ง

เมื่อรวมเข้าทั้ง ๒ บทแล้ว ก็คงแปลว่า ความเห็นแจ้งเป็นพิเศษ

ดังแสดงวาทะว่า วิเสเสน ปสฺสตีติ = วิปัสสนา

ธรรมชาติใด ย่อมเห็นแจ้งเป็นพิเศษ ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า วิปัสสนา

๑๐. การเห็นแจ้งเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นตัววิปัสสนาปัญญา นั้น

มีอยู่กี่อย่าง คืออะไรบ้าง (46).....หน้า 18)

ตอบ การเห็นแจ้งเป็นพิเศษซึ่งเป็นตัววิปัสสนาปัญญา นั้น มีอยู่ ๒ อย่าง คือ

๑. การเห็นแจ้งเป็นพิเศษในอารมณ์ต่าง ๆ ที่มาปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยความเป็นรูปนาม

๒. การเห็นแจ้งเป็นพิเศษในอารมณ์ต่าง ๆ ที่มาปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยความเป็นอนิจจะ ทุกขะ อนัตตะ อสุกะ

๑๑. วิปัสสนา แปลว่าอย่างไร มีกี่ประการ คืออะไรบ้าง

ให้แสดงความหมายด้วย (45, 47, 50).....หน้า 21)

ตอบ วิปัสสนา แปลว่า ความเห็นแจ้งเป็นพิเศษ มี ๓ ประการ คือ

๑. สงขารปริกคณหนกวิปัสสนา คือ วิปัสสนาญาณที่มีการกำหนดรู้ในสังขารธรรม รูปนาม
๒. ผลสมาปตติวิปัสสนา คือ วิปัสสนาญาณที่เป็นเหตุให้เข้าผลสมาบัติได้
๓. นิโรธสมาปตติวิปัสสนา คือ วิปัสสนาญาณที่เป็นเหตุให้เข้านิโรธสมาบัติได้

๑๒. คำว่า กัมมัญฐาน แปลว่าอย่างไร (47, 53, 59)

เมื่อแยกบทแล้วได้กัมม คืออะไรบ้าง และแปลว่าอย่างไร (หน้า 23)

ตอบ คำว่า กัมมัญฐาน แปลว่า เป็นที่ตั้งแห่งการเจริญสมถะและวิปัสสนา

เมื่อแยกบทออกแล้ว ได้ ๒ บท คือ กมฺม + จาน

กมฺม แปลว่า การกระทำ

จาน แปลว่า เป็นที่ตั้ง

๑๓. อารมณกรรมฐานและอาร์มมณิกภาวนากรรมฐาน

ได้แก่อะไร (45, 49, 53, 57).....หน้า 23)

ตอบ อารมณกรรมฐาน ได้แก่ อารมณของสมถะ มีปถวิกสิณเป็นต้น และอารมณของวิปัสสนา มีเตภูมิกสังขารธรรม คือ รูปนามที่เกิดอยู่ในภุมิทั้ง ๓ อาร์มมณิกภาวนากรรมฐาน ได้แก่ การพยายามเจริญสมถะและวิปัสสนาที่เกิดขึ้นก่อน ๆ

๑๔. อารมณกรรมฐาน และอาร์มมณิกภาวนากรรมฐาน ต่างกันอย่างไร

ให้ยกวาทะ และอธิบายประกอบด้วย (50, 51, 59).....หน้า 23)

ตอบ อารมณกรรมฐานและอาร์มมณิกภาวนากรรมฐาน ต่างกันอย่างไร

อารมณกรรมฐาน ได้แก่ อารมณของสมถะ มีปถวิกสิณเป็นต้น

และอารมณของวิปัสสนา มีเตภูมิกสังขารธรรม คือ รูปนามที่เกิดอยู่ในภุมิทั้ง ๓

ดังมีวจนัตถะแสดงว่า กมฺมสุส จานํ = กมฺมญฺจานํ

อารมณอันเป็นที่ตั้งแห่งการเจริญสมถะวิปัสสนา ชื่อว่า กัมมัญฐาน

อาร์มมณิกภาวนากรรมฐาน ได้แก่ การพยายามเจริญสมถะและวิปัสสนา ที่เกิดขึ้นก่อน ๆ

ดังมีวจนัตถะแสดงว่า กมฺมสุส จานํ = กมฺมญฺจานํ

ความพยายามที่เกิดขึ้นก่อน ๆ อันเป็นที่ตั้งของความพยายามที่เกิดขึ้นหลัง ๆ

ชื่อว่า กัมมัญฐาน

สำหรับวจนัตถะในข้อนี้ นั้น หมายความว่า ความพยายามที่เกิดขึ้นในครั้งหลัง ๆ นี้

มีความพยายามที่เกิดขึ้นแล้วในขณะก่อน ๆ เป็นระยะสืบต่อกันมานั่นเอง เป็นที่ตั้ง

ฉะนั้น ความพยายามที่เกิดขึ้นก่อน ๆ นั้น จึงชื่อว่า อาร์มมณิกภาวนากรรมฐาน

๑๕. กรรมฐาน แปลว่าอะไร มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง
สำหรับอรัญมณิกภาวนากรรมฐานนั้น ให้แสดงวจนัตถะ
และอธิบายประกอบด้วย (56, 58, 61).....หน้า 23)

ตอบ กรรมฐาน แปลว่า เป็นที่ตั้งแห่งการเจริญสมถะและวิปัสสนา มี ๒ อย่าง คือ
 อารมณกรรมฐาน อย่างหนึ่ง อรัญมณิกภาวนากรรมฐาน อย่างหนึ่ง
 ใน ๒ อย่างนี้.....

อารมณกรรมฐาน ได้แก่ อารมณ์ของสมถะ มีปถวิกสิณเป็นต้น

และอารมณ์ของวิปัสสนา มีเตภูมิกสังขารธรรม คือ รูปนามที่เกิดอยู่ในภุมิทั้ง ๓
 อรัญมณิกภาวนากรรมฐาน ได้แก่ การพยายามเจริญสมถะและวิปัสสนา ที่เกิดขึ้นก่อน ๆ
 ดังมีวจนัตถะแสดงว่า กัมมสุส จาณํ = กัมมภูจําณํ
 ความพยายามที่เกิดขึ้นก่อน ๆ อันเป็นที่ตั้งของความพยายามที่เกิดขึ้นหลัง ๆ
 ชื่อว่า กัมมภูฐาน

อธิบายว่า ความพยายามที่เกิดขึ้นในครั้งหลัง ๆ นี้

มีความพยายามที่เกิดขึ้นแล้วในขณะก่อน ๆ เป็นระยะสืบต่อกันมานั่นเอง เป็นที่ตั้ง
 ฉะนั้น ความพยายามที่เกิดขึ้นก่อน ๆ นั้น จึงชื่อว่า อรัญมณิกภาวนากรรมฐาน

๑๖. สมถกรรมฐาน ๔๐ แบ่งออกเป็นกี่หมวด คืออะไรบ้าง (44, 45, 46, 48, 53)

ตอบ สมถกรรมฐาน ๔๐ แบ่งออกเป็น ๗ หมวด คือ (หน้า 25)

๑. กสิณ ๑๐	๒. อสุภะ ๑๐	๓. อนุสสติ ๑๐	๔. อัปปมัญญา ๔
๕. สัมมุตถา ๑	๖. วัตถุทาน ๑	๗. อารูปปะ ๔	

๑๗. คำว่า บริกรรม บริกรรมภาวนา อุปจาร อุปจารภาวนา
อัปปนา อัปปนาภาวนา หมายความว่าอย่างไร

<u>ตอบ</u>	(45, 46, 49, 53, 54, 55, 56, 57, 60).....หน้า 36)
บริกรรม	หมายความว่า มหากุศล มหาภิกขุ ที่เกิดขึ้นก่อน ๆ นับตั้งแต่ได้เริ่มต้นเจริญสมถกรรมฐานใหม่ ๆ ตลอดมา จนถึงจดขอบเขตแห่งอุคคหิมิตนั้น ชื่อว่า บริกรรม
บริกรรมภาวนา	หมายความว่า วิธีจิตที่จัดแจงปรุงแต่งอัปปนา หรือ วิธีจิตที่เป็นเหตุแห่งการเจริญกรรมฐานเบื้องต้นนี้ พระโยคีบุคคลควรกระทำให้เกิดขึ้นติดต่อกันอยู่เรื่อย ๆ และทวีมากยิ่งขึ้นไปเป็นลำดับ ฉะนั้นวิธีจิตนั้น ชื่อว่า บริกรรมภาวนา
อุปจาร	หมายความว่า มหากุศล มหาภิกขุ ที่เกิดขึ้นใกล้เคียงกับอัปปนาภาวนา ชื่อว่า อุปจาร
อุปจารภาวนา	หมายความว่า วิธีจิตที่ชื่อว่าอุปจารนี้แหละ พระโยคีบุคคลควรกระทำให้เกิดขึ้นเรื่อย ๆ โดยให้ทวีมากยิ่งขึ้นไป ฉะนั้นวิธีจิตนั้น ชื่อว่า อุปจารภาวนา
อัปปนา	หมายความว่า เป็นชื่อของวิตกโดยตรง ส่วนมหัคคตจิต โลกุตตรจิต เจตสิก ที่เรียกว่าอัปปนานั้น เป็นการเรียกโดยอ้อมตามนัยอวยวูปจารนัย หมายความว่า ยกชื่อของวิตกขึ้นมาตั้งไว้ในธรรมที่ประกอบกันกับวิตก
อัปปนาภาวนา	หมายความว่า ธรรมชาติที่เป็นอัปปนาด้วย เป็นการกระทำที่ถึงแล้วซึ่งความเจริญนั้นด้วย

อัปปนาภาวนา (ปี 49, 53) หมายความว่า ธรรมชาติโดยอ้อมยกสัมปยุตตธรรมขึ้นสู่อารมณ์เฉพาะหน้า หรือ ธรรมชาติใดเป็นอัปปนาด้วย เป็นการกระทำที่ถึงแล้วซึ่งความเจริญนั้นด้วย ฉะนั้นธรรมชาตินั้น ชื่อว่า อัปปนาภาวนา

(คำตอบนี้เป็นวาทะของภาษาบาลี ไม่ใช่ความหมายของภาษาไทย)

๑๘. กาวนาอย่างไหนได้ชื่อว่า ปริกรรม จงแสดงวจนัตถะด้วย (50)
และปริกรรมกาวนาเป็นวิถิจิตชนิดไหน มีวจนัตถะว่าอย่างไร (หน้า 36)

ตอบ มหากุศล มหาภิกขุ ที่เกิดขึ้นก่อน ๆ นับตั้งแต่ได้เริ่มต้นเจริญสมณกรรมฐานใหม่ ๆ ตลอดมา จนถึงจดขอบเขตแห่งอุคคหิมิตนั้น ชื่อว่า ปริกรรม
ดังแสดงวจนัตถะว่า

อปฺปนํ ปริกโรติ ปริสงฺขโรตีติ = ปริกมฺม (วา)

ปริอาทิภูตํ กมฺมํ = ปริกมฺม

วิถิจิตอันใดย่อมจัดแจงปรุงแต่งอัปปนา ฉะนั้น วิถิจิตนั้นชื่อว่า ปริกรรม

หรืออีกนัยหนึ่ง วิถิจิตที่เป็นเหตุแห่งการเจริญกรรมฐานเบื้องต้น ชื่อว่า ปริกรรม
วิถิจิตที่จัดแจงปรุงแต่งอัปปนา หรือวิถิจิตที่เป็นเหตุแห่งการเจริญกรรมฐานเบื้องต้นนี้
พระโยคีบุคคลควรกระทำให้เกิดขึ้นติดต่อกันอยู่เรื่อย ๆ และทวีมากยิ่งขึ้นไปเป็นลำดับ
ฉะนั้น วิถิจิตนั้นชื่อว่า ปริกรรมกาวนา

วิถิจิตที่เกิดขึ้นติดต่อกันอยู่เรื่อย ๆ ในขณะที่กำลังปริกรรมว่า ปถวี ๆ อยู่เป็นต้นนั้น
วิถิจิตนั้น ชื่อว่า ปริกรรมกาวนา ดังมีวจนัตถะแสดงว่า

ปริกมฺมญฺจ ตํ กาวนา จาติ = ปริกมฺมกาวนา

วิถิจิตใดชื่อว่าปริกรรมด้วย ชื่อว่ากาวนาด้วย ฉะนั้น วิถิจิตนั้นชื่อว่า ปริกรรมกาวนา

๑๙. คำว่า อัปปนา เป็นชื่อของสภาวะชนิดไหน มีวจนัตถะว่าอย่างไร
เมื่อรวมคำว่า อัปปนา กับคำว่า กาวนา เข้าเป็นบทเดียวกันแล้ว
มีใจความว่าอย่างไร (43).....หน้า 37)

ตอบ คำว่า อัปปนา เป็นชื่อของวิตกโดยตรง ส่วนมหัคคตจิต โลกุตตรจิต เจตสิก
ที่เรียกว่า อัปปนานั้น เป็นการเรียกโดยอ้อม ตามนัยอวยวุปปจารณัย
หมายความว่า ยกชื่อของวิตกขึ้นมาตั้งไว้ในธรรมที่ประกอบกันกับวิตก
ดังมีวจนัตถะแสดงว่า อปฺเปติ สมฺปยุตฺตธมฺเม อารมฺมณํ อภินิโรเปตีติ = อปฺปนา

ธรรมชาติใด ย่อมยกสัมปยุตตธรรมขึ้นสู่อารมณ์ เฉพาะหน้า

ฉะนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า อัปปนา

ได้แก่ วิตกองค์ฌานที่ประกอบกับมหัคคตโลกุตตรธรรม

เมื่อรวมคำว่า อัปปนา กับคำว่า กาวนา เข้าเป็นบทเดียวกันแล้ว มีใจความว่า

ธรรมชาติที่ยกสัมปยุตตธรรมขึ้นสู่อารมณ์เฉพาะหน้า (อัปปนา)

และเป็นการกระทำที่ถึงแล้วซึ่งความเจริญนั้น ชื่อว่า อัปปนาภาวนา

หรือจะตอบว่า ธรรมชาติที่เป็นอัปปนาด้วย เป็นการกระทำที่ถึงแล้วซึ่งความเจริญ
นั้นด้วย ชื่อว่า อัปปนาภาวนา ก็ได้

๒๐. **บริกรรมนิมิต อุคคหนิมิต และปฏิภาคนิมิต มีความแตกต่างกันอย่างไร**
มีวจนัตถะรับรองว่าอย่างไร (60).....หน้า 38)

(หมายเหตุ : คำถามไม่ชัดเจนว่า จะให้แสดงวจนัตถะกี่คำ หรือจะให้แสดงวจนัตถะคำไหน)

คำถามใหม่ จงแสดงความต่างกันระหว่าง บริกรรมนิมิต กับ อุคคหนิมิต

พร้อมทั้งวจนัตถะและสภาพของปฏิภาคนิมิตนั้นด้วย (คำถามหน้า 262 ข้อ 39)

ตอบ อารมณกรรมฐานที่เป็นบริกรรมนิมิต อุคคหนิมิต ทั้งสองนี้ ต่างกันก็แต่เพียงว่า
 บริกรรมนิมิตนั้น พระโยคีบุคคลเห็นได้ด้วยตา เป็นปัจจุบันรูปารมณ
 ส่วนอุคคหนิมิตนั้น เป็นภาพที่พระโยคีบุคคลเห็นได้ด้วยใจ เป็นอดีตรูปารมณ
 เมื่อว่าโดยรูปร่าง สันฐาน สีสนั วรณะ ตลอดจนประมาณความเล็กหรือใหญ่แล้ว
 ก็คงเหมือนกันทั้งสิ้น

ปฏิภาคนิมิต อารมณกรรมฐานที่มีส่วนคล้าย ชื่อว่า ปฏิภาค
 ฉะนั้น ปฏิภาคนิมิตนั้น จึงเป็นอารมณกรรมฐานที่มีสภาพคล้ายกันกับอุคคหนิมิต
 ดังมีวจนัตถะว่า ปฏิภาค นิมิตตํ = ปฏิภาคนิมิตตํ
 อารมณกรรมฐานที่มีสภาพคล้ายกันกับอุคคหนิมิต ชื่อว่า ปฏิภาคนิมิต

๒๑. **การแสวงหาอมตธรรม มีอยู่กี่อย่าง คืออะไรบ้าง** (47, 51)

ตอบ การแสวงหาอมตธรรม มีอยู่ ๒ อย่าง คือ (หน้า 41)

๑. ทางตรง ได้แก่ การเจริญวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐานทั้ง ๔
๒. ทางอ้อม ได้แก่ การเจริญสมถภาวนาก่อน
 ต่อเมื่อได้สำเร็จเป็นฌานลาภีบุคคลแล้ว จึงจะเจริญวิปัสสนาต่อไป

๒๒. **กิจเบื้องต้นก่อนที่จะลงมือปฏิบัติกรรมฐาน มีกี่ประการ คืออะไรบ้าง**

ตอบ กิจเบื้องต้นก่อนที่จะลงมือปฏิบัติกรรมฐาน มี ๗ ประการ คือ (36)

๑. ตั้งตนอยู่ในศีล (หน้า 41)
๒. ตัดมหาปิลิโพธ คือ เครื่องกังวลใหญ่ ๑๐ ประการ
๓. แสวงหากัลยาณมิตรที่มีความรู้ในการให้กรรมฐาน
๔. ทำการศึกษาอบรม ในกรรมฐานที่เหมาะสมกับจริตของตน
 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปริยัติ ที่เนยบุคคลทั้งหลายจะละเว้นเสียมิได้
๕. เว้นจากสถานที่ที่เป็นโทษแก่การปฏิบัติ
๖. อยู่ในสถานที่ที่สะดวกสบายแก่การปฏิบัติ
๗. ตัดขุททกปิลิโพธ เครื่องกังวลเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วก็ลงมือปฏิบัติ

๒๓. ผู้ที่จะได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณมิตรของผู้ปฏิบัติสมณะและวิปัสสนาทั้งหลายนั้น
ต้องประกอบด้วยคุณธรรมกี่ประการ คืออะไรบ้าง ให้บอกมาพร้อมด้วย
ความหมาย (36).....หน้า 42)

ตอบ ผู้ที่จะได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณมิตรของผู้ปฏิบัติสมณะและวิปัสสนาทั้งหลายนั้น
ต้องประกอบด้วยคุณธรรม ๗ ประการ คือ

๑. ปิโย เป็นผู้ที่น่ารัก น่าเลื่อมใส เพราะมีศีลบริสุทธิ์
๒. ครุ เป็นผู้ที่น่าเคารพ เพราะประกอบด้วยคุณธรรม มีศีล สมาธิ
และการถืออุตงค์ มีปัณฺธุลิกังคฺอุตงค์ เตจวิร็กังคฺอุตงค์ ปิณฺทปาติกัณ-
คฺอุตงค์ เอกาสนิกังคฺอุตงค์ เหล่านี้เป็นต้น
๓. ภาวนีโย เป็นผู้ที่น่าสรรเสริญ เพราะมีจิตใจเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง ในบรรดา
สหธรรมิกและลูกศิษย์
๔. วตฺตา เป็นผู้ที่สามารถอบรมลูกศิษย์ได้ดี
๕. วจนฺทโม เป็นผู้ยอมรับคำตักเตือนจากสหธรรมิกและลูกศิษย์
๖. คมฺภีรญฺจ กถํ กตฺตา เป็นผู้ที่สามารถแสดงธรรมอันลึกซึ้ง กล่าวคือ ความเป็นไป
ของรูปนาม ชนฺธ ๕ มีสัจจะ ๔ ปฏิจฺจสมุปฺบาท ไตรลักษณฺ์ เหล่านี้
เป็นต้น ได้อย่างแจ่มแจ้งชัดเจน
๗. อญฺฺจาเน โน จ นีโยชเย เป็นผู้เว้นจากการชักชวนในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์
แม้ที่สุดเพียงครั้งเดียวก็ไม่ทำ มีแต่การคอยชักนำให้ทำ ในสิ่งที่
เป็นประโยชน์ตน และประโยชน์ของพระพุทธศาสนา อยู่เป็นนิจ

๒๔. หลังจากทีเฒ่านวณิตถ์ดลแล้ว จะรู้ได้อย่างไรว่าตนได้เฒ่าน
จงอธิบายให้ทราบด้วย (38).....หน้า 66)

ตอบ ในเฒ่านวณิตถ์นี้ อารมณฺ์ของบริกรรม อุปจาร อนุโลม โคตรฎฺฐ ที่เฒ่านกามชวณะ กับอารมณฺ์
ของอัปฺปนาเฒ่านทีเฒ่านอัปฺปนาชวณะนั้น แม้ว่าจะมีปฏิกฎฺฐาคณิเฒ่านเป็นอารมณฺ์เหมือนกัน
ก็จริง แต่ชวณะทีเฒ่านกามชวณะเกิดอยู่ณั้ อำนาจของกามตณฺ์หาหาได้สงบราราบคาบไม่ จิตใจ
ก็ยังไม่มิกำลังเต็มที ต่อเมื่อปฐมเฒ่านเกิดขึ้นนั้น แม้ว่าเกิดเพียงชวณะเดียวก็จริง แต่
สามารถข่มกามตณฺ์หาให้สงบลงได้อย่างราบคาบเป็นพิเศษ จิตใจก็มีกำลังกล้าแข็งเต็มที
องคฺเฒ่านทั้ง ๕ ก็ปรากฏขึ้นมาอย่างเด่นชัด อุปมาเหมือนกับการตอกตะปูลงไปบนแผ่น
กระดานจนแน่น ฉนฺใด การเข้าสู่อารมณฺ์ของปฐมเฒ่าน ก็ไม่หวั่นไหวคลอนแคลน ฉนั้
ฉนั้ จึงทำให้รู้ได้ว่าเฒ่านเกิดขึ้นแล้วแก่ตน ส่วนจะบอกได้หรือไม่นั้น เกี่ยวกับ
ความรู้ในดำนพระอภิธรรมโดยตรง กล่าวคือ ถ้าได้รับการศึกษาดีพอก็พูดได้ ถ้าไม่ได้
รับการศึกษาก็พูดก็อาจพูดไม่ถูก

๒๕. วลี หมายความว่าอะไร มีเท่าไร อะไรบ้าง (47)

จงแสดงพร้อมความหมาย (หน้า 67)

ตอบ วลี หมายความว่า ผู้มีความสามารถ มี ๕ อย่าง คือ

๑. อาวัชชนวลี สามารถในการพิจารณาองค์ฌานของมโนทวารวัชชนะ
๒. สมาปัชชนวลี สามารถในการเข้าฌาน
๓. อธิภูฐานวลี สามารถในการกำหนดเวลาเข้า
๔. วุฏฐานวลี สามารถในการกำหนดเวลาออก
๕. ปัจจเวกขณวลี สามารถในการพิจารณาองค์ฌานของชวนะ

๒๖. ผู้ปฏิบัติต้องการจะได้ฌานเร็วนั้น จะเจริญกรรมฐานชนิดไหน

จึงจะสำเร็จตามความประสงค์ ให้อธิบายด้วย (43, 48, 52).....หน้า 89)

ตอบ ในบรรดากรรมฐาน ๓๐ ที่ให้ถึงฌานได้นั้น

กสิณ ๑๐ เป็นกรรมฐานที่ทำให้ถึงฌานได้เร็วกว่ากรรมฐานอื่น ๆ ทั้งนี้ก็เพราะการเพ่งกสิณนั้น อุกคหนิมิตและอุปจารสมาธิเกิดขึ้นได้ง่าย เมื่ออุคคหนิมิตและอุปจารสมาธิเกิดง่าย การได้ฌานก็เร็ว ยิ่งเป็นวันณกสิณ ๔ ด้วยแล้ว อุกคหนิมิตและอุปจารสมาธิตลอดจนถึงการได้ฌานเหล่านี้ ย่อมเกิดได้โดยง่าย และเร็วยิ่งกว่ากสิณอื่น ๆ อีกด้วย

ยิ่งกว่านั้นในวันณกสิณด้วยกันนี้ พระพุทธองค์ก็ยังทรงยกย่องโอทาทกสิณ ว่าเป็นกสิณที่ประเสริฐเลิศยิ่งกว่ากสิณที่เหลือ ๓ โดยเหตุว่า ทำให้จิตใจของพระโยคีบุคคลที่กำลังเจริญอยู่นี้ มีความผ่องใส ปราศจากถิ่นมิทระเป็นพิเศษ และในขณะที่อุคคหนิมิตยังไม่ปรากฏหรือปรากฏแล้วก็ตาม โอทาทกสิณยังเป็นกสิณที่ทำให้พระโยคีบุคคลสามารถทราบเหตุการณ์ต่าง ๆ คล้ายกับผู้ที่ได้ฌานอภิญญา

๒๗. จงแสดงความหมายในอนุสสติต่อไปนี้ (43)

๑. พุทธานุสสติ	๒. สีลานุสสติ	(หน้า 107, 121)
๓. จาคานุสสติ	๔. มรณานุสสติ	(หน้า 123, 136)
๕. อานาปานัสสติ		(หน้า 165)

ตอบ แสดงความหมายในอนุสสตินั้น ดังนี้

๑. พุทธานุสสติ การระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า มี อรหะ เป็นต้นอยู่เนื่อง ๆ
๒. สีลานุสสติ การระลึกถึงความบริสุทธิ์ของศีลที่ตนรักษาไว้
โดยปราศจากโทษ ๔ อย่าง มีอชัณทะ เป็นต้น อยู่เนื่อง ๆ
๓. จาคานุสสติ การระลึกถึงการบริจาคทานของตน ที่เป็นไปโดยบริสุทธิ์ ไม่มีการโอ้อวดหรือการเอาหน้า เอาชื่อเสียง แม้แต่ประการใด ๆ อยู่เนื่อง ๆ

๔. มรณานุสสติ การระลึกถึงความตายที่ตนจะต้องได้ประสบ
แล้วเกิดความสังเวชสลดใจ อยู่เนื่อง ๆ
๕. อานาปานัสสติ การระลึกอยู่ในลมหายใจเข้าออก

๒๘. อสุภะที่ยังมีชีวิตอยู่ อันได้แก่ร่างกายของตนและของคนอื่น

มีการพิจารณาอย่างไร ในขณะที่ไหน จงว่ามาดู (36).....หน้า 104)

ตอบ อสุภะที่ยังมีชีวิตอยู่ อันได้แก่ร่างกายของตนและของคนอื่น มีการพิจารณาในขณะดังนี้

๑. ในขณะที่มีการบวมขึ้น โดยอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง
ก็พิจารณาโดยความเป็นอุทฐมาตกะ
๒. ในขณะที่เป็นแผล เป็นฝี มีโลหิต หนอง ไหลออกมา
ก็พิจารณาโดยความเป็นวิปฺพพกะ
๓. ในขณะที่ขาขาด แขนขาด มือขาด เนื่องมาจากอุบัติเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง
ก็พิจารณาโดยความเป็นวิจฉิททกะ
๔. เห็นโลหิตเประเปื้อน ตามร่างกาย ก็พิจารณาโดยความเป็นโลหิตกะ
๕. ในขณะที่แลเห็นฟัน ก็พิจารณาโดยความเป็นอฏฐิกะ

๒๙. การเจริญอสุภกรรมฐานเป็นได้ทั้ง ๒ นัย คือ สมถนัยและวิปัสสนาณัย

อยากทราบว่า พิจารณาอสุภกรรมฐานอย่างไรเป็นวิปัสสนาณัย จงแสดงมาดู

ตอบ พิจารณาโดยความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ว่า (38).....หน้า 106)

๑. ความเป็นอยู่ของตนนี้ก็ไม่เที่ยง คือ จะต้องตายลงเช่นเดียวกัน เพียงแต่เขา
ตายก่อน และตนจะตายทีหลังเท่านั้น เหตุนี้ พระพุทธองค์จึงทรงเทศนาว่า
สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง
๒. ชีวิตและร่างกายของตน ที่กำลังได้รับความทุกข์ยากลำบากอยู่ในบัดนี้นั้น ยังไม่ถึง
ซึ่งยอดทุกข์แต่อย่างใด แต่มิวันใดก็วันหนึ่งจะต้องถึงซึ่งยอดทุกข์ อันเป็นทุกข์ที่
มิอาจทนสู้ได้ ถึงกับสิ้นชีวิตลงเช่นเดียวกับผู้ตายนี้ เหตุนี้ พระพุทธองค์จึงทรง
เทศนาว่า สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขา สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์
๓. ผู้ที่ตายอยู่จำเพาะหน้าตนนี้ ในเมื่อยังมีชีวิตอยู่ ไม่มีความประสงค์ในการแก่ เจ็บ
ตาย แต่อย่างใด แต่ก็มิอาจเป็นไปตามความประสงค์ได้ เพราะร่างกายมิได้อยู่ได้
บังคับบัญชาของตน คงเป็นไปตามสภาวะของรูปนาม ที่เป็นอนัตตะ ตนนี้ก็ตกอยู่
ในสภาพเช่นนี้เหมือนกัน คือมิอาจหลีกเลี่ยงให้เป็นไปอย่างอื่นได้ จะต้องเป็นไป
อย่างนี้โดยแน่แท้ เหตุนี้ พระพุทธองค์จึงทรงเทศนาว่า สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา
รูปนามทั้งปวง ไม่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของใคร ๆ ทั้งสิ้น

๓๐. คำว่า ญะยธรรม หมายความว่าอย่างไร (48).....หน้า 109)
มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง และได้แก่อะไร

ตอบ ญะยธรรม หมายความว่า ธรรมที่ควรรู้ มี ๕ อย่าง คือ

๑. สังขาร ได้แก่ จิต เจตสิก และนิพันนรูป
๒. วิการ ได้แก่ วิการรูป ๕
๓. ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะรูป ๔
๔. นิพพาน ได้แก่ ธรรมชาติที่นอกจากขันธ ๕ และบัญญัติ
๕. บัญญัติ ได้แก่ สัททบัญญัติ คือชื่อต่าง ๆ ภาษาต่าง ๆ
อรรถบัญญัติ ได้แก่ เนื้อความ คือคำอธิบายใจความในเรื่องนั้น ๆ
และรูปร่างสัญญาณ ของมนุษย์ เทวดา พรหม อบายสัตว์ ต้นไม้
แผ่นดิน ภูเขา แม่น้ำ ป่า เป็นต้น

(๓๑.) วิชา ๓ คืออะไรบ้าง และได้แก่อะไร (39).....หน้า 109)

ตอบ วิชา ๓ คือ

๑. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ได้แก่ ปัญญาที่สามารถระลึกชาติในอดีตได้
๒. ทิพพจักขุญาณ ได้แก่ ปัญญาที่สามารถเห็นสิ่งต่าง ๆ ในที่ห่างไกลหรือเล็กที่สุดได้
อย่างทะลุปรุโปร่ง ไม่ว่าจะอยู่ในที่แจ้งหรือลึบกำบังไว้อย่างมืดชิด
ประการใดก็ตาม ย่อมสามารถเห็นได้เป็นอย่างดี เหมือนกับตาของ
เทวดาและพรหมทั้งหลาย
๓. อาสวักขยญาณ ได้แก่ ปัญญาที่สามารถทำลายกิเลสอาสวะให้หมดไปโดยสิ้นเชิง

๓๑. แสดงศีลที่พ้นไปจากโทษ มีเท่าไร อะไรบ้าง (47, 60)

ตอบ ศีลที่พ้นไปจากโทษ ศีลที่ไม่มีโทษ มี ๔ อย่าง คือ (หน้า 122)

๑. อชณฺทศีล ศีลไม่ขาด
๒. อจิทฺทศีล ศีลไม่เป็นรู
๓. อสพลศีล ศีลไม่ต่าง
๔. อกมฺมาสศีล ศีลไม่พร้อย

๓๓. การเจริญจาคานุสสตินี้ ผู้เจริญจะต้องมีการบริจาคทาน ที่ถึงพร้อม
ด้วยคุณความดี ๓ ประการ ได้แก่อะไรบ้าง (47, 54, 57, 60).....หน้า 123)

ตอบ ต้องถึงพร้อมด้วยคุณความดี ๓ ประการ คือ

๑. ฐัมมิลัทธวัตถุ คือ วัตถุสิ่งของที่เป็นเทยธรรมนั้น ได้มาโดยชอบธรรม
๒. บริบูรณ์ด้วยเจตนาทั้ง ๓ คือ ปุพฺพเจตนา มุญฺจเจตนา อปรเจตนา
๓. มุตตจาคี คือ การบริจาคที่สละละพันไปจากความตระหนี่ และค้นหา มานะ ทิฏฐิ

๓๔. กรรมฐานอะไรในสมถกรรมฐาน ๔๐ นั้น ซึ่งผู้เจริญใช้เป็นอารมณ์กรรมฐานแล้ว ให้ได้ถึงรูปปฐมฌาน (เพียงฌานเดียว) ให้ได้รูปฌานทั้ง ๕ และให้ได้มรรคผล โดยมีได้เปลี่ยนอารมณ์กรรมฐาน ให้อธิบายเหตุผลประกอบด้วย (44).....หน้า 156)

ตอบ ในกรรมฐาน ๔๐ นั้น กรรมฐานที่ผู้เจริญใช้เป็นอารมณ์กรรมฐานแล้ว ให้ได้ถึงรูปปฐมฌาน (เพียงฌานเดียว) ให้ได้ถึงรูปฌานทั้ง ๕ และให้ได้มรรคผล โดยมีได้เปลี่ยนอารมณ์กรรมฐาน ได้แก่ กายคตาสติกรรมฐาน

อธิบายว่า ผู้เจริญกายคตาสติกรรมฐาน ขณะที่กำลังท่องบ่นพิจารณาอยู่นั้น

ถ้าปฏิภาณนิมิตปรากฏ ผลที่ได้รับจากการท่องบ่นพิจารณาโดยความเป็นของปฏิภาณ

ต่อไปนั้น คือ ให้ได้ถึงรูปปฐมฌาน

ถ้าวิณณนิมิตปรากฏ ผลที่ได้รับจากการเพ่งวิณณนิมิตต่อไปนั้น คือ ให้ได้รูปฌานทั้ง ๕

ถ้าธาตุนิมิตปรากฏ ก็กำหนดพิจารณาธาตุเหล่านั้นให้เห็นเป็นรูปธรรม แล้วนามธรรมก็จะปรากฏให้เห็นทางผัสสะ ทางเวทนา และทางวิญญาณ ต่อไปก็กำหนดทั้งนามและรูปสำเร็จเป็นนามรูปปริจเฉทญาณ แล้วญาณต่าง ๆ ก็จะเกิดสืบเนื่องกันไปจนสำเร็จมรรคผล

เป็นอันว่า วิธีเจริญก็ดี อารมณ์ที่ให้ได้มรรคผลก็ดี มิได้เปลี่ยนออกไปจากกายคตาสติกรรมฐาน แต่อย่างไร คงอาศัยกายคตาสติกรรมฐานเจริญต่อไป เพียงแต่ท่องบ่นให้ปรากฏ โดยความเป็นธาตุอย่างเดียว ฉะนั้น จึงได้กล่าวว่าการเจริญกายคตาสติกรรมฐาน ก็สามารถสำเร็จมรรคผลได้

๓๕. อานาปานัสสติ หมายความว่าอย่างไร

และมีพระบาลีชี้แนวทางปฏิบัติไว้ ก็ประการ คืออะไรบ้าง

(ตอบเฉพาะภาษาไทย) (44, 51, 54, 57).....หน้า 165, 167)

ตอบ อานาปานัสสติ หมายความว่า การระลึกอยู่ในลมหายใจเข้าออก

และมีพระบาลีชี้แนวทางการปฏิบัติไว้ ๕ ประการ คือ

๑. ผู้ปฏิบัตินั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติเฉพาะหน้าอารมณ์กรรมฐาน

ณ สถานที่เงียบสงบ ย่อมตั้งสติทำความรู้สึกตัว แล้วจึงหายใจเข้าและหายใจออก

๒. เมื่อหายใจเข้ายาวและหายใจออกยาว ก็รู้ว่า หายใจเข้ายาวและหายใจออกยาว

๓. เมื่อหายใจเข้าสั้นและหายใจออกสั้น ก็รู้ว่า หายใจเข้าสั้นและหายใจออกสั้น

๔. ย่อมสำเนียงกว่า เราจะหายใจเข้าและหายใจออก

ก็ต้องรู้โดยแจ้งชัด ตันลม กลางลม ปลายลม

๕. ย่อมสำเนียงกว่า เราจะทำลมเข้าและลมออกที่หายาบให้ละเอียด

แล้วจึงหายใจเข้าและหายใจออก

๓๖. ข้อเพิ่มเติม ที่ต้องดำเนินการปฏิบัติ มีกี่ข้อ คืออะไรบ้าง (44)

ตอบ ข้อเพิ่มเติมที่ต้องดำเนินการปฏิบัติ มี ๔ ข้อ คือ (หน้า 168)

๑. คณนายนัย การนับลมหายใจเข้าออกเป็นหมวด ๆ มี ๖ หมวด
ตั้งแต่หมวดปัญจะจะเป็นต้น จนถึงหมวดทศกะ
๒. อนุพันธนายนัย การกำหนดรู้ตามลมเข้าและลมออกทุก ๆ ขณะโดยไม่พลั้งเผลอ
ทุกระยะที่หายใจเข้าออก
๓. ศุสนนายนัย ในขณะที่กำหนดรู้ตามคณนายนัยและอนุพันธนายนัยอยู่นั้น
จะต้องกำหนดรู้การกระทบของลมพร้อมไปด้วย หมายความว่า
ศุสนนายนัยนี้ เข้าอยู่ในคณนายนัยและอนุพันธนายนัยทั้ง ๒ นั้นเอง
หาได้มีอยู่โดยเฉพาะไม่
๔. รูปนายนัย การกำหนดรู้ลมหายใจเข้าออกโดยอนุพันธนายนัย กับศุสนนายนัย
ที่เป็นไปอย่างดียิ่งอยู่นั้น ครั้นเมื่อปฏิภาคนิมิตปรากฏ จิตก็เปลี่ยนจาก
การกำหนดรู้การกระทบของลม แล้วเข้าไปตั้งมั่นจดจ่ออยู่ในปฏิภาคนิมิต
อย่างเดี่ยวตลอด จนกระทั่งรูปฌานเกิด นี่แหละเป็นรูปนายนัย
หมายความว่า การกำหนดรู้โดยรูปนายนัยโดยเฉพาะนั้นไม่มี
เช่นเดียวกับศุสนนายนัยนั่นเอง

๓๗. การแผ่เมตตาแก่ตน มีกี่ประการ คืออะไรบ้าง (47).....หน้า 182)

ตอบ การแผ่เมตตาแก่ตน มี ๔ ประการ คือ

๑. อหิ อเวโร โหมิ ขอข้าพเจ้าจงเป็นผู้ไม่มีศัตรูภายในและภายนอก
๒. อหิ อพฺยาปชฺโช โหมิ ขอข้าพเจ้าจงเป็นผู้ไม่มีความวิตกกังวล เศร้าโศก พยาบาท
๓. อหิ อนินฺโฆ โหมิ ขอข้าพเจ้าจงเป็นผู้ไม่มีความลำบากกายใจ พ้นจากอุปัทวภัย
๔. อหิ สุขี อตุตฺตานํ ปริหรามิ ขอข้าพเจ้าจงเป็นผู้นำอติภาพที่เป็นอยู่
ด้วยความสุขกาย สุขใจ ตลอดกาลนาน

๓๘. การเจริญเมตตา แบบบริกรรมท่องจำทั่วไปอย่างสามัญนั้น
 ว่าโดยอาการแห่งเมตตา ว่าโดยบุคคลที่ได้รับการแผ่ (44, 54)
 ว่าโดยทิศที่จะทำการแผ่ไป มีอย่างละเท่าไร คืออะไรบ้าง (55, 60)
 (สำหรับทิศให้แสดงเพียง ๔ ทิศข้างต้น) (หน้า 183, 186)

ตอบ การเจริญเมตตา แบบบริกรรมท่องจำทั่วไปอย่างสามัญนั้น

ว่าโดยอาการแห่งเมตตา มี ๔ อย่าง คือ

๑. อเวรา โหนตุ ขอ.....จึงไม่มีศัตรูภายในและภายนอก ทั้งกัน
๒. อพฺยาปชฺชา โหนตุ ขอ.....จึงไม่มีความวิตกกังวล เศร้าโศกพยายาบท ทั้งกัน
๓. อนีฆา โหนตุ ขอ.....จึงไม่มีความลำบากกายใจ พ้นจากอุปัทวภัย ทั้งกัน
๔. สุขี อุตฺตานํ ปริหรณฺตุ ขอ.....จึงนำอรรถภาพที่เป็นอยู่ ด้วยความสุขกาย สุขใจ
ตลอดกาลนานทั้งกัน

ว่าโดยบุคคลที่ได้รับการแผ่ มี ๑๒ จำพวก คือ

โอโณทิสบุคคล บุคคลทั่วไปมิได้เจาะจง มี ๕ จำพวก คือ

๑. สพฺเพ สตุตา สัตว์ทั้งหลาย
๒. สพฺเพ ปาณา สัตว์ที่มีชีวิตทั้งหลาย
๓. สพฺเพ ภูตา สัตว์ที่ปรากฏชัดทั้งหลาย
๔. สพฺเพ ปุคฺคฺลา บุคคลทั้งหลาย
๕. สพฺเพ อุตฺตมาวปริยาปณฺนา สัตว์ที่มีอรรถภาพทั้งหลาย

โอโณทิสบุคคล บุคคลที่เจาะจง มี ๗ จำพวก คือ

๑. สพฺพา อิตฺถิโย หญิงทั้งหลาย
๒. สพฺเพ ปุริสา ชายทั้งหลาย
๓. สพฺเพ อริยา พระอริยบุคคลทั้งหลาย
๔. สพฺเพ อนริยา ปุณฺชนทั้งหลาย
๕. สพฺเพ เทวา เทวดาทั้งหลาย
๖. สพฺเพ มนุสฺสา มนุษย์ทั้งหลาย
๗. สพฺเพ วินิปาติกา พวกวินิปาติกอสุราทั้งหลาย

ว่าโดยทิศที่จะทำการแผ่ไป มี ๑๐ ทิศ และ ๔ ทิศข้างต้นนั้น คือ

๑. ปฺรตฺถิมา ย ทิสาย ทิศตะวันออก
๒. ปจฺฉิมา ย ทิสาย ทิศตะวันตก
๓. อุตฺตราย ทิสาย ทิศเหนือ
๔. ทกฺขิณาย ทิสาย ทิศใต้

๓๙. บุคคลที่ได้รับการแผ่เมตตา ตามแบบปริกรรมท่องจำนั้น
มีกี่จำพวก ได้แก่ใครบ้าง (43).....หน้า 186)

ตอบ บุคคลที่ได้รับการแผ่เมตตา ตามแบบปริกรรมท่องจำนั้น มี ๑๒ จำพวก คือ

อโนทิสบุคคล (บุคคลทั่วไปไม่ได้เจาะจง) มี ๕ จำพวก

โอทิสบุคคล (บุคคลที่เจาะจง) มี ๗ จำพวก

อโนทิสบุคคล ๕ จำพวก ได้แก่

๑. สัพพะ สตุตา สัตว์ทั้งหลาย
๒. สัพพะ ปาณา สัตว์ที่มีชีวิตทั้งหลาย
๓. สัพพะ ภูตา สัตว์ที่ปรากฏชัดทั้งหลาย
๔. สัพพะ ปุคฺคฺลา บุคคลทั้งหลาย
๕. สัพพะ อตฺตภาวปริยาปณฺหา สัตว์ที่มีอัตภาพทั้งหลาย

โอทิสบุคคล ๗ จำพวก ได้แก่

๑. สัพพา อิตฺถิโย หญิงทั้งหลาย
๒. สัพเพ ปุริสา ชายทั้งหลาย
๓. สัพเพ อริยา พระอริยบุคคลทั้งหลาย
๔. สัพเพ อนริยา ปุณฺชนทั้งหลาย
๕. สัพเพ เทวา เทวดาทั้งหลาย
๖. สัพเพ มนุสฺสา มนุษย์ทั้งหลาย
๗. สัพเพ วินิปาติกา พวกวินิปาติกอสุราทั้งหลาย

XX. แสดงการแผ่เมตตา แบบปริกรรมท่องจำทั่วไปอย่างสามัญ ให้แก่บุคคล ๑๒
ที่อยู่ในทิศใหญ่ ๔ / ๖ / ๑๐ ทิศบาลีและไทย (51, 56, 57, 58, 59, 61)

ปรตติมาย	ทิสาย	ที่อยู่ทางทิศตะวันออก	
ปจฺฉิมาย	ทิสาย	ที่อยู่ทางทิศตะวันตก	
อุตุตฺตราย	ทิสาย	ที่อยู่ทางทิศเหนือ	
ทกฺขิณาย	ทิสาย	ที่อยู่ทางทิศใต้	
ปรตติมาย	อนุทิสาย	ที่อยู่ทางทิศตะวันออก	เฉียงใต้
ปจฺฉิมาย	อนุทิสาย	ที่อยู่ทางทิศตะวันตก	เฉียงเหนือ
อุตุตฺตราย	อนุทิสาย	ที่อยู่ทางทิศตะวันออก	เฉียงเหนือ
ทกฺขิณาย	อนุทิสาย	ที่อยู่ทางทิศตะวันตก	เฉียงใต้
เหฏฺฐิมาย	ทิสาย	ที่อยู่ทางทิศเบื้องล่าง	
อุปริมาย	ทิสาย	ที่อยู่ทางทิศเบื้องบน	
สพฺเพ	สตฺตา	ขอสัตว์ทั้งหลาย	(อโนทิส = ไม่เจาะจง)
สพฺเพ	ปาณา	สัตว์ที่มีชีวิตทั้งหลาย	
สพฺเพ	ภูตา	สัตว์ที่ปรากฏชัดทั้งหลาย	
สพฺเพ	ปคฺคฺลา	บุคคลทั้งหลาย	
สพฺเพ	อตฺตภาวปริยาปณฺนา	สัตว์ที่มีอัตภาพทั้งหลาย	
สพฺพา	อิติปิโย	หญิงทั้งหลาย	(โอทิส = เจาะจง)
สพฺเพ	ปุริสา	ชายทั้งหลาย	
สพฺเพ	อริยา	พระอริยบุคคลทั้งหลาย	
สพฺเพ	อนริยา	ปุถุชนทั้งหลาย	
สพฺเพ	เทวา	เทวดาทั้งหลาย	
สพฺเพ	มนุสฺสา	มนุษย์ทั้งหลาย	
สพฺเพ	วินิปาติกา	พวกวินิปาติกอสุราทั้งหลาย	
อเวรา โหนตุ		จงไม่มีศัตรูภายในและภายนอกทั่วกัน	
อพฺยาปชฺชา โหนตุ		จงไม่มีความวิตกกังวล เสร้าโศกพยาบาททั่วกัน	
อนินฺชา โหนตุ		จงไม่มีความลำบากกายใจ พ้นจากอุปัทวภัยทั่วกัน	
สุขี อดฺตานํ ปริหรนฺตุ		จงนำอัตภาพที่เป็นอยู่ ด้วยความสุกกาย สุขใจ ตลอดกาลนานทั่วกัน	

๔๐. จงแสดงการแผ่เมตตา แบบบริกรรมท่องจำทั่วไปอย่างสามัญ ให้แก่บุคคล ๑๒
ที่อยู่ในทิศใหญ่ ๔ ทั้งบาลีและไทยมาให้สมบูรณ์ (51, 57, 58).....หน้า 187)

ตอบ แสดงการแผ่เมตตา ดังต่อไปนี้

ปรตฺตติมาย	ทิสาย	ปจฺจติมาย	ทิสาย	อตุตฺตราย	ทิสาย	ทกฺขิณาย	ทิสาย
สพฺเพ	สตฺตา	สพฺเพ	ปาณา	สพฺเพ	ภฺตฺตา	สพฺเพ	ปฺคฺคฺลา
สพฺเพ	อตุตฺถาวปฺริยาปฺนฺนา	สพฺพา	อิติโย	สพฺเพ	ปฺริสา	สพฺเพ	อริยา
สพฺเพ	อนฺริยา	สพฺเพ	เทวา	สพฺเพ	มฺนุสฺสา	สพฺเพ	วินิปาติกา
อเวรา	โหนฺตุ	อพฺยาปชฺชา	โหนฺตุ	อนิมา	โหนฺตุ	สฺซี	อตุตฺตานํ ปฺริหรนฺตุ

แปลว่า ขอสัตว์ทั้งหลาย สัตว์ที่มีชีวิตทั้งหลาย สัตว์ที่ปรากฏชัดทั้งหลาย บุคคลทั้งหลาย
สัตว์ที่มีอรรถภาพทั้งหลาย หญิงทั้งหลาย ชายทั้งหลาย พระอริยบุคคลทั้งหลาย
ปฤชชนทั้งหลาย เทวดาทั้งหลาย มนุษย์ทั้งหลาย พวกวินิปาติกอสุราทั้งหลาย
ที่อยู่ทางทิศตะวันออก ที่อยู่ทางทิศตะวันตก ที่อยู่ทางทิศเหนือ ที่อยู่ทางทิศใต้
จงไม่มีศัตรูภายในและภายนอก ทัวกัน
จงไม่มีความวิตกกังวล เศร้าโศกพยายาบท ทัวกัน
จงไม่มีความลำบากกายใจ พ้นจากอุปัทวภัย ทัวกัน
จงนำอรรถภาพที่เป็นอยู่ด้วยความสุกกาย สุขใจ ตลอดกาลนานทัวกัน

๔๑.ที่อยู่ในทิศใหญ่ ๖ ทั้งบาลีและคำแปล (49, 56)

ปรตฺตติมาย	ทิสาย	ปจฺจติมาย	ทิสาย	อตุตฺตราย	ทิสาย	ทกฺขิณาย	ทิสาย
เหฏฺฐติมาย	ทิสาย	อุปฺริมาย	ทิสาย				
ที่อยู่ทางทิศตะวันออก	ที่อยู่ทางทิศตะวันตก	ที่อยู่ทางทิศเหนือ	ที่อยู่ทางทิศใต้				
ที่อยู่ทางทิศเบื้องล่าง	ที่อยู่ทางทิศเบื้องบน						

๔๒.ที่อยู่ในทิศทั้ง ๑๐ เป็นภาษาบาลีและแปลเป็นไทย (59, 61)

ปรตฺตติมาย	ทิสาย	ปจฺจติมาย	ทิสาย	อตุตฺตราย	ทิสาย	ทกฺขิณาย	ทิสาย
ปรตฺตติมาย	อนฺทิสาย	ปจฺจติมาย	อนฺทิสาย	อตุตฺตราย	อนฺทิสาย	ทกฺขิณาย	อนฺทิสาย
เหฏฺฐติมาย	ทิสาย	อุปฺริมาย	ทิสาย				
ที่อยู่ทางทิศตะวันออก	ที่อยู่ทางทิศตะวันตก	ที่อยู่ทางทิศเหนือ	ที่อยู่ทางทิศใต้				
ที่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้	ที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ						
ที่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ	ที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้						
ที่อยู่ทางทิศเบื้องล่าง	ที่อยู่ทางทิศเบื้องบน						

๔๓. จงแสดงการแผ่เมตตาให้แก่โอทิสบุคคล ๗ จำพวก ที่อยู่ในทิศทั้ง ๔
มีทิศตะวันออกเป็นต้น เป็นภาษาบาลีและแปลเป็นไทย (53).....หน้า 187)

ตอบ แสดงดังต่อไปนี้

ปรตุติมาย ทิสาย	ปจฉิมาย ทิสาย	อุตุตทราย ทิสาย	ทกขินาย ทิสาย
สพฺพทา อิตฺถิโย	สพฺพเพ ปุริสา	สพฺพเพ อริยา	
สพฺพเพ อนนริยา	สพฺพเพ เทวา	สพฺพเพ มนุสฺสสา	สพฺพเพ วินิปาติกา
อเวรา โหนฺตุ	อพฺยาปชฺชา โหนฺตุ	อนีฆา โหนฺตุ	สฺขี อุตฺตानํ ปริหรนฺตุ

แปลว่า

ขอมหาญทั้งหลาย	ชายทั้งหลาย	พระอริยบุคคลทั้งหลาย
ปฤชชนทั้งหลาย	เทวดาทั้งหลาย	มนุษย์ทั้งหลาย
พวกวินิปาติกอสุนทรทั้งหลาย	ที่อยูทางทิศตะวันออก	ที่อยูทางทิศตะวันตก
ที่อยูทางทิศเหนือ	ที่อยูทางทิศใต้	

จึงไม่มีศัตรูภายในและภายนอก ทั้งกัน
จึงไม่มีความวิตกกังวล เศร้าโศกพยายามาบท ทั้งกัน
จึงไม่มีความลำบากกายใจ พ้นจากอุปัทวภัย ทั้งกัน
จงนำอัตภาพที่เป็นอยู่ด้วยความสุขกาย สุขใจ ตลอดกาลนานทั้งกัน

๔๔. จงแสดงการแผ่กรุณา มุทิตาและอุเบกขา ให้แก่ตนเอง (54)
ทั้งภาษาบาลีและคำแปลตามลำดับ (หน้า 193, 196, 202)

ตอบ คำแผ่กรุณา ให้แก่ตนเองว่า

อหิ่ ทุกขา มุจจามิ ขอข้าพเจ้าจงพ้นจากความทุกข์กาย ทุกข์ใจ

คำแม่มูทิตา ให้แก่ตนเองว่า

อหิ ยถาลทุรสมุปรตติโต มา วิจฉามิ

ขอข้าพเจ้าอย่าได้สูญเสียจากความสุข ความเจริญ ที่มีอยู่

คำแผ่อุเบกขา ให้แก่ตนเองว่า

อหิ กัมมสฺสโก เรามีกรรมเป็นของของเรา

๔๕. การแผ่เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ไปในบุคคลต่าง ๆ โดยลำดับ เพื่อจะยังฌานให้เกิดขึ้นนั้น มีลำดับขั้นตอนในการแผ่ไปนั้นอย่างไร
จงแสดงมาดุพอสังเขป (38).....หน้า 183, 192, 196, 202)

ตอบ การแผ่เมตตานั้น ต้องแผ่ไปตามลำดับดังนี้ คือ ตนเอง ปิยบุคคล อติปิยบุคคล มัชฌัตตบุคคล เวรีบุคคล เมื่อสำเร็จสัมผัสสัมเพทแล้ว จึงใช้การแผ่แบบบริกรรมไปในบุคคล ๑๒ แล้วขยายไปตามทิศทั้ง ๑๐

การแผ่กรุณานั้น ต้องแผ่ไปตามลำดับดังนี้ คือ ตนเอง ทุกขิตบุคคล ที่เป็นมัชฌัตตบุคคล ปิยบุคคล เวรีบุคคล เมื่อสำเร็จสัมผัสสัมเพทแล้ว จึงใช้การแผ่แบบบริกรรมไปในบุคคล ๑๒ แล้วขยายไปตามทิศทั้ง ๑๐

การแผ่มุทิตานั้น ต้องแผ่ไปตามลำดับดังนี้ คือ ตนเอง สุขิตบุคคล ที่เป็นอติปิยบุคคล ปิยบุคคล มัชฌัตตบุคคล เวรีบุคคล เมื่อสำเร็จสัมผัสสัมเพทแล้ว จึงใช้การแผ่แบบบริกรรมไปในบุคคล ๑๒ แล้วขยายไปตามทิศทั้ง ๑๐

การแผ่อุเบกขานั้น ต้องแผ่ไปตามลำดับดังนี้ คือ ตนเอง มัชฌัตตบุคคล ปิยบุคคล อติปิยบุคคล เวรีบุคคล เมื่อสำเร็จสัมผัสสัมเพทแล้ว จึงใช้การแผ่แบบบริกรรมไปในบุคคล ๑๒ แล้วขยายไปตามทิศทั้ง ๑๐

กสิณ 10 อสุภ 10 อนุสสติ 10 อัปป. 4	สัญญา 1 วัตถุทาน 1 อารูป 4
---	--------------------------------------

๔๖. จงจำแนกกรรมฐาน ๔๐ โดยอาร์มณกรรมฐานและอาร์มมณิกกรรมฐาน

ตอบ จำแนกกรรมฐาน ๔๐ โดยอาร์มณกรรมฐานและอาร์มมณิกกรรมฐาน ดังนี้คือ
จำแนกโดยอาร์มณกรรมฐาน มี ๓๔ คือ (49, 53).....หน้า 224)

กสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐ อนุสสติ ๑๐ อัปปมัญญา ๔

จำแนกโดยอาร์มมณิกกรรมฐาน มี ๖ คือ

อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ จตุธาตุวัตถาน ๑ อรูปกรรมฐาน ๔

กรรมฐาน ๔๐ แบ่งออกเป็น ๗ หมวด

กสิณ ๑๐	อสุภะ ๑๐	อนุสสติ ๑๐	อัปมัณยา ๔	อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑
๑. ปถวี	๑. อุทฺธมาตกะ	๑. พุทธานุสสติ	๑. เมตตา	จตุราตฺตวตฺถถาน ๑
๒. อาโป	๒. วินีลกะ	๒. ฐัมมานุสสติ	๒. กรุณา	
๓. เตโช	๓. วิปฺพพกะ	๓. สังฆานุสสติ	๓. มุทิตา	
๔. วาโย	๔. วิจฺฉิททกะ	๔. สีลानุสสติ	๔. อุเบกขา	อารูป ๔
๕. นีละ	๕. วิชฺชายิตกะ	๕. จาคานุสสติ		๑. อากาสาณัญฺจายตณฺณาน
๖. ปิตะ	๖. วิกขิตตกะ	๖. เทวตานุสสติ		๒. วิญฺญาณณฺญายตณฺณาน
๗. โลหิตะ	๗. หตฺตวิกขิตตกะ	๗. อุปสมานุสสติ		๓. อากิณฺณจัญฺญายตณฺณาน
๘. โอทาตะ	๘. โลหิตกะ	๘. มรณานุสสติ		๔. เนวสัณฺณานาสัณฺญา.....
๙. อากาสะ	๙. ปุพฺพกะ	๙. กายคตาสติ		
๑๐. อาโลกะ	๑๐. อัฏฐิกะ	๑๐. อานาปานัสสติ		

อารมณ์กรรมฐาน ๓๐ ใน ๙ ฌาน

บัญญัติกรรมนิมิต ๕.	มหัคคตกรรมนิมิต ๕.	โสมนัส				อุเบกขา				
		ป	ท	ตติ	จตุ	ปัญ	อา	วิญ	กิณ	เน
กสิณ 10		✓	✓	✓	✓	✓				
อสุภ 10		✓								
โกฏฐาสบัญญัติ 1		✓								
อานาปานบัญญัติ 1		✓	✓	✓	✓	✓				
สัตตบัญญัติ 3		✓	✓	✓	✓					
มัชฌัตตสัตตบัญญัติ 1						✓				
กสิณอุทฺทมาทาสบัญญัติ							✓			
	อากาสาณัญฺจายตณฺณาน							✓		
นัตถิกาวบัญญัติ									✓	
	อากิณฺณจัญฺญายตณฺณาน									✓
	รวม	25	14	14	14	12	1	1	1	1
		26								

กรรมฐาน ๑๐

คือ อนุสสติ ๘ ตั้งแต่ พุทธานุสสติถึงมรณานุสสติ, อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ และจตุราตฺตวตฺถถาน ๑ ไม่ได้ฌาน เพราะเป็นกรรมฐานสุขุมละเอียดยิ่งนัก

(กรุณาตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง)

๔๗. จงจำแนกกรรมฐาน ๔๐ โดยภูมิ (52).....หน้า 225)

ตอบ จำแนกกรรมฐาน ๔๐ โดยภูมิ ดังนี้.....ในบรรดากรรมฐาน ๔๐

ในมนุสสภูมิ ได้กรรมฐาน ๔๐

ในเทวภูมิ ๖ ชั้น ได้กรรมฐาน ๒๘ (เว้นอสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑ อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑)

ในรูปภูมิ ๑๕ ได้กรรมฐาน ๒๗ (เว้นอสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑

อานาปานัสสติ ๑ อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑)

ในอรุปปภูมิ ๔ ชั้นนั้น

ชั้นที่ ๑ ได้อรุปปกรรมฐาน ๔ เท่านั้น

ชั้นที่ ๒ ได้อรุปปกรรมฐาน ๓ (เว้นอากาศบัญญัติกรรมฐาน)

ชั้นที่ ๓ ได้อรุปปกรรมฐาน ๒ (เว้นอากาศบัญญัติกรรมฐานและอากาสนัญจนตณฺหา)

ชั้นที่ ๔ ได้อาภิณจัญญายตณฺหากรรมฐาน อย่างเดียว

(๔๘.) จงจำแนกกรรมฐาน ๔๐ โดยภูมิ ปรมัตถ์ บัญญัติ มาดู (55)

ตอบ จำแนกกรรมฐาน ๔๐ โดยภูมิ ปรมัตถ์ บัญญัติ ดังนี้ (หน้า 225 - 226)

ในมนุสสภูมิ ๑ เจริญกรรมฐานได้ ๔๐ ทั้งหมด

ในเทวภูมิ ๖ เจริญกรรมฐานได้ ๒๘

(เว้นอสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑ อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑)

ในรูปภูมิ ๑๕ เจริญกรรมฐานได้ ๒๗ (เว้นอสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑

อานาปานัสสติ ๑ อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑)

ในอรุปปภูมิ ๔ เจริญกรรมฐานได้เฉพาะอรุปปกรรมฐาน ๔ เท่านั้น ตามสมควร

ในบรรดากรรมฐาน ๔๐ นั้น

บัญญัติกรรมฐาน มี ๒๘ คือ กสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑ อานาปานัสสติ ๑

อัปปมัญญา ๔ อากาศบัญญัติ ๑ นัตถิภาวบัญญัติ ๑

ที่เป็นอารมณ์ของปฐมารูปวิญญาณ และตติยารูปวิญญาณ

ปรมัตถกรรมฐาน มี ๑๒ คือ อนุสสติ ๘ (เว้นกายคตาสติ ๑ อานาปานัสสติ ๑)

อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ จตุธาตวัตถาน ๑

อากาสนัญจนตณฺหา และอาภิณจัญญายตณฺหา

ที่เป็นอารมณ์ของทุติยารูปวิญญาณ และจตุตถารูปวิญญาณ

กสิณ 10	อสุภ 10	อนุสสติ 10	อัปป. 4	สัญญา 1	วัตถาน 1	อารูป 4
		1.				<u>อากาศบัญญัติ</u>
		2.				2.
		3.				<u>นัตถิภาวบัญญัติ</u>
		4.				4.
		5.				
		6.				
		7.				
		8.				
		9. กายคตาสติ				
		10. อานาปานัสสติ				

๔๙. จงจำแนกกรรมฐาน ๔๐ โดยบัญญัติและปรมาตถ์ ได้อย่างละเท่าไร
คืออะไรบ้าง (49, 57, 61).....หน้า 226)

ตอบ โดยบัญญัติกรรมฐาน มี ๒๘ คือ กสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐
โกฏฐาสบัญญัติ ที่เป็นอารมณ์ของกายคตาสติ
อัสสาสปัสสาสนบัญญัติ ที่เป็นอารมณ์ของอานาปานัสสติ
สัตถบัญญัติ ๔ ที่เป็นอารมณ์ของอัปปมัญญา ๔
อากาศบัญญัติ และนัตถิภาวบัญญัติ ที่เป็นอารมณ์ของปฐมารูปปวิญญูณ
และตติยารูปปวิญญูณ

โดยปรมาตถกรรมฐาน มี ๑๒ คือ
อนุสสติ ๘ (เว้นกายคตาสติ อานาปานัสสติ)
อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ จตุธาตุมวัตถาน ๑
อากาสนัญจายตนฌาน และอาภิณัญจายตนฌาน
ที่เป็นอารมณ์ของหุตติยารูปปวิญญูณ และจตุตถารูปปวิญญูณ

๕๐. บรรดากรรมฐาน ๔๐ นั้น อยากทราบว่ากรรมฐานที่เป็นบัญญัติ มีเท่าไร
กรรมฐานที่เป็นปรมาตม มีเท่าไร จงแสดงชื่อเฉพาะ (45).....หน้า 226)

ตอบ ในกรรมฐาน ๔๐ นั้น

กรรมฐานที่เป็นบัญญัติ มี ๒๘ คือ

กสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐ โกฏฐาสบัญญัติ ๑ อานาปานบัญญัติ ๑

อัปปมัญญา ๔ อาภาสบัญญัติ ๑ นัตถิภาวบัญญัติ ๑

กรรมฐานที่เป็นปรมาตม มี ๑๒ คือ

อนุสสติ ๘ (เวณิกายคตาสติ ๑ อานาปานัสสติ ๑)

อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ จตุธาตुวัตถาน ๑

อาภาสสัญญาตณณาน ๑ อาภิญญาตณณาน ๑

๕๑. ผู้ที่มีราคะจริต โทสะจริต พุทธิจริต วิตกจริตเหล่านี้
อยากทราบว่า แต่ละคนจะเจริญกรรมฐานได้คนละเท่าไร
คือกรรมฐานอะไรบ้าง (46, 58).....หน้า 227 - 228)

ตอบ ผู้ที่มีราคะจริต จะเจริญกรรมฐานได้ ๒๑ คือ

กรรมฐานที่เหมาะสมแก่จริต มี ๑๑ คือ อสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑

และกรรมฐานที่เหมาะสมแก่บุคคลทั่วไปไม่ว่าจริตใด อีก ๑๐ คือ

ภูตกสิณ ๔ อาภาสกสิณ อาโลกกสิณ อรูปกรรมฐาน ๔

ผู้ที่มีโทสะจริต จะเจริญกรรมฐานได้ ๑๘ คือ

กรรมฐานที่เหมาะสมแก่จริต มี ๘ คือ วัณณกสิณ ๔ อัปปมัญญา ๔

และกรรมฐานที่เหมาะสมแก่บุคคลทั่วไปไม่ว่าจริตใด อีก ๑๐ คือ

ภูตกสิณ ๔ อาภาสกสิณ อาโลกกสิณ อรูปกรรมฐาน ๔

ผู้ที่มีพุทธิจริต จะเจริญกรรมฐานได้ ๑๔ คือ

กรรมฐานที่เหมาะสมแก่จริต มี ๔ คือ มรณานุสสติ อุปสมานุสสติ

อาหาเรปฏิกูลสัญญา จตุธาตुวัตถาน

และกรรมฐานที่เหมาะสมแก่บุคคลทั่วไปไม่ว่าจริตใด อีก ๑๐ คือ

ภูตกสิณ ๔ อาภาสกสิณ อาโลกกสิณ อรูปกรรมฐาน ๔

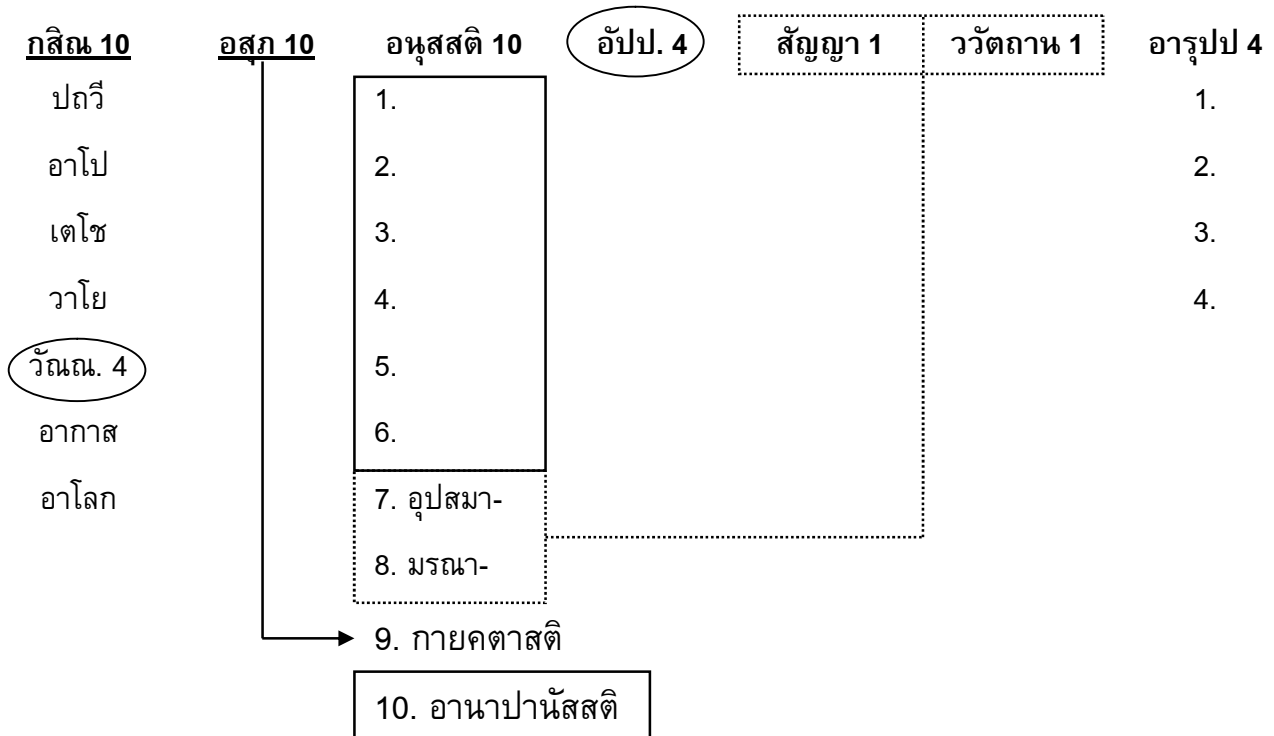
ผู้ที่มีวิตกจริต จะเจริญกรรมฐานได้ ๑๑ คือ

กรรมฐานที่เหมาะสมแก่จริต มี ๑ คือ อานาปานัสสติ

และกรรมฐานที่เหมาะสมแก่บุคคลทั่วไปไม่ว่าจริตใด อีก ๑๐ คือ

ภูตกสิณ ๔ อาภาสกสิณ อาโลกกสิณ อรูปกรรมฐาน ๔

..

๕๒. จงจำแนกกรรมฐาน ๔๐ ที่เหมาะสมแก่จริตมาดู (47, 48)

ตอบ จำแนกกรรมฐาน ๔๐ ที่เหมาะสมแก่จริต ดังนี้ (หน้า 227)

ก. อสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑ เหล่านี้ ย่อมเหมาะสมแก่ผู้ที่มีราคะจริต

ข. อัปปมัญญา ๔ วัณณภสณ ๔ มีนภสณเป็นต้นเหล่านี้ ย่อมเหมาะสมแก่ผู้ที่มีโทสะจริต

ค. อานาปานัสสติ ย่อมเหมาะสมแก่ผู้ที่มีโมหะจริตและวิตกจริต

ฌ. อนุสสท ๖ มีพุทธานุสสทเป็นต้นจนถึงเทวตานุสสท เหล่านี้

ย่อมเหมาะสมแก่ผู้ที่มีศรัทธาจริต

ง. มรณานุสสท อุปสมานุสสท อาหาเรปฏิกูลสญญา จตุธาตุมตถน เหล่านี้

ย่อมเหมาะสมแก่ผู้ที่มีพุทธิจริต

จ. ส่วนกรรมฐานที่เหลือทั้งหมด ซึ่งได้แก่ ปถวภสณ อาโปภสณ เตโซภสณ วาโยภสณ
อาทาสภสณ อาโลกภสณ อรูปกรรมฐาน ๔ เหล่านี้ ย่อมเหมาะสมแก่บุคคลทั่วไป ไม่ว่าจริตใด

ฉ. บรรดากรรมฐานเหล่านั้น ในภสณ ๑๐

องค์ภสณ ต้องมีประมาณกว้างเท่าลานข้าว ย่อมเหมาะสมแก่ผู้ที่มีโมหะจริต

องค์ภสณ ที่มีประมาณเล็กเท่ากระดิ่ง ย่อมเหมาะสมแก่ผู้ที่มีวิตกจริต

๕๓. จงจำแนกกรรมฐาน ๔๐ ที่เหมาะสมแก่จริต (45, 50, 53, 54, 55, 61)
และที่เหมาะสมแก่บุคคลทั่วไป ไม่ว่าจริตใด (หน้า 227)

ตอบ จำแนกกรรมฐาน ๔๐ ที่เหมาะสมแก่จริต และที่เหมาะสมแก่บุคคลทั่วไปไม่ว่าจริตใดดังนี้
 อสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑ เหล่านี้ ย่อมเหมาะสมแก่ผู้ที่มีราคะจริต
 อัปปมัญญา ๔ วัณณกสิณ ๔ มีนิลกสิณเป็นต้นเหล่านี้ ย่อมเหมาะสมแก่ผู้ที่มีโทสะจริต
 อานาปานัสสติ ย่อมเหมาะสมแก่ผู้ที่มีโมหจริต และวิตกจริต
 อนุสสติ ๖ มีพุทธานุสสติเป็นต้นจนถึงเทวตานุสสติ เหล่านี้

ย่อมเหมาะสมแก่ผู้ที่มีศรัทธาจริต

มรณานุสสติ อุปสมมานุสสติ อาหาเรปฏิกูลสัญญา จตุธาตุววัตถาน เหล่านี้

ย่อมเหมาะสมแก่ผู้ที่มีพุทธิจริต

ส่วนกรรมฐานที่เหลือทั้งหมด ซึ่งได้แก่ ปถวิกสิณ อาโปกสิณ เตโชกสิณ วาโยกสิณ
 อากาสกสิณ อาโลกกสิณ อรูปกรรมฐาน ๔ เหล่านี้ ย่อมเหมาะสมแก่บุคคลทั่วไป ไม่ว่าจริตใด

๕๔. สมถกรรมฐาน ๒๖ อย่าง ที่เป็นอารมณ์ของรูปฌานนั้น (52, 57)

ต้องการทราบว่ ำรรมฐานอะไร เหมาะสมแก่จริตอะไร (หน้า 228 - 227)

ตอบ ปถวิกสิณ อาโปกสิณ เตโชกสิณ วาโยกสิณ อากาสกสิณ อาโลกกสิณ

ย่อมเหมาะสมแก่บุคคลทั่วไป ไม่ว่าจริตใด

วัณณกสิณ ๔ คือ นิลกสิณ ปิตกสิณ โลหิตกสิณ โอทาทกสิณ

อัปปมัญญา ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

ย่อมเหมาะสมแก่ผู้ที่มีโทสะจริต

อสุภะ ๑๐ มีอุทฺธมาตกอสุภะเป็นต้น และกายคตาสติ ๑

ย่อมเหมาะสมแก่ผู้ที่มีราคะจริต

อานาปานัสสติ ๑ ย่อมเหมาะสมแก่ผู้ที่มีโมหจริตและวิตกจริต

๕๕. คนที่มีศรัทธาจริต และพุทธิจริต เจริญกรรมฐานที่เหมาะสมแก่จริต

ได้คนละเท่าไร คือกรรมฐานอะไรบ้าง (52).....หน้า 228)

ตอบ ผู้ที่มีศรัทธาจริต เจริญกรรมฐานที่เหมาะสมได้ ๖ อย่าง คือ

พุทธานุสสติ ัมมานุสสติ สังฆานุสสติ สีลานุสสติ จาคานุสสติ และเทวตานุสสติ

ผู้ที่มีพุทธิจริต เจริญกรรมฐานที่เหมาะสมได้ ๔ อย่าง คือ

มรณานุสสติ อุปสมมานุสสติ อาหาเรปฏิกูลสัญญา และจตุธาตุววัตถาน

๕๖. ผู้ที่มีโทสจริต และพุทธจริต ควรเจริญสมถกรรมฐานชนิดไหน
ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเหตุไร (36, 39).....หน้า 227)

ตอบ ผู้ที่มีโทสจริต ควรเจริญอัปปมัญญา ๔ และวณณกสิณ ๔
เพราะธรรมชาติของโทสะ เป็นสภาพที่ไม่สวย ไม่งาม น่าเกลียด,
อสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑ ก็มีสภาพไม่สวย ไม่งาม น่าเกลียดเช่นกัน
ฉะนั้น ผู้ที่มีโทสจริตเจริญกรรมฐานนี้เข้า โทสะที่มีอยู่ก็จะมีมากขึ้น ฌานก็ไม่สำเร็จ
ส่วนอัปปมัญญา ๔ เป็นสภาพที่ทำให้จิตใจเยือกเย็น ชุ่มชื้น เบิกบาน
และวณณกสิณ ๔ ก็เป็นสภาพที่สวยงาม สามารถทำให้จิตใจของผู้เพ่งเกิดปีติ โสมนัส
เหตุนี้ ผู้ที่มีโทสจริตจึงต้องเจริญอัปปมัญญา ๔ และวณณกสิณ ๔ เพื่อที่จะทำลายโทสะ
ให้สงบลง และให้ฌานเกิดขึ้น

ผู้ที่มีพุทธิจริต ควรเจริญกรรมฐาน ๔ อย่าง คือ มรณานุสสติ อุปสมานุสสติ
อาหาเรปฏิกูลสัญญา จตุราตุวัตถาน เพราะธรรมชาติของปัญญานั้น เป็นสภาพที่มี
ความรู้แจ้งแทงตลอด โดยไม่มีสิ่งปกปิดกำบังสภาพความเป็นจริงของอารมณ์นั้น ๆ ได้
ฉะนั้น เมื่อได้พิจารณาในอารมณ์ที่มีสภาพละเอียดสุขุมแล้ว ปัญญาก็จะมีความเฉียบ
แหลม แก่กล้าขึ้นไปอีก เหตุนี้ ผู้ที่มีพุทธิจริตจึงต้องเจริญกรรมฐาน ๔ อย่างนี้

๕๗. เมื่อท่านเป็นอาจารย์สอนปฏิบัติสมถกรรมฐาน จะให้กรรมฐานอะไรแก่ผู้ที่สนใจ
ปฏิบัติ มาขอกรรมฐาน โดยที่เราก็ไม่รู้ว่าเขามีจิตอะไร เช่นนี้ขอให้ท่านเลือก
กรรมฐานที่เหมาะสม ถูกต้องตามหลักฐาน ให้เขาด้วย (42).....หน้า

ตอบ เมื่อเราไม่ทราบ ว่า ผู้ที่สนใจปฏิบัติมีจิตอะไร ก็ต้องให้กรรมฐานใดกรรมฐานหนึ่งใน
บรรดากรรมฐาน ๖ อย่างที่เหมาะสมแก่จิตทั่วไป คือ ปถวิกสิณ อาโปกสิณ เตโช
กสิณ วาโยกสิณ อากาสกสิณ อาโลกกสิณ

ส่วนอรูปกรรมฐาน ๔ นั้น แม้ว่าจะเป็นกรรมฐานที่เหมาะสมแก่จิตทั่วไปก็จริง
แต่กระนั้นก็ไม่สามารถนำมาเจริญก่อนได้ ต่อเมื่อได้สำเร็จรูปปัญจฌานแล้ว จึงนำมา
เจริญต่อได้ในภายหลัง

..

กสิณ 10	อสุภ 10	อนุสสติ 10	อัปป. 4	สัญญา 1	วัตถาน 1	อารูป 4
		1. พุทธานุสสติ	1. เมตตา			1.
		2. ธรรมานุสสติ	2. กรุณา			2.
		3. สังฆานุสสติ	3. มุทิตา			3.
		4. สีลानุสสติ	4. อุเบกขา			4.
		5. จาคานุสสติ	(ปัญจมฉาน)			
		6. เทวตานุสสติ				
		7. อุปमानุสสติ				
		8. มรณานุสสติ				
		9. กายคตาสติ				
		10. อานาปานัสสติ				

๕๘. กรรมฐานที่ได้ถึงอุปจารภาวนาเท่านั้น อัปปนาภาวนาคือฌาน ไม่เกิด
และกรรมฐานที่ได้ถึงอัปปนาภาวนา คือฌาน มีอย่างละเท่าไร
คืออะไรบ้าง (45, 46, 48, 51, 58, 61).....หน้า 229 - 230)

ตอบ กรรมฐานที่ได้ถึงอุปจารภาวนาเท่านั้น อัปปนาภาวนาคือฌาน ไม่เกิด มี ๑๐ คือ
พุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ สังฆานุสสติ สีลानุสสติ จาคานุสสติ เทวตานุสสติ
อุปमानุสสติ มรณานุสสติ อาหาเรปฏิกูลสัญญา และจตุธาตุมยวัตถาน
และกรรมฐานที่ได้ถึงอัปปนาภาวนา คือฌาน มี ๓๐ คือ

กสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑ อานาปานัสสติ ๑ อัปปมัญญา ๔ อรูปกรรมฐาน ๔

กสิณ 10	อสุภ 10	อนุสสติ 8	อัปป. 4	สัญญา 1	วัตถุ 1	อารูป 4
รูปฌาน 5	ปฐมฌาน	1.	1. เมตตา			1.
		2.	2. กรุณา			2.
		3.	3. มุทิตา			3.
		4.	4. อุเบกขา (รูปปัญจฌาน)			4.
		5.				
		6.				
		7.				
		8.				
		9. กายคตาสติ				
		10. อานาปานัสสติ				

๕๙. ในกรรมฐาน ๓๐ ที่ถึงอัปปนาเหล่านั้น (56)

กรรมฐานอะไร ให้ถึงฌานอะไรได้บ้าง (หน้า 231)

ตอบ ในกรรมฐาน ๓๐ ที่ถึงอัปปนาเหล่านั้น กรรมฐานเหล่านี้ให้ถึงฌานได้ ดังต่อไปนี้

กสิณ ๑๐ อานาปานัสสติ ๑	ให้ได้ถึงรูปฌานทั้ง ๕
อสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑	ให้ได้ถึงเฉพาะปฐมฌาน เท่านั้น
พรหมวิหาร ๓ มีเมตตาเป็นต้น	ให้ได้ถึงรูปฌานเบื้องต้น ๔
อุเบกขาพรหมวิหาร	ให้ได้ถึงรูปปัญจฌาน เท่านั้น
ส่วนอรุปกรรมฐาน ๔ เหล่านี้	ให้ได้ถึงอรุปฌาน ๔

๖๐. ในกรรมฐาน ๓๐ ที่เข้าถึงอัปปนาฌานทั้ง ๙ อยากทราบว่า
กรรมฐานที่ให้เข้าถึงเฉพาะฌานใดฌานหนึ่ง (เพียงฌานเดียว) เท่านั้น
มีเท่าไร คืออะไรบ้าง (51, 58).....หน้า 231 - 232)

ตอบ กรรมฐานที่เข้าถึงฌานใดฌานหนึ่ง เพียงฌานเดียวเท่านั้น มี ๑๖ คือ

อสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑	ย่อมทำให้ ปฐมฌาน	เกิดขึ้นได้
อุเบกขาพรหมวิหาร ๑	ย่อมทำให้ รูปปัญจฌาน	เกิดขึ้นได้
และอรุปกรรมฐาน ๔	ย่อมทำให้ อรูปฌาน ๔	เกิดขึ้นได้

๖๑. ในสมถกรรมฐาน ๔๐ นั้น กรรมฐานที่ใช้เจริญเป็นอารมณ์กรรมฐานแล้ว
ให้ได้เฉพาะปฐมฌาน ให้ได้รูปฌานทั้ง ๕ (46, 55)
และให้ได้เฉพาะฌาน มีอย่างละเท่าไร คืออะไรบ้าง (หน้า 231)

ตอบ กรรมฐานที่ให้ได้เฉพาะปฐมฌาน มี ๑๑ กรรมฐาน คือ
อสุภะ ๑๐ กายคตาสติกรรมฐาน ๑
กรรมฐานที่ให้ได้รูปฌานทั้ง ๕ มี ๑๑ กรรมฐาน คือ
กสิณ ๑๐ อานาปานัสสติ ๑
และกรรมฐานที่ให้ได้เฉพาะฌาน มี ๕ กรรมฐาน คือ
อุเบกขาพรหมวิหาร ๑ ให้ได้เฉพาะรูปปัญจฌาน
อรุปรกรรมฐาน ๔ ให้ได้เฉพาะอรุปรฌาน ๔

๖๒. ในมุนัสสภูมิ สามารถเจริญกรรมฐานได้ถึง ๔๐ ก็จริง
แต่ถ้าจะเจริญกรรมฐานให้ได้ปฐมฌานแล้ว (46)
ต้องเจริญกรรมฐานได้เท่าไร คืออะไรบ้าง (หน้า 232)

ตอบ ในมุนัสสภูมิ ถ้าต้องการเจริญกรรมฐานที่ให้ได้ปฐมฌานแล้ว
ต้องเจริญในกรรมฐาน ๒๕ อย่าง คือ กสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑
อานาปานัสสติ ๑ พรหมวิหาร ๓ (เว้นอุเบกขาพรหมวิหาร ๑)

๖๓. จงแสดงเหตุผลของการเจริญเมตตา (35)
ที่ให้ได้แต่รูปฌานเบื้องต้น ๔ (หน้า 233)

ตอบ แสดงเหตุผลของการเจริญเมตตา ที่ให้ได้แต่รูปฌานเบื้องต้น ๔ เพราะว่า

เมตตากรรมฐานนี้ เป็นเหตุให้พ้นจากพยาบาท คือความปองร้าย
ซึ่งเกิดมาจากโทสะ (พิมพ์เพิ่มเติม)

เมตตานั่น เป็นสภาพที่มีความรักใคร่ปรารถนาดี ในอันที่จะให้ผู้อื่นได้รับ
ประโยชน์อยู่เสมอ ส่วนพยาบาทนั้น มีความปองร้ายทำลายประโยชน์ของผู้อื่น
เมื่อว่าโดยองค์ธรรม ก็ได้แก่ โทสเจตสิก ที่เกิดพร้อมด้วยโสมนัสเวทนา
ฉะนั้น เมตตาซึ่งเป็นธรรมที่ตรงข้ามกับพยาบาทนี้ จึงเป็นธรรมที่ต้องเกิดพร้อมด้วย
โสมนัสเวทนาเสมอ เหตุนี้ ผู้ได้ฌานที่เกิดจากการเจริญเมตตาภาวนา จึงได้เพียงรูปฌาน
เบื้องต้น ๔ ซึ่งเป็นฌานที่เกิดพร้อมด้วยโสมนัสเวทนา

๖๔. จงแสดงเหตุผลที่ในกรรณ ให้ได้แต่เพียงรูปมานเปื่องต่ำ ๔
มาโดยละเอียด (60).....หน้า 233)

ตอบ อหนึ่ง ผู้เจริญกรรณ ที่ให้สำเร็จแต่เพียงมานเปื่องต่ำ ๔ นั้น ก็เพราะว่า
กรรณากรรณฐานนี้ เป็นเหตุให้พ้นจากวิหิงสา คือความเบียดเบียน ซึ่งเกิดมาจากโทสะ
ธรรมดากรรณานั้น มีความสงสารต่อสัตว์ที่กำลังได้รับความทุกข์ ความลำบาก หรือจะ
ได้รับความลำบากในภายหน้า หนึ่งดูอยู่ไม่ได้ มีจิตคิดที่จะช่วยให้พ้นจากความทุกข์ยากลำบาก
เหล่านั้น ส่วนวิหิงสานั้น มีการเบียดเบียนสัตว์ ไม่มีความสงสารต่อผู้อื่น เมื่อว่าโดยองค์ธรรม
ก็ได้แก่ โทสเจตสิก ที่เกิดพร้อมด้วยโสมนัสเวทนา

ฉะนั้น กรรณซึ่งเป็นธรรมที่ตรงข้ามกับวิหิงสา จึงเป็นธรรมที่ต้องเกิดพร้อมด้วยโสมนัส-
เวทนา เหตุนี้ ผู้ได้มานที่เกิดจากการเจริญกรรณ จึงได้แต่เพียงรูปมานเปื่องต่ำ ๔ ซึ่งเป็น
มานที่เกิดพร้อมด้วยโสมนัสเวทนา

๖๕. จงแสดงเหตุผลของการเจริญอุเบกขา (35)
ให้ได้เฉพาะแต่รูปปัญจมณานเท่านั้น (หน้า 234)

ตอบ แสดงเหตุผลของการเจริญอุเบกขา ให้ได้เฉพาะแต่รูปปัญจมณานเท่านั้น
เพราะอุเบกขานี้ มีการวางเฉยต่อสัตว์ทั้งหลาย โดยมีจิตใจปราศจากอาการทั้ง ๓
กล่าวคือ ไม่น้อมไป ในความปรารถนาดี ในการที่จะบำบัดทุกข์ ในการชื่นชมยินดีในความสุข
ของสัตว์แต่อย่างใด แม้ว่าในขณะที่กำลังเจริญ กามชวนะจะเกิดพร้อมด้วยโสมนัสบ้าง อุเบกขา
บ้างก็ตาม แต่เมื่อเข้าไปถึงอัปปนาชวนะแล้ว จะต้องประกอบด้วยอุเบกขาเวทนาเสมอไป
ด้วยเหตุนี้การเจริญอุเบกขา จึงได้แต่รูปปัญจมณานอย่างเดียว

กสิณ 10	อสุภ 10	อนุสสติ 8	อัปป. 4	สัญญา 1	วัตถาน 1	อารูป 4
		1 - 2				1.
		3 - 4				2.
		5 - 6				3.
		7 - 8				4.

9. กายคตาสติ

10. อานาปานัสสติ

๖๖. กรรมฐาน ที่มีบริกรรมนิมิตและอุคคหนิมิตโดยปริยาย มีเท่าไร
คืออะไรบ้าง เพราะเหตุไร จึงเป็นเช่นนั้น (53).....หน้า 235)

ตอบ กรรมฐานที่มีบริกรรมนิมิตและอุคคหนิมิต โดยปริยายนั้น มี ๑๘ กรรมฐาน คือ
อนุสสติ ๘ (เว้นกายคตาสติ อานาปานัสสติ)
อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ จตุธาตวัตถาน ๑
อัปปมัญญา ๔ อรูปกรรมฐาน ๔
ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าการเจริญกรรมฐานเหล่านี้ ไม่มีการเพ่ง การกระทบ
ไม่มีภาพมาปรากฏทางใจ

๖๗. กรรมฐานที่ไม่ได้ปฏิบัติภาวนานิมิต มีเท่าไร คืออะไรบ้าง
ในกรรมฐานเหล่านี้ ภาวนาจิตของผู้เจริญครั้งแรกและครั้งหลัง
เป็นอย่างไร (52, 58).....หน้า 235)

ตอบ กรรมฐานที่ไม่ได้ปฏิบัติภาวนานิมิต มี ๑๘ อย่าง คือ
อนุสสติ ๘ (เว้นกาย. อานาปาน.) อัปปมัญญา ๔ สัญญา ๑ วัตถาน ๑
อารูปะ ๔ เหล่านี้ ภาวนาจิตของผู้เจริญครั้งแรก ขณะที่สมาธิยังอ่อนอยู่
และครั้งหลัง ขณะที่สมาธิได้แก่กล้าขึ้นแล้ว ก็คงมีพุทธคุณเป็นต้นเป็นอารมณ์
อยู่เช่นเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง ฉะนั้น การเจริญกรรมฐาน ๑๘ อย่างนี้ จึงไม่ได้
ปฏิบัติภาวนานิมิต

กสิณ 10	อสุภ 10	อนุสสติ 8	อัปป. 4	สัญญา 1	วัตถาน 1	อารูป 4
		1.				1.
		2.				2.
		3.				3.
		4.				4.
		5.				
		6.				
		7.				
		8.				
		9. กายคตาสติ				
		10. อานาปานัสสติ				

๖๘. ในกรรมฐาน ๔๐ นั้น ขอถามเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

- ก. กรรมฐานที่ได้นิมิตทั้ง ๒ คือ บริกรรมนิมิต และอุคคหนิมิตโดยปริยาย มีเท่าไร คืออะไรบ้าง จงแสดงเหตุผลด้วย (48, 56, 59)
- ข. กรรมฐานที่ได้นิมิตทั้ง ๒ หรือทั้ง ๓ โดยตรงมีเท่าไร (หน้า 235) คืออะไรบ้าง จงแสดงเหตุผลด้วย

ตอบ ก. กรรมฐานที่ได้นิมิตทั้ง ๒ โดยปริยาย มี ๑๘ อย่าง คือ
 อนุสสติ ๘ (เว้นกายคตาสติ และอานาปานัสสติ)
 อัปปมัญญา ๔ สัญญา ๑ วัตถาน ๑ อารูปะ ๔

เนื่องด้วยการเจริญกรรมฐานประเภทนี้ ไม่มีการเพ่ง การกระทบ ไม่มีภาพมาปรากฏทางใจ

ข. กรรมฐานที่ได้นิมิตทั้ง ๒ หรือทั้ง ๓ โดยตรง มี ๒๒ อย่าง คือ
 กสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑ อานาปานัสสติ ๑

ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ กรรมฐานเหล่านี้มีการเพ่ง การกระทบ มีภาพปรากฏติดทางใจ

๖๙. **กรรมฐานที่ได้นิमितทั้ง ๒ โดยปริยาย และที่ได้ปฎิภาคนิमित**
แต่อนุโลมเข้าโดยปริยายเช่นเดียวกัน มีเท่าไร คืออะไรบ้าง
จงอธิบาย (56, 59).....หน้า 236)

ตอบ กรรมฐานที่ได้นิमितทั้ง ๒ โดยปริยาย และที่ได้ปฎิภาคนิमितแต่อนุโลมเข้าโดยปริยาย เช่นเดียวกันนั้น มี ๘ อย่าง คือ อัปปมัญญา ๔ อารูปะ ๔ อธิบายว่า การเจริญกรรมฐาน ๘ อย่างนี้ แม้ว่าจะไม่ได้ปฎิภาคนิमितโดยตรงก็ตาม แต่ฉันทจิตก็เกิดขึ้นได้ ดังนั้น จึงจัดเป็นปฎิภาคนิमित แต่อนุโลมเข้าโดยปริยาย ซึ่งเป็นไปดังที่กล่าวไว้ว่า การแผ่เมตตาในระหว่างที่ได้อุคคหนิมิต และปฎิภาคนิมนั้น เรียกว่า อุปจารภาวนา เมื่อรูปฌานเกิดขึ้นเรียกว่า อัปนาภาวนา

๗๐. **การเจริญกรรมฐาน ๒๒ อย่าง ย่อมได้ปฎิภาคนิमितโดยตรง**
อย่างแน่นอน เพราะเหตุไร (52).....หน้า 236)

ตอบ การเจริญกรรมฐาน ๒๒ อย่างนั้น ผู้เจริญย่อมได้ปฎิภาคนิमितโดยตรง อย่างแน่นอน เพราะกรรมฐานเหล่านี้ มีการเปลี่ยนแปลงอารมณ์ได้ กล่าวคือ

ภาวนาจิตครั้งแรก ขณะที่สมาธิยังอ่อนอยู่ ก็มีปริกรรมนิमित อุคคหนิมิต เป็นอารมณ์ ครั้นต่อมา เมื่อภาวนาจิตครั้งหลังมีสมาธิแก่กล้าขึ้นแล้ว ก็มีปฎิภาคนิमितเป็นอารมณ์ และฉันทจิตที่เกิดขึ้นนั้น ก็รับปฎิภาคนิमितเป็นอารมณ์ต่อไป

(๗๑) จงแสดงถึงความเป็นไปของผู้ที่ไม่ได้สมาบัติ ๙

แต่ก็ได้อภิญญา ด้วยอำนาจบารมี (42).....หน้า 238)

ตอบ ผู้ที่ไม่ได้สมาบัติ ๙ แต่ก็ได้อภิญญาด้วยอำนาจบารมีนั้น มีอยู่ด้วยกัน ๒ พวก คือ ปุุชชนมาณลาภี และพระอริยบุคคล ใน ๒ จำพวกนี้ ผู้ที่เคยได้อภิญญาในภพก่อน ที่ใกล้กันกับภพนี้ เมื่อมีการเจริญกุศลอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ไม่ต้องได้อรูปฌาน ๔ ได้แต่เพียง รูปฌาน ๕ อภิญญาก็เกิดได้

พระอริยบุคคลบางท่าน เมื่อได้บรรลุมรรคผลแล้ว ปัญญาที่ประกอบด้วยมรรคจิตนั้นมีอำนาจที่เกี่ยวกับอภิญญาอยู่ด้วย หากแต่ยังมีใช้เป็นตัวอภิญญาเท่านั้น เมื่อมีความประสงค์ จะทำอภิญญาเวลาใด เวลานั้นรูปปัญจฌานที่มีตัวอภิญญาก็เกิดขึ้น ความประสงค์ที่อธิษฐานไว้ ก็สำเร็จพร้อมไปด้วย อภิญญาชนิดนี้ได้ชื่อว่า มัคคสิทธิอภิญญา (อภิญญาที่สำเร็จพร้อม ด้วยมรรค) ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจบารมีที่เคยได้อภิญญามาแต่ภพก่อนที่ใกล้กันกับภพนี้ หรือด้วย อำนาจที่ได้ปรารภณาไว้

ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๒

วิปัสสนากรรมฐาน

๗๒. ในวิปัสสนากรรมฐานนั้น มีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง
ให้แสดงเฉพาะชื่อและจำนวนเท่านั้น (49).....หน้า 1, 2, 3)
(หัวข้อธรรมในวิปัสสนากรรมฐานนั้น มีกี่หมวด คืออะไรบ้าง (43)

ตอบ มีธรรมอยู่ ๖ หมวด คือ

๑. วิสุทธิ ๗	๒. ลักษณะ ๓	๓. อนุปัสสนา ๓
๔. วิปัสสนาญาณ ๑๐	๕. วิโมกข์ ๓	๖. วิโมกขमुख ๓

๗๓. ในวิปัสสนากรรมฐาน (พระอรุทธาจารย์) ท่านแสดงธรรมไว้กี่หมวด
คืออะไรบ้าง จงแสดงพร้อมทั้งชื่อของธรรมที่อยู่ในหมวดนั้น ๆ มาด้วย
(ไม่ต้องแสดงความหมาย) (44, 46, 50, 51, 53, 55, 58, 61).....หน้า 1, 2, 3)

ตอบ มี ๖ หมวด คือ

๑. วิสุทธิ	มี ๗ คือ สลวิสุทธิ จิตตวิสุทธิ ทิฏฐิวิสุทธิ กังขาวิตรณวิสุทธิ
มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ ญาณทัสสนวิสุทธิ
๒. ลักษณะ	มี ๓ คือ อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะ
๓. อนุปัสสนา	มี ๓ คือ อนิจจานุปัสสนา ทุกขานุปัสสนา อนัตตานุปัสสนา
๔. วิปัสสนาญาณ	มี ๑๐ คือ สัมมสนญาณ อุทยัพพญาณ ภังคญาณ ภยญาณ
อาทีนวญาณ นิพพิทาญาณ มุญจิตุกัมยตาญาณ ปฏิสังขยาญาณ
สังขารูปেকขาญาณ อนุโลมญาณ
๕. วิโมกข์	มี ๓ คือ สุธมฺมุตวิโมกข์ อนิมิตตวิโมกข์ อัปปณฺหิตวิโมกข์
๖. วิโมกขमुख	มี ๓ คือ สุธมฺมุตานุปัสสนา อนิมิตตานุปัสสนา อัปปณฺหิตานุปัสสนา

๗๖. อนุปัสสนา วิโมกข์ วิโมกขมุข แต่ละประเภทมีจำนวนเท่าไร
คืออะไรบ้าง ให้แสดงความหมายด้วย (52).....หน้า 2, 3)

ตอบ อนุปัสสนา มี ๓ อย่าง คือ

อนิจจานุปัสสนา	การพิจารณารู้เห็นอยู่เนื่อง ๆ โดยความไม่เที่ยง
ทุกขานุปัสสนา	การพิจารณารู้เห็นอยู่เนื่อง ๆ โดยความเป็นทุกข์
อนัตตานุุปัสสนา	การพิจารณารู้เห็นอยู่เนื่อง ๆ โดยความเป็นอนัตตา

วิโมกข์ มี ๓ อย่าง คือ

สุญญตวิโมกข์	หลุดพ้นด้วย ความเป็นของสุญญ
อนิมิตตวิโมกข์	หลุดพ้นด้วย ไม่มีนิमितเครื่องหมาย
อัปปณิหิตวิโมกข์	หลุดพ้นด้วย ไม่เป็นที่ตั้งแห่งตัณหา

วิโมกขมุข มี ๓ อย่าง คือ

สุญญตานุุปัสสนา	การหลุดพ้นด้วยการพิจารณาเห็นว่า เป็นของสุญญ
อนิมิตตานุุปัสสนา	การหลุดพ้นด้วยการพิจารณาเห็นว่า ไม่มีนิमितเครื่องหมาย
อัปปณิหิตานุุปัสสนา	การหลุดพ้นด้วยการพิจารณาเห็นว่า ไม่เป็นที่ตั้งแห่งตัณหา

(๗๗.) วิปัสสนาญาณ ๑๐ คืออะไรบ้าง (ดูข้อ ๘๘ น.๔๔)

และปัญญาในวิปัสสนาญาณนั้น กำหนดรูปนามอย่างไร (39).....หน้า 2)

ตอบ วิปัสสนาญาณ ๑๐ คือ

๑. สัมมสนญาณ	ปัญญาที่พิจารณาลักษณะทั้ง ๓ ของรูปนาม
๒. อุทยัพพญาณ	ปัญญาที่เห็นความเกิดขึ้นและความดับไปของรูปนาม
๓. กังคญาณ	ปัญญาที่เห็นความดับไปของรูปนาม
๔. ภยญาณ	ปัญญาที่เห็นรูปนามเป็นภัยที่น่ากลัว
๕. อาทีนวญาณ	ปัญญาที่เห็นโทษของรูปนาม
๖. นิพพิทาญาณ	ปัญญาที่เกิดความเบื่อหน่ายในรูปนาม
๗. มุญจิจตุกัมมตาญาณ	ปัญญาที่อยากหนีให้พ้นไปจากรูปนาม
๘. ปฏิสังขชาญาณ	ปัญญาที่พิจารณาไตรลักษณ์ของรูปนาม อย่างกว้างขวาง
๙. สังขารูปেকชาญาณ	ปัญญาที่พิจารณาหาทางแล้ววางเฉยต่อรูปนาม
๑๐. อนุโลมญาณ	ปัญญาที่เห็นสอดคล้องกับวิปัสสนาญาณ ๘ ข้างต้น และถึงพร้อมด้วยกำลังเพื่อให้มรรคญาณเกิด

๗๘. วิปัสสนูปกิเลส แปลว่าอย่างไร มีเท่าไร ได้แก่อะไรบ้าง

(ให้แสดงแต่ชื่อไม่ต้องบอกความหมาย) (47, 61).....หน้า 6)

ตอบ วิปัสสนูปกิเลส แปลว่า สิ่งที่ทำให้วิปัสสนาญาณหม่นหมองหรือเศร้าหมอง มี ๑๐ อย่าง คือ

๑. โสภัส	๒. ปีติ	๓. ปัสสัทธิ	๔. อธิโมกข์	๕. ปัคคหะ
๖. สุข	๗. ญาณ	๘. อุปปัจฐาน	๙. อุเบกขา	๑๐. นิกันติ

๗๙. ในวิโมกขเภทเหล่านั้น จงแสดงอนัตตานุปัสสนา และทุกขานุปัสสนา ซึ่งเกิดขึ้นเป็นไปอย่างไร จึงเข้าถึงความเป็นวิโมกขมุข (59)

เพราะเหตุนี้ ถ้าอุภูฐานคามินีวิปัสสนาเห็นแจ้งอย่างไร (หน้า 9)

อริยมรรคจึงมีชื่อว่าอย่างนั้น ด้วยสามารถแห่งการดำเนินมาของญาณอะไร

ตอบ ในวิโมกขเภทเหล่านั้น

อนัตตานุปัสสนา การพิจารณารู้เห็นอยู่เนื่องๆ โดยความเป็นอนัตตา

ละการยึดมั่นอัตตาเสียได้ จัดเป็นวิโมกขมุข ชื่อว่า สุกญญตานุปัสสนา

การหลุดพ้นด้วยการพิจารณาเห็นว่า เป็นของสุญญ

เพราะเหตุนี้ ถ้าอุภูฐานคามินีวิปัสสนา เห็นแจ้งโดยความเป็นอนัตตา

อริยมรรคชื่อว่า สุกญญตวิโมกข์ ฉะนั้น อริยมรรคจึงมีชื่อว่า สุกญญตวิโมกข์

ด้วยสามารถแห่งการดำเนินมาของ อนัตตานุปัสสนาญาณ

ทุกขานุปัสสนา การพิจารณารู้เห็นอยู่เนื่องๆ โดยความเป็นทุกข์

ละตัณหาปณิธิเสียได้ จัดเป็นวิโมกขมุข ชื่อว่า อัปปณิหิตานุปัสสนา

การหลุดพ้นด้วยการพิจารณาเห็นว่า ไม่เป็นที่ตั้งแห่งตัณหา

เพราะเหตุนี้ ถ้าอุภูฐานคามินีวิปัสสนา เห็นแจ้งโดยความเป็นทุกข์

อริยมรรคชื่อว่า อัปปณิหิตวิโมกข์ ฉะนั้น อริยมรรคจึงมีชื่อว่า อัปปณิหิตวิโมกข์

ด้วยสามารถแห่งการดำเนินมาของ ทุกขานุปัสสนาญาณ

๘๐. คำว่า วิสุทธิ ในวิปัสสนากรรมฐานนั้น หมายความว่าอย่างไร

ให้แสดงวจนัตถะด้วย

(37).....หน้า 13)

ตอบ คำว่า วิสุทธิ ในวิปัสสนากรรมฐานนั้น หมายความว่า ความบริสุทธิ์จากกิเลสเป็นพิเศษ

ดังแสดงวจนัตถะว่า วิเสเสน สุขุณฺณํ = วิสุทธิ

ความบริสุทธิ์จากกิเลสเป็นพิเศษ ชื่อว่า วิสุทธิ

ได้แก่ สีล สมาธิ ปัญญา คือ วิสุทธิทั้ง ๗

ใบแทรก.....ในวิโมกขเภทเหล่านั้น

วิสุทธิ ๗

ญาณ ๑๖

๑. สีลวิสุทธิ	]	เป็นพื้นฐานของวิปัสสนา	
๒. จิตตวิสุทธิ			
๓. ทิณฺณวิสุทธิ	]	สงเคราะห์ลงใน	๑. นามรูปปริจเฉทญาณ
๔. กังขาวิตรณวิสุทธิ		สงเคราะห์ลงใน	๒. ปัจจยปริคคหญาณ
๕. มัคคามัคคญาณทัสสน -	]	สงเคราะห์ลงใน	๓. สัมมสนญาณ
			๔.๑ ตรุณอุทยัพพญาณ (อุปกิเลส 10)
			๔.๒ พลวอุทยัพพญาณ
			๕. ภังคญาณ
			๖. ภยญาณ
๖. ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ	]	สงเคราะห์ลงใน	๗. อาทีนวญาณ
		วิปัสสนาญาณ 9	๘. นิพพิทาญาณ
			๙. มุญฺจิตุกัมมตาญาณ
			๑๐. ปฏิสังขญาณ
			๑๑. สังขารุเปกขญาณ [เบื้องต้น เบื้องปลาย]
			๑๒. อนฺโหลมญาณ (ภูมฺฐานคามินีวิปัสสนา)
		และ สงเคราะห์ลงใน	๑๓. โคตรภูญาณ (โดยปริยาย)
๗. ญาณทัสสนวิสุทธิ		สงเคราะห์ลงใน	๑๔. มัคคญาณ
		และ สงเคราะห์ลงใน	๑๕. ผลญาณ (โดยปริยาย)
			๑๖. ปัจจเวกขณญาณ

วิปัสสนูปกิเลส ๑๐

๑. โอรส	๒. ปิตุ	๓. ปัสสัทธิ	๔. อธิโมกข์	๕. ปัคคหะ
๖. สุข	๗. ญาณ	๘. อุปฺภูฐาน	๙. อุเบกขา	๑๐. นิกันติ

ญาณ ๑๖ ใน สมภาติ ๓

ขณิกสมภาติ											อุปจาร		อัปปนา		ขณิก
๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖

๘๔. จงสงเคราะห์ญาณ ๑๖ ลงในวิสุทธิเหล่านั้น (49, 53, 56, 58, 59, 61)
ตามสมควรที่เป็นไปได้ (หน้า 17, 18, 21, 22, 23)

ตอบ สงเคราะห์ญาณ ๑๖ ลงในวิสุทธิเหล่านั้น ตามสมควรที่เป็นไปได้ดังนี้
นามรูปปริจเฉทญาณ สงเคราะห์ลงใน ทิฏฐิวิสุทธิ
ปัจจัยปริคคหญาณ สงเคราะห์ลงใน กังขาวิตรณวิสุทธิ
สัมมสนญาณ และตรุณอุทยัพพญาณ สงเคราะห์ลงใน มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ
วิปัสสนาญาณ ๙ คือ พลวอุทยัพพญาณ เป็นต้นจนถึง อนุลมญาณ
สงเคราะห์ลงใน ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ
โคตรภูญาณ สงเคราะห์ลงใน ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ โดยปริยาย
มัคคญาณ สงเคราะห์ลงใน ญาณทัสสนวิสุทธิ
ผลญาณ ปัจจเวกขณญาณ สงเคราะห์ลงใน ญาณทัสสนวิสุทธิ โดยปริยาย

๘๕. จงสงเคราะห์วิสุทธิ ๗ ลงในญาณ ๑๖ มาดู (48, 50, 54, 57, 60)

ตอบ สงเคราะห์วิสุทธิ ๗ ลงในญาณ ๑๖ ได้ดังต่อไปนี้ (หน้า 17, 18, 21, 22, 23)
สีลวิสุทธิและจิตตวิสุทธิ เป็นพื้นฐานของวิปัสสนา
ทิฏฐิวิสุทธิ สงเคราะห์ลงใน นามรูปปริจเฉทญาณ
กังขาวิตรณวิสุทธิ สงเคราะห์ลงใน ปัจจัยปริคคหญาณ
มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ สงเคราะห์ลงใน สัมมสนญาณและตรุณอุทยัพพญาณ
ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ สงเคราะห์ลงใน วิปัสสนาญาณ ๙
คือตั้งแต่ พลวอุทยัพพญาณ เป็นต้นจนถึง อนุลมญาณ
และสงเคราะห์ลงในโคตรภูญาณ โดยปริยาย
ญาณทัสสนวิสุทธิ สงเคราะห์ลงใน มัคคญาณ
และสงเคราะห์ลงในผลญาณ ปัจจเวกขณญาณ โดยปริยาย

๘๖. จงสงเคราะห์วิสุทธิ ๕ มีทวิวิสุทธิเป็นต้น ลงในญาณ ๑๓ (45)
(เว้นโคตรภูญาณ ผลญาณ ปัจจเวกชนญาณ) มาให้ถูกต้อง (หน้า 17)

ตอบ การสงเคราะห์วิสุทธิ ๕ มีทวิวิสุทธิเป็นต้น ลงในญาณ ๑๓
(เว้นโคตรภูญาณ ผลญาณ ปัจจเวกชนญาณ) แล้ว ย่อมเป็นไปดังนี้
ทวิวิสุทธิ สงเคราะห์ลงใน นามรูปปริจเฉทญาณ
กัณหาวิตรณวิสุทธิ สงเคราะห์ลงใน ปัจจยปริคคหญาณ
มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ สงเคราะห์ลงใน สัมมสนญาณและตรุณอุทัพพญาณ
ปฏิบัติญาณทัสสนวิสุทธิ สงเคราะห์ลงใน วิปัสสนาญาณ ๙ คือ
๑. พละอุทัพพญาณ ๒. กัมมญาณ ๓. ภยญาณ
๔. อาทีนวญาณ ๕. นิพพิทาญาณ ๖. มุญจิตุกัมมตาญาณ
๗. ปฏิสังขยาญาณ ๘. สังขารูปกชาญาณ ๙. อนุลอมญาณ
ญาณทัสสนวิสุทธิ สงเคราะห์ลงใน มรรคญาณ

๘๗. วิปัสสนูปกิเลสเหล่านั้นไม่เกิดขึ้นแก่ใครบ้าง และเกิดขึ้นแก่บุคคล
ที่ได้บรรลุญาณอะไร และญาณนั้นจัดเข้าในวิสุทธิอะไร (47, 61).....หน้า 21)

ตอบ วิปัสสนูปกิเลส ไม่เกิดขึ้นแก่บุคคล ๓ จำพวก คือ
๑. พระอริยบุคคล ผู้ได้บรรลุปฏิเวธแล้ว
๒. โยคีผู้ปฏิบัติผิดแนวทางวิปัสสนา
๓. โยคีผู้เกียจคร้านทอดทิ้งกรรมฐาน
วิปัสสนูปกิเลส จะเกิดขึ้นแก่โยคีผู้ปฏิบัติถูกทางวิปัสสนา พยายามกำหนดวิปัสสนา
ไม่ทอดทิ้ง ที่ได้บรรลุตรุณอุทัพพญาณ คือ อุทัพพญาณอย่างอ่อน และจัดเข้าใน
มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ

๘๘. วิปัสสนาญาณ ที่สงเคราะห์เข้าไปในปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธินั้น มีกี่ญาณ
คือญาณอะไรบ้าง ให้แสดงความหมายด้วย (43).....หน้า 22, 2)

ตอบ มี ๙ ญาณ คือ

๑. พลวอุทยัพพญาณ ปัญญาที่มีกำลัง เห็นความเกิดขึ้นและความดับไปของรูปนาม
๒. ภังคญาณ ปัญญาเห็นความดับไปของรูปนาม
๓. ภยญาณ ปัญญาเห็นรูปนามเป็นภัยที่น่ากลัว
๔. อาทีนวญาณ ปัญญาเห็นโทษของรูปนาม
๕. นิพพิทาญาณ ปัญญาเกิดความเบื่อหน่ายในรูปนาม
๖. มุญจิตุกัมมตาญาณ ปัญญาอยากหนีให้พ้นจากรูปนาม
๗. ปฏิสังขชาญาณ ปัญญาพิจารณาไตรลักษณ์ของรูปนาม อย่างกว้างขวาง
๘. สังขารุปেকชาญาณ ปัญญาพิจารณาหาทางแล้ววางเฉยต่อรูปนาม
๙. อนุโลมญาณ ปัญญาเห็นสอดคล้องกับวิปัสสนาญาณ ๘ ข้างต้น
และถึงพร้อมด้วยกำลังเพื่อให้มรรคญาณเกิด

๘๙. จงแสดงความต่างกันระหว่าง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา (50)

กับ อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะ (หน้า 26)

ตอบ อนิจจังและทุกขัง ทั้ง ๒ นี้เหมือนกัน ได้แก่ สังขตธรรม คือรูปนาม ชั้นที่ ๕
ที่เป็นปรมาตมอย่างเดียว

ส่วนอนัตตานี้ ต่างจากอนิจจังและทุกขัง ได้แก่ สังขตธรรมและอสังขตธรรม
คือ รูปนาม ชั้นที่ ๕ นิพพานและบัญญัติ ซึ่งเป็นไปในธรรมทั้งหมด

ดังนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสเทศนาว่า สพุเพ สงฺขารา อนิจฺจา
สพุเพ สงฺขารา ทุกฺขา, สพุเพ ธมฺมา อนตฺตา ดังนี้

ส่วนคำว่า อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะนั้น ได้แก่
อาการบัญญัติ คือ ความเป็นไปแห่งรูปนาม ชั้นที่ ๕ นิพพาน และบัญญัติ
หาใช่เป็นตถสภาวะปรมาตม และสัททบัญญัติ อตถบัญญัติ แต่ประการใดไม่

ฉะนั้น อาการบัญญัติของรูปนาม ชั้นที่ ๕ ก็ได้แก่ อาการที่ดับไป สิ้นไป นั้นเอง
อาการบัญญัติของนิพพาน ก็ได้แก่ อาการที่ไม่มีความเกิดดับ มีแต่ความสงบจากกิเลส
ชั้นที่ ๕ ทั้งปวง

อาการบัญญัติของสัททบัญญัติและอตถบัญญัติ ก็ได้แก่ อาการที่ไม่มีความเกิดดับ

๙๐. อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะ
และอนิจจานุปัสสนา ทุกขานุปัสสนา อนัตตานุปัสสนา เหมือนกัน
หรือต่างกันอย่างไร จงแสดงพอให้เข้าใจ (51, 54, 55, 59, 60).....หน้า 26)

ตอบ อนิจจังและทุกขัง ได้แก่ สังขตธรรม คือรูปนาม ชันธ์ ๕ ที่เป็นปรมาณ้อย่างเดียว
คำว่า อนัตตา ได้แก่ สังขตธรรมและอสังขตธรรม คือรูปนาม ชันธ์ ๕ นิพพาน
และบุญญิตี ซึ่งเป็นไปในธรรมทั้งหมด

อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะนั้น ได้แก่ อาการบุญญิตี คือความเป็นไป
แห่งรูปนาม ชันธ์ ๕ นิพพานและบุญญิตี หาใช่เป็นตัวสภาวะปรมาณ้อย่างเดียว และสัททบัญญัติ
อรรถบัญญัติ แต่ประการใดไม่

ฉะนั้น อาการบุญญิตีของรูปนาม ชันธ์ ๕ ก็ได้แก่ อาการที่ดับไป สิ้นไป นั้นเอง
อาการบุญญิตีของนิพพาน ก็ได้แก่ อาการที่ไม่มีความเกิดดับ มีแต่ความสงบ
จากกิเลส ชันธ์ ๕ ทั้งปวง

อาการบุญญิตีของสัททบัญญัติและอรรถบัญญัติ ก็ได้แก่ อาการที่ไม่มีความเกิดดับ

ส่วนอนิจจานุปัสสนา ทุกขานุปัสสนา และอนัตตานุปัสสนานั้น เป็นผู้รู้อารมณ์กรรมฐาน
คืออาการบุญญิตี หมายความว่า เป็นผู้พิจารณาเห็นอยู่เนื่อง ๆ โดยความไม่เที่ยง โดยความ
เป็นทุกข์ และโดยความเป็นอนัตตา

อาการบุญญิตีของรูปนาม ชันธ์ ๕ เป็นอารมณ์มณฑล จัดเป็นอารมณ์ของอนุปัสสนา
ทั้ง ๓ ได้ สำหรับอาการบุญญิตีของนิพพานและสัททบัญญัติ อรรถบัญญัติ เป็นอารมณ์มณฑล
ได้เหมือนกัน แต่ไม่จัดเป็นอารมณ์ของอนุปัสสนาทั้ง ๓ หรือของวิปัสสนาญาณ ๑๐
แต่ประการใด

๙๑. อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะ
 และอนิจจานุปัสสนา ทุกขานุปัสสนา อนัตตานุปัสสนา (48, 57)
 เหมือนกัน หรือต่างกันอย่างไร จงแสดงมาพอให้เข้าใจ (หน้า 26)

ตอบ อนิจจังและทุกขัง ได้แก่ สังขตธรรม คือรูปนาม ชันธ ๕ ที่เป็นปรมาณ้อย่างเดียว
 อนัตตา ได้แก่ สังขตธรรมและอสังขตธรรม คือรูปนาม ชันธ ๕ นิพพานและบัญญัติ ทั้งหมด

อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะ ได้แก่ อาการบัญญัติ คือความเป็นไปของ
 รูปนาม ชันธ ๕ นิพพานและบัญญัติ กล่าวคือ

อาการบัญญัติของรูปนาม ชันธ ๕ คืออาการที่ดับไป สิ้นไป

อาการบัญญัติของนิพพาน คืออาการที่ไม่มีความเกิดดับ มีแต่ความสงบจากกิเลส ชันธ ๕

อาการบัญญัติของสัพพัญญุตี และอรรถบัญญัติ คืออาการที่ไม่มีความเกิดดับ

ส่วน อนิจจานุปัสสนา ทุกขานุปัสสนา และอนัตตานุปัสสนานั้น เป็นผู้รู้อารมณ์กรรมฐาน
 คืออาการบัญญัติ คือพิจารณารู้เห็นอยู่เนื่องๆ โดยความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และโดยความ
 เป็นอนัตตา

สรุป (2548) อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา (2557.....เว้นบัญญัติ) เป็นตัวสภาวะธรรม คือรูปนาม
 อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะ เป็นอาการบัญญัติของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
 ส่วนอนิจจานุปัสสนา ทุกขานุปัสสนา อนัตตานุปัสสนา เป็นผู้รู้อาการบิญัติดังกล่าวแล้ว

ชุด ๙ (พิเศษ)

๙๒. อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะ
และอนิจจานุปัสสนา ทุกขานุปัสสนา อนัตตานุปัสสนา เหมือนกัน
หรือต่างกันอย่างไร จงแสดงพอให้เข้าใจ (P C. พิมพ์คำตอบรวม)

ตอบ อนิจจังและทุกขัง ได้แก่ สังขตธรรม คือรูปนาม ขันธ์ ๕ ที่เป็นปรมาณูอย่างเดียว
คำว่า อนัตตา ได้แก่ สังขตธรรมและอสังขตธรรม คือรูปนาม ขันธ์ ๕ นิพพาน
และบัญญัติ ซึ่งเป็นไปในธรรมทั้งหมด

อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะนั้น ได้แก่อาการบัญญัติ คือความเป็นไป
แห่งรูปนาม ขันธ์ ๕ นิพพานและบัญญัติ หาใช่เป็นตัวสภาวะปรมาณู และสัททบัญญัติ,
อรรถบัญญัติ แต่ประการใดไม่

ฉะนั้น อาการบัญญัติของรูปนาม ขันธ์ ๕ ก็ได้แก่อาการที่ดับไป สิ้นไป นั้นเอง
อาการบัญญัติของนิพพาน ก็ได้แก่อาการที่ไม่มีความเกิดดับ มีแต่ความสงบจาก
กิเลส ขันธ์ ๕ ทั้งปวง

อาการบัญญัติของสัททบัญญัติและอรรถบัญญัติ ก็ได้แก่อาการที่ไม่มีความเกิดดับ

แต่สัททบัญญัติ ชนิดวิชขมานบัญญัติ มีสภาวะองค์ธรรมรับรอง เช่นคำว่า รูป เวทนา
สัญญา สังขาร วิญญาณ นิพพาน เป็นต้น

ส่วนอรรถบัญญัตินั้น ไม่มีสภาวะองค์ธรรมรับรอง เพียงแต่เป็นไปตามคำที่สมมติกันขึ้น
และเป็นไปตามรูปร่างสัญญาณ ส่วนสัจของมหาภูตรูปนั้นๆ (ไม่มีในเฉลย พิมพ์เพิ่มเติมตามหลักสูตร)

ส่วนอนิจจานุปัสสนา ทุกขานุปัสสนา และอนัตตานุปัสสนานั้น เป็นผู้รู้อารมณ์กรรมฐาน
คืออาการบัญญัติ หมายความว่า เป็นผู้พิจารณารู้เห็นอยู่เนื่อง ๆ โดยความไม่เที่ยง โดยความ
เป็นทุกข์ และโดยความเป็นอนัตตา

อาการบัญญัติของรูปนาม ขันธ์ ๕ เป็นอารมณ์มณธรรม จัดเป็นอารมณ์ของอนุปัสสนา
ทั้ง ๓ ได้ สำหรับอาการบัญญัติของนิพพานและสัททบัญญัติ อรรถบัญญัติ เป็นอารมณ์มณธรรม
ได้เหมือนกัน แต่ไม่จัดเป็นอารมณ์ของอนุปัสสนาทั้ง ๓ หรือของวิปัสสนาญาณ ๑๐ (๙)
แต่ประการใด

สรุป (2548) อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา (2557.....วันบัญญัติ) เป็นตัวสภาวะธรรม คือรูปนาม
อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะ เป็นอาการบัญญัติของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
ส่วนอนิจจานุปัสสนา ทุกขานุปัสสนา อนัตตานุปัสสนา เป็นผู้รู้อาการบัญญัติดังกล่าวแล้ว

๙๓. อาการบัญญัติ และวิชชมานบัญญัติ ทั้ง ๒ คำนี้

แตกต่างกันอย่างไร จงอธิบาย (52).....หน้า 26, ปฏิจจ. 211)

ตอบ อาการบัญญัติและวิชชมานบัญญัติ นั้น แตกต่างกันดังนี้

อาการบัญญัติ คือ ความเป็นไปแห่งรูปนาม ชั้น ๕ นิพพาน และบัญญัติหาใช่เป็นตัวยสภาวะปรมาตม และสัททบัญญัติ อตถบัญญัติ แต่ประการใดไม่ (ที่กล่าวว่า หาใช่เป็นตัวยสภาวะปรมาตมไม่นั้น หมายความว่า เป็นเพียงอาการหรือเครื่องหมายให้รู้ได้ จำได้ ของสภาวะปรมาตมเท่านั้น) ฉะนั้น.....

อาการบัญญัติของรูปนาม ชั้น ๕ ก็ได้แก่ อาการที่ดับไป สิ้นไป นั้นเอง

อาการบัญญัติของนิพพาน ก็ได้แก่ อาการที่ไม่มีความเกิด ดับ มีแต่ความสงบจากกิเลส ชั้น ๕ ทั้งปวง

อาการบัญญัติของสัททบัญญัติ และอตถบัญญัติ ก็ได้แก่ อาการที่ไม่มีความเกิดดับ

วิชชมานบัญญัติ คือ สัททบัญญัติที่มีสภาวะปรมาตมปรากฏอยู่ เช่น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นิพพาน เป็นต้น

หมายถึง เป็นคำสมมติของธรรม ที่มีสภาวะปรมาตมปรากฏอยู่ หรือเป็นการบัญญัติของตัวยสภาวะปรมาตมโดยตรง ไม่ใช่เป็นอาการหรือเครื่องหมายให้รู้ได้ จำได้ ของสภาวะปรมาตมเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ก็ได้แก่ คำพูดที่เกี่ยวกับจิต เจตสิก รูป นิพพาน

๙๔. อนิจจัง อนิจจตา อนิจจลักษณะ ทั้ง ๓ คำนี้ หมายถึงอะไร
และคำว่า อนิจจตากับอนิจจลักษณะ ทั้งสองนี้ (47, 53, 61)
เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร (หน้า 27, 25)

ตอบ อนิจจัง หมายถึง รูปนาม ชันธ ๕ ที่ไม่เที่ยง
ดังที่วิสุทธิมรรคอรรรถกถาแสดงว่า รูปนามชันธ ๕ ชื่อว่า อนิจจัง
เพราะว่า มีการวิปริตผิดแปลกเปลี่ยนไป ด้วยความเกิดดับและเป็นอย่างอื่น
หรืออีกนัยหนึ่ง เกิดขึ้นแล้ว ก็เสื่อมสิ้นดับไป ไม่มีเหลือ (หน้า 27)

อนิจจตา หมายถึง ความเป็นอยู่ คือสิ้นไป ดับไปอยู่เรื่อย ๆ ติดต่อกัน
ของสังขตธรรม ที่ไม่เที่ยง (หน้า 25).....หรือในวิสุทธิมรรคอรรรถกถาแสดงว่า อนิจจตา
ก็ได้แก่ ความเกิดขึ้น เสื่อมไปและเป็นอื่นไป หรือเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ไม่มีเหลือ
อธิบาย ความที่เบญจขันธ์ทั้งหลายเกิดขึ้นแล้ว ไม่ตั้งอยู่ตามอาการนั้น แตกสลายไป
โดยการดับไปแห่งขณะ คือ ดับไปทุกภวังค์ขณะ

อนิจจลักษณะ หมายถึง เครื่องหมายของสังขตธรรมที่ไม่เที่ยง หรือ
ความเป็นอยู่ คือสิ้นไป ดับไปอยู่เรื่อย ๆ ติดต่อกันของสังขตธรรมที่ไม่เที่ยงนั้นแหละ
เป็นเครื่องหมายให้รู้ได้ จำได้ (หน้า 25)

(๒๕๕๓, ๒๕๖๑) อนิจจตา กับ อนิจจลักษณะ ทั้ง ๒ นี้ เมื่อว่าโดยเนื้อความแล้วเหมือนกัน
คือ ต่างก็เป็นอารมณ์ของอนิจจานุปัตสنادด้วยกันทั้งสองคำ แต่เมื่อว่าโดยพยัญชนะแล้ว
ต่างกัน

(๒๕๕๗) อนิจจตา กับ อนิจจลักษณะ ทั้งสองนี้ เมื่อว่าโดยเนื้อความแล้วเหมือนกัน
แต่ว่าโดยพยัญชนะแล้วต่างกัน ที่ว่าเหมือนกันนั้นคือ เป็นคำที่ใช้แทนกันได้ และ
เป็นอารมณ์ของอนิจจานุปัตสنادด้วยกัน ดังมีหลักฐานแสดงว่า

อนิจจานุปัตสนาติ ตสฺสา อนิจฺจตาย วเสน รูปาทีสุ อนิจฺจนฺติ อนฺุปสฺสนา
แปลความว่า การพิจารณาเห็นในรูปธรรมเป็นต้นว่าไม่เที่ยง ด้วยอำนาจแห่งอนิจจตา
(หรือแปลว่า แห่งอนิจจลักษณะ) นั้น ชื่อว่า อนิจจานุปัตสนา (หน้า 32)

หรือวจนฺตตะขอที่ ๒ ของอนิจจานุปัตสนา ก็แสดงไว้ชัดเจนว่า
อนิจฺจตาย อนฺุปสฺสนา = อนิจฺจานุปัตสนา แปลว่า การพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง
อยู่เนื่อง ๆ ชื่อว่า อนิจจานุปัตสนา (หน้า 28)

๙๕. พระอรรถกถาจารย์แสดงไว้ว่า ลกฺขณํ นาม ปณฺณตฺติคฺคํ น วตฺตพฺพมฺมภูตํ
 นั้น แปลว่าอย่างไร ท่านเข้าใจข้อความนี้ว่าอย่างไร (45, 46, 54, 58)
 อัฐฐสาลินีมูลฎีกาจารย์ อธิบายว่าอย่างไร (หน้า 35, 37)

ตอบ แปลว่า ตามธรรมดาไตรลักษณ์นั้น มีสภาพเป็นบัญญัติ

หาใช่เรียกว่าเป็นกามธรรม มหัคคตธรรม โลกุตตรธรรม แต่ประการใดไม่

ข้าพเจ้าเข้าใจข้อความนี้ว่า เป็นไตรลักษณ์ที่ผู้ปฏิบัติ บริกรรมพิจารณาเอาเองโดยเฉพาะ
 ซึ่งไม่มีการกำหนดรู้รูปนามที่ปรากฏอยู่เฉพาะหน้า เป็นไตรลักษณ์ที่ไม่มีสภาวะปรมาตถ์
 จัดเป็นบัญญัติ (อวิชชามานบัญญัติ) และก็เป็นอารมณ์ของวิปัสสนาไม่ได้

สำหรับอัฐฐสาลินีมูลฎีกาจารย์ อธิบายว่า.....

คำว่า ลกฺขณํ นาม เป็นต้น ที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ คือไตรลักษณ์ที่พระโยคีพิจารณา
 เอาโดยเฉพาะ ซึ่งไม่เกี่ยวกับการกำหนดรู้รูปนามที่เกิดอยู่เฉพาะหน้าว่า เป็นอนิจจัง ทุกขัง
 อนัตตานั้น มีสภาพเป็นบัญญัติ ไม่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏ

เหตุที่พิจารณาไตรลักษณ์เอาโดยเฉพาะ ไม่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏนั้นแหละ จึงกล่าว
 ไม่ได้เลยว่า เป็นกามธรรมเป็นต้น แต่อย่างใด

๙๖. คำว่า ลกฺขณํ นาม เป็นต้น แปลว่า ธรรมดาไตรลักษณ์นั้น มีสภาพเป็นบัญญัติ
 หาใช่เรียกว่าเป็นกามธรรม มหัคคตธรรม โลกุตตรธรรม แต่ประการใดไม่ ดังนี้
 ไตรลักษณ์ที่กล่าวถึงนี้ เป็นไตรลักษณ์แท้หรือเทียม (48, 53, 60)
 ที่ตอบเช่นนั้นอาศัยอะไรเป็นหลัก (หน้า 35, 37)

ตอบ ไตรลักษณ์ที่กล่าวถึงนี้ เป็นไตรลักษณ์เทียม คือ เป็นไตรลักษณ์ที่ผู้ปฏิบัติ

บริกรรมพิจารณาเอาเองโดยเฉพาะ ซึ่งไม่มีการกำหนดรู้รูปนามที่ปรากฏอยู่เฉพาะหน้า
 เป็นไตรลักษณ์ที่ไม่มีสภาวะปรมาตถ์ จัดเป็น อวิชชามานบัญญัติ เป็นอารมณ์ของวิปัสสนาไม่ได้

ที่ตอบเช่นนั้น อาศัยคำอธิบายของท่านมูลฎีกาจารย์เป็นหลัก ซึ่งท่านอธิบายว่า

คำว่า ลกฺขณํ นาม เป็นต้น ที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ คือไตรลักษณ์ที่พระโยคีพิจารณา
 เอาโดยเฉพาะ ซึ่งไม่เกี่ยวกับการกำหนดรู้รูปนามที่เกิดอยู่เฉพาะหน้าว่า เป็นอนิจจัง ทุกขัง
 อนัตตานั้น มีสภาพเป็นบัญญัติ ไม่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏ

เหตุที่พิจารณาไตรลักษณ์เอาโดยเฉพาะ ไม่มีสภาวะปรมาตถ์ปรากฏนั้นแหละ จึงกล่าว
 ไม่ได้เลยว่า เป็นกามธรรมเป็นต้น แต่อย่างใด

				สันตทานุสสัย	อาร์มมณานุสสัย	
โสตา	สก	อนา	อร	อนุสสัย ๗	ปิยรูป สาทรูป	อปิยรูป อสาทรูป
		✓		๑. กามราคานุสสัย	✓	×
		✓		๒. ปฏิฆานุสสัย	×	✓
			✓	๓. มานานุสสัย	✓	✓
✓				๔. ทิฏฐานุสสัย	✓	✓
✓				๕. วิจิกิจจานุสสัย	✓	✓
			✓	๖. ภวราคานุสสัย	✓	×
			✓	๗. อวิชชานุสสัย	✓	✓

๙๗. การนอนเื่องของอนุสสัยกิเลสนี้ มีอยู่ที่ประการ คืออะไรบ้าง
และอนุสสัยกิเลสเหล่านั้น ประหาณได้ด้วยญาณอะไร
ให้แสดงโดยสังเขป (43, 44, 51, 55, 58).....หน้า 46)

ตอบ การนอนเื่องของอนุสสัยกิเลสนี้ มีอยู่ ๒ ประการ คือ
๑. กิเลสที่นอนเื่องอยู่ในการเกิดขึ้นสืบต่อแห่งรูปนาม ชื่อว่า สันตทานุสสัยกิเลส
๒. กิเลสที่นอนเื่องอยู่ในอารมณ์ที่เป็นปิยรูป สาทรูป อปิยรูป อสาทรูป
ชื่อว่า อาร์มมณานุสสัยกิเลส

ในอนุสสัยกิเลส ๒ ประการเหล่านี้

มรรคญาณทั้ง ๔ ทำการประหาณสันตทานุสสัยกิเลส

วิปัสสนาญาณที่มีรูปนามเป็นอารมณ์ ทำการประหาณอาร์มมณานุสสัยกิเลส

ฉะนั้น อนุสสัยกิเลสที่อนิจจานุปัสสนาเป็นต้นได้ประหาณไปนั้น เป็นอาร์มมณานุสสัยกิเลส

ส่วนสันตทานุสสัยกิเลสนั้น เมื่อยังเป็นปุถุชนอยู่ตราบใด สันตทานุสสัยกิเลสก็ยังคง
มีอยู่เต็มที่เป็นปกติ โดยอาการที่ยังมิได้ถูกประหาณลงเลยแม้แต่เล็กน้อย อยู่ตรานั้น

สำหรับอาร์มมณานุสสัยกิเลสนั้น เมื่อวิปัสสนาญาณของพระโยคีได้เข้าถึงขั้นภังคญาณ
อาร์มมณานุสสัยกิเลสก็ถูกประหาณลงทันที ตั้งแต่ญาณนี้เรื่อย ๆ ไป

๙๘. **ติเหตุกุปุณฺณ ที่เจริญวิปัสสนามาโดยถูกต้องแล้ว**
จะเกิดวิปัสสนูปกิเลสทุกคนหรือไม่ เพราะเหตุไร (49, 56, 59)
จงอธิบายพอให้ได้เนื้อความ (หน้า 120, 126 ?)

ตอบ ติเหตุกุปุณฺณ ที่เจริญวิปัสสนาโดยถูกต้องแล้ว จะต้องเกิดวิปัสสนูปกิเลสทุกคน
 เพราะว่า เมื่อได้ปฏิบัติมาตามลำดับจนบรรลุถึงตรุณอุทยัพพญาณ ตรุณอุทยัพพญาณ
 ก็จะบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น กำลังสมาธิก็ดีขึ้นมากด้วย ทำให้จิตใจผ่องใส เป็นเหตุให้เกิดวิปัสสนูปกิเลส
 เมื่อจิตใจผ่องใส กำลังสมาธิดีขึ้น พระโยคีก็ไม่มี ความฟุ้งซ่าน กำหนดรู้ทั่วธรรมทั้งหลาย
 มีโอกาสเป็นต้นมิใช่มรรค แต่วิปัสสนาญาณที่พ้นจากวิปัสสนูปกิเลสดำเนินไปตามวิถี เป็นมรรค
 ปัญญาที่รู้ว่ามีมรรคและมีมรรคเกิดขึ้น เป็นอันว่าพระโยคินั้นบรรลุถึงมัคคามัคคญาณทัสสน-
 วิสสุทฺธิ และวิสสุทฺธิข้อนี้จะเกิดได้นั้น ก็ต้องมีวิปัสสนูปกิเลสเกิดขึ้นก่อน

๙๙. **วิปัสสนูปกิเลส มีเท่าไร อะไรบ้าง** (61)
และวิปัสสนูปกิเลสนี้ จะเกิดตรงญาณไหน และสงเคราะห์เข้าในวิสุทธิอะไร
และเมื่อเกิดแล้วควรพิจารณาอย่างไร (38).....หน้า 129)

ตอบ วิปัสสนูปกิเลส มี ๑๐ คือ ๑. โภภาส ๒. ญาณ ๓. ปีติ ๔. ปัสสัทธิ
 ๕. สุข ๖. อธิโมกข์ ๗. ปัคคหะ ๘. อุပ္ปฏฐาน ๙. อุเบกขา ๑๐. นิกันติ
(วิปัสสนูปกิเลส ๑๐ นี้ เฉลยตามหน้า ๑๒๐ - ๑๒๕..... ดูหน้า ๖ ประกอบด้วย)

และวิปัสสนูปกิเลสนี้จะเกิดตรง ตรุณอุทยัพพญาณ
 และสงเคราะห์เข้าใน มัคคามัคคญาณวิสสุทฺธิ

เมื่อวิปัสสนูปกิเลสเกิดขึ้นแล้ว ควรพิจารณาว่า.....

โอภาส เป็นต้นเกิดขึ้นแล้วแก่เรา แต่สภาวะของโอภาสนี้ไม่เที่ยง มีปัจจัยปรุงแต่ง
 อาศัยปัจจัยจึงเกิดขึ้น มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา มีความดับ
 ไปเป็นธรรมดา

ถ้าโอภาสเป็นต้นนี้ เป็นอัตตาแล้ว การยึดถือโอภาสว่าเป็นอัตตาก็สมควร แต่
 โอภาสนี้มิใช่อัตตา เป็นอนัตตา เพราะว่าไม่เป็นไปในอำนาจ เป็นอนิจจัง เพราะว่ามีแล้ว
 หามีไม่ เป็นทุกขัง เพราะว่ามี การเบียดเบียน

ครั้นเมื่อพระโยคาวจรใคร่ครวญดังกล่าวนั้นแล้ว ก็จะเห็นเนื่อง ๆ ในโอภาสว่า
 “โอภาสนี้ไม่ใช่ของเรา เรามีโอภาส โอภาสนี้มิใช่อัตตาของเรา ” แม้ในอุปกิเลสที่เหลือ
 ก็พิจารณาในทำนองเดียวกัน

๑๐๐. วิปัสสนูปกิเลส เกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติที่ได้บรรลุถึงตรุณอุทยัพพญาณ

เหมือนกันทุกคนหรือไม่ เพราะเหตุไร (35).....หน้า 126, 127)

ตอบ วิปัสสนูปกิเลส เกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติที่ได้บรรลุถึงตรุณอุทยัพพญาณ เหมือนกันทุกคน เพราะว่า วิปัสสนูปกิเลสเหล่านั้น เกิดขึ้นโดยอำนาจสมาธิ คือ โยคีบุคคลปฏิบัติมาถึงขั้นนี้แล้ว กำลังสมาธิจะดีขึ้นมาก ทำให้จิตใจผ่องใส เป็นเหตุให้ได้พบสิ่งที่แปลกประหลาดมหัศจรรย์ ที่ตนไม่เคยพบเห็นมาก่อน เช่น โอภาสเป็นต้นเกิดขึ้นแล้ว โยคิกียึดถือเอาไว้ และคิดว่า ในกาลก่อน สภาวะธรรมเช่นนี้ไม่เคยปรากฏเกิดแก่ข้าพเจ้าเลย เมื่อเป็นดังนี้ ข้าพเจ้าต้องเป็นผู้บรรลุมรรคแน่นอน แล้วก็ยึดถือสิ่งที่มีไฉมมรรคผลว่าเป็นมรรคผล อันเป็นผลทำให้วิปัสสนาวิถีก้าวออกนอกทางที่ถูกต้อง เพราะเหตุว่าโยคาวจรนั้นละทิ้งอารมณ์กรรมฐานเสีย แล้วมาชื่นชมยินดีในวิปัสสนูปกิเลส

๑๐๑. เมื่อพระโยคาวจรพิจารณาถึงอภิสสหาญาณ

จะมีอานิสงส์เท่าไร คืออะไรบ้าง (39).....หน้า 136)

ตอบ เมื่อพระโยคาวจรเห็นอยู่เนื่อง ๆ ว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวง แตกดับไป ๆ อยู่อย่างนั้น ถึงอภิสสหาญาณ ก็จะมีกำลังแก้กล่าวพร้อมด้วยอานิสงส์ ๘ ประการ คือ

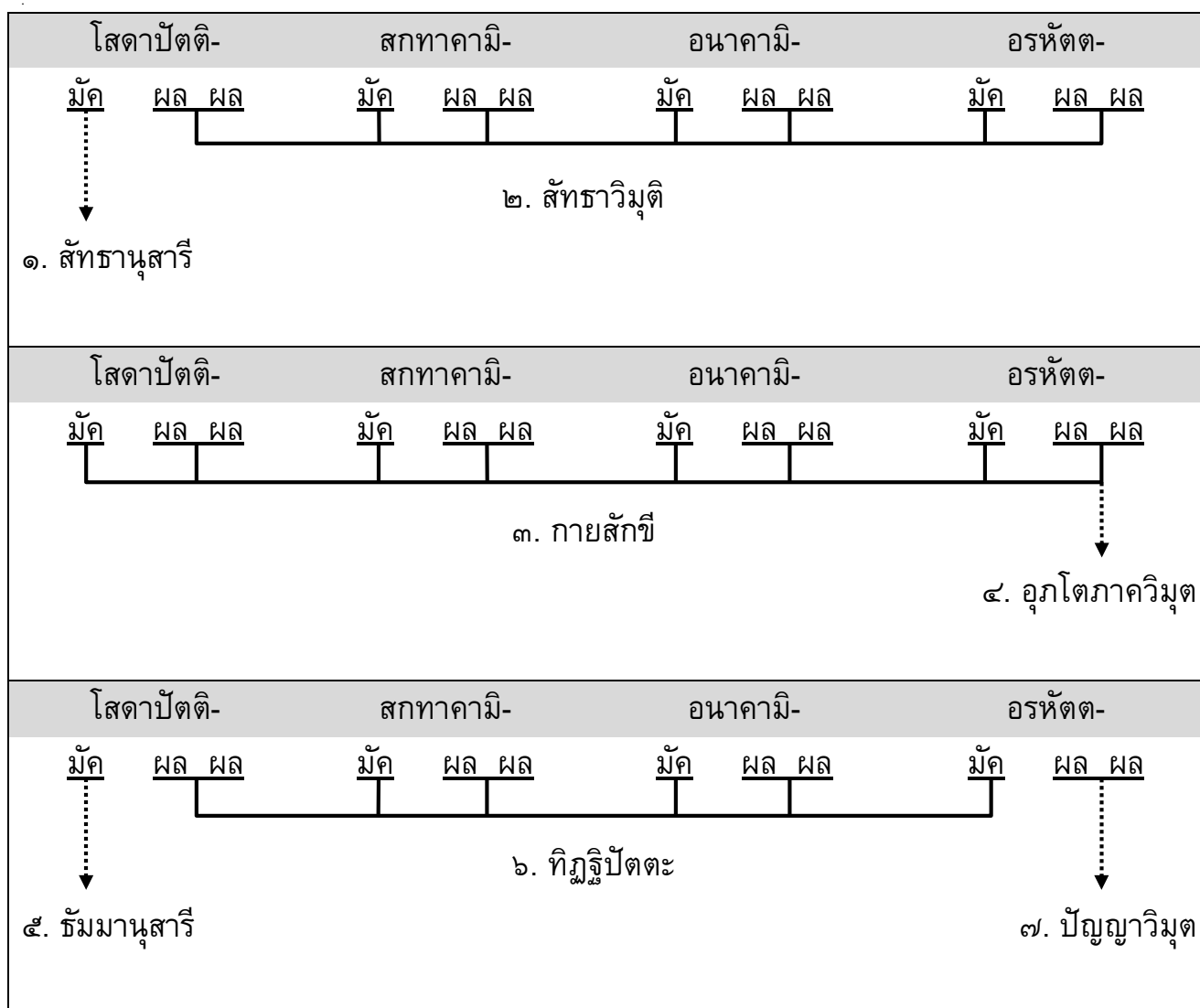
๑. ละภาวทวิภูติ	๒. สละความรักใคร่ในชีวิต
๓. มีความเพียรมั่นคงในการปฏิบัติ	๔. มีอาชีพอันบริสุทธิ์
๕. สละความทะเยอทะยาน	๖. ปราศจากความกลัว
๗. ประกอบด้วยขันติและโสรจจะ	๘. อุดกั้นต่อสิ่งที่ไม่พอใจและในความกำหนดยินดี

๑๐๒. พระอริยบุคคล ๗ จำพวกนั้น คืออะไรบ้าง

แต่ละอย่างเป็นมรรคเป็นผลประเภทไหน (39).....หน้า 182)

ตอบ พระอริยบุคคล ๗ จำพวกนั้น คือ

๑. สัทธานุสारी	(โสดาปัตติมรรค)
๒. สัทธาวิมุต	(โสดาปัตติผล - อรหัตตผล)
๓. กายสักขี	(โสดาปัตติมรรค - อรหัตตผล)
๔. อุกาโตภาควิมุต	(พระอรหันต์)
๕. รัชมานุสारी	(โสดาปัตติมรรค)
๖. ทิฏฐิปัตตะ	(โสดาปัตติผล - อรหัตตมรรค)
๗. ปัญญาวิมุต	(พระอรหันต์)

๑๐๓. สังขารูปেকชาญาณ ที่ตั้งมั่นอยู่ด้วยอำนาจอนุปัสสนาทั้ง ๓ ย่อมถึงความเป็นวิโมกขมุข ๓ อย่าง เป็นปัจจัยแก่การจำแนกพระอริยบุคคล ๗ จำพวก พระอริยบุคคล ๗ จำพวกนั้นได้แก่ใครบ้าง จงแสดงมา พร้อมทั้งบอกด้วยว่าท่านเหล่านั้นหมายเอาในขณะไหนของมรรคผล (41).....หน้า 182)

- ตอบ
๑. สัทธานุสारी	หมายเอาในขณะแห่ง โสดาปัตติมรรค
๒. สัทธาวิมุต	หมายเอาในขณะแห่ง โสดาปัตติผล ถึง อรหัตตผล รวม ๗ ฐานะ
๓. กายสักขี	หมายเอาในขณะแห่ง โสดาปัตติมรรคถึง อรหัตตผล รวม ๘ ฐานะ
๔. อุภโตภาควิมุต	หมายเอาในขณะแห่ง อรหัตตผล
๕. ฐัมมานุสारी	หมายเอาในขณะแห่ง โสดาปัตติมรรค
๖. ทิฏฐิปัตตะ	หมายเอาในขณะแห่ง โสดาปัตติผล ถึง อรหัตตมรรค รวม ๖ ฐานะ
๗. ปัญญาวิมุต	หมายเอาในขณะแห่ง อรหัตตผล

๑๐๔) วิปัสสนาญาณ ๓ ที่เหมือนกัน คืออะไรบ้าง

และมีบาลีคำแปลว่าอย่างไร (39).....หน้า 194)

ตอบ วิปัสสนาญาณ ๓ ที่เหมือนกัน คือ มุญจิตุกัมมตาญาณ ๑ ปฏิสังขชาญาณ ๑ สังขารูปกชาญาณ ๑ ทั้ง ๓ อย่างนี้ มีใจความอย่างเดียวกัน ต่างกันโดยพยัญชนะเท่านั้น

๑. ปุพฺพภาเค นิพฺพิตาภาณน นิพฺพิตฺถนฺตสฺส อุปฺปาทีนึ ปริจฺจชิตฺตกาเมตา มุญฺจิตุกมฺมตา ในตอนต้น ความอยากจะสละอาการ ๑๕ อย่าง มีอุปาทะเป็นต้น มีละความผูกพัน ละความพอใจ ละความกำหนดในรูปนามนั้นด้วยนิพพิทาญาณ จัดเป็น มุญจิตุกัมมตาญาณ

๒. มุญฺจนฺตสฺส อุปายกรณตฺถํ มชฺฌเณ ปฏิสงฺขานํ ปฏิสงฺขา ในตอนกลาง การพิจารณาเพื่อหาอุปายปล่อยวางบ่อย ๆ จัดเป็น ปฏิสังขชาญาณ

๓. มุญฺจิตฺวา อวสานเณ อชฺฌเปกฺขานํ สนฺติภูจฺจนา ในตอนอวสาน สละความอาลัยแล้ววางเฉยในรูปนาม จัดเป็น สังขารูปกชาญาณ สรุปลความสั้น ๆ ดังนี้ อยากหลุดพ้นด้วยพิจารณาบ่อย ๆ ด้วยวางเฉย จัดเป็น สังขารูปกชาญาณ

๑๐๕. วุฏฐานคามินีวิปัสสนา หมายความว่าอย่างไร (52, 56)

และวิปัสสนาญาณอะไร ที่จัดเป็นวุฏฐานคามินีวิปัสสนา (หน้า 195)

ถ้าญาณนี้เกิดขึ้นแล้ว จะได้สำเร็จมรรคผลหรือไม่ เพราะเหตุไร

ตอบ วุฏฐานคามินีวิปัสสนา หมายความว่า วิปัสสนาที่ถึงการออกไป คือ มีการสืบทอดกันกับมรรค และวิปัสสนาญาณที่จัดเป็นวุฏฐานคามินีวิปัสสนา ได้แก่ สังขารูปกชาญาณตอนปลาย และอนุโลมญาณ

ถ้าญาณนี้เกิดขึ้นแล้ว จะได้สำเร็จมรรคผลแน่นอน เพราะวุฏฐานคามินีวิปัสสนานี้ สืบทอดกันกับมรรค และมรรคก็ชื่อว่า วุฏฐานะ ที่แปลว่า เพราะออกจากวัตถุที่ยึดอันเป็นนิमित

๑๐๖) อนุโลมญาณ ว่าโดยกิจมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง (35).....หน้า 213)

ตอบ อนุโลมญาณ ว่าโดยกิจมี ๒ อย่าง คือ

๑. ลักษณะตตยสัมมสนกิจ อนุโลมญาณมีหน้าที่พิจารณาลักษณะทั้ง ๓ คือ ลักษณะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา

๒. สัมโมสาทิปปักขวิธมนกิจ อนุโลมญาณมีหน้าที่กำจัดปฏิกิริยา คือ ขาคีทุกทั้งหลายนีโลกะ โทสะ โมหะเป็นต้น กิเลสตนวิโนทนกิจ มีหน้าที่กำจัดความมืด คือกิเลสนั่นเอง เพราะโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ มาประชุมพร้อมกันเพื่อทำงานละกิเลส ให้เป็นสมุจเฉตปหาน

๑๐๗. มัคคญาณทั้ง ๔ มีโสดาปัตติมรรคเป็นต้น แต่ละมรรคประหาณสังโยชน์
ได้เท่าไร คืออะไรบ้าง (57).....หน้า 246)

ตอบ โสดาปัตติมรรค ประหาณสังโยชน์ได้ ๕ อย่าง คือ

๑. สักกายทิฏฐิ ๒. วิจิกิจฉา ๓. สิลัพพตปรามาส

๔. อปายคมนियกามราคะ ๕. อปายคมนियปฏิฆะ

สกทาคามีมรรค ประหาณสังโยชน์ได้ ๒ อย่าง คือ

กามราคะและปฏิฆะ ที่ไม่เป็นอปายคมนิยะ ชนิดที่เป็นโอฬาริกะคืออย่างหยาบ
อนาคามีมรรค ประหาณสังโยชน์ได้ ๒ อย่าง คือ

กามราคะและปฏิฆะ ที่ไม่เป็นอปายคมนิยะ ชนิดที่เป็นสุขุมะคืออย่างประณีต
(รวมมรรคเบื้องต้น ๓ ประหาณสังโยชน์ที่เป็นโอรัมภาคิยะได้ ๕ ประการ คือ

๑. สักกายทิฏฐิ ๒. วิจิกิจฉา ๓. สิลัพพตปรามาส ๔. กามราคะ ๕. ปฏิฆะ)

อรหัตตมรรค ประหาณสังโยชน์ที่เป็นอุทรมภาคิยะได้ ๕ ประการ คือ

๑. รูปราคะ ๒. อรูปราคะ ๓. มานะ ๔. อุทธัจจะ ๕. อวิชชา

(๑๐๘) มัคคญาณทั้ง ๔ นั้น มรรคไหนประหาณกิเลส ๑๐ เป็นสมุจเฉทประหาณ
ได้เท่าไร คืออะไรบ้าง (45).....หน้า 246)

ตอบ โสดาปัตติมัคคญาณ ประหาณกิเลสเป็นสมุจเฉทประหาณ ได้ ๒ อย่าง

คือ ทิฏฐิกิเลส และวิจิกิจฉากิเลส

สกทาคามีมัคคญาณ ประหาณกิเลสเป็นสมุจเฉทประหาณไม่ได้เลย แต่สามารถ
ทำให้กิเลสทั้งหลายเบาบางลงได้ ซึ่งเรียกว่า ตนุกรปหาน

อนาคามีมัคคญาณ ประหาณกิเลสเป็นสมุจเฉทประหาณ ได้ ๑ อย่าง คือ โทสากิเลส

อรหัตตมัคคญาณ ประหาณกิเลสเป็นสมุจเฉทประหาณ ได้ ๗ อย่าง

คือ โลภากิเลส โมหะกิเลส มานะกิเลส ถีนะกิเลส

อุทธัจจกิเลส อหิริกกิเลส และอนัตตตัปปกิเลส

๑๐๙. โสฬสญาณ แปลว่าอะไร คือญาณอะไรบ้าง (52, 56)

ตอบ โสฬสญาณ แปลว่า ญาณ ๑๖ คือ (หน้า 246)

๑. นามรูปปริจเฉทญาณ ๒. ปัจจัยปริคคหญาณ ๓. สัมมสนญาณ

๔. อุทยัพพญาณ ๕. ภัทตญาณ ๖. ภยญาณ

๗. อาทีนวญาณ ๘. นิพพิทาญาณ ๙. มุญจิตุกัมยตาญาณ

๑๐. ปฏิสังขยาญาณ ๑๑. สังขารูปেকชาญาณ ๑๒. อนุลอมญาณ

๑๓. โคตรภูญาณ ๑๔. มัคคญาณ ๑๕. ผลญาณ

๑๖. ปัจจเวกขณญาณ

๑๑๐. วิโมกขมุข ๓ มีสัจญตานุปัสสนาเป็นต้นนั้น หมายความว่า
 ขณะที่ภูฏฐานคามินีวิปัสสนากำลังดำเนินไปนั้น รูปนามมีอาการอย่างไร
 จงชี้แจงให้ชัดเจน (43).....หน้า 249)

ตอบ สัจญตานุปัสสนา หมายความว่า ขณะที่ภูฏฐานคามินีวิปัสสนากำลังดำเนินไปนั้น
 รูปนาม มีอาการสุขุมละเอียดอย่างยิ่ง แล้วก็ค่อย ๆ น้อยลง ๆ เหมือนเส้นด้ายที่เล็กที่สุด
 แล้วขาดหายไป ดับไป

ลักษณะอาการอย่างนี้ ชื่อว่า สัจญตวิโมกขมุข คือ หลุดพ้นด้วยอนัตตา หรือเข้าสู่มรรค
 ด้วยอนัตตา

อนิมิตตานุปัสสนา หมายความว่า ขณะที่ภูฏฐานคามินีวิปัสสนากำลังดำเนินไปนั้น
 รูปนาม มีอาการสุขุมละเอียดอย่างยิ่ง แล้วก็ค่อย ๆ น้อยลง ๆ ในที่สุดก็ดับไปเลย
 ลักษณะอาการอย่างนี้ ชื่อว่า อนิมิตตวิโมกขมุข คือ หลุดพ้นด้วยอนิจจัง หรือเข้าสู่มรรค
 ด้วยอนิจจัง

อัปปณิหิตานุปัสสนา หมายความว่า ขณะที่ภูฏฐานคามินีวิปัสสนากำลังดำเนินไปนั้น
 รูปนาม มีอาการสุขุมละเอียดอย่างยิ่ง แล้วลดลง น้อยลง ในที่สุดก็ดับไป
 ลักษณะอาการอย่างนี้ ชื่อว่า อัปปณิหิตวิโมกขมุข คือ หลุดพ้นด้วยทุกขัง หรือเข้าสู่มรรค
 ด้วยทุกขัง

๑๑๑) ให้อธิบายเชิงวิเคราะห์ เรื่องที่เกี่ยวกับวิปัสสนา พอให้ได้เนื้อหาสาระ
 (เขียนไม่น้อยกว่า ๕ บรรทัด) (45).....หน้า.....)

ตอบ วิปัสสนา แปลว่า ปัญญาที่เห็นแจ้งเป็นพิเศษ

หมายความว่า ผู้ที่สนใจในการปฏิบัติวิปัสสนา ต้องมีความเข้าใจในเรื่องการปฏิบัติ
 วิปัสสนาพอสมควร กล่าวคือ ผู้ปฏิบัติต้องมีสติระลึกรู้ในอารมณ์ของวิปัสสนา ซึ่งได้แก่ขั้นที่ ๕
 อายุตนะ ๑๒ เป็นต้น ต้องมีสัมปชัญญะคอยรู้ตัวอยู่ทุก ๆ อิริยาบถน้อยและอิริยาบถใหญ่
 และต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติ เป็นไปติดต่อกัน ทั้งกลางวันและกลางคืน

ส่วน อารมณ์ คือขั้นที่ ๕ อายุตนะ ๑๒ เป็นต้นนั้น ต้องพิจารณาให้เห็นอย่างแจ่มแจ้ง
 ชัดเจน ในขณะที่ยังอารมณ์เหล่านี้มาปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และทางใจ ก็กำหนด
 พิจารณาจนให้เห็นชัดว่า เป็นแต่เพียงนามธรรม รูปธรรมเท่านั้น ไม่ใช่เห็นเป็นคน เป็นสัตว์
 เป็นวัตถุสิ่งของ เรื่องราวต่าง ๆ อันเป็นบัญญัติ แล้วก็พิจารณาต่อไปถึงความเกิดขึ้น ตั้งอยู่
 และดับไปของนามรูปเหล่านี้ จนเห็นเป็นอนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ หรืออนัตตลักษณะ

การพิจารณาเห็นเช่นนี้แหละ เรียกว่า ปัญญาที่เห็นแจ้งเป็นพิเศษ จัดเป็นวิปัสสนา
 ญาณต่าง ๆ มีนามรูปปริจเฉทญาณเป็นต้น ก็จะเกิดขึ้นดำเนินไปตามวิธีของวิปัสสนา
 ผลสุดท้ายก็จะได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน

- ๑๑๒) วิปัสสนาญาณ ๑๐ นั้น มีอะไรเป็นอารมณ์
และอารมณ์เหล่านี้ เป็นปรมาต্মหรือเป็นบัญญัติ
นักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาอภิศรรมิกะโท ที่ศึกษาวิปัสสนากรรมฐานมาแล้ว
จงพิจารณาอารมณ์เหล่านี้ ให้สมเหตุสมผลตามที่เข้าใจ
(ให้ตอบอย่างน้อย ๕ บรรทัดขึ้นไป) (44).....หน้า.....)

ตอบ วิปัสสนาญาณ ๑๐ นั้น

มี อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะ อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นอารมณ์
ขอพิจารณาด้วยเหตุผลว่า ลักษณะ ๓ หรือไตรลักษณะเหล่านี้ เป็นปรมาต্মหรือเป็นบัญญัติ
ก็ได้ทั้ง ๒ อย่าง

ที่ว่าเป็นปรมาต্মนั้น เพราะว่าสังขารธรรม รูปนามขันธ์ ๕ ที่เป็ปรมาต্মนั้นแหละ
เป็นเครื่องหมายหรือเป็นอาการที่ปรากฏให้รู้ได้ ท่านจึงเรียกว่าเป็นปรมาต্ম เหมือนกันกับ
การเรียกอนิปันนรูป ว่าเป็นรูป ถ้าอนิปันนรูปไม่มีแล้ว อนิปันนรูปก็ไม่มี
อนิปันนรูป เป็นลักษณะเครื่องหมายหรือเป็นอาการของอนิปันนรูป ฉะนั้น จึงเรียก
อนิปันนรูป ว่าเป็นรูปปรมาตม์ได้

ที่ว่าเป็นบัญญัติ หมายถึง เป็นวิชขมานบัญญัติ คือเป็นบัญญัติที่มีสภาวะปรมาตม์
ปรากฏอยู่ หรือเป็นอาการบัญญัติ เพราะเป็นอาการที่ดับไปสิ้นไปของรูปนามขันธ์ ๕ นั้นเอง
หาใช่เป็นตัวปรมาตม์คือรูปนามขันธ์ ๕ ที่เป็นอนิจจธรรม (ธรรมที่ไม่เที่ยง) ทุกขธรรม (ธรรม
ที่เป็นทุกข์) อนัตตธรรม (ธรรมที่เป็นอนัตตา) แต่ประการใดไม่ เป็นเพียงเครื่องหมาย
หรือเป็นอาการของปรมาตม์ เท่านั้น

ข้อสอบเก่า คือ ขุมทรัพย์แห่งปัญญา

เพิ่มเติม ข้อสอบใหม่

(2562 - 2566)

.....(2. วันหลัง)

๑. ก. ปริจเฉทที่ ๙ มีชื่อว่าอะไร ? หมายความว่าอย่างไร ? มีกี่ประเภท ?

จงแสดงวาทะพร้อมคำแปล (62).....หน้า 15)

ตอบ ก. ปริจเฉทที่ ๙ ชื่อว่า กรรมฐานสังคหะ

หมายความว่า เป็นปริจเฉทที่แสดงการรวบรวมกรรมฐานต่างๆ

กรรมฐานมี ๒ ประเภท คือ สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน

ดังมีวจนัตถะว่า กมฺมฏฺฐานานํ สงคโห = กมฺมฏฺฐานสงคโห

แปลว่า ปริจเฉทที่แสดงการรวบรวมกรรมฐานทั้งหมด ชื่อว่า กรรมฐานสังคหะ

๑. ข. คำว่า “วิปัสสนา” มีความหมายกัณฑ์ ? คืออะไรบ้าง จงแสดงรายละเอียด ?

ตอบ คำว่า “วิปัสสนา” มีความหมาย ๒ นัย คือ (66).....หน้า)

๑. ธรรมชาติโดยย่อเห็นแจ้งในอารมณ์ต่างๆ มีรูปารมณเป็นต้น โดยความเป็นนามรูปที่พิเศษนอกออกไปจากบัญญัติ โดยการละทิ้งสหทบัญญัติ อัตถบัญญัติเสียสิ้น และย่อเห็นแจ้งในอารมณ์ต่างๆ มีรูปารมณเป็นต้น โดยอาการเป็นอนิจจะ ทุกขะ อนัตตะ อสุกะ ที่พิเศษนอกออกไปจากนิจจสัญญาวิปลาส สุขสัญญาวิปลาส อัตตสัญญาวิปลาส สุขสัญญาวิปลาส เสีย ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า วิปัสสนา ได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในมหากุศล มหากิริยา

๒. ธรรมชาติโดยย่อเห็นแจ้งในขั้น ๕ โดยประการต่างๆ มีอนิจจะ ทุกขะ อนัตตะ อสุกะ ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า วิปัสสนา ได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในมหากุศล มหากิริยา

๒. ในบรรดาสมถกรรมฐานทั้งหมด กรรมฐานที่จะทำให้สำเร็จอภิญญานั้น

มีจำนวนเท่าไร ? อะไรบ้าง ?

จงบอกสาเหตุที่กรรมฐานเหล่านั้น ให้สำเร็จอภิญญาได้ ? (65).....หน้า)

ตอบ ในบรรดากรรมฐานทั้งหมด การเจริญกสิณ ๑๐ เท่านั้น ที่จะทำได้อภิญญา

ทั้งนี้เนื่องมาจากเหตุ ๒ ประการ คือ

๑. สมาริในรูปปัญจมณที่ที่เกิดจากการเจริญกสิณ ๑๐ นั้น มีกำลังแรงกล้ายิ่งกว่ากรรมฐานอีก ๑๖ อย่างที่เหลือ

๒. ตามธรรมดาผู้ที่จะได้อภิญญานั้น จะต้องได้สมาบัติ ๙ คือ รูปฌานและอรุณฌาน เว้นแต่ผู้ที่มีบารมีเป็นพิเศษเท่านั้น ฉะนั้น รูปปัญจมณลาภบุคคล ก่อนที่จะเจริญอรุณฌานต้องทำการเพ่งปฏิภาณนิมิตที่ได้มาจากกสิณ ๙ (เวทนาภาสกสิณ) โดยปริกรรมว่า อากาโส ๆ อรูปฌานขั้นที่หนึ่งจึงจะเกิดได้ ถ้าไปเจริญกรรมฐานอื่นๆ แทน อรูปฌานขั้นต้นก็เกิดขึ้นไม่ได้ด้วยเหตุ ๒ ประการนี้แหละ การเจริญกสิณ ๑๐ เท่านั้น จึงจะให้สำเร็จอภิญญา

๔. ก. กรณฐาน ๓๐ ที่เข้าถึงอัปปมาณทั้ง ๔ ได้แก่กรณฐานอะไรบ้าง ?
ให้ณอะไรเกิดขึ้นได้ ? จงแสดงมาให้ถูกต้อง ?

(66).....หน้า 231).....ดูข้อ 59 ประกอบด้วย)

ตอบ กรณฐาน ที่ทำให้รูปณเกิดขึ้นได้ มีจำนวน ๒๖ ดังนี้ คือ

กสิณ ๑๐ อานาปานัสสติ ๑ ย่อมทำให้รูปณทั้ง ๕ เกิดขึ้นได้
อสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑ ย่อมทำให้ปฐมณ เกิดขึ้นได้
พรหมวิหาร ๓ มีเมตตาเป็นต้น ย่อมทำให้รูปณเบื้องต้น เกิดขึ้นได้
อุเบกขาพรหมวิหาร ๑ ย่อมทำให้รูปปัญจณ ๑ เกิดขึ้นได้

และ อรูปณ ๔ ย่อมทำให้อรูปณ ๔ เกิดขึ้นได้

๔. ในการเจริญมูทิตากรณฐานนั้น จงตอบคำถามต่อไปนี้ (65).....หน้า 196)

ก. เมื่อจะทำการแผ่ ผู้เจริญจะต้องแผ่ไปในบุคคลโดยลำดับ อย่างไร ?

ข. คำที่ใช้สำหรับใช้แผ่นั้นมีกี่อย่าง ? จงแสดงคำแผ่นั้น ๆ ที่เป็นภาษาบาลีพร้อมทั้งคำแปล

ตอบ ก. เมื่อจะทำการแผ่ ผู้เจริญจะต้องแผ่ไปในบุคคล โดยลำดับดังนี้

๑. ต้องแผ่แก่ตนเองก่อน

๒. สุขิตบุคคล ประเภทที่หนึ่งและที่สอง ที่เป็นอธิปิยบุคคล

๓. สุขิตบุคคล ประเภทที่หนึ่งและที่สอง ที่เป็นปิยบุคคล

๔. สุขิตบุคคล ประเภทที่หนึ่งและที่สอง ที่เป็นมัชฌัตตบุคคล

๕. สุขิตบุคคล ประเภทที่หนึ่งและที่สอง ที่เป็นเวรีบุคคล

ข. คำที่ใช้สำหรับใช้แผ่นั้น มีอย่างเดียวกันทั้งตนและคนอื่น คือ

แผ่แก่ตนใช้คำว่า

อหิ ยถาลทุสสมปตฺติโต มา วิจจามิ

ขอข้าพเจ้าอย่าได้สูญเสียจากความสุข ความเจริญ ที่มีอยู่

แผ่ไปในผู้อื่น ถ้าเป็นคนเดียวใช้คำว่า

ยถาลทุสสมปตฺติโต มา วิจจตุ

ขอท่านอย่าได้สูญเสียจากความสุข ความเจริญ ที่มีอยู่

ถ้า ๒ คนขึ้นไปใช้คำว่า

ยถาลทุสสมปตฺติโต มา วิจจันตุ

ขอท่านทั้งหลายอย่าได้สูญเสียจากความสุข ความเจริญ ที่มีอยู่

๓. ค. กรรมฐาน ที่ไม่ได้ปฏิบัติภาคหนึ่งโดยตรง แต่ให้เข้าถึงอัปปนาสมาธิได้

มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง (แสดงชื่อกรรมฐานด้วย) (63).....หน้า 236)

ตอบ กรรมฐานที่ ไม่ได้ปฏิบัติภาคหนึ่งโดยตรง แต่ให้เข้าถึงอัปปนาสมาธิได้ มี ๘ กรรมฐาน คือ

อัปปมัญญา ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

อรูปกรรมฐาน ๔ ได้แก่ กสิณคชาสมาธิภาวนา อากาสนัญญาตนสมาธิ
นัตถิภาวนาสมาธิ และอากิญจัญญายตนสมาธิ

๗. กังขาวิตรณวิสุทธิ องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ใหม่หากุศลญาณสัมปยุตตจิต
ที่มีปัจจัยของรูปนามเป็นอารมณ์ อยากทราบว่า ปัจจัยของรูปนาม คืออะไร

ตอบ ปัจจัยของรูปนาม คือ (62, 66).....หน้า 17)

๑. ปัจจัยให้เกิดรูปนาม (จิต เจตสิก และกัมมรูป) ในปฏิสนธิกาล

ได้แก่ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน กรรม

๒. ปัจจัยให้เกิดนาม (จิต เจตสิก) ในปัตติกาล

ได้แก่ วัตถุรูป ๖ มีจักขุวัตถุเป็นต้น อันเป็นวัตถุปุเรชาตนิสสยปัจจัย
และอารมณ์ ๖ มีรูปารมณเป็นต้น อันเป็นอารมณ์ปัจจัย

๓. ปัจจัยให้เกิดรูป (จตุสมุฏฐานิกรูป) ในปัตติกาล

ได้แก่ กรรม จิต อุตุ และอาหาร (กพพีการอาหาร)

๔. ปัจจัยให้เกิดนาม (วิปากจิต เจตสิก) ได้แก่ กุศล อกุศล

๕. ปัจจัยให้เกิดนาม (อาวัชชนจิต เจตสิก)

ได้แก่ ภวังคุปัจเจหะ ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจอนันตรปัจจัย เป็นต้น

๗. ข. วิปัสสนูปกิเลส ไม่เกิดแก่บุคคลที่จำพวก คือใครบ้าง จงอธิบาย ?

วิปัสสนูปกิเลสจะเกิดแก่คนประเภทใด เกิดขึ้นตรงญาณไหน ?

วิปัสสนาญาณที่สงเคราะห์เข้าในวิสุทธิได้นั้น มีกี่ญาณ ? คือญาณใดบ้าง ?

(65).....หน้า 21).....ดูข้อ 87)

ตอบ วิปัสสนูปกิเลส จะไม่เกิดแก่บุคคล ๓ จำพวก คือ

๑. อริยบุคคล ผู้ถึงปฏิเวธแล้ว

๒. โยคีผู้ปฏิบัติผิดแนวทางวิปัสสนา

๓. โยคีผู้เกียจคร้านทอดทิ้งกรรมฐาน

ผู้มีความเพียรแก่กล้าเท่านั้น วิปัสสนูปกิเลสจึงเกิด

วิปัสสนูปกิเลสเกิดตรงตรุณอุทยัพพญาณ คือ อุทยัพพญาณอย่างอ่อน

และวิปัสสนาญาณที่สงเคราะห์เข้าใน มัคคามรรคญาณทัสสนวิสุทธิ ได้นั้น

มี ๒ คือ สัมมสนญาณ และตรุณอุทยัพพญาณ คือ อุทยัพพญาณอย่างอ่อน

๗. ข. อสัปปายะ และ สัปปายะ มีกี่อย่าง ? คืออะไรบ้าง ? จงแสดงรายละเอียด ?

ตอบ อสัปปายะ และ สัปปายะ มี ๗ อย่างคือ (66).....หน้า 55)

๑. อาวาสอสัปปายะ และอาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่ที่อาศัยที่หลับนอนอันไม่สมควร และสมควร
๒. โคจรสัปปายะ และโคจรสัปปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่ไม่ควรและควรเข้าไปบิณฑบาต
๓. ภัตตอสัปปายะ และภัตตสัปปายะ คือ ถ้อยคำอันไม่สมควร และสมควร
๔. บุคคลอสัปปายะ และบุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่ไม่สมควร และสมควร
๕. โภชนอสัปปายะ และโภชนสัปปายะ คือ อาหารที่ไม่ควร และควรบริโภค
๖. อุตุอสัปปายะ และอุตุสัปปายะ คือ อากาศที่ไม่สบาย และสบาย
๗. อริยาปถอสัปปายะ และอริยาปถสัปปายะ คือ อิริยาบถไม่สบาย และสบาย

“ รุ่งฟ้าแบ่งปัน เติมฝันรุ่งน้อง ”

ปีที่ ๙

ในวิโมกขเภทเหล่านั้น

อนัตตานุปัตสสนา	(แปล)	ละ การยึดมั่นอัตตา เสียได้
อนิจจานุปัตสสนา	(แปล)	ละ นิमितแห่งวิปัสสาธรรม เสียได้
ทุกขานุปัตสสนา	(แปล)	ละ ตัณหาปณิธิ เสียได้

จัดเป็นวิโมกขมข ชื่อว่า	สุญญตานุปัตสสนา	(แปล)
	อนิมิตตานุปัตสสนา	(แปล)
	อัปปณิหิตานุปัตสสนา	(แปล)

เพราะเหตุนั้น	เป็นอนัตตา	สุญญตวิโมกข์
ถ้าภูฐานคามินีวิปัตสสนา	เห็นแจ้งโดยความ	อนิมิตตวิโมกข์
	ไม่เที่ยง	อัปปณิหิตวิโมกข์
	เป็นทุกข์	

ฉะนั้น อริยมรรค จึงมีชื่อว่า	สุญญตวิโมกข์	อนัตตานุปัตสสนาญาณ
	อนิมิตตวิโมกข์	อนิจจานุปัตสสนาญาณ
	อัปปณิหิตวิโมกข์	ทุกขานุปัตสสนาญาณ

ปัญหา - เฉลย

ข้อสอบสัมภาษณ์

ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๖

เล่ม ๓

ปรับปรุง

2566

พิมพ์ครั้งที่ 7

01 - 01 - 2567

เก็บทุกรายละเอียด ที่จำเป็น
เก็บทุกประเด็น ที่สำคัญ
เก็บไว้ทุกความต้องการ เพื่อคนพิเศษเช่นคุณ

เหมาะสำหรับนักศึกษาพระอภิธรรม
ชั้น มัชฌิมอภิธรรมิกะโท

ใช้เป็นคู่มือประกอบการเรียน
ทบทวนเรื่องที่เรียนแล้ว
เตรียมตัวสอบ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ / ๒๕๖๑	จำนวน ๑๒๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๒ / ๒๕๖๒	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๓ / ๒๕๖๓	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๔ / ๒๕๖๔	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๕ / ๒๕๖๕	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๖ / ๒๕๖๖	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๗ / ๒๕๖๗	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด

รวบรวมโดย

พระมหาพิชิต รตินฺธโร ป.ธ. ๙ / ๒๕๕๖
อภิธรรมบัณฑิต รุ่นที่ ๕๙ / ๒๕๖๕

ปริจเฉทที่ ๘

ปัจจุสมุปปาต

.....สัมภาษณ์

๑. คาทาคำปฏิญญาของพระอนุรุธาจารย์ มี เยสํ สุขขตมฺมานํ เป็นต้นนั้น
 แปลว่าอย่างไร (ออกสอบปี 47, 49, 50, 54, 57, 59).....หลักสูตรหน้า 1)

ตอบ แปลว่า ธรรมทั้งหลายเหล่านี้ คือสังขตธรรม อสังขตธรรมและบัญญัติธรรม
 เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่ปัจจัยปบันธรรมเหล่านี้ คือสังขตธรรม
 โดยอาการต่าง ๆ มีเหตุสัตติ อารัมมณสัตติเป็นต้น
 บัดนี้ ในปัจจัยสังคหะนี้ ข้าพเจ้าจะแสดงซึ่งประเภทต่าง ๆ กัน
 แห่งอำนาจการอุปการะของปัจจัยและปัจจัยปบันเหล่านั้น ตามสมควร

๒. วิญญาณปจฺจยา นามรูปํ แปลว่าอย่างไร (48).....หน้า 3)

ตอบ วิญญาณปจฺจยา นามรูปํ แปลว่า
 นามรูป คือ เจตสิกที่ประกอบกับโลกียวิปากจิต และกัมมชรูป ปราภฏเกิดขึ้น
 เพราะอาศัยวิญญาณ คือ กุศล อกุศล (กัมมวิญญาณ) ที่ในภพก่อน ๆ
 และวิปากวิญญาณที่ในภพนี้ เป็นเหตุ

๓. ปฏิจจสมุปปาต หมายความว่าอย่างไร (44, 48, 50, 53)
 ว่าโดยองค์ มีเท่าไร คืออะไรบ้าง (44).....หน้า 4)

ตอบ ปฏิจจสมุปปาต หมายความว่า ธรรมที่ทำให้ผลธรรมเกิดขึ้นสม่าเสมอพร้อมกัน
 โดยอาศัยความพร้อมเพรียงแห่งปัจจัย ที่เกี่ยวเนื่องกับเหตุ นั้น ๆ
 ว่าโดยองค์ธรรม มี ๑๒ คือ

๑. อวิชชา	๒. สังขาร	๓. วิญญาณ	๔. นามรูป	๕. สฬายตนะ
๖. ผัสสะ	๗. เวทนา	๘. ตัณหา	๙. อุปาทาน	๑๐. ภาวะ
๑๑. ชาติ	๑๒. ชรามรณะ			

หมายเหตุ : ข้อสอบที่วงกลมไว้ เป็นข้อสอบเก่า (๒๕๓๕ - ๒๕๔๕)
 รวบรวมไว้เป็นสถิติข้อสอบ (เก็บไว้อ่านทบทวนบทเรียน)

๔. จงจำแนกองค์ปัจจัยสมุปบาท ๑๒ โดยวิภังค์ ๓ มาให้ถูกต้อง

ตอบ วิภังค์ ๓ อย่าง คือ (52).....หน้า 6)

๑. กิเลสวิภังค์ ได้แก่ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน
๒. กัมมวิภังค์ ได้แก่ กัมมภาวะ สังขาร
๓. วิปากวิภังค์ ได้แก่ อุปปัตติภาวะ วิญญูณ นามรูป สฬายตนะ
ผัสสะ เวทนาชาติ ชรามรณะ

๕. ธรรมที่เป็นปัจจัย ที่แสดงในปัจจัยสมุปบาทและปฏิฐานนั้น
ต่างกันอย่างไร (43).....หน้า 7)

ตอบ ธรรมที่เป็นปัจจัยที่แสดงในปัจจัยสมุปบาทนั้น เป็นปรมาตมล้วน ๆ ไม่มีบัญญัติ
เข้าเจือปนด้วยเลย ส่วนธรรมที่เป็นปัจจัยที่แสดงในปฏิฐานนั้น มีทั้งปรมาตมและบัญญัติ
ด้วยเหตุนี้ พระอรุทธาจารย์ จึงได้แสดงบัญญัติต่าง ๆ ไว้ในสุดท้ายแห่งปริจเฉทนี้

๖. คำว่า ปัจจัย กับคำว่า ปัจจุปปัน (43, 44, 46, 48, 58, 60)
หมายความว่าอย่างไร (หน้า 7)

ตอบ ปัจจัย หมายความว่า เป็นเหตุของผล ที่เกี่ยวเนื่องด้วยเหตุนั้น ๆ
ปัจจุปปัน หมายความว่า เป็นผลที่เกิดขึ้น โดยอาศัยธรรมที่เป็นเหตุนั้น ๆ
สรุปความว่า ปัจจัย ได้แก่ ธรรมที่เป็นเหตุ
ปัจจุปปัน ได้แก่ ธรรมที่เป็นผล

๗. ธรรมที่เป็นปัจจัยและปัจจุปปันได้ทั้ง ๒ ได้แก่อะไร (46, 54, 57)
และธรรมที่เป็นปัจจัยได้ แต่เป็นปัจจุปปันไม่ได้ ได้แก่อะไร (หน้า 8)

ตอบ ธรรมที่เป็นปัจจัยและปัจจุปปันได้ทั้ง ๒ ได้แก่ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘
และธรรมที่เป็นปัจจัยได้ แต่เป็นปัจจุปปันไม่ได้ ได้แก่ นิพพาน บัญญัติ

๘. คำว่า ปจฺจยา ที่อยู่ในคาถาปฏิญญาแห่งปัจจัยสังคหะนั้น (53, 55, 58, 60)
แปลว่าอะไร มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง (หน้า 8)

ตอบ คำว่า ปจฺจยา แปลว่า เป็นปัจจัยช่วยอุปการะ (อุปการกา)

การช่วยอุปการะ มี ๒ อย่าง คือ

๑. ช่วยอุปการะแก่ปัจจุปปันธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดขึ้น อย่างหนึ่ง
๒. ช่วยอุปการะแก่ปัจจุปปันธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ให้ตั้งมั่นและเจริญขึ้น อย่างหนึ่ง

๙. ปฏิจสุมุปปาท หมายความว่าอย่างไร (47, 49, 59, 61)
ว่าโดยประเภทอย่างย่อ มีเท่าไร คืออะไรบ้าง (หน้า 10)

ตอบ ปฏิจสุมุปปาท หมายความว่า ธรรมที่ทำให้ผลธรรมเกิดขึ้นสม่าเสมอพร้อมกัน โดยอาศัยความพร้อมเพรียงแห่งปัจจัย ที่เกี่ยวเนื่องกับเหตุ นั้น ๆ

ว่าโดยประเภทอย่างย่อ มี ๑๘ คือ

๑. อวิชชา ๒. สังขาร ๓. วิญญูญาณ ๔. นามรูป ๕. สพายตนะ ๖. ผัสสะ
๗. เวทนา ๘. ตัณหา ๙. อุปาทาน ๑๐. ภวะ ๑๑.ชาติ ๑๒. ชรา
๑๓. มรณะ ๑๔. โสกะ ๑๕. ปริเทวะ ๑๖. ทุกขะ ๑๗. โทมนัสสะ ๑๘. อุปายาสะ

๑๐. คำว่า ปฏิจสุมุปปาท แปลว่าอะไร (39).....หน้า 10)

ตอบ คำว่า ปฏิจสุมุปปาท แปลว่า

ธรรมที่เป็นเหตุให้ผลธรรมมีสังขารธรรมเป็นต้นเกิดขึ้น สม่าเสมอพร้อมกัน อีกนัยหนึ่งแปลว่า

ผลธรรมมีสังขารธรรมเป็นต้น ย่อมเกิดขึ้นสม่าเสมอพร้อมเพรียงกัน

เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีอวิชชาเป็นต้น

หรือจะแปลให้เข้าใจง่าย ๆ ว่า ธรรมที่อาศัยซึ่งกันและกันเกิดขึ้น ก็ได้

๑๑. ปฏิจสุมุปปาทธรรม หมายความว่าอย่างไร (45, 50, 53, 55, 56)
มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง (หน้า 12)

ตอบ ปฏิจสุมุปปาทธรรม หมายความว่า ธรรมที่เป็นเหตุ มี ๑๑ คือ

๑. อวิชชา ๒. สังขาร ๓. วิญญูญาณ ๔. นามรูป ๕. สพายตนะ ๖. ผัสสะ
๗. เวทนา ๘. ตัณหา ๙. อุปาทาน ๑๐. ภวะ ๑๑. ชาติ

๑๒. ปฏิจสุมุปปันธรรม หมายความว่าอย่างไร (50, 53)
มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง (หน้า 12)

ตอบ ปฏิจสุมุปปันธรรม หมายความว่า ธรรมที่เป็นผล ได้แก่ สังขารเป็นต้นจนถึงชรา มรณะ รวม ๑๑ เหล่านี้ ชื่อว่า ปฏิจสุมุปปันธรรม

๑๓. อวิชชา ตามวจนัตถะมีความหมายหลายอย่าง (61)
เมื่อกล่าวโดยสรูป หมายความว่าอย่างไร (หน้า 16)

ตอบ อวิชชา ตามวจนัตถะมีความหมายหลายอย่าง เมื่อกล่าวโดยสรูป หมายความว่า การไม่รู้ตามความเป็นจริงที่ควรรู้ รู้แต่สิ่งที่ไม่เป็นไปตามความเป็นจริงที่ไม่ควรรู้ นี้แหละชื่อว่า อวิชชา

๑๔. สงขตํ กายวจิมโนกมมํ อภิสงฺขโรหติ เอเตหิติ สงฺขารา
 แปลว่าอย่างไร (36).....หน้า 36)

ตอบ แปลว่า สัตว์ทั้งหลาย ย่อมปรุงแต่งกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ที่เป็นสังขตธรรม
 โดยเจตนาเหล่านั้น ฉะนั้น เจตนาที่เป็นเหตุแห่งการปรุงแต่งเหล่านั้น ชื่อว่า สังขาร
 ได้แก่ เจตนาที่ในอกุศลและโลภียกุศล

๑๕. สังขาร ๓ มีปัญญากิสังขารเป็นต้น ที่เป็นผลของอวิชชาเหล่านั้น
 สังขารอะไรบ้าง ที่สำเร็จได้ด้วยกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม
 ทาน คีล ภาวนา และทุจริต ๑๐ (57).....หน้า 38)

ตอบ สังขาร ๓ มีปัญญากิสังขารเป็นต้น ที่สำเร็จได้ด้วยกายกรรมเป็นต้น มีดังนี้
 ปัญญากิสังขาร ที่เกี่ยวกับมหากุศล และอปัญญากิสังขาร เหล่านี้
 สำเร็จได้ด้วยกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม
 ปัญญากิสังขาร ที่เกี่ยวกับรูปาวจรกุศล และอาเนญซากิสังขาร เหล่านี้
 สำเร็จได้ด้วยมโนกรรมอย่างเดียว
 ปัญญากิสังขาร สำเร็จได้ด้วยอำนาจ ทาน คีล ภาวนา
 อปัญญากิสังขาร สำเร็จได้ด้วยอำนาจ ทุจริต ๑๐
 อาเนญซากิสังขาร สำเร็จได้ด้วยอำนาจแห่งภาวนา

๑๖. สังขารที่เป็นเหตุให้เกิดวิญญาณ เมื่อสรุปแล้ว มีจำนวนเท่าไร
 คืออะไรบ้าง (45, 56).....หน้า 46)

ตอบ สังขารที่เป็นเหตุให้เกิดวิญญาณ เมื่อสรุปแล้วมีจำนวน ๓ อย่าง คือ
 ๑. ปัญญากิสังขาร ๑๓ (เว้นเจตนา ที่ในกุศลอกุญญา)
 ๒. อปัญญากิสังขาร ๑๒ (เว้นอุทฺธัจเจตนา ที่ให้ผลในปฏิสนธิกาล)
 ๓. อาเนญซากิสังขาร ๔ รวมเป็นเจตนา ๒๙

๑๗. วิญญาณ และนามรูป ว่าโดยอภิธรรมภาษนียนัยแล้ว
 องค์ธรรมได้แก่อะไร (46, 54, 60).....หน้า 48)

ตอบ วิญญาณ และนามรูป ว่าโดยอภิธรรมภาษนียนัยแล้ว
 วิญญาณ องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๙
 นาม องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒
 รูป องค์ธรรมได้แก่ รูป ๒๘

๑๘. จงแสดงลักษณะที่จตุกกะของ อวิชชา (61).....หน้า 35)

ตอบ แสดงลักษณะ รส ปัจจุปปิฎฐาน ปทัฏฐาน ของอวิชชา

๑. อญาณลกขณา มีความไม่รู้เป็นลักษณะ
หรือ เป็นปฏิปักษ์ต่อปัญญาเป็นลักษณะ
๒. สมุโหนรสา ทำให้ธรรมที่ประกอบกับตน และผู้ที่โหมะกำลังเกิดอยู่นั้น
มีความหลงหรือมีดมนเป็นกิจ
๓. ฉาทนปจฺจุปปิฎฐานา เป็นธรรมชาติที่ปกปิดสภาวะที่มีอยู่ในอารมณ์นั้นๆ
เป็นอาการปรากฏ ในปัญญาของบัณฑิตทั้งหลาย
๔. อาสวปทฏฐานา มีอาสวะ ๓ เป็นเหตุไกล้ (เว้นตัวเอง)

๑๙. ให้แสดงลักษณะ รส ปัจจุปปิฎฐาน ปทัฏฐาน ของนาม
มาให้ครบ (48, 51, 54, 60).....หน้า 56)

ตอบ แสดงลักษณะ รส ปัจจุปปิฎฐาน ปทัฏฐาน ของนาม ดังนี้

๑. นมนลกขณํ มีการน้อมไปสู่อารมณ์เป็นลักษณะ
๒. สมปโยครสํ มีการประกอบกับวิญญานและประกอบกันเอง
โดยอาการที่เป็น เอกุปฺปาตตา เป็นต้น เป็นกิจ
๓. อวินิฟูโภคปจฺจุปปิฎฐานํ มีการไม่แยกกันกับจิต เป็นอาการปรากฏ
ในปัญญาของบัณฑิตทั้งหลาย
๔. วิญญานปทฏฐานํ มีวิญญานเป็นเหตุไกล้

๒๐. วิญญานที่เป็นผลของสังขาร แบ่งออกเป็นกี่พวก
คืออะไรบ้าง (52).....หน้า 49)

ตอบ วิญญานที่เป็นผลของสังขาร แบ่งออกเป็น ๒ พวก คือ

วิญญานที่เกิดในปฏิสนธิกาล	ชื่อว่า ปฏิสนธิวิญญาน
	ได้แก่ ปฏิสนธิจิต ๑๙ พวกหนึ่ง และ
วิญญานที่เกิดขึ้นในปัตติกาล	ชื่อว่า ปัตติวิญญาน
	ได้แก่ โลภียวิปากจิต ๓๒ พวกหนึ่ง

๒๑. เมื่อจำแนกปฏิสนธิวิญญาน ๑๙ โดยคติแล้ว แบ่งออกเป็นเท่าไร
คืออะไรบ้าง จงบอกชื่อวิญญานนั้น ๆ ด้วย (42).....หน้า 51)

ตอบ แบ่งออกเป็น ๕ คือ

๑. เทวคตวิญญาน มี ๑๘ คือ อุเบกขาสันติริณกุศลวิบาก ๑ มหาวิบาก ๘
มหัคคตวิบาก ๙
๒. มนุสสคตวิญญาน มี ๙ คือ อุเบกขาสันติริณกุศลวิบาก ๑ มหาวิบาก ๘
๓. นiryคตวิญญาน มี ๑ คือ อุเบกขาสันติริณอกุศลวิบาก ๑
๔. ติริจฉานคตวิญญานมี ๑ คือ อุเบกขาสันติริณอกุศลวิบาก ๑
๕. เปตคตวิญญาน มี ๑ คือ อุเบกขาสันติริณอกุศลวิบาก ๑

๒๒. ผัสสะ ๖ เมื่อจำแนกโดยภูมิ ๓๐ (เว้นอสังญูสัตตภูมิ) นั้น (52, 59)
ในภูมิไหน ผัสสะเกิดขึ้นได้เท่าไร คืออะไรบ้าง (หน้า 67)

ตอบ จำแนกได้ดังต่อไปนี้

ในกามภูมิ ๑๑	ผัสสะ ๖ ย่อมเกิดขึ้นได้
ในรูปภูมิ ๑๕	(เว้นอสังญูสัตตภูมิ) ผัสสะย่อมเกิดได้ ๓ คือ
จักขุสัมผัส ผัสสะ โสตสัมผัส ผัสสะ และมโนสัมผัส ผัสสะ
ในอรุภูมิ ๔	ผัสสะย่อมเกิดได้ ๑ คือ มโนสัมผัส ผัสสะ

๒๓. ตัณหา ว่าโดยอารมณ์ มีเท่าไร คืออะไรบ้าง (45, 56, 58)

ตอบ ตัณหา ว่าโดยอารมณ์ มี ๖ อย่าง คือ (หน้า 74)

๑. รูปตัณหา ความยินดีติดใจในรูปารมณ์
๒. สัททตัณหา ความยินดีติดใจในสัททารมณ์
๓. คันธตัณหา ความยินดีติดใจในคันธารมณ์
๔. รสตัณหา ความยินดีติดใจในรสารมณ์
๕. โผฏฐัพพตัณหา ความยินดีติดใจในโผฏฐัพพารมณ์
๖. ฐัมมตัณหา ความยินดีติดใจในธรรมารมณ์

๒๔. กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ทั้งสามนี้
องค์ธรรมได้แก่อะไร (47, 53).....หน้า 76)

ตอบ กามตัณหา องค์ธรรมได้แก่ โลกเจตสิก ที่ไม่ประกอบด้วยสัสสตทิกุฏฐิและอุจเฉททิกุฏฐิ
ภวตัณหา องค์ธรรมได้แก่ โลกเจตสิก ที่เกิดขึ้นพร้อมกันกับสัสสตทิกุฏฐิ
วิภวตัณหา องค์ธรรมได้แก่ โลกเจตสิก ที่เกิดขึ้นพร้อมกันกับอุจเฉททิกุฏฐิ

๒๕. อุปัตติภาวะ หมายความว่าอย่างไร องค์ธรรมได้แก่อะไร
 อุปัตติภาวะนี้ ว่าโดยภูมิ หรือว่าโดยตณหาแล้ว มีกี่อย่าง
 ได้แก่อะไรบ้าง ให้แสดงองค์ธรรมด้วย (52).....หน้า 111, 113)

ตอบ อุปัตติภาวะ หมายความว่า ผลที่เกิดขึ้นในภพนั้น ๆ โดยอาศัยกัมมภาวะ
 องค์ธรรมได้แก่ โลกียวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐

อุปัตติภาวะนี้ ว่าโดยภูมิ หรือว่าโดยตณหาแล้ว มี ๓ อย่าง คือ

๑. กามภาวะ ได้แก่ กามวิปากจิต ๒๓ เจตสิก ๓๓ กัมมชรูป ๒๐
๒. รูปภาวะ ได้แก่ รูปวิปากจิต ๕ จักขุวิญญาณจิต ๒ โสตวิญญาณจิต ๒
 สัมปฏิจจนจิต ๒ สันตীরณจิต ๓ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๑๕
 (เวณฆาน ชิวหา กาย ภาวรูป ๒)
๓. อรูปภาวะ ได้แก่ อรูปวิปากจิต ๔ เจตสิก ๓๐

(๒๖.) จงแสดงองค์ธรรมของคำดังต่อไปนี้ (38).....หน้า

สังขาร นามรูป อุปัตติภาวะ ชาติ ชรามรณะ มาตุ

ตอบ แสดงองค์ธรรม ดังนี้

สังขาร	องค์ธรรมได้แก่	เจตนาที่ในอกุศลจิต ๑๒ โลกียกุศลจิต ๑๗ รวมเจตนากรรม ๒๙
นาม	องค์ธรรมได้แก่	เจตสิก ๓๕ ที่ประกอบกับโลกียวิปากจิต ๓๒
รูป	องค์ธรรมได้แก่	ปฏิสันธิกัมมชรูป ปวัตติกัมมชรูป จิตตชรูป
อุปัตติภาวะ	องค์ธรรมได้แก่	โลกียวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐
ชาติ	องค์ธรรมได้แก่	ปฏิสันธิจิต ๑๙ เจตสิก ๓๕ กัมมชกลาป ๓ - ๗ - ๔
ชรามรณะ	องค์ธรรมได้แก่	อาการที่ตั้งอยู่และอาการที่ดับไป ของโลกียวิปาก และกัมมชรูป

๒๗. โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัสสะ อุปายาสะ
 มีองค์ธรรมว่าอย่างไร (48).....หน้า 136, 137, 141, 142)

ตอบ โสกะ ได้แก่ โทมนัสเวทนา ที่ในโทสมูลจิต ๒
 ปริเทวะ ได้แก่ จิตตชวิปปลาสสัททะ ที่เกิดขึ้นโดยมีการร้องไห้รำพัน
 เพราะอาศัยพยสนะ ๕ อย่าง
 ทุกขะ ได้แก่ เวทนาเจตสิก ที่ในทุกข์สหคตกายวิญญาณจิต ๑
 โทมนัสสะ ได้แก่ โทมนัสเวทนา ที่ในโทสมูลจิต ๒
 อุปายาสะ ได้แก่ โทสเจตสิก ที่ในโทสมูลจิต ๒

๒๘. พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงปฏิจจสมุปบาทโดยปฏิโลมเทศनावัวอย่างไร ให้แสดงมา ๓ คู่ คือ คู่ที่ ๑ คู่ที่ ๒ และคู่สุดท้าย พร้อมด้วยบทสุดท้าย ทั้งบาลีและคำแปล (57).....หน้า 145)

ตอบ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงปฏิจจสมุปบาทโดยปฏิโลมเทศनावัว
อวิชชาเยวว อเสสวिरาคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ สงฺขารนิโรธา วิญญานนิโรโธ ฯลฯ
ชาตินิโรธา ชรามรณโสภปริเทวทุกขโทมนสฺสุปายาสา นิรุชฌนติ
เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติ แปลว่า
เพราะการดับสูญสิ้นแห่งอวิชชาโดยไม่มีเหลือ ด้วยอำนาจวิชาที่ชื่อว่าวิราคะนั่นเอง
สังขาร คือ กุศลกรรม อกุศลกรรม จึงดับลง
เพราะการดับสูญสิ้นแห่งสังขาร วิญญาน คือ วิปากวิญญานที่ในภพนี้ จึงดับลง ฯลฯ
เพราะการดับสูญสิ้นแห่งชาติ, ชรา ความแก่ มรณะ ความตาย โสกะ ความเศร้าโศก
ปริเทวะ การร้องไห้รำพัน ทุกขะ ความทุกข์กาย โทมนัสสะ ความทุกข์ใจ อุปายาสะ
ความคับแค้นใจ จึงดับลง
ความดับสูญสิ้นแห่งกองทุกข์ทั้งปวง ย่อมเป็นไปดังที่กล่าวมานี้

(๒๙) ผู้ที่ได้สำเร็จเป็นพระอริยะ ไม่รู้ถึงความเป็นไปของรูปนาม ตามนัยแห่งปฏิจจสมุปบาทโดยภาวนามยฺหํ มีหรือไม่ ให้อธิบายพอสังเขป (43).....หน้า

ตอบ ย่อมไม่มี อธิบายว่า พระอริยบุคคลทั้งหลายมีพระโสดาบันเป็นต้น ย่อมรู้ความเป็นไป ของรูปนามโดยภาวนามยฺหํ ตามนัยแห่งปฏิจจสมุปบาท หมายความว่า ผู้ปฏิบัติ เมื่อเข้าถึงปัจจยปริคคหญาณเป็นต้น จนถึงอนุโลมญาณนั้น ย่อมรู้ความเป็นไป ของรูปนาม ที่เป็นเหตุเป็นผลเนื่องกันตามปฏิจจสมุปบาท ด้วยกันทั้งสิ้น

๓๐. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงปฏิจจสมุปบาทไว้ ในสังยุตตนิกายนั้น มีกี่นัย คืออะไรบ้าง ให้แสดงความหมายด้วย (44, 55).....หน้า 149)
(พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเทศนาปฏิจจสมุปบาทไว้กี่นัย คืออะไรบ้าง ให้บอกความหมายด้วย)

ตอบ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงปฏิจจสมุปบาทไว้ในสังยุตตนิกายนั้น มี ๔ นัย คือ แสดงจากต้นไปถึงปลาย คือ ตั้งแต่อวิชชาไปตามลำดับจนถึงชรามรณะเป็นที่สุด เรียกว่า อาทิปริโยสานอนุโลมเทศนา
แสดงจากกลางไปถึงปลาย คือ ตั้งแต่เวทนาไปตามลำดับจนถึงชรามรณะเป็นที่สุด เรียกว่า มัชฌิมปริโยสานอนุโลมเทศนา

แสดงจากปลายไปถึงต้น คือ ตั้งแต่ชราภณะถอยหลังไปตามลำดับจนถึงอวิชชาเป็นที่สุด เรียกว่า ปรีโยสานอาทิปฏิโลมเทศนา

แสดงจากกลางไปถึงต้น คือ ตั้งแต่ต้นหาถอยหลังไปตามลำดับจนถึงอวิชชาเป็นที่สุด เรียกว่า มัชฌอทิปฏิโลมเทศนา

๓๑. ที่กล่าวสรุปว่า ปฏิจจนูปบาทนี้ เป็นสมันตภัททกรรมนั้น

หมายความว่า เป็นไปอย่างไร (51).....หน้า 152)

ตอบ หมายความว่า เป็นไปอย่างนี้ คือ เป็นธรรมที่มีความดีอย่างสมบูรณ์ เพราะไม่ว่าจะแสดงโดยนัยอย่างใดก็ตาม ผู้ฟังแล้ว ย่อมได้สำเร็จประโยชน์ คือ ได้กำหนดรู้ทุกขสัจ ประหาณสมุทยสัจ เห็นแจ้งนิโรธสัจ เจริญมรรคสัจ แล้วเข้าถึงพระนิพพาน ประการหนึ่ง

และอีกประการหนึ่ง พระตถาคตเจ้าผู้แสดงก็เป็นเทสนาวิลาสปัตตบุคคล คือ เป็นผู้ที่มีความสามารถปรับปรุงการแสดงนั้น ให้สวยงามเหมาะสมได้

๓๒. เมื่อจำแนกองค์ปฏิจจนูปบาท ๑๒ โดยการสืบต่อกันแล้ว

มีเท่าไร คืออะไรบ้าง (50, 53, 59, 61).....หน้า 157)

ตอบ เมื่อจำแนกองค์ปฏิจจนูปบาท ๑๒ โดยการสืบต่อกันแล้ว มี ๓ คือ

๑. ในระหว่าง สังขารกับวิญญาน ที่เป็นอดีตเหตุกับปัจจุบันผลต่อกัน สันธิหนึ่ง
๒. ในระหว่าง เวทนากับตัณหา ที่เป็นปัจจุบันผลกับปัจจุบันเหตุต่อกัน สันธิหนึ่ง
๓. ในระหว่าง กัมมภาวะกับชาติ ที่เป็นปัจจุบันเหตุกับอนาคตผลต่อกัน สันธิหนึ่ง

๓๓. สังสารวัฏฏ์ หรือสังสาระนี้ ถ้าไม่ใช้การเกิดขึ้นติดต่อกัน

ของสัตว์ใดๆ แล้ว หมายถึงอะไร (40).....หน้า 164)

ตอบ หมายถึง การเกิดขึ้นเป็นไปอยู่ ติดต่อกันไม่ขาดสาย ของขันธ์ อายตนะ ธาตุ

๓๔. นานัตตนัย หมายความว่าอย่างไร (39).....หน้า 173)

ตอบ นานัตตนัย หมายความว่า เมื่อพิจารณาแล้วรู้ว่า การสืบต่อกันของรูปนามขันธ์ ๕ นี้ แม้ว่าจะเป็นไปโดยไม่ขาดสายก็จริง แต่สภาวะของปฏิจจนูปบาทธรรมเหล่านี้ มีสภาพต่างกัน มีเหตุผลต่างกัน การพิจารณารู้อย่างนี้ เรียกว่า นานัตตนัย

๓๕. เอกจิตตักขณิกปฏิจจนูปบาท หมายความว่าอย่างไร

เป็นการแสดงโดยนัยอะไร (56).....หน้า 180)

ตอบ เอกจิตตักขณิกปฏิจจนูปบาท หมายความว่า ปฏิจจนูปบาทที่เป็นไปในจิตดวงหนึ่ง ๆ เป็นการแสดงโดยอภิธรรมภาษนีนัย

๓๖. จงแปลปฏิจสุมุปาบาทโดยอภิธรรมภาษณีนัย ในจิตตูปบาททั้งหมด ดังนี้
 วิญญาณปจฺจยา นามํ นามปจฺจยา จฺญายตํ จฺญายตณปจฺจยา ผสฺโส
 ผสฺสปจฺจยา เวทนา. (49).....หน้า 180)

ตอบ แปลดังนี้ เพราะจิต ๘๘ เป็นเหตุ เจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับจิต ๘๘ จึงเกิดขึ้น
 เพราะเจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับจิต ๘๘ เป็นเหตุ มนายตนะคือจิต ๘๘ จึงเกิดขึ้น
 เพราะมนายตนะคือจิต ๘๘ เป็นเหตุ ผัสสะที่ประกอบกับจิต ๘๘ จึงเกิดขึ้น
 เพราะผัสสะที่ประกอบกับจิต ๘๘ เป็นเหตุ เวทนาที่ประกอบกับจิต ๘๘ จึงเกิดขึ้น

๓๗. จงแสดงความเป็นไปของปฏิจสุมุปาบาทในโลกุตตรกุสลจิตมา ๓ คู่ คือ
 คู่ที่ ๑, ๒ และคู่สุดท้าย พร้อมด้วยบทสุดท้าย ทั้งบาลีและคำแปล

ตอบ แสดงความเป็นไปดังนี้ (52).....หน้า 183)

กุสลมูลปจฺจยา สงฺขารํ สงฺขารปจฺจยา วิญญาณํ ฯลฯ ชาตีปจฺจยา ชรามรณํ
 เอวเมเตสํ ฐมฺมานํ สมฺภวํ โหติ แปลว่า

เพราะกุสลมูล ๓ เป็นเหตุ ปุญญาภิสังขาร คือโลกุตตรกุสลเจตนา

ที่เป็นไปพร้อมด้วยกุสลมูล ๓ จึงเกิดขึ้น

เพราะปุญญาภิสังขาร คือโลกุตตรกุสลเจตนาเป็นเหตุ โลกุตตรกุสลจิต จึงเกิดขึ้น ฯลฯ

เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของโลกุตตรกุสลจิตตูปบาท เป็นเหตุ

นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของโลกุตตรกุสลจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น

ความเกิดขึ้นของโลกุตตรกุสลธรรม ย่อมเป็นไปดังนี้

๓๘. ในโลกุตตรกุสลจิตตูปบาทนั้น ๒ คู่สุดท้าย และบทสุดท้าย คือ

ภวปจฺจยา ชาตี ชาตีปจฺจยา ชรามรณํ เอวเมเตสํ ฐมฺมานํ สมฺภวํ โหติ

แปลว่าอย่างไร (56).....หน้า 184)

ตอบ แปลว่า เพราะภวะ คือโลกุตตรกุสลจิตตูปบาท (เว้นอิโมภัก) เป็นเหตุ

นามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของโลกุตตรกุสลจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น

เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของโลกุตตรกุสลจิตตูปบาท เป็นเหตุ

นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของโลกุตตรกุสลจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น

การเกิดขึ้นของโลกุตตรกุสลธรรม ย่อมเป็นไปดังนี้

๓๙. ในวิกิกิจจนาสัมปยุตตจิต เมืองคัมภีจจสมุปปาทเท่าไร คืออะไรบ้าง

ตอบ เมืองคัมภีจจสมุปปาท ๑๑ คือ (47).....หน้า 181)

๑. อวิชชา ๒. สังขาร ๓. วิญญาณ ๔. นาม ๕. ัญญาตนะ
 ๖. ผัสสะ ๗. เวทนา ๘. วิจิกิจจนา ๙. ภวะ ๑๐. ชาติ
 ๑๑. ชรามรรณะ

๔๐. ในทวิปัญจวิญญาณจิตตูปาท เมืองคัมภีจจสมุปปาทเท่าไร

คืออะไรบ้าง (56).....หน้า 185)

ตอบ ในทวิปัญจวิญญาณจิตตูปาท เมืองคัมภีจจสมุปปาท ๙ คือ

๑. สังขาร ๒. วิญญาณ ๓. นาม ๔. ัญญาตนะ ๕. ผัสสะ
 ๖. เวทนา ๗. ภวะ ๘. ชาติ ๙. ชรามรรณะ

๔๑. อวิชชา เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่ปัญญาภิสังขาร

ได้อำนาจปัจจัยเท่าไร คืออะไรบ้าง (46).....หน้า 45)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๒ คือ ๑. อารัมมณปัจจัย ๒. ปกตูปนิสสยปัจจัย

๔๒. กัมมภวะ เป็นปัจจัยช่วยอุปการะแก่ชาตินั้น

ได้อำนาจปัจจัยเท่าไร คืออะไรบ้าง (47).....หน้า 126)

ตอบ ได้อำนาจปัจจัย ๒ คือ ๑. ปกตูปนิสสยปัจจัย ๒. นานักขณิกกัมมปัจจัย

๔๓. เหตุ ๖ นามอินทรียองค์ธรรม ๘ มีชีวิตินทรียเจตสิกเป็นต้น

องค์มรรค ๙ เหล่านี้ เป็นองค์ธรรมของปัจจัยอะไร (36).....หน้า.....)

ตอบ เหตุ ๖ เป็นองค์ธรรมของ เหตุปัจจัย

นามอินทรียองค์ธรรม ๘ มีชีวิตินทรียเจตสิกเป็นต้น

เป็นองค์ธรรมของ สหชาตินทรียปัจจัย

องค์มรรค ๙ เป็นองค์ธรรมของ มัคคปัจจัย

๔๔. จงแสดงปัจจัยที่ ๑ - ๕ ในปัจจัย ๒๔ ทั้งบาลีและคำแปล (49).....หน้า 188)

<u>ตอบ</u>	๑. เหตุปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ	โดยความเป็นเหตุ
	๒. อารมณปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ	โดยความเป็นอารมณ์
	๓. อธิปตปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ	โดยความเป็นอธิบดี
	๔. อนนตรปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ	โดยความติดต่อกันไม่มีระหว่างกัน
	๕. สมนตรปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ	โดยความติดต่อกันไม่มีระหว่างกันทีเดียว

๔๕. ให้แสดงความหมายของปัจจัย ดังต่อไปนี้ (52).....หน้า 188)

อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ปจฺจชาตปัจจัย
กมฺมปัจจัย วิปากปัจจัย

<u>ตอบ</u>	แสดงความหมายของปัจจัย ดังนี้		
	อุปนิสสยปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ	โดยความเป็นที่อาศัยที่มีกำลังมาก
	ปุเรชาตปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ	โดยความเกิดก่อน
	ปจฺจชาตปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ	โดยความเกิดทีหลัง
	กมฺมปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ	โดยความปรุงแต่งเพื่อให้กิจต่างๆ สำเร็จลง
	วิปากปัจจัย	ธรรมที่ช่วยอุปการะ	โดยความเป็นวิปาก
	คือ เข้าถึงความสุขและหมดกำลังลง		

๔๖. ปัจจัยต่อไปนี้ มีกี่ปัจจัย คือปัจจัยอะไรบ้าง (51, 59)

นิสสยปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย วิปยุตตปัจจัย (หน้า 188)

ตอบ นิสสยปัจจัย มี ๓ ปัจจัย คือ

๑. สหชาตนิสสยปัจจัย ๒. วัตถุปุเรชาตนิสสยปัจจัย
๓. วัตถุอรัณมณปุเรชาตนิสสยปัจจัย

อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ ปัจจัย คือ

๑. อารัมมณูปนิสสยปัจจัย ๒. อนันตรูปนิสสยปัจจัย
๓. ปกตูปนิสสยปัจจัย

วิปยุตตปัจจัย มี ๔ ปัจจัย คือ

๑. สหชาตวิปยุตตปัจจัย ๒. วัตถุปุเรชาตวิปยุตตปัจจัย
๓. วัตถุอรัณมณปุเรชาตวิปยุตตปัจจัย ๔. ปจฺจชาตวิปยุตตปัจจัย

๔๗. **นามเป็นปัจจัย นามเป็นปัจจัยูปัน มีกี่ปัจจัย คืออะไรบ้าง**

ตอบ มี ๖ ปัจจัย คือ (40).....หน้า 190)

อนันตรปัจจัย สมันตรปัจจัย อาเสวนปัจจัย
สัมปยุตตปัจจัย นัตติปัจจัย และ วิคตปัจจัย

๔๘. **นามรูปเป็นปัจจัย นามรูปเป็นปัจจัยูปัน มีกี่ปัจจัย**

คือปัจจัยอะไรบ้าง (43, 44, 50, 54).....หน้า 192 ข้อ 13)

ตอบ มี ๙ ปัจจัย คือ

๑. อริปติปัจจัย	๒. สหชาติปัจจัย	๓. อัญญมัญญปัจจัย
๔. นิสสยปัจจัย	๕. อาหารปัจจัย	๖. อินทริยปัจจัย
๗. วิปยุตตปัจจัย	๘. อัตติปัจจัย	๙. อวิคตปัจจัย

๔๙. **ปัจจัย ๒๔ ถ้าจะแสดงโดยย่อ มีกี่ปัจจัย** (45, 48, 52, 53, 58, 61)

คือปัจจัยอะไรบ้าง (หน้า 196)

ตอบ ปัจจัย ๒๔ ทั้งหมด ย่อรวมลงใน ๔ ปัจจัย คือ

๑. อารัมมณปัจจัย ๒. อุปนิสสยปัจจัย ๓. กัมมปัจจัย ๔. อัตติปัจจัย

๕๐. **สหชาตรูปในสหชาตชาตินั้น มีกี่อย่าง อะไรบ้าง** (45, 48, 52, 58)

ตอบ สหชาตรูป มี ๒ คือ (หน้า 196)

๑. จิตตรูป ที่เกิดในปวัตติกาล
๒. กัมมรูป ที่เกิดในปฏิสนธิกาล

๕๑. **ธรรมที่ชื่อว่าบัญญัตินั้น แบ่งออกเป็นเท่าไร คืออะไรบ้าง** (61)

ตอบ ธรรมที่ชื่อว่าบัญญัตินั้น แบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ (หน้า 197)

๑. อัตถบัญญัติ เพราะเป็นบัญญัติที่พึงให้ถูกรู้ได้ โดยประการต่าง ๆ
๒. สัททบัญญัติ เพราะเป็นบัญญัติที่พึงให้รู้เนื้อความได้ โดยประการต่าง ๆ

๕๒. **อัตถบัญญัติ สัททบัญญัติ หมายความว่าอย่างไร** (50).....หน้า 197)

ตอบ อัตถบัญญัติ หมายความว่า เพราะเป็นบัญญัติที่พึงให้ถูกรู้ได้ โดยประการต่าง ๆ

สัททบัญญัติ หมายความว่า เพราะเป็นบัญญัติที่พึงให้รู้เนื้อความได้ โดยประการต่าง ๆ

๕๓. สัททบัญญัติอย่างเดียว เรียกชื่อได้กี่อย่าง คืออะไรบ้าง

(ตอบเฉพาะชื่อไม่ต้องแสดงความหมาย) (43, 54).....หน้า 199)

ตอบ เรียกชื่อได้ ๖ อย่าง คือ นามะ นามกัมมะ นามเชยยะ นิรุตติ พยัญชนะ และอภิลาปะ

๕๔. สัททบัญญัติอย่างเดียวเรียกชื่อได้ ๖ อย่าง คืออะไร

จงบอกความหมายมาด้วย (58).....หน้า 199)

ตอบ สัททบัญญัติอย่างเดียวเรียกชื่อได้ ๖ อย่าง คือ

๑. นามะ ได้แก่ ชื่อต่าง ๆ ที่มีสภาพนุ่มเข้าสู่เนื้อความ คืออรรถบัญญัติ และทำให้เนื้อความนั้นนุ่มเข้าสู่ตน คือชื่อต่าง ๆ นั้นด้วย
๒. นามกัมมะ ได้แก่ นามบัญญัติที่นักปราชญ์ทั้งหลายในสมัยโบราณ เรียกขาน เช่นเรียกว่า แผ่นดิน ภูเขา เป็นต้น
๓. นามเชยยะ ได้แก่ นามบัญญัติที่นักปราชญ์ทั้งหลายในสมัยโบราณ ตั้งชื่อไว้จนถึงทุกวันนี้ เช่นตั้งชื่อไว้ว่า แผ่นดิน ภูเขา เป็นต้น
๔. นิรุตติ ได้แก่ นามบัญญัติที่นักปราชญ์ทั้งหลาย คตินึกพิจารณา เรียกชื่อสิ่งต่าง ๆ ให้ปรากฏขึ้น
๕. พยัญชนะ ได้แก่ นามบัญญัติที่สามารถแสดงเนื้อความ คืออรรถบัญญัติให้ปรากฏขึ้นได้
๖. อภิลาปะ ได้แก่ นามบัญญัติที่ผู้กล่าวเรียกย้อมมุ่งสู่ตรงเนื้อความ แล้วก็กล่าวเรียกขึ้น

๕๕. สัททบัญญัติ มีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง (45, 53, 58)

ตอบ สัททบัญญัติ มี ๖ ประเภท คือ (หน้า 200)

๑. วิชขมานบัญญัติ
๒. อวิชขมานบัญญัติ
๓. วิชขมานเนอวิชขมานบัญญัติ
๔. อวิชขมานเนอวิชขมานบัญญัติ
๕. วิชขมานเนอวิชขมานบัญญัติ
๖. อวิชขมานเนอวิชขมานบัญญัติ

(๕๖.) จงเติมข้อความที่ละ.....ไว้ให้สมบูรณ์ (44).....หน้า 202)

๑. คำว่า บัญญัติ หมายความว่า เนื้อความคือ.....เรียกว่า อรรถบัญญัติ

๒. เสียงคือคำพูด ย่อมทำ.....จะนั้น ชื่อว่าบัญญัติ ได้แก่ สัททบัญญัติ

ตอบ เติมข้อความที่ละ.....ไว้ดังนี้คือ

๑. คำว่า บัญญัติ หมายความว่า เนื้อความ คือวัตถุสิ่งของเรื่องราวต่าง ๆ ที่พึงให้ถูกรู้ได้ ชนิดนี้ เรียกว่า อรรถบัญญัติ

๒. เสียงคือคำพูด ย่อมทำให้รู้เนื้อความ คือวัตถุสิ่งของเรื่องราว และสภาพปรมาตถ์ได้ด้วยประการต่าง ๆ จะนั้นชื่อว่า บัญญัติ ได้แก่ สัททบัญญัติ

๕๗. ปกาเรน ฅาปียตีติ = ปณณตติ (49)

ปกาเรน ฅาเปตีติ = ปณณตติ (หน้า 202)

วณัตถะทั้ง ๒ นี้ แปลว่าอย่างไร ได้แก่บัญญัติอะไร

ตอบ วณัตถะที่ ๑ แปลว่า วัตถุสิ่งของเรื่องราวต่าง ๆ ชื่อว่าบัญญัติ เพราะพึงให้รู้ได้โดยประการต่าง ๆ ได้แก่ อัตถบัญญัติ

วณัตถะที่ ๒ แปลว่า เสียงคือคำพูด ย่อมทำให้รู้เนื้อความ คือวัตถุสิ่งของเรื่องราว และสภาพปรมาัตถ์ได้ด้วยประการต่าง ๆ ฉะนั้นชื่อว่า บัญญัติ ได้แก่ สัททบัญญัติ

๕๘. อวิชชมาเนนวิชชมานบัญญัติ วิชชมาเนนวิชชมานบัญญัติ (46, 48, 54, 60)

หมายความว่าอะไร ให้แสดงตัวอย่างประกอบ (หน้า 211)

ตอบ อวิชชมาเนนวิชชมานบัญญัติ หมายความว่า เป็นสัททบัญญัติที่กล่าวถึงธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมาัตถ์ปรากฏ กับธรรมที่มีสภาวะปรมาัตถ์ปรากฏ รวมกันอยู่
ตัวอย่างเช่น อิตถีสทุโท สุณณวณโณ ปุพฺพคฺนฺโธ เป็นต้น

วิชชมาเนนวิชชมานบัญญัติ หมายความว่า เป็นสัททบัญญัติที่กล่าวถึงธรรมที่มีสภาวะปรมาัตถ์ปรากฏ กับธรรมที่ไม่มีสภาวะปรมาัตถ์ปรากฏ รวมกันอยู่
ได้แก่ จภิกฺขุโณ เตวฺหุโณ ปฏิสมฺภิตฺตํ โสตาปนฺโน เป็นต้น

๕๙. เตวฺหุโณ เป็นตัวอย่างของสัททบัญญัติอะไร เมื่อแปลว่า บุคคลที่ได้วิชา ๓
กลับเป็นตัวอย่างของสัททบัญญัติอะไร (50).....หน้า 211)

ตอบ เตวฺหุโณ เป็นตัวอย่างของ วิชชมาเนนวิชชมานบัญญัติ
เมื่อแปลว่า บุคคลที่ได้วิชา ๓ กลับเป็นตัวอย่างของ อวิชชมาเนนวิชชมานบัญญัติ

ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๑

สมถกรรมฐาน

.....สัมภาษณ์

๖๐. อสัฏกกรรมฐานมีเท่าไร คืออะไรบ้าง (ไม่ต้องบอกความหมาย) (38).....หน้า 3)

ตอบ อสัฏกกรรมฐานมี ๑๐ คือ ๑. อุทฺธมาตกอสุภะ ๒. วินีลกอสุภะ ๓. วิปฺพพกอสุภะ ๔. วิจฉิทกอสุภะ ๕. วิชยาติตกอสุภะ ๖. วิกขิตตกอสุภะ ๗. หตวิกขิตตกอสุภะ ๘. โลหิตกอสุภะ ๙. ปุพฺพกอสุภะ ๑๐. อัมมิจฺจกอสุภะ

๖๑. ภาวนา แปลว่าอย่างไร มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง (55).....หน้า 15)

ตอบ ภาวนา แปลว่า ธรรมที่ควรเจริญ คือให้เกิดขึ้นบ่อยๆ ในสันดานของตน ชื่อว่า ภาวนา ภาวนา มี ๒ อย่าง คือ ๑. สมถภาวนา ๒. วิปัสสนาภาวนา

๖๒. วิปัสสนา แปลว่าอย่างไร มีวจนัตถะว่าอย่างไร (52, 56).....หน้า 18)

ตอบ วิปัสสนา แปลว่า ความเห็นแจ้งเป็นพิเศษ
ตั้งมีวจนัตถะว่า วิเสเสน ปสฺสตีติ = วิปสฺสนา
ธรรมชาติโดยย่อเห็นแจ้งเป็นพิเศษ ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า วิปัสสนา

๖๓. การเห็นแจ้งเป็นพิเศษซึ่งเป็นตัววิปัสสนาปัญญา นั้น มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง และอย่างนั้น ๆ สงเคราะห์ลงในญาณอะไรได้บ้าง (44, 54).....หน้า 18)

ตอบ มีอยู่ ๒ อย่าง คือ
๑. การเห็นแจ้งเป็นพิเศษในอารมณ์ต่าง ๆ ที่มาปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยความเป็นรูปนาม และอย่างนี้ ๑ นี้ สงเคราะห์ลงในนามรูปปริจเฉทญาณ และปัจจยปริคคหญาณ
๒. การเห็นแจ้งเป็นพิเศษในอารมณ์ต่าง ๆ ที่มาปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อสุภะ และอย่างนี้ ๒ นี้สงเคราะห์ลงในวิปัสสนาญาณ ๑๐ คือ สัมมสนญาณเป็นต้นจนถึงอนุโลมญาณ

**๖๔. วิปัสสนา มีกี่ประการ คืออะไรบ้าง (43, 48, 52, 56, 57)
ให้แสดงพร้อมด้วยความหมาย (หน้า 21)**

ตอบ วิปัสสนา มี ๓ ประการ คือ

๑. สงฺขารปริคฺคณฺหนกวิปสฺสนา คือ วิปัสสนาญาณที่มีการกำหนดรู้ในสังขารธรรม รูปนาม
๒. ผลสมาปตฺติวิปสฺสนา คือ วิปัสสนาญาณที่เป็นเหตุให้เข้าผลสมาบัติได้
๓. นิโรธสมาปตฺติวิปสฺสนา คือ วิปัสสนาญาณที่เป็นเหตุให้เข้านิโรธสมาบัติได้

๖๕. ในสมถกรรมฐาน ๔๐ แบ่งออกเป็นกี่หมวด

คืออะไรบ้าง (44, 45, 46, 48, 53, 61).....หน้า 25)

ตอบ สมถกรรมฐาน ๔๐ แบ่งออกเป็น ๗ หมวด คือ

๑. กสิณ ๑๐	๒. อสุภะ ๑๐	๓. อนุสสติ ๑๐	๔. อัปปมัญญา ๔
๕. สัมมัตถะ ๑	๖. วัตถุทาน ๑	๗. อารูปะ ๔	

๖๖. นิमित ในคำว่า บริกรรมนิमित นั้น ได้แก่อะไร (43).....หน้า 37)

ตอบ นิमित ในคำว่า บริกรรมนิमित นั้น ได้แก่

อารมณ์กรรมฐานต่าง ๆ มีปกติวิกสิณเป็นต้น ชื่อว่า นิमित

๖๗. เมื่อเรียกว่า บริกรรมนิमितแล้ว หมายความว่าอย่างไร

ได้แก่อะไร (43, 57).....หน้า 38)

ตอบ เมื่อเรียกว่า บริกรรมนิमितแล้ว หมายความว่า นิमितของบริกรรม

หรือ อารมณ์ของบริกรรมภาวนา ชื่อว่า บริกรรมนิमित

ได้แก่ รูปารมณ์ หรือโผฏฐัพพารมณ์ หรือธรรมารมณ์

ซึ่งเป็นองค์กรรมฐานที่พระโยคีบุคคลใช้เจริญ

๖๘. การแสวงหาอภยธรรม มีอยู่กี่อย่าง คืออะไรบ้าง (55)

ตอบ การแสวงหาอภยธรรม มีอยู่ ๒ อย่าง คือ (หน้า 41)

๑. ทางตรง ได้แก่ การเจริญวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐานทั้ง ๔

๒. ทางอ้อม ได้แก่ การเจริญสมถภาวนาก่อน

ต่อเมื่อได้สำเร็จเป็นฌานลาภีบุคคลแล้ว จึงเจริญวิปัสสนาต่อไป

๖๙. วสี หมายความว่าอะไร มีเท่าไร อะไรบ้าง (50, 53).....หน้า 67)

ตอบ วสี หมายความว่า ผู้มีความสามารถ มี ๕ อย่าง คือ

๑. อาวัชชนวสี สามารถในการพิจารณาองค์ฌานของมโนทวาราวีชชนะ

๒. สมาปัชชนวสี สามารถในการเข้าฌาน

๓. อธิภูฐานวสี สามารถในการกำหนดเวลาเข้า

๔. วุฏฐานวสี สามารถในการกำหนดเวลาออก

๕. ปัจจเวกชนวสี สามารถในการพิจารณาองค์ฌานของชวนะ

๗๐. มรณะที่ใช้เป็นมรณานุสสติได้นั้น ได้แก่มรณะชนิดไหน
และมรณะนี้ มีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง (46).....หน้า 136)

ตอบ ได้แก่ ชีวิตินทรีย์ปัจเจกมรณะ มี ๒ ประเภท คือ
กาลมรณะ การตายที่ถึงเวลาตาย เช่น ตายเพราะสิ้นบุญ และ
อกาลมรณะ การตายด้วยอุปัจเจกกรรม

๗๑. ในสมถกรรมฐาน ๔๐ นั้น กรรมฐานอะไรใช้เป็นอารมณ์ของสมถะ
และวิปัสสนา ได้ทั้งสองอย่าง โดยไม่ต้องเปลี่ยนอารมณ์กรรมฐาน
ให้ยกเหตุผลประกอบด้วย (47).....หน้า 156)

ตอบ ในสมถกรรมฐาน ๔๐ นั้น กายคตาสติกรรมฐาน เป็นได้ทั้งสมถะและวิปัสสนา
โดยไม่ต้องเปลี่ยนกรรมฐานออกไปจากกายคตาสติกรรมฐาน แต่ประการใด
ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ผู้เจริญต้องบ่นอยู่ เมื่อปฏิภาณนิมิตหรือวณณนิมิต ปรากฏขึ้นแล้ว
ก็เพ่งนิมิตนั้นต่อไป ก็จะได้บรรลुरुูปมาน นี่เป็นสมถกรรมฐาน
ผู้เจริญต้องบ่นอยู่ เมื่อธาตุนิมิตปรากฏขึ้นแล้ว ก็กำหนดพิจารณาธาตุนิมิตนั้นต่อไป
ก็จะได้บรรลุมรรคผล นี่เป็นวิปัสสนากรรมฐาน

๗๒. บุคคลที่แผ่เมตตาทำก่อนไม่ได้ มีกี่จำพวก คือใครบ้าง (42)

ตอบ บุคคลที่แผ่เมตตาทำก่อนไม่ได้ มี ๔ จำพวก คือ (หน้า 180)

๑. อปปียบุคคล บุคคลที่ไม่เป็นที่รัก
๒. อติปปียบุคคล บุคคลที่รักมาก
๓. มัชฌัตตบุคคล บุคคลที่ไม่รักไม่ชัง มีแต่ความเฉยๆ
๔. เวรียบุคคล บุคคลที่เป็นศัตรู

๗๓. การแผ่เมตตาให้ตนเองนั้น เพื่ออะไร (40).....หน้า 181)

ตอบ เพื่อประโยชน์ ๒ ประการ คือ

๑. ถ้าหวังจะได้อุปปนาमान จะต้องแผ่แก่ตนเองก่อน
๒. เพื่อจะได้เป็นสักขีพยานแก่การแผ่ไปยังบุคคลอื่น

๗๔. การแผ่เมตตาแก่ตนเองนั้น มีคำแผ่ที่เป็นภาษาบาลีและแปลเป็นไทยว่าอย่างไร
(การแผ่เมตตาแก่ตนเอง มีกี่ประการ คืออะไรบ้าง) (44, 51, 59, 61).....หน้า 182)

ตอบ การแผ่เมตตาแก่ตนเอง มี ๔ ประการ คือ

๑. อหิ อเวโร โหมิ ขอข้าพเจ้าจงเป็นผู้ไม่มีศัตรูภายในและภายนอก
๒. อหิ อพฺยาปชฺโซ โหมิ ขอข้าพเจ้าจงเป็นผู้ไม่มีความวิตกกังวล เสร้าโรคภัยบาป
๓. อหิ อนินฺโฆ โหมิ ขอข้าพเจ้าจงเป็นผู้ไม่มีความลำบากกายใจ พ้นจากอุปัทวภัย

๔. อหิ สฺวี่ อตฺตานํ ปริหรามิ ขอข้าพเจ้าจงเป็นผู้นำอรรถภาพที่เป็นอยู่
ด้วยความสุขกายสุขใจ ตลอดกาลนาน

๗๕. จงแสดงการแผ่เมตตา แบบบริกรรมท่องจำทั่วไปอย่างสามัญ (60)
ให้แก่บุคคล ๑๒ ที่อยู่ในทิศใหญ่ ๖ ทั้งบาลีและคำแปล (หน้า 187)

ตอบ แสดงการแผ่เมตตาให้แก่บุคคล ๑๒ ที่อยู่ในทิศใหญ่ ๖ ดังนี้
ปรุตฺถิมา ย ทิสาย ปจฺจิมาย ทิสาย อุตฺตราย ทิสาย ทกฺขิณาย ทิสาย
เหมฏฺฐิมาย ทิสาย อุมฺปริมาย ทิสาย
สพฺเพ สตุตา สพฺเพ ปาณา สพฺเพ ภูตา สพฺเพ ปุคฺคฺลา
สพฺเพ อตฺตภาวปริยาปณฺหา สพฺพา อิตฺถิโย สพฺเพ ปุริสา สพฺเพ อริยา
สพฺเพ อนริยา สพฺเพ เทวา สพฺเพ มนุสฺสา สพฺเพ วินิปาติกา
อเวรา โหนฺตุ อพฺยาปชฺชา โหนฺตุ อนิฆา โหนฺตุ สฺวี่ อตฺตานํ ปริหรนฺตุ
แปลว่า ขอสัตว์ทั้งหลาย สัตว์ที่มีชีวิตทั้งหลาย สัตว์ที่ปรากฏชัดทั้งหลาย บุคคลทั้งหลาย
สัตว์ที่มีอรรถภาพทั้งหลาย หญิงทั้งหลาย ชายทั้งหลาย พระอริยบุคคลทั้งหลาย
ปุถุชนทั้งหลาย เทวดาทั้งหลาย มนุษย์ทั้งหลาย พวกวินิปาติกอสุราทั้งหลาย
ที่อยู่ทางทิศตะวันออก ที่อยู่ทางทิศตะวันตก ที่อยู่ทางทิศเหนือ ที่อยู่ทางทิศใต้
ที่อยู่ทางทิศเบื้องล่าง ที่อยู่ทางทิศเบื้องบน

จงไม่มีศัตรูภายในและภายนอก ทัวกัน

จงไม่มีความวิตกกังวล เสร้าโศกพยายาบท ทัวกัน

จงไม่มีความลำบากกายใจ พ้นจากอุปัทวภัย ทัวกัน

จงนำอรรถภาพที่เป็นอยู่ ด้วยความสุขกายสุขใจ ตลอดกาลนานทัวกัน

(๗๖) จงแสดงการแผ่กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ให้แก่หญิงทั้งหลาย ชายทั้งหลาย
ที่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทั้งคำบาลีและคำไทย

ตอบ แสดงการแผ่ดังต่อไปนี้ (45).....หน้า 187)

ปรุตฺถิมา ย อนฺทิสาย ทกฺขิณาย อนฺทิสาย

สพฺพา อิตฺถิโย สพฺเพ ปุริสา

ทุกฺขา มุจฺจนฺตุ ยถาลทฺธสมฺปตฺติโต มา วิจฺจนฺตุ กมฺมสฺสกา

แปลว่า ขอหญิงทั้งหลาย ชายทั้งหลาย

ที่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้

จงพ้นจากความทุกข์กาย ทุกข์ใจ

อย่าได้สูญเสียจากความสุข ความเจริญที่มีอยู่

มีกรรมเป็นของของตน

๗๗. จงแสดงการแผ่กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ให้แก่ตนเอง (46)
ทั้งภาษาบาลีและคำแปลตามลำดับ (หน้า 193, 196, 202)

ตอบ คำแผ่กรุณาให้แก่ตนเองว่า

อหิ ทุกขา มุจฺจามิ = ขอข้าพเจ้าจงพ้นจากความทุกข์กาย ทุกข์ใจ

คำแผ่มุทิตาให้แก่ตนเองว่า

อหิ ยถาลทฺธสมฺปตฺติโต มา วิคจฺจามิ =

ขอข้าพเจ้าอย่าได้สูญเสียจากความสุข ความเจริญที่มีอยู่

คำแผ่อุเบกขาให้แก่ตนเองว่า

อหิ กมฺมสฺสโก = เรามีกรรมเป็นของของเรา

๗๘. ในสมถกรรมฐาน ๔๐ นั้น จัดเป็นอารมณ์กรรมฐาน (46)
และอรัณมณิกกรรมฐาน ได้อย่างละเท่าไร คืออะไรบ้าง (หน้า 224)

ตอบ จัดเป็นอารมณ์กรรมฐาน มี ๓๔ คือ

กสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐ อนุสสติ ๑๐ อัปปมัญญา ๔

และจัดเป็นอรัณมณิกกรรมฐาน มี ๖ คือ

อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ จตุธาตुวัตถาน ๑ อรูปกรรมฐาน ๔

๗๙. กรรมฐานที่เหมาะสมแก่ผู้ที่มีราคะจริตและศรัทธาจริตนั้น
มีเท่าไร คืออะไรบ้าง (44, 51, 59).....หน้า 227)

ตอบ กรรมฐานที่เหมาะสมแก่ผู้ที่มีราคะจริตนั้น มี ๑๑ คือ อสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑
และกรรมฐานที่เหมาะสมแก่ผู้ที่มีศรัทธาจริตนั้น มี ๖ คือ อนุสสติ ๖
ได้แก่ พุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ สังฆานุสสติ สีลานุสสติ จาคานุสสติ และเทวตานุสสติ

๘๐. คนที่มีศรัทธาจริตและพุทธิจริต เจริญกรรมฐานที่เหมาะสมแก่จริต
ได้คนละเท่าไร คือกรรมฐานอะไรบ้าง (56).....หน้า 228)

ตอบ ผู้ที่มีศรัทธาจริต เจริญกรรมฐานที่เหมาะสมได้ ๖ อย่าง คือ

พุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ สังฆานุสสติ สีลานุสสติ จาคานุสสติ และเทวตานุสสติ

ผู้ที่มีพุทธิจริต เจริญกรรมฐานที่เหมาะสมได้ ๔ อย่าง คือ

มรณานุสสติ อุปสมานุสสติ อาหาเรปฏิกูลสัญญา และจตุธาตुวัตถาน

๘๑. สมถกรรมฐาน ๒๖ อย่าง ที่เป็นอารมณ์ของรูปฌานนั้น (56)
 ต้องการทราบว่ากรรมฐานอะไร เหมาะสมแก่จิตอะไร (หน้า 228)

ตอบ ปถวิกสิณ อาโปกสิณ เตโชกสิณ วาโยกสิณ อากาสกสิณ อาโลกกสิณ
 ย่อมเหมาะสมแก่บุคคลทั่วไป ไม่ว่าจิตใด
 วัณณกสิณ ๔ คือ นีลกสิณ पीตกสิณ โลहितกสิณ โอทาทกสิณ
 อัปมัณญา ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ย่อมเหมาะสมแก่ผู้มีโทสจริต
 อสุภะ ๑๐ มีอุทฺธมาตกอสุภะเป็นต้น และกายคตาสติ ๑ ย่อมเหมาะสมแก่ผู้มีราคะจริต
 อานาปานัสสติ ๑ ย่อมเหมาะสมแก่ผู้มีโมหะจริตและวิตกจริต

๘๒. ในกรรมฐาน ๓๐ ที่เข้าถึงอัปนาฌานนั้น ต้องการทราบว่ากรรมฐาน
 ที่ให้เข้าถึงเฉพาะฌานใดฌานหนึ่ง เพียงฌานเดียวเท่านั้น มีจำนวนเท่าไร
 คืออะไรบ้าง (45, 47, 54, 55).....หน้า 231, 232)

ตอบ มีจำนวน ๑๖ คือ
 อสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑ ย่อมทำให้ ปฐมฌาน เกิดขึ้นได้
 อุเบกขาพรหมวิหาร ๑ ย่อมทำให้ รูปปัญจฌาน เกิดขึ้นได้
 และอรูปกรรมฐาน ๔ ย่อมทำให้ อรูปฌาน เกิดขึ้นได้

๘๓. กรรมฐานที่ไม่ได้ปฏิบัติภาคนิมิตโดยตรง แต่ได้ฌานนั้น ได้แก่กรรมฐานอะไร
 และฌานที่ได้นั้น ได้แก่ฌานอะไร แสดงมาให้ชัดเจน (52, 58).....หน้า 232)

ตอบ ได้แก่ กรรมฐาน ๘ อย่าง คือ อัปมัณญา ๔ อรูปกรรมฐาน ๔
 ฌานที่ได้นั้น มีดังต่อไปนี้
 อัปมัณญา ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา ให้ได้ตั้งแต่ ปฐมฌานถึงจตุตถฌาน
 อุเบกขา ให้ได้เฉพาะ รูปปัญจฌาน
 อรูปกรรมฐาน ๔ นั้น
 กสิณคณาภิมาภาสบัญญัติ ให้ได้ อากาสนัญจายตนฌาน
 อากาสนัญจายตนฌาน ให้ได้ วิญญานัญจายตนฌาน
 นัตถิภาวบัญญัติ ให้ได้ อากิญจัญญายตนฌาน
 อากิญจัญญายตนฌาน ให้ได้ เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน

๘๔. เพราะเหตุไร กรรมฐาน ๑๘ มีอนุสสติ ๘ เป็นต้น จึงได้นิमित्तทั้ง ๒

(ปริกรรมนิमित อุกคหนิมิต) โดยปริยาย (49, 60).....หน้า 235)

ส่วนกรรมฐาน ๒๒ มีกสิณ ๑๐ เป็นต้นที่ได้นิमित्तทั้ง ๒ โดยตรง

ตอบ กรรมฐาน ๑๘ ที่ได้นิमित्तทั้ง ๒ โดยปริยาย เนื่องด้วยการเจริญกรรมฐานประเภทนี้ ไม่มีการเพ่ง การกระทบ ไม่มีภาพมาปรากฏทางใจ ส่วนกรรมฐานทั้ง ๒๒ ที่ได้นิमित्तทั้ง ๒ โดยตรงนั้น เพราะกรรมฐานเหล่านี้ มีการเพ่ง การกระทบ มีภาพปรากฏติดทางใจ

๘๕. สมถกรรมฐานที่มีนิमित ๒ คือ ปริกรรมนิमितและอุคคหนิมิต โดยปริยาย มีเท่าไร คืออะไรบ้าง (57)

ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น (51, 55, 59).....หน้า 235)

ตอบ สมถกรรมฐานที่มีนิमित ๒ คือ ปริกรรมนิमितและอุคคหนิมิต โดยปริยาย มี ๑๘ กรรมฐาน คือ

อนุสสติ ๘ (เวณกายคตาสติ อานาปานัสสติ)

อัปปมัญญา ๔ อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑

จตุธาตุวัตถสถาน ๑ อรูปกรรมฐาน ๔

ที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่า การเจริญกรรมฐานเหล่านี้ ไม่มีการเพ่ง การกระทบ ไม่มีภาพมาปรากฏทางใจ

๘๖. สมถกรรมฐานที่มีนิमितทั้ง ๓ โดยตรง มีเท่าไร

คืออะไรบ้าง ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น (51, 57, 59).....หน้า 235)

ตอบ สมถกรรมฐานที่มีนิमितทั้ง ๓ โดยตรง มี ๒๒ กรรมฐาน คือ

กสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐ กายคตาสติ ๑ อานาปานัสสติ ๑

ที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่า การเจริญกรรมฐานเหล่านี้ มีการเพ่ง การกระทบ มีภาพปรากฏติดทางใจ

๘๗. สมถกรรมฐาน ที่ไม่ได้ปฏิบัติภาวนานิमितโดยตรง แต่ให้เข้าถึงอัปปมาณาได้นั้น มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง (45, 47, 50, 54, 55).....หน้า 236)

ตอบ มีจำนวน ๘ กรรมฐาน คือ

อัปปมัญญา ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

อรูปกรรมฐาน ๔ ได้แก่ กสิณอุคคมาภิฌายสมาธิ อากาสนัญญายตนฌาน นัตถิภาวบัญญัติ และอาภิกขัญญายตนฌาน

๘๘. อภิญญา หมายความว่าอย่างไร (43)

หมายเอาปัญญาที่ประกอบในจิตอะไร (หน้า 237)

ตอบ อภิญญา หมายความว่า ปัญญาที่มีการรู้ในอารมณ์ ๖ เป็นพิเศษ
หมายเอาปัญญาที่ประกอบในรูปปัญจมณาน ที่มีความรู้ความสามารถอย่างน่าอัศจรรย์
เนื่องมาจากสมาธิที่มีกำลังอย่างเยี่ยมนี้เอง เป็นการเรียกโดยตรง
ส่วนรูปปัญจมณานจิต ที่เรียกว่าอภิญญานั้น ก็เพราะเกิดพร้อมกันกับอภิญญา
เป็นการเรียกโดยอ้อม

๘๙. ได้ฌานโดยไม่ต้องเจริญสมถะ ได้อภิญญาโดยไม่ต้องเจริญสมถะ
หรือไม่อาศัยวิธีฝึกสมาธิโดยอาการ ๑๔ อย่างนั้น เช่นนี้มีได้หรือไม่
เพราะเหตุไร (40).....หน้า 239)

ตอบ มีได้ ฌานและอภิญญาชนิดนี้ เกิดพร้อมกันกับขณะที่มรรคบังเกิดขึ้น ซึ่งเป็นไปด้วย
อำนาจแห่งปุพพชาติการ คือ การบำเพ็ญกุศลแล้วได้ตั้งความปรารถนาไว้ในภพชาติก่อน ๆ

๙๐. อภิญญา แปลว่าอย่างไร (35).....หน้า 245)

โลกียอภิญญาโดยพิสดาร มีเท่าไร คืออะไรบ้าง

ตอบ อภิญญา แปลว่า ปัญญาที่มีการรู้ในอารมณ์ ๖ เป็นพิเศษ
โลกียอภิญญาโดยพิสดาร มี ๗ คือ

๑. อิทธิวิธอภิญญา	๒. ทิพพโสธอภิญญา	๓. ปรจิตตวิธานนอภิญญา
๔. ปุพเพนิวาสานุสสติอภิญญา	๕. ทิพพจักขุอภิญญา	๖. ยถากัมมุปคอภิญญา
๗. อนาคตังสอภิญญา		

ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๒

วิปัสสนากรรมฐาน

สัมภาษณ์

๙๑. ธรรม ๖ หมวดในวิปัสสนากรรมฐานนั้น (ยกเว้นหมวดที่ ๔ แล้ว) ที่เหลือ ๕ หมวด
จงแสดงชื่อหมวดและธรรมที่อยู่ในหมวดนั้น ๆ มาให้ถูกต้อง
(ไม่ต้องแสดงความหมาย) (45).....หน้า 1, 2, 3)

ตอบ ธรรม ๖ หมวด (ยกเว้นหมวดที่ ๔) ในวิปัสสนากรรมฐานนั้น คือ

๑. วิสุทธิ มี ๗ คือ สลวิสุทธิ จิตตวิสุทธิ ทิฏฐิวิสุทธิ กังขาวิตรณวิสุทธิ
มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ ญาณทัสสนวิสุทธิ
๒. ลักษณะ มี ๓ คือ อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะ
๓. อนุปัสสนา มี ๓ คือ อนิจจานุปัสสนา ทุกขานุปัสสนา อนัตตานุปัสสนา
๔. เว้น ไม่ต้องแสดง
๕. วิโมกข์ มี ๓ คือ สุกญตวิโมกข์ อนิมิตตวิโมกข์ อัปปณิหิตวิโมกข์
๖. วิโมกขมุข มี ๓ คือ สุกญตานุปัสสนา อนิมิตตานุปัสสนา อัปปณิหิตานุปัสสนา

(๙๒) วิปัสสนูปกิเลส มีเท่าไร ได้แก่อะไรบ้าง (35).....หน้า 6)

ตอบ วิปัสสนูปกิเลส มี ๑๐ อย่าง คือ

๑. โอภาส ได้แก่ แสงสว่าง
๒. ปิติ ได้แก่ ความอิ่มเอิบใจ ๕ อย่าง
๓. ปัสสัทธิ ได้แก่ อาการสงบเงียบ
๔. อธิโมกข์ ได้แก่ ศรัทธาที่มีกำลังแก่กล้า
๕. ปัคคหะ ได้แก่ ความพยายามอย่างแรงกล้า
๖. สุข ได้แก่ ความสบาย
๗. ญาณ ได้แก่ ปัญญาแก่กล้า
๘. อุပ္ปฐฐาน ได้แก่ สติตั้งมั่น
๙. อุเบกขา ได้แก่ อาการวางเฉย
๑๐. นิกันติ ได้แก่ ความยินดีพอใจ ในอุปกิเลส ๙ ข้างต้น

๙๓. คำว่า จตฺปาริสฺสทิสฺส นั้น หมายความว่าอย่างไร

ได้แก่อะไรบ้าง

(53).....หน้า 14)

ตอบ คำว่า จตฺปาริสฺสทิสฺส นั้น หมายความว่า ความบริสุทธิ์ของศีล มี ๔ อย่าง คือ

๑. ปาติโมกฺขสํวรสิลล์ ได้แก่ ศีลที่สำรวมในพระปาติโมกข์
๒. อินฺทฺริยสํวรสิลล์ ได้แก่ ศีลที่สำรวมในอินทรีย์ ๖
๓. อาชีวปาริสฺสทิสฺส ได้แก่ ศีลที่มีอาชีพบริสุทธิ์
๔. ปจฺจยสนฺนิสฺสิตสิลล์ ได้แก่ ศีลที่อาศัยปัจจัย ๔

๙๔. จงแสดงความหมายในหัวข้อธรรมดังต่อไปนี้

(46)

เทสนาสฺสทฺธิ สํวรสฺสทฺธิ เภฏฺฐิสฺสทฺธิ ปจฺจเวกฺขณสฺสทฺธิ

(หน้า 15)

ตอบ แสดงความหมายในหัวข้อธรรมดังนี้

เทสนาสฺสทฺธิ	ความบริสุทธิ์ด้วยการแสดง
สํวรสฺสทฺธิ	ความบริสุทธิ์ด้วยการสำรวม
เภฏฺฐิสฺสทฺธิ	ความบริสุทธิ์ด้วยอาชีพที่แสวงหา
ปจฺจเวกฺขณสฺสทฺธิ	ความบริสุทธิ์ด้วยการพิจารณา

๙๕. ไตรลักษณ์ที่เป็นอารมณ์ของวิปัสสนาญาณ ๑๐ นั้น

(42).

เป็นปรมัตถ์หรือบัญญัติ เพราะเหตุไรจึงเป็นเช่นนั้น

(หน้า 26)

ตอบ ไตรลักษณ์เป็นปรมัตถ์หรือบัญญัติ ก็ได้ทั้ง ๒ อย่าง

ที่ว่าเป็นปรมัตถ์นั้น เพราะว่าสังขารธรรมรูปนามชั้น ๕ ที่เป็ปรมัตถ์นั้นแหละ เป็นเครื่องหมายหรืออาการที่ปรากฏให้รู้ได้ ท่านจึงเรียกเครื่องหมายหรืออาการนั้นพร้อมด้วยปรมัตถ์ ว่าเป็นปรมัตถ์

ที่ว่าเป็นบัญญัตินั้น ได้แก่ออาการบัญญัติ เพราะเป็นอาการที่ดับไป สิ้นไป ของรูปนามชั้น ๕ นั้นเอง หาใช่เป็นตัวปรมัตถ์คือรูปนามชั้น ๕ ที่เป็นอนิจจังเป็นต้นไม่เป็นแต่เพียงอาการหรือเครื่องหมายของปรมัตถ์เท่านั้น

๙๖. การนอนเื่องของอนุสัยกิเลสนี้ มีอยู่ที่ประการ คืออะไรบ้าง

(47)

ตอบ การนอนเื่องของอนุสัยกิเลสนี้ มีอยู่ ๒ ประการ คือ

(หน้า 46)

๑. กิเลสที่นอนเื่องอยู่ในการเกิดขึ้นสืบต่อแห่งรูปนาม ชื่อว่า สันตानานุสัยกิเลส
๒. กิเลสที่นอนเื่องอยู่ในอารมณ์ที่เป็นปิยรูป สาทรูป อปิยรูป อสาทรูป ชื่อว่า อารัมมณานุสัยกิเลส

๙๗. จงแสดงธรรมที่ประหาณอนุสัยกิเลสทั้ง ๒ นี้ (47)

ตอบ ธรรมที่ประหาณอนุสัยกิเลสทั้ง ๒ คือ (หน้า 46)

มรรคญาณทั้ง ๔ ทำการประหาณสันตानาณุสัยกิเลส

วิปัสสนาญาณที่มีรูปนามเป็นอารมณ์ ทำการประหาณอาร์มมณานุสัยกิเลส

(๙๘.) มรรคญาณ ๔ นั้น มรรคไหนประหาณอนุสัยกิเลสอะไร (42).....หน้า 46)

ตอบ โสตาปัตติมรรค ประหาณ ทิฏฐานุสัยกิเลสและวิจิกิจจานุสัยกิเลส

สกทาคามีมรรค ประหาณ อนุสัยกิเลสเป็นตนุกรประหาณ

อนาคามีมรรค ประหาณ กามราคานุสัยกิเลสและปฏิฆานุสัยกิเลส

อรหัตตมรรค ประหาณ ภวราคานุสัยกิเลส มานานุสัยกิเลสและอวิชชานุสัยกิเลส

(๙๙.) อรหัตตมัคคญาณ ประหาณอนุสัยกิเลส (ที่เหลือจากการประหาณของมรรค
เบื้องต้น ๓ นั้น) ได้เท่าไร คืออะไรบ้าง (40).....หน้า 46)

ตอบ อรหัตตมัคคญาณ ประหาณอนุสัยกิเลสได้ ๓ คือ

๑. ภวราคานุสัยกิเลส ๒. มานานุสัยกิเลส ๓. อวิชชานุสัยกิเลส

๑๐๐. โลภียปริญญา คืออะไร มีกี่อย่าง อะไรบ้าง (61).....หน้า 90)

ตอบ โลภียปริญญา คือ การกำหนดรู้สภาพธรรมชั้นโลกียะ มี ๓ อย่าง

๑. ญาตปริญญา คือ การกำหนดรู้ ด้วยการรู้

๒. ตีรณปริญญา คือ การกำหนดรู้ ด้วยการไตร่ตรองใคร่ครวญ

๓. ปหานปริญญา คือ การกำหนดรู้ ด้วยการละ

(๑๐๑.) ผู้ปฏิบัติทำการแบ่งระยะของการก้าวหนึ่งก้าว ออกเป็นกี่ระยะ
อะไรบ้าง ยกบาลีประกอบด้วย (38).....หน้า 109)

ตอบ แบ่งออกเป็น ๖ ระยะ คือ

๑. อุทธรณะ (ยก) ๒. อติหรรณะ (ย่าง) ๓. วิติหรรณะ (ย้าย)

๔. โวสัสซชนะ (ลง) ๕. สันนิกเขปนะ (เหยียบ) ๖. สันนิรุมภณะ (กด)

๑๐๒. วิปัสสนูปกิเลส แปลว่าอย่างไร (43, 56, 57)

เกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาได้บรรลุถึงญาณอะไร (หน้า 120)

ตอบ วิปัสสนูปกิเลส แปลว่า สิ่งที่ทำให้วิปัสสนาญาณหม่นหมองหรือเศร้าหมอง

เกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาได้บรรลุถึงตรุนุททยัพพญาณ คืออุททยัพพญาณอย่างอ่อน

๑๐๓. สภาพที่หนักล้นนั้น แบ่งออกเป็นกี่อย่าง อะไรบ้าง

ให้แสดงเฉพาะหัวข้อ ไม่ต้องบอกความหมาย (38).....หน้า 141)

ตอบ สภาพที่หนักล้นนั้น แบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ

๑. มุลวัตตุ มีอยู่ ๕ อย่าง คือ อุปปาทะ ปวัตติ นิमितตะ อายุหนะ และปฏิสนธิ
๒. ปริยาวัตตุ มีอยู่ ๑๐ อย่าง คือ คติ นิพพัตติ อุปปัตติ ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ โสกะ ปริเทวะ และอุปายาสะ

๑๐๔. การเจริญวิปัสสนา เมื่อได้บรรลุสังขารุเพกขาญาณแล้ว (51, 58)

จะได้บรรลุมรรคผลหรือไม่ เพราะเหตุไร (หน้า 194)

ตอบ จะได้บรรลุมรรคผลได้ก็มี จะไม่ได้บรรลุมรรคผลก็มี เพราะเหตุว่า

ถ้าสังขารุเพกขาญาณที่ได้บรรลุขึ้นนั้น เข้าถึงความเป็นญาณฐานคามินีวิปัสสนา หรือสังขารุเพกขาญาณนั้น เข้าถึงความเพียร คือประกอบด้วยองค์คุณ ๖ ประการ ต้องได้บรรลุมรรคผลแน่นอน

แต่ถ้าสังขารุเพกขาญาณที่ได้บรรลุขึ้นนั้น ไม่เข้าถึงความเป็นญาณฐานคามินีวิปัสสนา หรือไม่ประกอบด้วยองค์คุณ ๖ ประการ ก็จะไม่ได้บรรลุมรรคผล

๑๐๕. วิปัสสนาญาณอะไรบ้าง ที่จัดเป็นญาณฐานคามินีวิปัสสนา (46, 50, 53, 55)

และญาณฐานคามินีวิปัสสนานี้ มีอะไรเป็นอารมณ์ (หน้า 195)

ตอบ สังขารุเพกขาญาณเบื้องต้น และอนุลोมนญาณ จัดเป็นญาณฐานคามินีวิปัสสนา และญาณฐานคามินีวิปัสสนานี้ มีไตรลักษณ์เป็นอารมณ์

๑๐๖. ญาณฐานคามินีวิปัสสนา หมายความว่าอย่างไร และวิปัสสนาญาณอะไร ที่จัดเป็นญาณฐานคามินีวิปัสสนา ถ้าญาณนี้เกิดขึ้นแล้วจะได้สำเร็จมรรคผลหรือไม่ เพราะเหตุไร (60).....หน้า 195)

ตอบ ญาณฐานคามินีวิปัสสนา หมายความว่า วิปัสสนาที่ถึงการออกไป คือมีการสืบต่อกันกับมรรค และวิปัสสนาญาณที่จัดเป็นญาณฐานคามินีวิปัสสนา ได้แก่ สังขารุเพกขาญาณตอนปลาย และอนุลोมนญาณ

ถ้าญาณนี้เกิดขึ้นแล้ว จะได้สำเร็จมรรคผลแน่นอน เพราะญาณฐานคามินีวิปัสสนานี้ สืบต่อกันกับมรรค และมรรคก็ชื่อว่า ญาณะ ที่แปลว่า เพราะออกจากวัตถุที่ยึดอันเป็นนิमित

๑๐๗. โคตรภูญาณ หมายความว่าอย่างไร จัดเป็นโลกียะหรือโลกุตตระ

หรือเป็นอะไร ให้อธิบายตามที่เข้าใจ (49, 56, 59).....หน้า 226)

ตอบ โคตรภูญาณ หมายความว่า ปัญญาที่ทำลายโคตรของปุถุชนแล้วเข้าสู่โคตรของพระอริยเจ้า เป็นยอดของวิปัสสนา

ไม่จัดเป็นปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิที่เป็นโลกียะ เพราะไม่ได้พิจารณารูปนาม
เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

ไม่จัดเป็นญาณทัสสนวิสุทธิที่เป็นโลกุตตระ เพราะไม่ได้ทำลายกิเลสให้สิ้นไป
เป็นอภิปุหาริก คืออยู่ในระหว่างโลกียะกับโลกุตตระต่อกัน แต่จัดเป็นวิปัสสนาได้
เพราะตกไปในกระแสแห่งวิปัสสนา

๑๐๘. ในญาณ ๑๖ นั้น ญาณอะไรบ้างที่ปรากฏอยู่ในมรรควิถี (55)

และญาณที่อยู่ในมรรควิธินั้น ญาณไหนเป็นโลกียะและโลกุตตระ (หน้า 227)

ตอบ อนุโลมญาณ โคตรภูญาณ มัคคญาณ และผลญาณ

รวม ๔ ญาณนี้ ปรากฏอยู่ในมรรควิถี

อนุโลมญาณ เป็นโลกียะ

โคตรภูญาณ เป็นญาณที่อยู่ระหว่างโลกียะและโลกุตตระต่อกัน

กล่าวคือ ตัวญาณ เป็นโลกียะ

อารมณ์ของญาณ เป็นโลกุตตระ คือนิพพาน

มัคคญาณ และผลญาณ เป็นโลกุตตระ

๑๐๙. ในญาณ ๑๖ นั้น ญาณอะไรบ้างที่ปรากฏในโสดาปัตติมัคควิถี (50, 53)

และญาณเหล่านี้ ญาณไหนเป็นโลกียะและโลกุตตระ (หน้า 227)

ตอบ อนุโลมญาณ โคตรภูญาณ มัคคญาณ และผลญาณ

รวม ๔ ญาณนี้ ปรากฏอยู่ในโสดาปัตติมัคควิถี

อนุโลมญาณ เป็นโลกียะ

โคตรภูญาณ เป็นญาณที่อยู่ระหว่างโลกียะและโลกุตตระต่อกัน

กล่าวคือ ตัวญาณ เป็นโลกียะ

อารมณ์ของญาณ เป็นโลกุตตระ คือนิพพาน

มัคคญาณ และผลญาณ เป็นโลกุตตระ

๑๑๐. โสฬสญาณ แปลว่าอะไร คือญาณอะไรบ้าง (60).....หน้า 246)

ตอบ โสฬสญาณ แปลว่า ญาณ ๑๖ คือ

๑. นามรูปปริจเฉทญาณ ๒. ปัจจยปริคคหญาณ ๓. สัมมสนญาณ

๔. อุทยัพพยญาณ ๕. ภังคญาณ ๖. ภยญาณ

๗. อาทีนวญาณ ๘. นิพพิทาญาณ ๙. มุญจิตุกัมมตาญาณ

๑๐. ปฏิสังขยาญาณ ๑๑. สังขารุเปกขาญาณ ๑๒. อนุโลมญาณ

๑๓. โคตรภูญาณ ๑๔. มัคคญาณ ๑๕. ผลญาณ

๑๖. ปัจจเวกขณญาณ

ญาณ ๑๖

อารมณ์

๑. นามรูปปริจเฉทญาณ	มีนามหรือรูปเป็นอารมณ์
๒. ปัจจยปริคคหญาณ	มีเหตุปัจจัยของนามรูปเป็นอารมณ์
๓. สัมมสนญาณ	รวม ๑๐ ญาณนี้ มีไตรลักษณ์หรือลักษณะ ๓ อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นอารมณ์
๔. อุทยัพพยญาณ	
๕. ภังคญาณ	
๖. ภยญาณ	
๗. อาทีนวญาณ	
๘. นิพพิทาญาณ	
๙. มุญจितุกัมมตาญาณ	
๑๐. ปฏิสังขยาญาณ	
๑๑. สังขารูปেকชาญาณ	
๑๒. อนุโลมญาณ	
๑๓. โคตรภูญาณ	รวม ๓ ญาณนี้ มีนิพพาน คือ สอุปาทิเสสนิพพาน เป็นอารมณ์
๑๔. มัคคญาณ	
๑๕. ผลญาณ	
๑๖. ปัจจเวกชนญาณ	มีมรรค ผล นิพพาน กิเลสที่ประหาณแล้ว และกิเลสที่ยังไม่ได้ประหาณ เป็นอารมณ์

๑๑๑. ในญาณ ๑๖ นั้น ญาณไหน มีอะไรเป็นอารมณ์ (43, 44, 55)

ตอบ ในญาณ ๑๖ นั้น (หน้า.....)

- ญาณที่ ๑ คือ นามรูปปริจเฉทญาณ มีนามหรือรูปเป็นอารมณ์
- ญาณที่ ๒ คือ ปัจจยปริคคหญาณ มีเหตุปัจจัยของนามรูปเป็นอารมณ์
- ญาณที่ ๓ คือ สัมมสนญาณเป็นต้นจนถึงญาณที่ ๑๒ คืออนุโลมญาณ รวม ๑๐ ญาณนี้
มีไตรลักษณ์หรือลักษณะ ๓ อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นอารมณ์
- ญาณที่ ๑๓, ๑๔, ๑๕ คือ โคตรภูญาณ มัคคญาณ ผลญาณ รวม ๓ ญาณนี้
มีนิพพาน คือ สอุปาทิเสสนิพพาน เป็นอารมณ์
- ญาณที่ ๑๖ คือ ปัจจเวกชนญาณ มีมรรค ผล นิพพาน กิเลสที่ประหาณแล้ว
และกิเลสที่ยังไม่ได้ประหาณ เป็นอารมณ์

๑๑๒. ให้วิจารณ์เกี่ยวกับวิปัสสนูปกิเลส ว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร (43)

ตอบ ขอวิจารณ์ว่า ดีหรือไม่ดี ก็ได้ทั้ง ๒ อย่าง ดังนี้ (หน้า.....)

ที่ดีนั้น คือดีตรงที่ว่า ผู้เจริญวิปัสสนาได้ปฏิบัติถูกต้องทาง พยายามกำหนดพิจารณารูปนาม ไม่ทอดยถา จนถึงอุทยัพพญาณอย่างอ่อนแล้วเท่านั้น วิปัสสนูปกิเลสจึงจะเกิดขึ้น

ที่ว่ามันดีนั้น คือไม่ดีตรงที่ว่า ถ้าผู้เจริญวิปัสสนาที่ไม่ฉลาด เมื่อวิปัสสนูปกิเลสเกิดขึ้นแล้ว ย่อมหลงติดอยู่ในวิปัสสนูปกิเลส เพราะเข้าใจผิดคิดว่าเป็นมรรคเป็นผล วิปัสสนาวิถีย่อมจะไม่ดำเนินต่อไป หยุดอยู่เพียงแค่นี้ โอกาสที่จะบรรลุมรรคผลก็หมดไป

ข้อสอบเก่า คือ ขุมทรัพย์แห่งปัญญา

เฉลยข้อ ๔, ๓๒, ๐๐

วิภังค์ ๓

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
อวิชา	สังขาร	วิญญาณ	นามรูป	สพายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อุปาทาน	กัม	อุปะ	ชาติ	ชรามรณะ
กิเลส	กัมม	วิปากวิภู					กิเลสวิภู	กัมม	วิปากวิภู			

๔. จงจำแนกองค์ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ โดยวิภังค์ ๓ มาให้ถูกต้อง

ตอบ วิภังค์ ๓ อย่าง คือ (52).....หน้า 6)

๑. กิเลสวิภู ได้แก่ อวิชา ตัณหา อุปาทาน
๒. กัมมวิภู ได้แก่ กัมมภาวะ สังขาร
๓. วิปากวิภู ได้แก่ อุปปัตติภาวะ วิญญาณ นามรูป สพายตนะ
ผัสสะ เวทนา ชาติ ชรามรณะ

สันธิ ๓ สังเขป 4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชา	สังขาร	วิญญาณ	นามรูป	สพายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อุปาทาน	กัมมภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อดีตเหตุ		ปัจจุบันผล					ปัจจุบันเหตุ			อนาคตผล	

๓๒. เมื่อจำแนกองค์ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ โดยการสืบต่อกันแล้ว

มีเท่าไร คืออะไรบ้าง (50, 53, 59, 61).....หน้า 157)

ตอบ เมื่อจำแนกองค์ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ โดยการสืบต่อกันแล้ว มี ๓ คือ

๑. ในระหว่าง สังขารกับวิญญาณ ที่เป็นอดีตเหตุกับปัจจุบันผลต่อกัน สันธิหนึ่ง
๒. ในระหว่าง เวทนากับตัณหา ที่เป็นปัจจุบันผลกับปัจจุบันเหตุต่อกัน สันธิหนึ่ง
๓. ในระหว่าง กัมมภาวะกับชาติ ที่เป็นปัจจุบันเหตุกับอนาคตผลต่อกัน สันธิหนึ่ง

๐๐. เมื่อจำแนกองค์ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ โดยหมวดแล้ว มี ๔ คือ

๑. อวิชา สังขาร ที่เป็นอดีตเหตุ หมวดหนึ่ง
๒. วิญญาณ นามรูป สพายตนะ ผัสสะ เวทนา ที่เป็นปัจจุบันผล หมวดหนึ่ง
๓. ตัณหา อุปาทาน กัมมภาวะ ที่เป็นปัจจุบันเหตุ หมวดหนึ่ง
๔. ชาติ ชรามรณะ ที่เป็นอนาคตผล หมวดหนึ่ง

สำหรับ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัสสะ อุปายาสะ ทั้ง ๕ นี้
สงเคราะห์เข้าอยู่ในหมวดที่ ๔

เอกสารชุดนี้จัดทำขึ้น
โดยใช้ชื่อว่า

“รุ่นพี่แบ่งปัน เติมฝันรุ่นน้อง ”
ปีที่ ๙

.....

ขออนุโมทนา ขอบคุณ ขอบใจ ทุก ๆ ท่าน
ที่เอื้อเฟื้อข้อมูล เอกสารต่าง ๆ
พร้อมทั้งคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการจัดทำ
ขอให้ทุก ๆ ท่าน จงประสบแต่ความสุข ความเจริญ
ในชีวิต หน้าที่ การงาน
และจงเป็นผู้มีส่วนแห่งธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
โดยทั่วถึงกัน เทอญ

เพิ่มเติม ข้อสอบใหม่

(2562 - 2566)

.....(3. สัมภาษณ์)

กาล 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชา	สังขาร	วิญญาณ	นามรูป	สพายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อุปาทาน	กัมมภาวะ	ชาติ	ชรา มรณะ
อดีตกาล		ปัจจุบันกาล								อนาคตกาล	

๑. จงแสดงรายละเอียดของ กาล (อัตรา ๓) ?

ตอบ กาล ๓ คือ (66)ซ้ำข้อเขียน 5)

อวิชาและสังขารทั้ง ๒ นี้ เป็นอดีตกาล คือ เป็นธรรมที่เกิดในภพก่อนๆ
ชาติ ชรา มรณะทั้ง ๓ นี้ เป็นอนาคตกาล คือ เป็นธรรมที่เกิดในภพหน้า
องค์ธรรม ๘ ที่อยู่ตรงกลาง คือ วิญญาณ นามรูป สพายตนะ ผัสสะ เวทนา
ตัณหา อุปาทาน กัมมภาวะ เหล่านี้ เป็นปัจจุบันกาล คือ เป็นธรรมที่เกิดในภพนี้

๓. ก. กาวนา แปลว่าอย่างไร มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ? แสดงวจนัตถะว่าอย่างไร ?

ข. จงจำแนกสมถกรรมฐานโดยบัญญัติ ปริมาตร (65).....ซ้ำข้อเขียน 5, 6, 49)

ตอบ ก. กาวนา แปลว่า ธรรมที่ควรเจริญคือให้เกิดขึ้นบ่อย ๆ ในสันดานของตน

มีอยู่ ๒ อย่างคือ ๑. สมถกาวนา ๒. วิปัสสนากาวนา

ดังแสดงวจนัตถะว่า “ภาเวตพุพาดิ = กาวนา” ธรรมที่บัณฑิตทั้งหลาย พึงทำให้เกิดขึ้น
เป็นครั้งแรกและครั้งหลังๆ ให้ติดต่อกันเป็นนิจ จนถึงเจริญขึ้น ฉะนั้นจึงชื่อว่า กาวนา

ข. บัญญัติกรรมฐาน มี ๒๘ คือ กสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐

โกฏฐาสบัญญัติ ที่เป็นอารมณ์ของกายคตาสติ

อัสสาสปัสสาสบัญญัติ ที่เป็นอารมณ์ของอานาปานัสสติ

สัตถบัญญัติ ๔ ที่เป็นอารมณ์ของอัปปมัญญา ๔

อากาศบัญญัติ และนัตถิกาวบัญญัติ ที่เป็นอารมณ์ของปฐมารูปปวิญญาณ
และตติยารูปปวิญญาณ

ปริมาตรกรรมฐาน มี ๑๒ คือ

อนุสสติ ๘ (เวณิกายะ อานาปานะ)

อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ จตุธาตุวัตถาน ๑

อากาศาณูญาตณณาน และอาภิณัญญาตณณาน

ที่เป็นอารมณ์ของทุติยารูปปวิญญาณ และจตุตถารูปปวิญญาณ

๔. ก. จริต มีกี่ประเภท ? คืออะไรบ้าง ? (65)

ข. โลกุตตรอกิณญา คืออกิณญาใด ? เพราะเหตุใด ? จงบอกองค์ธรรมปรมาตม ?

ตอบ ก. จริต มี ๖ ประเภท คือ

ราคจริต โทสจริต โมหจริต ศรัทธาจริต พุทธิจริต วิตกจริต

ข. โลกุตตรอกิณญา คือ อาสวกิณญา

เพราะเป็นอกิณญาที่สามารถทำลายกิเลสอาสวะให้หมดสิ้นไป จากชั้นรสนดาน
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในอรหัตตมรรคจิต ๑

๕. สมบัติ มีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง ? (64).....หน้า 250)

ตอบ สมบัติ มี ๓ ประเภท คือ

๑. ฌานสมบัติ ๒. ผลสมบัติ ๓. นิโรธสมบัติ

๕. ก. การเจริญจาคานุสสตินี้ ผู้เจริญจะต้องมีการบริจาทาน ที่ถึงพร้อม
ด้วยคุณความดี ๓ ประการ ได้แก่อะไรบ้าง (66).....ซ้ำข้อเขียน 33)

ตอบ ต้องพร้อมด้วยคุณความดี ๓ ประการ คือ

๑. รัชมียลัทธิวัตถุ คือ วัตถุสิ่งของที่เป็นเทยธรรมนั้น ได้มาโดยชอบธรรม

๒. เจตนาสัมปทา บริบูรณ์ด้วยเจตนาทั้ง ๓ คือ ปุพพเจตนา มุญจเจตนา อปรเจตนา

๓. มุตตจาตี คือ มีการบริจาทที่สละพ้นไปจากความตระหนี่ ตัณหา มานะ ทิฏฐิ

๖. วิปัสสนาญาณ ที่สงเคราะห์เข้าในปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธินั้น มีกี่ญาณ
คือญาณอะไรบ้าง ให้แสดงความหมายด้วย (63).....หน้า 22, 2).....ซ้ำข้อเขียน 88)

ตอบ วิปัสสนาญาณ ที่สงเคราะห์เข้าในปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธินั้น มี ๙ ญาณ คือ

๑. พลวอุทยัพพญาณ ปัญญาที่มีกำลัง เห็นความเกิดขึ้นและความดับไปของรูปนาม

๒. กังคญาณ ปัญญาเห็นความดับไปของรูปนาม

๓. ภยญาณ ปัญญาเห็นรูปนามเป็นภัยที่น่ากลัว

๔. อาทีนญาณ ปัญญาเห็นโทษของรูปนาม

๕. นิพพิทาญาณ ปัญญาเกิดความเบื่อหน่ายในรูปนาม

๖. มุญจิตุกัมยตาญาณ ปัญญาอยากหนีให้พ้นจากรูปนาม

๗. ปฏิสังขยาญาณ ปัญญาพิจารณาไตรลักษณ์ของรูปนาม อย่างกว้างขวาง

๘. สังขารุเปกขาญาณ ปัญญาพิจารณาหาทางแล้ววางเฉยต่อรูปนาม

๙. อนุลอมญาณ ปัญญาเห็นสอดคล้องกับวิปัสสนาญาณ ๘ ข้างต้น
และถึงพร้อมด้วยกำลัง เพื่อให้มรรคญาณเกิด

แสดงปฏิจสมุปปาตธรรม
โดย อภิธรรมภาชนีนัย

เอกจิตตักขณิกปฏิจสมุปปาต

๑. อกุศลปท (น. ๑ - ๕)
๒. กุศลปท (น. ๖ - ๑๐)
๓. อพยากตปท (น. ๑๑ - ๒๕)

เอกสารตัวอย่าง

เก็บทุกรายละเอียด ที่จำเป็น
เก็บทุกประเด็น ที่สำคัญ
เก็บไว้ทุกความต้องการ เพื่อคนพิเศษเช่นคุณ

เหมาะสำหรับนักศึกษาพระอภิธรรม
ชั้น มัชฌิมอภิธรรมิกะโท

ใช้เป็นคู่มือประกอบการเรียน
ทบทวนเรื่องที่เรียนแล้ว
เตรียมตัวสอบ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ / ๒๕๖๑	จำนวน ๑๒๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๒ / ๒๕๖๒	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๓ / ๒๕๖๓	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๔ / ๒๕๖๔	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๕ / ๒๕๖๕	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๖ / ๒๕๖๖	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๗ / ๒๕๖๗	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด

รวบรวมโดย

พระมหาพิชิต รตินฺธโร ป.ธ. ๙ / ๒๕๕๖
อภิธรรมบัณฑิต รุ่นที่ ๕๙ / ๒๕๖๕

๑. ทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๒๑

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อริชชา	สังขาร	วิญญาณ	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อุปาทาน	ภวะ	ชาติ	ชรามरणะ
			นามรูป	สพายตนะ							

อริชชาปัจจุยา สงขารโร สงขารปัจจุยา วิญญาณ วิญญาณปัจจุยา นาม
 นามปัจจุยา ัญญาตนะ ัญญาตนะปัจจุยา ผัสโส ผัสสปัจจุยา เวทนา
 เวทนาปัจจุยา ตณหา ตณหาปัจจุยา อุปาทาน อุปาทานปัจจุยา ภโว
 ภวปัจจุยา ชาติ ชาติปัจจุยา ชรามरण เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺมทโย โหติ.

๑. เพราะอริชชาเป็นเหตุ อปฺปญฺญาภิสังขาร คือทิฏฐิคติสัมปยุตตอกุศลเจตนา
 ที่เป็นไปพร้อมด้วยอริชชานั้น จึงเกิดขึ้น
 ๒. เพราะอปฺปญฺญาภิสังขาร คือทิฏฐิคติสัมปยุตตอกุศลเจตนา เป็นเหตุ
 ทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๓. เพราะทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ.....เจตสิกชั้น ๓
 ที่ประกอบกับทิฏฐิคติสัมปยุตตจิตนั้น จึงเกิดขึ้น
 ๔. เพราะเจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 มนายตนะ คือทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๕. เพราะมนายตนะ คือทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 มโนสัมผัส ที่ประกอบกับทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๖. เพราะมโนสัมผัส ที่ประกอบกับทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 เวทนา ที่ประกอบกับทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๗. เพราะเวทนา ที่ประกอบกับทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 ตัณหา ที่ประกอบกับทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๘. เพราะตัณหา ที่ประกอบกับทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ.....อุปาทาน ๓
 (เวณิกามุปาทาน) ที่ประกอบกับทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๙. เพราะอุปาทาน ๓ (เวณิกามุปาทาน) ที่ประกอบกับทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 ภวะ คือทิฏฐิคติสัมปยุตตจิตตูปบาท (เวณิกิฏฐิ) จึงเกิดขึ้น
 ๑๐. เพราะภวะ คือทิฏฐิคติสัมปยุตตจิตตูปบาท (เวณิกิฏฐิ) เป็นเหตุ.....นามชาติ
 คืออาการที่เกิดขึ้น ของทิฏฐิคติสัมปยุตตจิตตูปบาทนั้น จึงเกิดขึ้น
 ๑๑. เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของทิฏฐิคติสัมปยุตตจิตตูปบาท เป็นเหตุ
 นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของทิฏฐิคติสัมปยุตตจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
- ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีอริชชาเป็นต้น
 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

๒. ทิฏฐิคติวิปปยตตจิต ๔ เจตสิก ๒๑

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชา	สังขาร	วิญญาณ	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อิโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ				อุปาทาน			

...

อวิชาปจฺจยา สงฺขารอ สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ วิญฺญาณปจฺจยา นามํ
 นามปจฺจยา ญฺญาตนะ ญฺญาตนะปจฺจยา ผสฺโส ผสฺสปจฺจยา เวทนา
 เวทนาปจฺจยา ตณฺหา ตณฺหาปจฺจยา อิโมกฺโข อิโมกฺขปจฺจยา ภโว
 ภวปจฺจยา ชาติ ชาติปจฺจยา ชรามรณํ เอเวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺมทโย โหติ.

๑. เพราะอวิชาเป็นเหตุ อุปุญฺญาภิสังขาร คือทิฏฐิคติวิปปยตตอกุสลเจตนา
 ที่เป็นไปพร้อมด้วยอวิชชา นั้น จึงเกิดขึ้น
 ๒. เพราะอุปุญฺญาภิสังขาร คือทิฏฐิคติวิปปยตตอกุสลเจตนา เป็นเหตุ
 ทิฏฐิคติวิปปยตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๓. เพราะทิฏฐิคติวิปปยตตจิต เป็นเหตุ
 เจตสิกขันธ์ ๓ ที่ประกอบกับทิฏฐิคติวิปปยตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๔. เพราะเจตสิกขันธ์ ๓ ที่ประกอบกับทิฏฐิคติวิปปยตตจิต เป็นเหตุ
 มนายตนะ คือทิฏฐิคติวิปปยตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๕. เพราะมนายตนะ คือทิฏฐิคติวิปปยตตจิต เป็นเหตุ
 มโนสัมผัสผัสสะ ที่ประกอบกับทิฏฐิคติวิปปยตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๖. เพราะมโนสัมผัสผัสสะ ที่ประกอบกับทิฏฐิคติวิปปยตตจิต เป็นเหตุ
 เวทนา ที่ประกอบกับทิฏฐิคติวิปปยตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๗. เพราะเวทนา ที่ประกอบกับทิฏฐิคติวิปปยตตจิต เป็นเหตุ
 ตัณหา ที่ประกอบกับทิฏฐิคติวิปปยตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๘. เพราะตัณหา ที่ประกอบกับทิฏฐิคติวิปปยตตจิต เป็นเหตุ
 อิโมกข์ ที่ประกอบกับทิฏฐิคติวิปปยตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๙. เพราะอิโมกข์ ที่ประกอบกับทิฏฐิคติวิปปยตตจิต เป็นเหตุ
 ภาวะ คือทิฏฐิคติวิปปยตตจิตตูปบาท (เว้นอิโมกข์) จึงเกิดขึ้น
 ๑๐. เพราะภาวะ คือทิฏฐิคติวิปปยตตจิตตูปบาท (เว้นอิโมกข์) เป็นเหตุ
 นามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของทิฏฐิคติวิปปยตตจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
 ๑๑. เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของทิฏฐิคติวิปปยตตจิตตูปบาท เป็นเหตุ
 นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของทิฏฐิคติวิปปยตตจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
- ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีอวิชาเป็นต้น
 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

๓. โทสมุลจิต ๒ เจตสิก ๒๒

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ปฏิฆะ	อริโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

...

อวิชชาปัจจัย สงขาร
 นามปัจจัย ัญญาตนะ
 เวทนาปัจจัย ปฏิฆะ
 ภวปัจจัย ชาติ ชาติปัจจัย ชรามรณะ
 เหวเมตสส เกลวสส ทุกขกขนธสส สมุทย โหติ.

๑. เพราะอวิชชาเป็นเหตุ อปุญญาภิสังขาร คือโทสมุลอกุศลเจตนา ที่เป็นไปพร้อมด้วยอวิชชานั้น จึงเกิดขึ้น
 ๒. เพราะอปุญญาภิสังขาร คือโทสมุลอกุศลเจตนา เป็นเหตุ โทสมุลจิต จึงเกิดขึ้น
 ๓. เพราะโทสมุลจิต เป็นเหตุ เจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับโทสมุลจิต จึงเกิดขึ้น
 ๔. เพราะเจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับโทสมุลจิต เป็นเหตุ มนายตนะ คือโทสมุลจิต จึงเกิดขึ้น
 ๕. เพราะมนายตนะ คือโทสมุลจิต เป็นเหตุ มโนสัมผัสที่ประกอบกับโทสมุลจิต จึงเกิดขึ้น
 ๖. เพราะมโนสัมผัสที่ประกอบกับโทสมุลจิต เป็นเหตุ เวทนา ที่ประกอบกับโทสมุลจิต จึงเกิดขึ้น
 ๗. เพราะเวทนา ที่ประกอบกับโทสมุลจิต เป็นเหตุ ปฏิฆะ ที่ประกอบกับโทสมุลจิต จึงเกิดขึ้น
 ๘. เพราะปฏิฆะ ที่ประกอบกับโทสมุลจิต เป็นเหตุ อริโมกข์ ที่ประกอบกับโทสมุลจิต จึงเกิดขึ้น
 ๙. เพราะอริโมกข์ ที่ประกอบกับโทสมุลจิต เป็นเหตุ ภาวะ คือโทสมุลจิตตูปบาท (เว้นอริโมกข์) จึงเกิดขึ้น
 ๑๐. เพราะภาวะ คือโทสมุลจิตตูปบาท (เว้นอริโมกข์) เป็นเหตุ นามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของโทสมุลจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
 ๑๑. เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของโทสมุลจิตตูปบาท เป็นเหตุ นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของโทสมุลจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
- ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีอวิชชาเป็นต้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

๔. วิจิกิจจนาสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๑๕

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
อวิชชา	สังขาร	วิญญาณ	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	วิจิกิจจนา	×	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

...

อวิชชาปัจจัย สงขารโร สงขารปัจจัย วิญญาณ วิญญาณปัจจัย นาม
 นามปัจจัย ัญญาตนะ ัญญาตนะปัจจัย ผัสโส ผัสสปัจจัย เวทนา
 เวทนาปัจจัย วิจิกิจจนา × วิจิกิจจนาปัจจัย ภโว
 ภวปัจจัย ชาติ ชาติปัจจัย ชรามรณะ เอเวตสสุ เกลวสสุ ทุกขกฺขนฺธสสุ สมฺมโย โหติ.

๑. เพราะอวิชชาเป็นเหตุ อปฺยัญญาภิสังขาร คือวิจิกิจจนาสัมปยุตตอกุศลเจตนา
 ที่ประกอบไปด้วยอวิชชา นั้น จึงเกิดขึ้น
 ๒. เพราะอปฺยัญญาภิสังขาร คือวิจิกิจจนาสัมปยุตตอกุศลเจตนา เป็นเหตุ
 วิจิกิจจนาสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๓. เพราะวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ เจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๔. เพราะเจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 มนายตนะ คือวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๕. เพราะมนายตนะ คือวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 มโนสัมผัส ที่ประกอบกับวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๖. เพราะมโนสัมผัส ที่ประกอบกับวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 เวทนา ที่ประกอบกับวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๗. เพราะเวทนา ที่ประกอบกับวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 วิจิกิจจนา ที่ประกอบกับวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๘. เพราะวิจิกิจจนา ที่ประกอบกับวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
-
- ภาวะ คือวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิตตูปบาท (เว้นวิจิกิจจนา) จึงเกิดขึ้น
๙. เพราะภาวะ คือวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิตตูปบาท (เว้นวิจิกิจจนา) เป็นเหตุ
 นามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้นของวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
 ๑๐. เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิตตูปบาท เป็นเหตุ
 นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของวิจิกิจจนาสัมปยุตตจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
 ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีอวิชชาเป็นต้น
 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

๕. อุทัจจสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๑๕

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชา	สังขาร	วิญญาณ	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	อุทัจจะ	อิโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามณะ
			นามรูป	สพายตนะ			ตันทา	อุปาทาน			

อวิชาปจฺยา สงฺขารโร สงฺขารปจฺยา วิญฺญาณํ วิญฺญาณปจฺยา นามํ
 นามปจฺยา ญฺญาตนํ ญฺญาตนปจฺยา ผสฺโส ผสฺสปจฺยา เวทนา
 เวทนาปจฺยา อุทฺธจํ อุทฺธจปจฺยา อิโมกฺโข อิโมกฺขปจฺยา ภโว
 ภวปจฺยา ชาติ ชาติปจฺยา ชรามณํ เอเวตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺมโย โหติ.

๑. เพราะอวิชาเป็นเหตุ อปฺยัญญาภิสังขาร คืออุทัจจสัมปยุตตอกุศลเจตนา
 ที่เป็นไปพร้อมด้วยอวิชานั้น จึงเกิดขึ้น
 ๒. เพราะอปฺยัญญาภิสังขาร คืออุทัจจสัมปยุตตอกุศลเจตนา เป็นเหตุ
 อุทัจจสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๓. เพราะอุทัจจสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 เจตสิกขันธ์ ๓ ที่ประกอบกับอุทัจจสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๔. เพราะเจตสิกขันธ์ ๓ ที่ประกอบกับอุทัจจสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 มนายตนะ คืออุทัจจสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๕. เพราะมนายตนะ คืออุทัจจสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 มโนสัมผัส ที่ประกอบกับอุทัจจสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๖. เพราะมโนสัมผัส ที่ประกอบกับอุทัจจสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 เวทนา ที่ประกอบกับอุทัจจสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๗. เพราะเวทนา ที่ประกอบกับอุทัจจสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 อุทัจจะ ที่ประกอบกับอุทัจจสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๘. เพราะอุทัจจะ ที่ประกอบกับอุทัจจสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 อิโมกข์ ที่ประกอบกับอุทัจจสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๙. เพราะอิโมกข์ ที่ประกอบกับอุทัจจสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 ภาวะ คืออุทัจจสัมปยุตตจิตตูปบาท (เวณอิโมกข์) จึงเกิดขึ้น
 ๑๐. เพราะภาวะ คืออุทัจจสัมปยุตตจิตตูปบาท (เวณอิโมกข์) เป็นเหตุ
 นามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของอุทัจจสัมปยุตตจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
 ๑๑. เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของอุทัจจสัมปยุตตจิตตูปบาท เป็นเหตุ
 นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของอุทัจจสัมปยุตตจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
- ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีอวิชาเป็นต้น
 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

๑. มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๘

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
กุศลมูล	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ปสาทะ	อิโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อวิชา			นามรูป	สพายตนะ			ตักหา	อุปาทาน			

กุศลมูลปัจจัยา สงขารโร สงขารปัจจัยา วิญญานัง วิญญานปัจจัยา นาม
 นามปัจจัยา ัญญาตนะ ัญญาตนะปัจจัยา ผัสโส ผัสสปัจจัยา เวทนา
 เวทนาปัจจัยา ปสาโท ปสาทปัจจัยา อิโมกโข อิโมกขปัจจัยา ภโว
 ภวปัจจัยา ชาติ ชาติปัจจัยา ชรามรณะ เอเวตตสส เกวลสส ทุกขกขณสส สมุทโย โหติ.

๑. เพราะกุศลมูล ๓ เป็นเหตุ ปุญญาภิสังขาร คือมหากุศลญาณสัมปยุตตเจตนา
 ที่เป็นไปพร้อมด้วยกุศลมูล ๓ นั้น จึงเกิดขึ้น
 ๒. เพราะปุญญาภิสังขาร คือมหากุศลญาณสัมปยุตตเจตนา เป็นเหตุ
 มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๓. เพราะมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 เจตสิกขันธ์ ๓ ที่ประกอบกับมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๔. เพราะเจตสิกขันธ์ ๓ ที่ประกอบกับมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 มนายตนะ คือมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๕. เพราะมนายตนะ คือมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 มโนสัมผัส ที่ประกอบกับมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๖. เพราะมโนสัมผัส ที่ประกอบกับมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 เวทนา ที่ประกอบกับมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๗. เพราะเวทนา ที่ประกอบกับมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 ปสาทะคือศรัทธา ที่ประกอบกับมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๘. เพราะปสาทะ คือศรัทธา ที่ประกอบกับมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 อิโมกข์ ที่ประกอบกับมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๙. เพราะอิโมกข์ ที่ประกอบกับมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 ภาวะ คือมหากุศลญาณสัมปยุตตจิตตูปาท (เว้นอิโมกข์) จึงเกิดขึ้น
 ๑๐. เพราะภาวะ คือ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิตตูปาท (เว้นอิโมกข์) เป็นเหตุ
 นามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของมหากุศลญาณสัมปยุตตจิตตูปาท จึงเกิดขึ้น
 ๑๑. เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของมหากุศลญาณสัมปยุตตจิตตูปาท เป็นเหตุ
 นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของมหากุศลญาณสัมปยุตตจิตตูปาท จึงเกิดขึ้น
- ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีกุศลมูลเป็นต้น
 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

๒. มหากุศลญาณวิปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๗

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
กุศลมูล	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ปสาทะ	อิโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อวิชา			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

กุศลมูลปัจจัยา สงขารो สงขารปัจจัยา วิญญานं วิญญานปัจจัยา นาม
 นามปัจจัยา ัญญาตนะ ัญญาตนะปัจจัยา ผัสโส ผัสสปัจจัยา เวทนา
 เวทนาปัจจัยา ปสาโท ปสาทปัจจัยา อิโมกโข อิโมกขปัจจัยา ภโว
 ภวปัจจัยา ชาติ ชาติปัจจัยา ชรามรณะ เอเวเตตสฺส เกลวสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺมทโย โหติ.

๑. เพราะกุศลมูล ๒ (เว้นอโมหมูล) เป็นเหตุ ปุญญาภิสังขาร คือมหากุศลญาณวิปยุตตเจตนา
 ที่เป็นไปพร้อมด้วยกุศลมูล ๒ (เว้นอโมหมูล) นั้น จึงเกิดขึ้น
 ๒. เพราะปุญญาภิสังขาร คือมหากุศลญาณวิปยุตตเจตนา เป็นเหตุ
 มหากุศลญาณวิปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๓. เพราะมหากุศลญาณวิปยุตตจิต เป็นเหตุ
 เจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับมหากุศลญาณวิปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๔. เพราะเจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับมหากุศลญาณวิปยุตตจิต เป็นเหตุ
 มนายตนะ คือมหากุศลญาณวิปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๕. เพราะมนายตนะ คือมหากุศลญาณวิปยุตตจิต เป็นเหตุ
 มโนสัมผัสผัสสะ ที่ประกอบกับมหากุศลญาณวิปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๖. เพราะมโนสัมผัสผัสสะ ที่ประกอบกับมหากุศลญาณวิปยุตตจิต เป็นเหตุ
 เวทนา ที่ประกอบกับมหากุศลญาณวิปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๗. เพราะเวทนา ที่ประกอบกับมหากุศลญาณวิปยุตตจิต เป็นเหตุ.....ปสาทะ
 คือศรัทธา ที่ประกอบกับมหากุศลญาณวิปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๘. เพราะปสาทะ คือศรัทธา ที่ประกอบกับมหากุศลญาณวิปยุตตจิต เป็นเหตุ
 อิโมกข์ ที่ประกอบกับมหากุศลญาณวิปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๙. เพราะอิโมกข์ ที่ประกอบกับมหากุศลญาณวิปยุตตจิต เป็นเหตุ
 ภาวะ คือมหากุศลญาณวิปยุตตจิตตูปบาท (เว้นอิโมกข์) จึงเกิดขึ้น
 ๑๐. เพราะภาวะ คือ มหากุศลญาณวิปยุตตจิตตูปบาท (เว้นอิโมกข์) เป็นเหตุ
 นามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของมหากุศลญาณวิปยุตตจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
 ๑๑. เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของมหากุศลญาณวิปยุตตจิตตูปบาท เป็นเหตุ
 นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของมหากุศลญาณวิปยุตตจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
- ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีกุศลมูลเป็นต้น
 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

๔. อรูปาวจรกุศลจิต ๔ เจตสิก ๓๐

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
กุศลมูล	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ปสาทะ	อิโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อวิชา			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

กุศลมูลปัจจัย สงขารโร สงขารปัจจัย วิญญาน วิญญานปัจจัย นาม
 นามปัจจัย ัญญาตนะ ัญญาตนะปัจจัย ผัสโส ผัสสปัจจัย เวทนา
 เวทนาปัจจัย ปสาโท ปสาทปัจจัย อิโมกโข อิโมกข์ปัจจัย ภโว
 ภวปัจจัย ชาติ ชาติปัจจัย ชรามรณะ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺมทโย โหติ.

๑. เพราะกุศลมูล ๓ เป็นเหตุ อาเนญชาภิสังขาร คืออรูปาวจรกุศลเจตนา
 ที่เป็นไปพร้อมด้วยกุศลมูล ๓ นั้น จึงเกิดขึ้น
 ๒. เพราะอาเนญชาภิสังขาร คืออรูปาวจรกุศลเจตนา เป็นเหตุ
 อรูปาวจรกุศลจิต จึงเกิดขึ้น
 ๓. เพราะอรูปาวจรกุศลจิต เป็นเหตุ
 เจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับอรูปาวจรกุศลจิต จึงเกิดขึ้น
 ๔. เพราะเจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับอรูปาวจรกุศลจิต เป็นเหตุ
 มนายตนะ คืออรูปาวจรกุศลจิต จึงเกิดขึ้น
 ๕. เพราะมนายตนะ คืออรูปาวจรกุศลจิต เป็นเหตุ
 มโนสัมผัส ผัสสะ ที่ประกอบกับอรูปาวจรกุศลจิต จึงเกิดขึ้น
 ๖. เพราะมโนสัมผัส ผัสสะ ที่ประกอบกับอรูปาวจรกุศลจิต เป็นเหตุ
 เวทนา ที่ประกอบกับอรูปาวจรกุศลจิต จึงเกิดขึ้น
 ๗. เพราะเวทนา ที่ประกอบกับอรูปาวจรกุศลจิต เป็นเหตุ
 ปสาทะ คือศรัทธา ที่ประกอบกับอรูปาวจรกุศลจิต จึงเกิดขึ้น
 ๘. เพราะปสาทะ คือศรัทธา ที่ประกอบกับอรูปาวจรกุศลจิต เป็นเหตุ
 อิโมกข์ ที่ประกอบกับอรูปาวจรกุศลจิต จึงเกิดขึ้น
 ๙. เพราะอิโมกข์ ที่ประกอบกับอรูปาวจรกุศลจิต เป็นเหตุ
 ภาวะ คืออรูปาวจรกุศลจิตตูปบาท (เว้นอิโมกข์) จึงเกิดขึ้น
 ๑๐. เพราะภาวะ คืออรูปาวจรกุศลจิตตูปบาท (เว้นอิโมกข์) เป็นเหตุ
 นามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของอรูปาวจรกุศลจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
 ๑๑. เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของอรูปาวจรกุศลจิตตูปบาท เป็นเหตุ
 นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของอรูปาวจรกุศลจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
- ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีกุศลมูลเป็นต้น
 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

๖. มหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๓

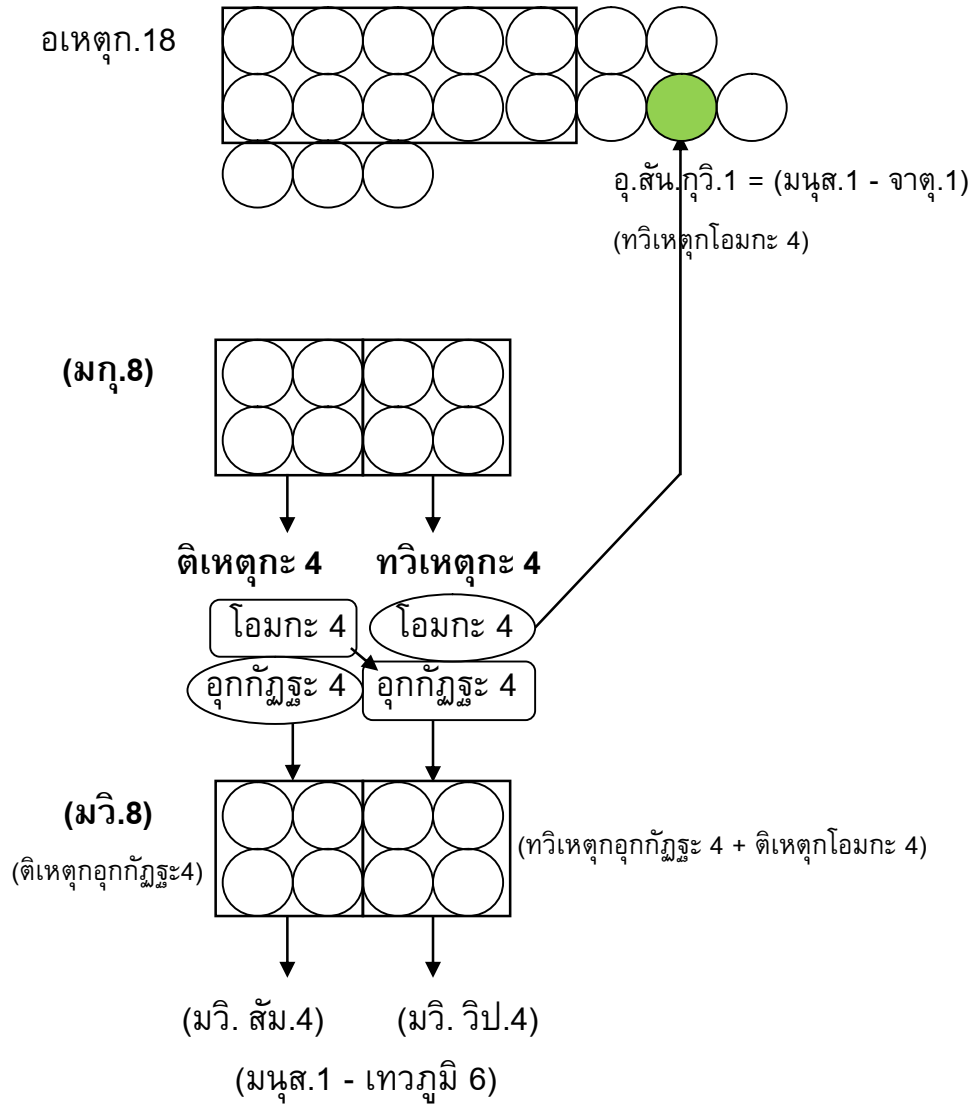
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
๕	สังขาร	วิญญาณ	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ปสาทะ	อิโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อวิชา			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

๕
 ๕
 นามปจฺจยา ัญญาตนะ
 เวทนาปจฺจยา ปสาโท
 ภาวะปจฺจยา ชาติ ชชาติปจฺจยา ชรามรณะ
 อเวเมตสฺส เกลวสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺมทโย โหติ.

๑. เพราะปัญญากิสังขาร คือมหาวิบากญาณสัมปยุตตเจตนา เป็นเหตุ
 มหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๒. เพราะมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ.....เจตสิกชั้น ๓
 ที่ประกอบกับมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๓. เพราะเจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 มนายตนะ คือมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๔. เพราะมนายตนะ คือมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 มโนสัมผัสผัสสะ ที่ประกอบกับมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๕. เพราะมโนสัมผัสผัสสะ ที่ประกอบกับมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 เวทนา ที่ประกอบกับมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๖. เพราะเวทนา ที่ประกอบกับมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ.....ปสาทะ
 คือศรัทธา ที่ประกอบกับมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๗. เพราะปสาทะ คือศรัทธา ที่ประกอบกับมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 อิโมกข์ ที่ประกอบกับมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
 ๘. เพราะอิโมกข์ ที่ประกอบกับมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 ภาวะ คือมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิตอุปบาท (เว้นอิโมกข์) จึงเกิดขึ้น
 ๙. เพราะภาวะ คือมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิตอุปบาท (เว้นอิโมกข์) เป็นเหตุ
 นามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิตอุปบาท จึงเกิดขึ้น
 ๑๐. เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิตอุปบาท เป็นเหตุ
 นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของมหาวิบากญาณสัมปยุตตจิตอุปบาท จึงเกิดขึ้น
- ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มีปัญญากิสังขาร
 เป็นต้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

(อธิบาย).....๗. มหาวิบากญาณวิปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๒

(๑. เพราะปัญญาภิสังขาร คือ มหากุศลเจตนา ๘ เป็นเหตุ)
มหาวิบากญาณวิปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น

๑๐. โลกุตตรวิปากจิต ๔ เจตสิก ๓๖

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
๕	สังขาร	วิญญาณ	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ปสาทะ	อิโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อวิชชา			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

๕
 นามปจฺจยา ญฺญาตนํ
 เวทนาปจฺจยา ปสาโท
 ภวปจฺจยา ชาติ ชาติปจฺจยา ชรามรณํ
 อเวเมเตสํ ธมฺมานํ สมุทโย โหติ.

สังขารปจฺจยา วิญฺญาณํ
 ญฺญาตนปจฺจยา ผสฺโส
 ปสาทปจฺจยา อิโมกฺโข
 อวิโมกฺขปจฺจยา ภโว

๑. เพราะปัญญากิสังขาร คือโลกุตตรกุศลเจตนา เป็นเหตุ
โลกุตตรวิปากจิต จึงเกิดขึ้น
๒. เพราะโลกุตตรวิปากจิต เป็นเหตุ
เจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับโลกุตตรวิปากจิต จึงเกิดขึ้น
๓. เพราะเจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับโลกุตตรวิปากจิต เป็นเหตุ
มนายตนะ คือโลกุตตรวิปากจิต จึงเกิดขึ้น
๔. เพราะมนายตนะ คือโลกุตตรวิปากจิต เป็นเหตุ
มโนสัมผัสสะ ที่ประกอบกับโลกุตตรวิปากจิต จึงเกิดขึ้น
๕. เพราะมโนสัมผัสสะ ที่ประกอบกับโลกุตตรวิปากจิต เป็นเหตุ
เวทนา ที่ประกอบกับโลกุตตรวิปากจิต จึงเกิดขึ้น
๖. เพราะเวทนา ที่ประกอบกับโลกุตตรวิปากจิต เป็นเหตุ
ปสาทะ คือศรัทธา ที่ประกอบกับโลกุตตรวิปากจิต จึงเกิดขึ้น
๗. เพราะปสาทะ คือศรัทธา ที่ประกอบกับโลกุตตรวิปากจิต เป็นเหตุ
อิโมกข์ ที่ประกอบกับโลกุตตรวิปากจิต จึงเกิดขึ้น
๘. เพราะอิโมกข์ ที่ประกอบกับโลกุตตรวิปากจิต เป็นเหตุ
ภาวะ คือโลกุตตรวิปากจิตตูปบาท (เว้นอิโมกข์) จึงเกิดขึ้น
๙. เพราะภาวะ คือโลกุตตรวิปากจิตตูปบาท (เว้นอิโมกข์) เป็นเหตุ
นามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของโลกุตตรวิปากจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
๑๐. เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของโลกุตตรวิปากจิตตูปบาท เป็นเหตุ
นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของโลกุตตรวิปากจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
การเกิดขึ้นของโลกุตตรวิปากธรรม ย่อมเป็นไปดังนี้

๑๑. มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๕

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
๕	สังขาร	วิญญาณ	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ปสาทะ	อิโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อวิชา			นามรูป	สพายตนะ			ตันทา	อุปาทาน			

๕
 นามปจฺจยา ญฺญาตนํ
 เวทนาปจฺจยา ปสาโท
 ภาวปจฺจยา ชาติ ชาติปจฺจยา ชรามรณํ
 สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ
 ญฺญาตนปจฺจยา ผสฺโส
 ปสาทปจฺจยา อิโมกฺโข
 อวิโมกฺขปจฺจยา ภโว
 วิญฺญาณปจฺจยา นามํ
 ผสฺสปจฺจยา เวทนา
 อิโมกฺขปจฺจยา ภโว
 ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺภูโย โหติ.

๑. เพราะมหากริยาญาณสัมปยุตตเจตนา เป็นเหตุ
 มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
๒. เพราะมหากริยาญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 เจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับมหากริยาญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
๓. เพราะเจตสิกชั้น ๓ ที่ประกอบกับมหากริยาญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 มนายตนะ คือมหากริยาญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
๔. เพราะมนายตนะ คือมหากริยาญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 มโนสัมผัสที่ประกอบกับมหากริยาญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
๕. เพราะมโนสัมผัสที่ประกอบกับมหากริยาญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 เวทนา ที่ประกอบกับมหากริยาญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
๖. เพราะเวทนา ที่ประกอบกับมหากริยาญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ.....ปสาทะ
 คือศรัทธา ที่ประกอบกับมหากริยาญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
๗. เพราะปสาทะ คือศรัทธา ที่ประกอบกับมหากริยาญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 อิโมกข์ ที่ประกอบกับมหากริยาญาณสัมปยุตตจิต จึงเกิดขึ้น
๘. เพราะอิโมกข์ ที่ประกอบกับมหากริยาญาณสัมปยุตตจิต เป็นเหตุ
 ภาวะ คือมหากริยาญาณสัมปยุตตจิตตูปบาท (เวณอิโมกข์) จึงเกิดขึ้น
๙. เพราะภาวะ คือมหากริยาญาณสัมปยุตตจิตตูปบาท (เวณอิโมกข์) เป็นเหตุ
 นามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้น ของมหากริยาญาณสัมปยุตตจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
๑๐. เพราะนามชาติ คืออาการที่เกิดขึ้นของมหากริยาญาณสัมปยุตตจิตตูปบาท เป็นเหตุ
 นามชรา นามมรณะ คือขณะตั้งและขณะดับ ของมหากริยาญาณสัมปยุตตจิตตูปบาท จึงเกิดขึ้น
 ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์แท้ ๆ ทั้งปวงนี้ เพราะอาศัยปัจจัยต่าง ๆ
 มี มหากริยาญาณสัมปยุตตเจตนา เป็นต้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

๑. อภุศลบท

๑. ทิฏฐิตตสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๒๑

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อุปาทาน	ภวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ							

๒. ทิฏฐิตตวิปปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๒๑

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อิโมกข์	ภวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ				อุปาทาน			

๓. โทสมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๒

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ปฏิมะ	อิโมกข์	ภวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

๔. วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๑๕

1	2	3	4	5	6	7	8		9	10	11
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	วิจิกิจฉา	×	ภวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

๕. อุททัจจสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๑๕

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	อุททัจจ	อิโมกข์	ภวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

..

๒. กุศลบท

๑. มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๘
๒. มหากุศลญาณวิปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๗
๓. รูปาวจรกุศลจิต ๕ เจตสิก ๓๕
๔. อรูปาวจรกุศลจิต ๔ เจตสิก ๓๐
๕. โลกุตตรกุศลจิต ๔ เจตสิก ๓๖

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
กุศลมูล	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ปสาทะ	อิโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามณะ
อวิชา			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

๓. อพยากตบท

๑. ทวิปัญญาวิญญานจิต ๑๐ สัพพ. เจตสิก ๗

	1	2	3	4	5	6			7	8	9
×	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	×	×	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อวิชชา			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

๒. สัมปฏิจจนจิต ๒ อัญญ. เจตสิก ๑๐

๓. สันตึรณจิต ๓ อัญญ. เจตสิก ๑๑

๔. อาวัชชนจิต ๒ อัญญ. เจตสิก ๑๑

๕. หลิตุปปาตจิต ๑ เจตสิก ๑๒

	1	2	3	4	5	6		7	8	9	10
×	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	×	อริโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อวิชา			นามรูป	สพายตนะ			ตักหา	อุปาทาน			

๖. มหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๓

๗. มหาวิบากญาณวิปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๒

๘. รูปาวจรวิปากจิต ๕ เจตสิก ๓๕

๙. อรูปาวจรวิปากจิต ๔ เจตสิก ๓๐

๑๐. โลกุตตรวิปากจิต ๔ เจตสิก ๓๖

๑๑. มหาภิรยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๕

๑๒. มหาภิรยาญาณวิปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๔

๑๓. รูปาวจรภิรยาจิต ๕ เจตสิก ๓๕

๑๔. อรูปาวจรภิรยาจิต ๔ เจตสิก ๓๐

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
×	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ปสาทะ	อริโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
อวิชา			นามรูป	สพายตนะ			ตักหา	อุปาทาน			

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
อวิชา	สังขาร	วิญญาณ	นามรูป	สพายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อุปาทาน	กัม	อุปะ	ชาติ	ชรามรณะ
สมุทยสังขะ		ทุกขสังขะ					สมุทยสังขะ			ทุกขสังขะ		

๑. จงจำแนกองค์ปัจจัยสมุปบาท โดยสังขะ (ตามอภิธรรมภาษนียนัย)

ตอบ จำแนกองค์ปัจจัยสมุปบาทโดยสังขะ ดังนี้ (50).....หน้า 172)

อวิชา สังขาร จัดเป็น สมุทยสังขะ

วิญญาณ นามรูป สพายตนะ ผัสสะ เวทนา จัดเป็น ทุกขสังขะ

ตัณหา อุปาทาน กัมมภาวะ จัดเป็น สมุทยสังขะ

อุปปัตติภาวะ ชาติ ชรามณะ จัดเป็น ทุกขสังขะ

๒. การแสดงปัจจัยสมุปบาทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีอยู่ ๒ นัยนั้น คืออะไรบ้าง ต่างกันอย่างไร (44, 47, 51, 52, 53, 58).....หน้า 180)

ตอบ การแสดงปัจจัยสมุปบาทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีอยู่ ๒ นัย คือ

สูตรต้นตภาชนียนัย และอภิธรรมภาษนียนัย

การแสดงโดยสูตรต้นตภาชนียนัย ได้แสดงถึงความเป็นไปแห่งปัจจัยสมุปบาท ในจิตหลาย ๆ ดวง ชื่อว่า นานาจิตตักขณิกปัจจัยสมุปบาท

ส่วนการแสดงโดยอภิธรรมภาษนียนัย ได้แสดงถึงความเป็นไปแห่งปัจจัยสมุปบาท ในจิตดวงหนึ่ง ๆ ชื่อว่า เอกจิตตักขณิกปัจจัยสมุปบาท

๓. ในอภิธรรมภาษนียนัยนั้น แบ่งการแสดงออกเป็นกี่พวก คืออะไรบ้าง (อภิธรรมภาษนียนัย ในจิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ แบ่งเป็นกี่พวก คืออะไรบ้าง)

ตอบ ในอภิธรรมภาษนียนัย แบ่งการแสดงออกเป็น ๓ พวก คือ

๑. อกุศลบท ๒. กุศลบท ๓. อพยากตบท

๔. ในการที่อภิธรรมภาษนียนัย พระพุทธองค์ไม่ทรงแสดงโสกะ ปริเทวะ เป็นต้น ซึ่งเป็นผลของชาตินั้น เพราะเหตุไร (55).....หน้า 182)

ตอบ ในการที่อภิธรรมภาษนียนัย พระพุทธองค์ไม่ทรงแสดงโสกะ ปริเทวะ เป็นต้น ซึ่งเป็นผลของชาตินั้น เพราะในจิตตักขณะดวงหนึ่ง ๆ นั้น โสกะ ปริเทวะ เป็นต้น เหล่านี้ ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

และอีกประการหนึ่ง โสกะ ปริเทวะ เป็นต้นเหล่านี้ ก็ไม่ได้เกิดในภุมิทั่วไป เช่น ในรูปภุมิ อรูปภุมิ ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์จึงไม่ทรงแสดงโสกะ ปริเทวะ เป็นต้น ให้เป็นผลของชาติ

เก็บทุกรายละเอียด	ที่จำเป็น
เก็บทุกประเด็น	ที่สำคัญ
เก็บไว้ทุกความต้องการ	เพื่อคนพิเศษเช่นคุณ

เหมาะสำหรับนักศึกษาพระอภิธรรม
ชั้น มัชฌิมอภิธรรมิกะโท

ใช้เป็นคู่มือประกอบการเรียน
ทบทวนเรื่องที่เรียนแล้ว
เตรียมตัวสอบ

รวบรวมโดย

พระมหาพิชิต รตินฺธโร ป.ธ. ๙ / ๒๕๕๖
อภิธรรมบัณฑิต รุ่นที่ ๕๙ / ๒๕๖๕

โบสถ์ทรก

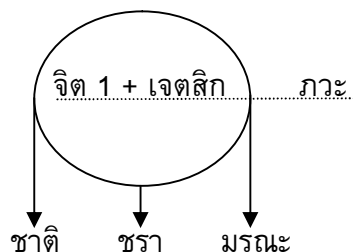
หน้า 31

หน้า 32

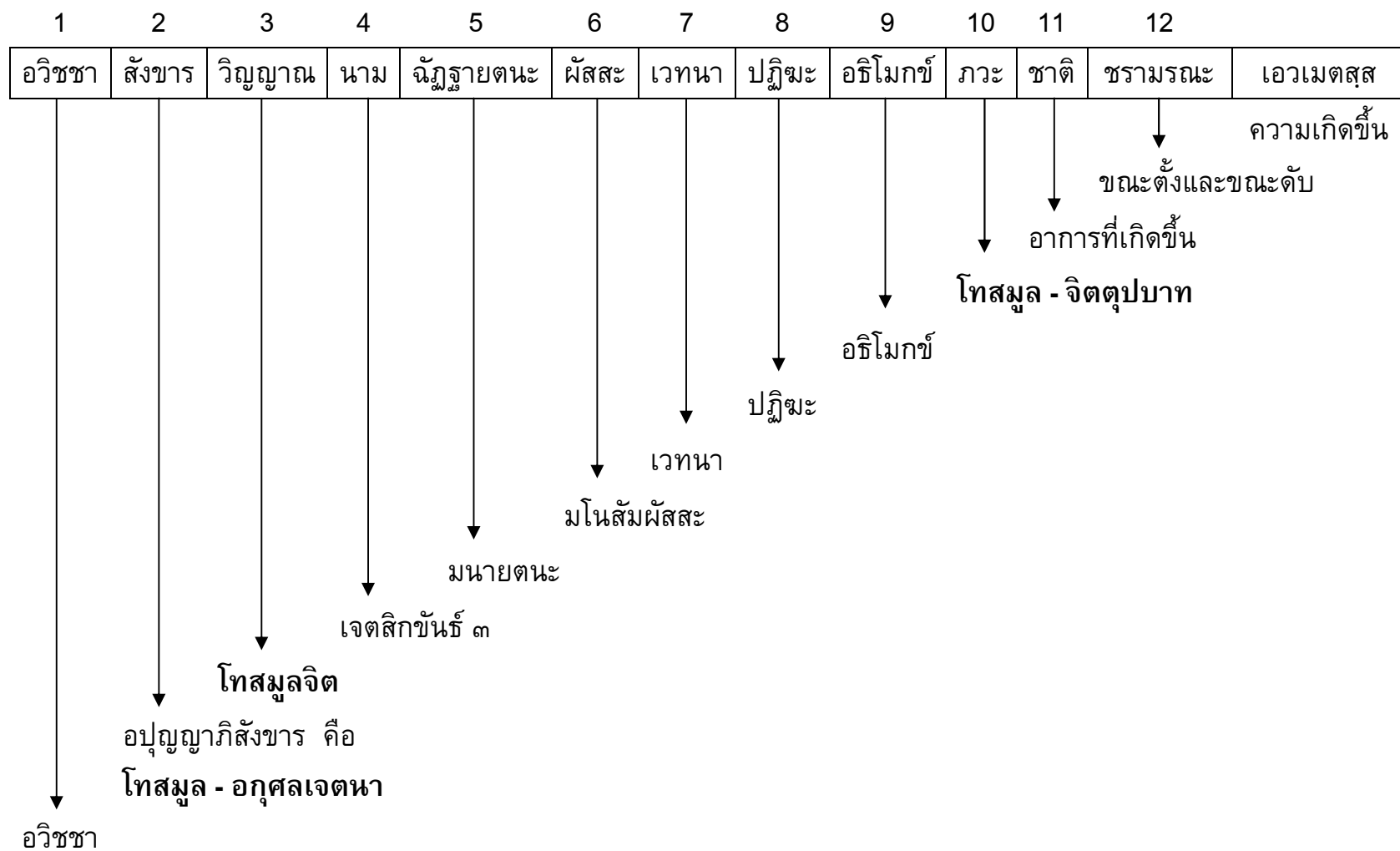
หน้า 33

เอกจิตตักขณิกปัจจุสมุปบาท (อกุศลบท)

๑. ทิฏฐิอุตตสัมปยุตตจิต ๔	๒. ทิฏฐิอุตตวิปยุตตจิต ๔	๓. โทสมูลจิต ๒	๔. วิจิกิจจาสัมปยุตตจิต ๑	๕. อุทธีจจสัมปยุตตจิต ๑
1. อวิชชา = โมหะ	1. อวิชชา = โมหะ	1. อวิชชา = โมหะ	1. อวิชชา = โมหะ	1. อวิชชา = โมหะ
2. สังขาร = เจตนา	2. สังขาร = เจตนา	2. สังขาร = เจตนา	2. สังขาร = เจตนา	2. สังขาร = เจตนา
3. วิญญาณ = ทิฏฐิ.สัม.4	3. วิญญาณ = ทิฏฐิ.วิป.4	3. วิญญาณ = โทส.2	3. วิญญาณ = วิจิ.สัม.1	3. วิญญาณ = อุทธีจ.สัม.1
4. นาม = เจตสิก 21	4. นาม = เจตสิก 21	4. นาม = เจตสิก 22	4. นาม = เจตสิก 15	4. นาม = เจตสิก 15
5. ัญฐา = ทิฏฐิ.สัม.4	5. ัญฐา = ทิฏฐิ.วิป.4	5. ัญฐา = โทส.2	5. ัญฐา = วิจิ.สัม.1	5. ัญฐา = อุทธีจ.สัม.1
6. ผัสสะ = ผัสสะ	6. ผัสสะ = ผัสสะ	6. ผัสสะ = ผัสสะ	6. ผัสสะ = ผัสสะ	6. ผัสสะ = ผัสสะ
7. เวทนา = เวทนา	7. เวทนา = เวทนา	7. เวทนา = เวทนา	7. เวทนา = เวทนา	7. เวทนา = เวทนา
8. ตัณหา = โลภะ	8. ตัณหา = โลภะ	8. ปฏิฆะ = ปฏิฆะ	8. วิจิกิจจ = วิจิกิจจ	8. อุทธีจจะ = อุทธีจจะ
9. อุปาทาน = ทิฏฐิ	9. อธิโมกข์ = อธิโมกข์	9. อธิโมกข์ = อธิโมกข์		9. อธิโมกข์ = อธิโมกข์
10. ภาวะ = จิต + เจ.	10. ภาวะ = จิต + เจ.	10. ภาวะ = จิต + เจ.	9. ภาวะ = จิต + เจ.	10. ภาวะ = จิต + เจ.
11. ชาติ = ขณะเกิด	11. ชาติ = ขณะเกิด	11. ชาติ = ขณะเกิด	10. ชาติ = ขณะเกิด	11. ชาติ = ขณะเกิด
12. ชรา = ขณะต้ง	12. ชรา = ขณะต้ง	12. ชรา = ขณะต้ง	11. ชรา = ขณะต้ง	12. ชรา = ขณะต้ง
มรณะ = ขณะดับ	มรณะ = ขณะดับ	มรณะ = ขณะดับ	มรณะ = ขณะดับ	มรณะ = ขณะดับ

๓. โทสมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๒

๑. ทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต ๔

เพราะ.....เป็นเหตุ.....จึงเกิดขึ้น											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อุปาทาน	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ							

๒. ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต ๔ (ข้อ 53 ปี 57)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ตัณหา	อิโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ				อุปาทาน			

๓. โทสมูลจิต ๒

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	ปฏิฆะ	อิโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			

๔. วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑

1	2	3	4	5	6	7	8	9			10	11
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	จัญญายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	วิจิกิจฉา	×	ภาวะ	ชาติ	ชรา	มรณะ
			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน				

๕. อุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
อวิชชา	สังขาร	วิญญาน	นาม	ัญญาายตนะ	ผัสสะ	เวทนา	อุทธัจจะ	อิโมกข์	ภาวะ	ชาติ	ชรามรณะ
			นามรูป	สพายตนะ			ตัณหา	อุปาทาน			